803 131 bis

JOHANNIS
KIRCHMANNI
LUBECENSIS

DE

ANNULIS
LIBER
SINGULARIS.

ACAD. SCIENT. LITT. ET ANT. LUGD

FRANCOFURTI,

Sumpt. THOMÆ HENR. HAUENSTEINII,
Bibliop. Hannov. & Zellenſis.
Typis JOANNIS GÖRLINI.
M DC LXXII.

Admodum Reverendo Generoſo, ac Excellentiſſimo Domino,

DN. JOHANNI ADOLPHO KIELMANNO à KIELMANSECK, DOMINO Hæreditario in Satrupholm & Opdorff: Eccleſiæ Cathedralis, quæ eſt Hamburgi, PRÆPOSITO, Sereniſſimi Cimbrorum Ducis Regnantis, CONSILIARIO INTIMO, Cameræ DIRECTORI & CANCELLARIO, nec non PRÆFECTO in Moorkirch, Dolroth & Langſtede;

Domino ac Patrono ſuo Gratioſiſſimo.

Solemne quaſi ac tralatitium eſt, Admodum Reverende, Generoſe, ac Excellentiſſime Domine Cancellarie, ut Clarorum Virorum lucubrationes Illuſtribus ac Principibus Viris aliisve in ſumma dignitate conſtitutis conſecrentur, ut inde non ſolum ſplendorem quendam fœnerentur, ſed etiam tanquam ſub tutelari aliquo Numine ſecurius in publicum procedant. Cum itaque ab aliquot jam annis id egerim, ut optimi beneque de me meriti Parentis mei Librum de *Annulis*, per litteratum orbem jam pridem diſtractum, ac Doctiſſimis quibuſq; hujus ſeculi Viris probatum, priore editione auctiorem ac correctiorem typographi opera publici juris facerem, flagitium

certè me admiſſurum putavi, ſi ſub alio, quàm ſplendiſſimo Tuo Patrocinio illum in lucem emitterem. Cauſſæ autem, quæ me eo impulerunt, in promptu ſunt longè graviſſimæ, ac inter illas facile familiam ducit ſingularis iſta obſervantia, qua Te piiſſimus Pater meus à multis annis proſecutus eſt, quam &, quamdiu vitalem huncce ſpiritum hauſit, Tibi abſq; fuco ac fallaciis more majorum illibatam ſervavit: nulla alia de cauſſa, quam ob auguſtas ac planè divinas animi Tui dotes, in quibus exornandis & ipſum ſymbolum aliquod olim contuliſſe, Ipſemet in Tuis 25. die Octob Anno 1629. poſt reditum ex Bataviâ Itzehoæ datis ad ipſum litteris, teſtis omni exceptione major es. Et ſanè non facilè dixerim, quanto ille gaudio perfundebatur, cum ex Generoſiſſimo Domino *VVinterfeldio*, & ſuæ olim diſciplinæ alumno (de quo nihil tam magnificè dici poteſt, quin id merita in hoſce Ducatus ſuperent) intellexerit, Te à Sereniſſimo *Principe* noſtro in auguſtiſſimum *Conſiliariorum* aulicorum numerum cooptatum eſſe, illaque ampliſſimâ Senatoriâ dignitate ſumma cum laude fungi. Quid autem animi ipſum jam eſſe putares, ſi in hunc uſq; diem fata illum reſervaſſent, ac de cæteris ſummis iſtis dignitatibus, ad quas Principum maximi Te poſtmodum tuo merito certatim evexerunt, audiviſſet? Quis enim quæſo Germaniæ angulus eſt, ad quem non

pene-

penetravit famoſiſſima illa totique Regio-Ducali Domui Holſaticæ ſalutaris Legatio, quam antè aliquot luſtra auſpiciis Sereniſſimi *Principis* Tui in Ratisponenſibus Comitiis ac aula Cæſarea difficillimo rerum ſtatu obiviſti, & quidem tam inſolita cum dexteritate, ut non ſolummodò partes Tibi demandatas ex voto adimpleveris, ſed & Illuſtriſſimos Imperii Ordines in Tui admirationem accenderis, Cæſareamq; Majeſtatem adeò Tibi devinxeris, ut Te digniſſimum judicarit, quem non ſolum hæreditario jure, Nobilitate donaret, verum etiam & Auguſtalis Dignitatis ſuæ participem faceret, ac inter ſplendidiſſimos illos Sacri Palatii Comites allegeret. Egregium mehercule & verè Cæſareum de Ingenii Tui magnitudine ac in ponderoſis rebus gerendis ſolertia judicium! Sic enim

Principibus placuiſſe Viris non ultima Laus eſt.

Cujus quæſo, Generoſe Domine Cancellarie, acroama Tibi honorificentius eſſe poteſt, quam iſtius, qui omnium Principum Princeps eſt Maximus ac inter eos tantum eminet, quantum inter minora cœli lumina Luna ſolet? Nec longè inferior eſt hæcce dignitas, qua Sereniſſimus Princeps Tuus Te iisdem de cauſſis non ita multò pòſt ornavit, dum Summum Magiſtratum, qui quidem hiſce in locis in Virum togatum cadere poteſt, ac proinde quaſi quoddam honorum ſolſtitium eſt, ſinè ullo ambitu Tibi de-

mandavit, quem etiam tanta cum prudentia ac vitę ſanctimoniâ geris, ut omnium bonorum judicio quaſi de cœlo miſſus videaris, qui juſtitiā ſuperioris ſeculi dicam an hominum? vitio, loco motam, tanquam alter Papinianus poſtliminiò in priſtinum ſtatum reſtituas. Non eſt itaque, ut aliquis admiratione afficiatur, quod Ordo Equeſtris Ducatus Schlesvvicenſis Te Civem ſuū eſſe voluit, ac Sereniſſimus Princeps Tuus tam ſplendidam Præfecturam, quam in ſuperioribus annis nulli niſi Eminentiſſimi Nobiles iſtius Ducat⁹ adminiſtrarunt, fidei Tuę concredidit. Merita Tua in Principem ac Patriam utrumq; Tibi conciliarunt, quæ ſanè tanta ſunt, ut non ſolummodò omnibus Anteceſſoribus Tuis, quotquot fuerunt in Officio Cancellariatus palmam hac in re planè dubiam facias, verū etiam iis, qui poſteris erunt in annis, adſcenſum deſperatione imitationis planè prohibeant. Sed quo me ducit ampliſſimorum meritorū tuorum commemoratio? quorum laudes ne culpa ingenii mei deterere videar, ſilentio ea obſignabo; ad exemplum ſagacis iſtius pictoris, qui velo obumbraſſe dicitur, quod penicillo exæquare deſperabat. Præterquam itaq;. quod reſpectu auctoris, tam chariſſimi ac fidiſſimi quondam capitis tui, Libri hujus Dedicatio optimo jure Tibi competat, volui & ego illa ipſa omnem ingrati animi maculā à me amoliri, & meam erga Te devotionem, qua nulli

nulli Tuorum clientum cedo, publicè teſtari. Eſt enim proh dolor! inter homines ita jam cõſtitutum, ut pro beneficiis vix ulla eſſe gratia, imò beneficiorum memoria breviſſimo temporis ſpatio planè exſtirpari ſoleat: ne itaq; alicui idem de me ſuſpicari liceret, omnẽ ſuſpicionis anſam hacce Nuncupatione præcidere volui. Accipe igitur, Admod. Reverende, Generoſe ac Excellentiſſ. Dom. Cancellarie, Patrone gratioſiſſime, hunc Optimi Parentis mei de *Annulis* libellum, tanquã ſummæ meæ erga Te Tuamq; Familiam obſervantiæ ac devotionis teſſeram, & quidẽ vultu illo ſereno ac benigno, quo iſtius auctorem olim amplexus es, & me porro, ut cœpiſti, de optimâ nota Tibi commendatum habe. Supremus ille vitæ necisque Dominus Te tùm corporis tum animi præſertim bonis quamdiù ſervet ſuperſtitem atq; illam longiſſimam, quã deſignat *Annulus*, Æternitatem Tibi Nobiliſſimæq; Tuæ familiæ felicem ac beatam eſſe velit. Dabam *Schlesvvigæ* Anno poſt Chriſtum natum 1657. 20. die Martii, quo ante 14. annos piiſſimus Parẽs meus mortalitatis onus placidè depoſuit.

Admodum Reverendæ
ac
Generoſæ Dignitatis
Veſtræ
Obſervantiſſimus
ac devotus
Cliens
JOHANNES KIRCHMANN D.

Nobiliſſimo & Ampliſſimo Viro,

Dn. JANO RUTGERSIO SERENISSIMI SUECIÆ REGIS GUSTAVI ADOLPHI Conſiliario & ad Potentiſsimos ORDINES

Belgii Fœderati Legato, Domino & amico ſuo magno

JOHANNES KIRCHMANNUS
S. P. D.

ANni ſunt hodie novem, Nobiliſſime Rutgerſi, quando hac tranſiens, ad me quem Roſtochio huc commigraſſe intellexeras, ſalutandi cauſa ultro veniebas, &, quæ tua eſt humanitas, me nihil tale cogitantem ad amicitiam tuam non admittebas ſolum, ſed & advocabas. Ex illo tempore etſi quidem Fortunate & Virtus certatim ad ampliſſimas dignitates evexêre: non tamen ſemel conceptos amoris noſtri igniculos intermori paſſus es, ſed eos non ſolum abſens inter tot negotia, quibus quotidie diſtringebaris, ſuaviſſimarum epiſtolarum quaſi

quaſi flabello ventilaſti : verum etiam quoties in hanc Urbem veniſti, ea benevolentiæ & amoris ſigna mihi incoram oſtendiſti, ut majora vix poſſes ulli eorum, quos quotidianus vitæ uſus tibi adjunxit. Hæc tua ſingularis humanitas ita me cepit, ut rationem mihi eſſe ineundam putarem, qua meam quoque erga te obſervantiam declararem, niſi vellem perpetuam ingratitudinis notam ſuſtinere. Quare cum hoc ipſo temporis articulo, quo Sereniſſimi & fortiſſimi Regis tui ad Belgii Fœderati Ordines Legatus hac denuo tranſis, libellus noſter de Annulis, fatone an caſu? Typographi opera abſolutus exiret, largiter mihi ingenium amicitiæ noſtræ peccaturus videbar, ſi eum alteri quam tibi inſcriberem. Præter enim quàm quod tu me ad illum perficiendum & divulgandum crebrò hortatus es, tu quoque omnium optimè judicare de his ſtudiis potes; quæ ab ineunte ætate ſic ſemper coluiſti, ut jam in Republ. litteraria unanimi ſuffragio omnium litteratorum jus ſpectandi in ipſa orcheſtra conſequutus ſis: quæque ſic etiam nunc amas, ut nec in graviſſimis occupationibus tuis, non in difficilimis & periculoſiſſimis itineribus, quibus fere florem ætatis tuæ contriviſti, priſcos ſcriptores è manibus deponas. Teſtantur id libri Variarum Lectionum, multiplici eruditionis copia referti, quibus æternitati nomen tuum

§ 5 con-

conſecraſti: teſtabuntur id Venuſinæ Lectiones, quibus ut aliquid otii nactus extremam tandem manum imponas, nec earum editionem orbi diutius invideas, omnes Muſarum alumni te rogamus. Nolo hic cæteras animi tui dotes recenſere, ne quid auribus tuis dare videar. Hoc tantùm à te etiam atque etiam peto, ut tenuem hunc libellum, quem clariſſimi nominis tui auſpiciis jam in publicum emitto, tanquam exiguum pignus & monumentum magnæ in te obſervantiæ magnique cultus benigna fronte accipias, eique locum aliquem in ſelectiſſima tua bibliotheca aſſignes. Quod ſi, ut ſpero, à te impetravero, voti mei ſummam me conſequutum putabo. Vale Vir Ampliſſime, & me ſolito amore complecti perſevera. Datum Lubecæ a.d. 4. Kal. Decemb. Anno Chriſti 1623.

JOHANNES RUTGERSIUS
JOHANNI KIRCHMANNO ſuo
S. D.

Perlegi, Vir Clariſſime, & ita me Deus amet, perlegiſſe jucundum fuit, ea folia, quæ è tuo de Annulis Libello ad me miſiſti. Tam enim accuratè, tantaque cum eruditione tota ejus Hiſtoria à te tradita eſt, ut neque ei ad perfectionem, neque tibi ad ſummam laudem quicquam deeſſe videatur. De quo ego plura dicerem, ſi tot mihi linguæ forent, quot tu eo libello tibi obligaſti. Quod verò me po-

tiſſi-

tiſſimum eligere tibi placuit, cujus honori tam præclarum laborem dedicares, verba non invenio, quibus gratias tibi condignas agam. Sed totum illud, cui ego ſolvendo non ſum, à tantopere devinctâ tibi & præſenti & ventura ætate feres. Interim quando aliud, quod reponam, nihil habeo, hunc animum in perpetuum tibi devoveo. Cujus ego, ut tu tuum erga me hoc Annulo *tuo obſignaſti, teſtem atque obſidem hanc epiſtolam eſſe volo. Vale Vir Clariſſime, &, quod facis, te imitari perge. Dabantur Hamburgi, ipſis Kalend. Decemb. 1623. Dionyſiano.*

JUDICIA CLARISSIMORUM Virorum.

HANNIBAL à SCHAUENBURG Eques Meletenſis,

S. Cæſareæ Majeſtati FERDINANDO II. à Conſiliis bellicis ac Ducis Wallenſtenii ſupremus excubiarum Præfectus,

GRatum quidem mihi fuit, quod mihi noſtram in Academia Piſana ante 27. annos contractam amicitiam per litteras in memoriam revocare Tibi volupe fuerit: Longè gratius, quod etiam me nuper coram inviſeris, ac non ſolummodò tui alloquii copiam, verum etiam de pace cum Danorum Rege ineundâ certam nobis ſpem feceris.

Gra-

Gratiſſimum autem animo meo accidit aureum illud donum Tui de Annulis *libelli nec mihi ſolum, ſed & cæteris Cæſareis Legatis, qui in ardua quadam cauſſa cum veſtræ Civitatis Coſ. Dn. Colero agenda, Tuum & conſilium & auxilium deſiderant. Adſis ergo nobis craſtino die, volente Deo, in prandio, & omnes pro Tuo de* Annulis *Libro magnam Tibi reponemus gratiam, maximam autem relinquemus Reipublicæ Litterariæ: ad quam emolumentum iſtius libri potiſſimum redundat. Lubecæ 10. Januar. Anno 1629.*

FOPPIUS AB AISSEMA.
Fœderatarum Belgij Provinciarum ad Civitates Anſeaticas Legatus.

R*Utgerſius cum iret in Hollandiam, dies aliquot hîc ſubſtitit. Qui cum fortè in prandio mihi adeſſet cum nonnullis hujus loci, editionem excellentiſſimi tui Laboris de* Annulis *mihi aperuit. Ex eo quod & ejusdem me participem facere dignatus es, pergratum fuit. Vix initia Libri perlegere mihi licuit ob publicas quaſdam occupationes, comperi autem confeſtim ex ungue Leonem, & ſingula omnia vere tua hoc eſt, accurata, nitida, latina. Quanti tua Virtus & doctrina apud me ſint, mavelim re ipſâ quam verbis teſtari, ſi contingat quandoque occaſio. Interea viſum fuit ſymbolum aliquod exile propenſimi mei in te animi tibi ſtrenæ loco reponere, nummum hunc aureum. Sumes eum ab amico, qui tantum te veneratur, quantum tu litteras. Hoc eſt Impensè &c. Hamburgi 17. Jan. An. 1624.*

ISAACUS CASAUBONUS.

T*Uum de* Annulis *Commentarium, ut omnia tua, perexſpecto cupide. Perge igitur* ἀγαθῇ τύχῃ, *& rem auge litterariam.* δύνασαι γὰρ, *ut ſi quis alius. Lutetiæ Pariſiorum* 8. *Kal. April.* 1608.

GEORGIUS CALIXTUS D.

E*X quo doctiſſimos tuos de* Funere Romanorum & Annulis *Libros videre datum eſt, quod adoleſcente antè annos niſi fallor* 30. *contigit, amare equidem Te cœpi & colere. Dexteritatem enim judicii cum multiplici lectione conjunctam mirabar & oſculabar. Flensburgi poſtridie Kalend Jan. ineuntis anni* 1635. *quem tibi felicem & fauſtum nobisque omnibus ſalutarem & tantopere deſiderata paci feracem exopto.*

DANIEL HEINSIUS.

M*Unus tuum verè eximium de Annulis accepi, pro nomine non uno me obſtrictum tibi ſcire debes. Nam & ab auctore eo eſt profectum, quem ex accuratis de Funere Antiquorum Libris pridem admiratus ſum & inſcriptum ei, quem in terris cariſſimum habeo, quodque caput rei eſt, ſic ſcriptum: ut cum hoc tempore vel tituli vel voluptatis cauſſa legamus, longe doctior à Lectione illius diſceſſerim. Quare noli dubitare, quin ſim inter eos, quos tu aliud agendo plurima docere potes &c. Hagæ Comitis An.* 1624. 24. *Octob.*

THO-

THOMAS LINDEMANN J. U. D. ac Profeſſor in Acad. Roſtoch.

DE Annulo *tuo jam antè inaudieram, ſed ego iſtum nondum videram, nec ejusdem virtutes indagaram. Nunc quo preſſius eundem examino, eò penitius ſcrutari deſidero. Magno is tibi labore conſtitit, aſt immortalitatem retribuit: ad quam rectam viam utig: aſſarus, ita eandem diutiſſimè & feliciſſimè proſequaris voveo. Optant hac non tantum Viri magni tibi Amici, ſed & juvenes infiniti &c. Roſtochii* 3. *die Nov. An.* 1625.

MICHAEL PICCARTUS.

TRactatum *tuum de* Annulis *avidè expectamus, teque rogamus, ut matures: mirificè me affecit Caroli Paſchalis Opus de Coronis, non minus animum perpruriſcere facit ſpes tui de Annulis ſyntagmatis. Nam ex* Funeribus *tuis quæ nobis voluptas nata? quantò major ſperanda ex nitore & dignitate Annulorum? Altorfio* 4. *Kal. Jan.* 1613.

GERARDUS JOH. VOSSIUS.

EQuidem *feci te ſemper plurimi, ob excellentem interiorum litterarum doctrinam. Atque hoc ſatis per ſe erat ad nos conciliandos. Quanto nunc magis id fieri à me æquum eſt, cum litteris tuis, quibus Nobiliſſimum Juvenem* Johannem Fridericum à Winterfeldt *mihi recommendaſti, benevolentiam teſtatus ſis prior! Quod vero hactenus iis non reſponderim, infortunii potius eſt quam volun-*

voluntatis &c. Atque eò id magis nunc exigebatur, quia dono etiam obſtringere me tibi voluiſti: Libro nimirum de Annulis *monume*[illegible] *ingenii tui docto ſanè & laborioſo. Quod quantò ego accuratius lego, tantò magis jucunda ejus nec fructuoſa minus lectione oblector. Pluraque de præclaro & immortali hoc opere adderem. Sed quia me meaque litteris ipſe extollis tuis: alibi ſanè (nam Doctiſſimi cujuſque ſcriptis celebrari mereris) commodius id fiet, quam hoc loco: ne videar epiſtolam tuam imitari, mutuoque potius gratificari quam præ meritis efferre virtutes tuas. Lugd. Batav.* 1628.

MATTHIAS BERNEGGERUS.

E*X quo primitus egregios illos Libros* de Funeribus Romanorum & Annulis *videre contigit, Kirchmanne Clariſſime, etiam illud alterum evenit, quod ſolet ubi hæc talia oculis noſtris offeruntur. Quid autem? ut voce ita ſenſu Virgiliano, PERII. Ita dico, & Libros illos, & multo magis eorum auctorem, ſed quaſi tacitus amavi: & ex eo quæſivi occaſionem, cum auctore, hoc eſt, Tecum per litteras, quando comminus non licet, confabulandi. Hactenus denegata fuit, jam demum ſatis commoda affertur &c. Argentorati* 20. *Jan. An.* 1630.

JOH. MICHAEL DILHERRUS.

P*Oſtquam Libros illos tuos reconditæ eruditionis* de Funere Romano *atque* Annulis *ſumma animi oblectatione perlegi, in penitiſſima & ſacra & ſecularis Litteratura adijta Te perrupiſſe animadverti. Alter famam tuam rogo fune-*

funereo eripiet; alter nomini tuo annos addet innumerabiles. Jenæ prid. Cal. Octobr. 1636.

JOH. HENRICUS BOECLERUS.

D*E cætero ſi fas eſt publico nomine aliqua meæ preces apud te moliri , cum plurima cottidiè domi tuæ naſci comprererim ad rempublicam litterariam ornandam pertinentia, noli quæſo ea diutius, quam cuperent eruditi, premere , ſed quibus ampliſſima eruditionis tuæ documenta, Libros dico* de Funeribus Romanorum ac Annulis *dediſti, eorum deſideria perpetua benignitate implere perge. Argentorati* 1642. *an Febr.* 16.

ACAD. SCIENT. LITT. ET ART. LUGD.

JOHANNIS KIRCHMANNI
DE ANNULIS
LIBER SINGULARIS.

CAPUT I.

Annuli etymon & variæ ſignificationes. Ungulus, Condalus.

ANnulorum hiſtoria non admodum in vulgus nota eſt, quæ tamen multos inſignes & notabiles ritus continet, quorum explicatio magna luce perfundere poterit priſcos ſcriptores. Ea re nobis viſum fuit, quæ de iis ſparſim legimus, hoc libro collecta vulgare, & hanc operam gratificari illis, qui antiquitatis & humaniorum literarum ſtudio tenentur. Ne verò quenquam longiore antelogio detineamus, jam nunc à carceribus proſilimus in ipſum circum, quem ita decurremus, ut à nominis notatione, quod in quaque re Stoici facere conſueverunt, exorſi, ut aliud ex alio in mentem nobis inciderit, ita quodque perſequamur.

Annulus igitur, vel ut alii ſcribunt, *Anulus* & *Anellus*, diminutiva ſunt, & à voce *Anus*, quæ circulum ſignificat, derivantur. Nam *ut parvuli circuli annuli: ſic magni dicebantur anni*, teſte Varrone lib. 5. de ling. Latina: qui etiam hinc *tempus illud, à bruma ad brumam dum ſol redit, Annum*, dici autumat. Cui adſtipulatur Ser-

a vius

ACAD. SCIENT. LITT. ET ART. LUGD

vius In lib. 1. Æneidos: *Annus dictus quaſi anus, id eſt, anulus, quod in ſe redeat: ut eſt in ſecundo Georg: Atque in ſe ſua per veſtigia volvitur annus.* Ob quam cauſam etiam annus apud Ægyptios, ante inventas literas indicabatur *picto dracone caudam ſuam mordente: quia in ſe recurrit,* ut ait idem Servius ad hæc verba: *Septem ingens gyros* lib. 5. Æneidos.

Habet igitur hæc vox duplicem ſignificationem, Laxam & Aſtrictam. Hæc eſt, qua uſitatum & vulgo notum digitorum geſtamen propriè denotatur. Græci à digitis Δακτύλιον appellavere, teſte Plinio l. 33. cap. 1. Priſci *Ungulum* interpretati ſunt; quod, præter Plinium dicto loco, teſtatur Feſtus: *Ungulus Oſcorum lingua annulus.* Pacuvius in Iliona: *Repugnanti eo porro hunc vi detraxi ungulum.* Et in Atalanta: *Suſpenſum in lævo brachio oſtendo ungulum.* Idem autem Feſtus notat annulum quoque *condalum* dici ſolitum: *Condalus, ait, annulus: Condalium ſimiliter annuli genus*, à Græco κόνδυλος, quod digiti articulum ſignificat: mutato υ in a, ut κύλιξ calix. Plaut. Trinum: Act. 4. ſce. 3. verſ. 7. *Satin' in thermopolio condalium es oblitus, poſtquam thermopotaſti gutturem.* Et verſ. 15. *Inter eosne homines condalium te redipiſci poſtulas?* Idem Plautus Menandri fabulam, quæ Δακτύλιον inſcribitur, & ab Athenæo libr. 6. laudatur, cum vertere vellet, Condalium eam nominavit, ex qua Varro lib. 6. de ling. Lat. locum quendam citat.

Laxior ſignificatio eſt cum Annuli appellatione ſignamus, quicquid ferè orbiculari forma præditum eſt. Quo ſenſu *Annulos velares* dixit Plinius, quibus aulæa & cortinæ contrahuntur, aut expanduntur lib. 13. cap. 9. *Lignum intus* (loquitur de Perſica Ægypti) *grande, firmaque duritia, ex quo velares detornant annulos.* Lori-

cam

cam quoque eſſe *tunicam ex annulis ferream* ait Varr. l. 4. de Ling. Lat. Et compedes, quibus noxiorum, vel fugitivorum pedes vinciuntur, *Annulos* vocavit Martialis cum alibi, tum lib. 3. Epigr. 29. quo Zoilum perſtringit, qui ex ſervo eques factus priores annulos, puta compedes, Saturno dedicabat:

Has cum gemina compede dedicat catenas
Saturne tibi Zoilus annulos priores.

Eodem ſignificatu & Apulejus ſumſit lib. 9. Metam. ubi deſcribit homines in piſtrino laborantes, quorum *nonnulli exiguo tegili tandummodo pubem injecti; cuncti tamen ſic tunicati, ut eſſent per pannulos manifeſti, frontes literati, & capillum ſemiraſi, & pedes annulati.* Sed & de intortis illis crinibus, qui aliàs *cirri* dicuntur, uſurpat idem Martialis lib. 2. Epigr. 66.

Unus de toto peccaverat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.

De Inauribus Plautus in Pœnulo Act. 5. ſce. 2.

Milph. *Viden' homines ſarcinatos conſequi?*
Atq; ut opinor digitos in manibus non habent.
Agor. *Quid jam?* Milph. *Quia incedunt cum annulatis auribus.*

Eodem modo etiam apud Græcos Δακτύλιος vox variè accipitur. Nam præterquam quòd, ut apud Latinos *Anus*, ſic ipſa quoque podicem ſignificat, etiam retibus τοὺς δακτυλίους tribuit Xenophon libro de Venatione; Et utraſque rotæ extremitates; & ferreos illos circulos, per quos habenæ trahuntur: & perforatos lapides, quibus alligare rudentes ſolent, Δακτυλίους appellari, notat Jul. Pollux lib. 1. Onomaſtici cap. 10. 11. Et lib. 10. cap. 30.

CAPUT II.

Annulos à Prometheo originem trahere fabuloſum. Eorum uſum apud Hebraos & Ægyptios etiam ante Trojana tempora extitiſſe. Gracos lignis à vermibus exeſis res quavis ante inventos annulos ſignaſſe. θριπήδεστα. Romanos à Sabinis vel Hetruſcis annulorum uſum accepiſse. Statuas quoque annulis fuiſſe ornatas.

ORigo annulorum incerta eſt. Fabulæ illorum vetuſtatem à rupe Caucaſea repetunt, & Promethei vincula eò detorquent. Narrant enim ipſum, quòd ferulâ ignem è cœlo furtim ſuſtuliſſet, à Jove ad Caucaſum religatum, & volucri objectum; ſed poſtea, cum Jovem monuiſſet, ut à Thetide abſtineret, niſi vellet ab eo, quem ipſa paritura eſſet, regno expelli, ejus indulgentiâ ab Hercule liberatum, hac tamen lege, quoniam juraverat, ſe nunquam eum ſoluturum, ut ad pœnæ præteritæ judicium annulum ferreum digito geſtaret, cui ſaxi fragmentum eſſet incluſum: hoc exemplo deinde mortales in gratiam Promethei annulos primùm digitis induiſſe. Plinius in præfatione lib. 36. & Servius in 6. Eclogam Virgilii. Verùm hoc Plinio meritò videtur eſſe fabuloſum, cum lib. 33. cap. 1. inquit: *Peſſimum vitæ ſcelus fecit, qui annulum primus induit, nec hoc quis fecerit traditur. Nam de Prometheo omnia fabuloſa arbitror, quanquam illi quoque ferreum annulum dederit antiquitas, vinculumque id, non geſtamen intelligi voluerit.* Quomodo & apud Germanos *fortiſſimus quisque ferreum annulum [ignominioſum id genti] velut vinculum geſtabat, donec ſe cæde hoſtis abſolveret*, teſte Tacito de Moribus Germanorum. Trojanis temporibus Annuli uſum

fuiſſe

fuiſſe ignoratum affirmat idem Plinius, hac ratione ductus, quòd Homerus eorum nullam fecerit mentionem, *cum & codicillos miſſitatos epiſtolarum gratia indicet* Iliad. ζ *& conditas arcis veſtes, ac vaſa aurea, argenteaque & ea colligata nodi, non annuli nota* Odyſſ. θ. De Græcis quidem hæc verè dicuntur. Nam hos, & præſertim Lacones, ante inventum annuli ſignatorii uſum, lignis à vermibus exeſis res quasvis ſignaſſe, legimus in Græcorum Commentariis. Heſychius: Οἱ Λάκωνες σφραγῖσιν ἐχρῶντο ξύλοις ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένοις καὶ παρασημαινομένοις ὁπότε βούλοιντο. Ubi ex Philoſtephano tradit, Herculis id fuiſſe inventum. Hinc ſignacula illa θριπήδεσα & θριπόβρωτα fuerunt nuncupata. Etymologici autor: θριπήδεσα, τὰ ὑπὸ τῶν θριπῶν διαβεβρωμένα ξύλα, οἷς ἀντὶ σφραγῖδος ἐχρῶντο. Euſtathius odyſſ. α. θριπήδεσα, ξυλήφια τὰ ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένα, οἷς ἐχρῶντο οἱ σφόδρα οἰκονομικοὶ ἀντὶ γλυπτῶν σφραγίδων. Suidas θριπήδεσα, ξύλα ὑπὸ θριπῶν βεβρωμένα, οἷς ἐσφράγιζον. Atque hujus conſuetudinis fit mentio apud Lycophronem Caſſandrâ, & Ariſtophanem θεσμοφοριαζούσαις ut præter Caſaubonum notavit Clariſſ. Meurſius ad Lycophronis Caſſandram. Notat etiam Theophraſtus ſuâ ætate multos ſignaſſe lignis, quæ vermiculi vel teredines pertuderant, lib. 5. hiſtor. cap. 1. πλὴν ὑπὸ τὸν φλοιὸν ὑποδυόμενοι σκώληκες ἐπιπολῆς ἐγγράφουσι τὸ στέλεχος, οἷς καὶ σφραγῖσι χρῶνταί τινες. *Caterum vermes ſub corticem ſe inſinuantes, truncum in ſuperficie corrodunt, quibus quidam loco ſigillorum utuntur.* Quibus verbis θριπόβρωτα vel θριπηδέστατα σφραγίδια intelligi dicit Salmaſius ad Solinum, pag. 933. A. Sed apud Hebræos, & Ægyptios etiam ante iliaca tempora annulos fuiſſe uſurpatos apparet, cum ex facto Judæ, qui Thamari nurui ſuæ, quam fornicariam eſſe putabat, mercedem concubitus hædum

 poſcen-

poſcenti, pignoris loco dedit annulum, cum monili, & virga. Gen. 38. verſ. 18. tum etiam ex hiſtoria Joſephi, qui à Pharaone Ægypti rege annulo ſignatorio donatus legitur Gen. cap. 41. & apud Joſeph. lib. 2. cap. 3. Atque ideo non poſſum ſatis mirari, cur Plinius libr. 33. cap. 1. neget Ægyptios annulis uſos eſſe: *Nullos omnino annulos, inquit ille, major pars gentium hominumque etiam, qui ſub noſtro imperio degunt, hodieque habet. Non ſignat oriens, aut Ægyptus etiam nunc, literis contenta ſolis.* Niſi fortè Plinius de privatis hominibus intelligendus eſt, cum Moſes de regio annulo loquatur. Fuit tamen uſus annolorum Ægyptiis etiam tunc cognitus: à quibus ille, ut multa alia, ad Græcos manavit, & inde rurſum fortè ad veteres Italiæ populos. Nam Sabinos etiam Romuli temporibus annulos geſtaſſe autor Dionyſius Halicarn. libr. 2. pag. 105. ubi de Tarpeja. Καὶ αὐτὴν ἔρως εἰσέρχεται τῶν ψαλίων, ἃ περὶ τοῖς ἀριστεροῖς βραχίοσιν ἐφόρουν καὶ τῶν δακτυλίων. χρυσοφόροι γὰρ ἦσαν οἱ Σαβῖνοι τότε καὶ Τυῤῥηνῶν οὐχ ἧττον ἁβροδίαιτοι. Id eſt: *Hanc cupido ſubiit annulorum, & armillarum, quas illi geſtabant in ſiniſtris brachiis. Gaudebant enim tunc Sabini aureis ornamentis, & non minus, quàm Hetruſci molli victu ac cultu delectabantur.* Suidas de eadem hiſtoria: ὁρῶσα σφραγῖδας ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ψέλλια ταῖς χερσὶν ἐπιθυμήσασα τοῦ χρυσοῦ. Eadem Livius lib. 1. quanquam de re ipſa dubitare videtur; *Additur fabula, quod vulgò Sabini aureas armillas magni ponderis brachio lævo gemmatosque magna ſpecie annulos habuerint, pepigiſſe eam, quod in ſiniſtris manibus haberent.* A Sabinis igitur hunc morem Romani videntur accepiſſe; vel certè ab Hetruſcis, quod innuere videtur Florus, qui inter alia magiſtratuum inſignia, quæ Tarquinius Priſcus à Tuſcis debellatis ſumpſit, etiam annulos ponit lib. 1. cap. 5. *Duodecim Tuſciæ populos*

fre-

frequentibus armis ſubegit, & inde Faſces, Trabea, Curules, Annuli, Phaleræ, Paludamenta, Prætexta. Sed quicquid ſit ſive ab his, ſive ab illis annulorum uſus ad Romanos pervenerit, hoc conſtat, ipſos tardè hanc conſuetudinem amplexos, & ne Reges quidem omnes annulis delectatos fuiſſe. Nam præter Numæ & Ser. Tullii ſtatuas, nullam aliam ex iis, quæ Regibus in Capitolio poſitæ erant, annulum habuiſſe autor Plinius lib. 33. cap. 1. *Nullum habet Romuli in Capitolio ſtatua, nec præter Numæ Serviique Tullii alia, ac ne L. quidem Bruti. Hoc in Tarquiniis maximè miror, quorum è Græcia fuit origo, unde hic annulorum uſus venit, quanquam etiam nunc Lacedæmone ferro utantur. Sed à Priſco Tarquinio omnium primò filium, cum in prætextæ annis occidiſſet hoſtem, bulla aurea donanatum conſtat: unde mos bullæ duravit, ut eorum, qui equo meruiſſent, filii inſigne id haberent, cæteri lorū. Et ideo miror Tarquinii ejus ſtatuam ſine annulo eſſe.* Quod verò de ſtatuis annulo ornari ſolitis Plinius ſcribit, id ipſum etiam Cicero confirmat, qui lib. 6. Epiſt. 1. ad Atticum ex ſtatu, amictu, annulo, imagine colligit ejuſdem Scipionis Africani ſtatuam eſſe, & quæ ad Opis & quæ ad Pollucis ædem poſita eſſet: *De ſtatua Africani ain' tu? Scipio hic Metellus proavum ſuum neſcit Cenſorem non fuiſſe? Atqui nihil habuit aliud inſcriptum niſi COS. ea ſtatua, quæ ad Opis per te poſita in excelſo eſt. In illa item, quæ eſt ad πολιδεύκες, hercule inſcriptum eſt COS. quam eſſe ejuſdem ſtatus, amictus, anulus, imago ipſa declarat.*

Caput III.

Annulos vel è ſimplici metallo vel è mixto. Samothracii qui? Annulos partim ſolidos, partim caſſos. Flamines Diales

quo annulo uſi? Annulos alios gemmam habuiſſe, alios ea caruiſſe. Gemmas fuiſſe vel figurâ aliquâ inſignes, vel nulla. Tres annuli partes: Orbiculum, Palam ſive Fundam, & Gemmam. πύελος, πυελὶς, σφενδόνη, ψῆφος. *Annulos etiam ex integra gemma, è ſuccino & ebore fuiſſe.*

ANnulorum non unum genus reperio. Alii fiebant è ſimplici metallo, puta ferro, argento, auro. Alii autem è metallo mixto. Nam vel inaurabant ferrum, & argentum, vel aurum ferro cingebant. Erant enim quidam annuli οἱ ἐντὸς σιδηροῖ, quidam οἱ ἐκτὸς. De his Artemidorus lib. 2. ὀνειροκριτικῶν cap. 5. Δακτύλιοι ἐκτὸς σιδηροῖ ἀγαθὸν μὲν, οὐκ ἄνευ δὲ καμάτου τὰ ἀγαθὰ σημαίνουσι. *Annuli extra ferrei bonum quidem, ſed non citra laborem ipſa bona ſignificant.* De illis Plinius lib. 33. cap. 1. *Nec non & ſervitia jam ferrum auro cingunt: Alii per ſeſe mero auro, decolorant, cujus licentia origo nomine ipſo in Samothrace id inſtitutum declarat.* Utriusque generis annulos geſtaſſe videtur Trimalcio ille Petronianus, de quo Satyricus: *Habebat etiam in minimo digito ſiniſtræ manus annulum grandem, ſubauratum; extremo verò articulo digiti ſequentis minorem, ut mihi videbatur, totum aureum, ſed planè ferreis velut ſtellis ferruminatum.* Dicti verò hi annuli *Samothracii* teſte Plinio, ſive è ferro eſſent fabricati, & auro cincti; ſive è mero auro, & colore quodam fuſco decolorati. Neque enim audiendus Iſidorus, qui libro 19. cap. 15. de Annulis, *Samothracium aureum quidem* eſſe aſſerit, *ſed capitulo ferreo à loco ita vocatum.* Nam etiam è ferro fieri ſolitos indicat Lucretius lib. 6. differens de magnete ferrum alliciente:

Exultare etiam Samothracia ferrea vidi.

Erant etiam alii, quibus cum circulus totus eſſet aureus; ſigil-

ſigillum tamen gemmæ loco erat argenteum: & è contrario quibus circulus erat argenteus, ſigillum verò aureum: Cujusmodi videre eſt apud Gorlæum Num. 95. 96. 97. 98. Rurſum alii erant Solidi, alii Caſſi, & pervii. Artemidorus lib. 2. cap. 2. Ἀεὶ δὲ ἀμείνονες οἱ ὁλόσφυροι. οἱ γὰρ κενοὶ καὶ θεῖον ἔνδον ἔχοντες δόλους καὶ ἐνέδρας σημαίνουσι διὰ τὸ ἐμπεριέχειν τὸ ἐγκεκρυμμένον. οἱ δὲ μείζονας τὰς προσδοκίας τῶν ὠφελειῶν διὰ τὸ μείζονα τὸν ὄγκον τοῦ βάρους ἔχειν, i. e. *Semper autem meliores ſunt annuli ex toto fabrefacti, nulla inanitate & completi. Vacui enim cavique & qui divinum ac ſacrum quippiam intra ſe habent dolos ac inſidias ſignificant, ob id, quod in ſe continent occultatum. Vacui verò ac cavi etiam majores expectationes, quàm commoditates præſagiunt, propterea quod majorem molem, quàm gravitatem habent.* Solidis non licebat uti Flaminibus Dialibus, ſed tantùm caſſis & perviis. Feſtus in Edera: *Sed ne annulum quidem gerere Flamini Diali licebat ſolidum.* Agellius lib. 10. cap. 15. *Flamini Diali annulo uti, niſi pervio caſſoque, fas non eſt.* Rurſum alii erant ſine gemma, qui Græcis ἄπειροι. ἄλιθοι, ἄψηφοι dicuntur. Ariſtoteles lib. 3. φυσικῆς ἀκροάσεως cap. 9. καὶ γὰρ τοὺς δακτυλίους ἀπείρους φασὶ τοὺς μὴ ἔχοντας σφενδόνην. *Etenim annullos illos, qui pala carent, ἀπείρους eſſe ajunt.* Julius. Pollux libro 6. cap. 33. Tit. 7. τὸν δὲ περιφερῆ, καὶ ἄλιθον δακτύλιον, ἀπείρονα καλοῦσι: niſi fortè ἄπειρον ſcriptum reliquit Pollux. Nam ἀπείρων valet quidem idem quod ἄπειρος, ſed poëticum eſt. Artemidorus ἀψήφους vocat libr. 2. cap. 5. Cujus verba mox aſſcribam. Hujus generis annuli duo ſunt apud me, quorum alter exterius octangulâ, intus rotundâ forma conſtat, & inſcriptionem habet Genio Cassi Signif. cujus copiam mihi fecit illuſtris Marcus Velſerus Reitub. Auguſtanæ 2. Vir Præfectus, columen antiquitatis, & Germaniæ noſtræ, cum

a 5 vive-

viveret, lumen; in cujus obitu quantam literæ jacturam fecerint, vix decem linguis quis explicare poſſit. Alter in orbiculo, qua parte gemmæ ſolent claudi, continet has literas NER quadrangulæ figuræ incluſas: Hunc donavit mihi Nob. & ampliſſ. Janus Rutgerſius potentiſſimi Sueciæ Regis GUSTAVI ADOLPHI Conſiliarius & legatus, de cujus admirabili ingenio & inſigni eruditione nunquam ita magnificè quicquam dixero, quin id virtus illius ſuperet.

Alii verò gemmam habebant, eamque vel figurâ aliquâ inſignem, vel nulla. Plinius lib. 33. cap. 1. *Multis hoc modus, ut cætera omnia, luxuria variavit, gemmas addendo exquiſiti fulgoris, cenſuque opimo digitos onerando: mox & effigies varias cælando, ut alibi ars, alibi materia eſſet in pretio. Alias deinde gemmas violari nefas putavit, ac ne quis ſignandi cauſam in annulis eſſe intelligeret, ſolidas induit.* Quid? quod duas quoque gemmas (fortè & plures) uni annulo inſertas fuiſſe, videre eſt ex Epiſtola Valeriani Imperatoris, ubi *annuli bigemmei uncialis* fit mentio apud Trebell. Pollionem in D. Claudio. Notat CL. V. Ælius Everhardus Vorſtius Celſiſſimi ac inviċtiſſimi Herois D. MAURITII Principis Auraici & Comitis Naſſovii Medicus ordinarius in Commentariolo de annulorum origine, quem Abrahamus Gorlæus Dactyliothecæ ſuæ præfixit, nullum fuiſſe lapidis pretioſi genus, modò aut ſcalpro aut cœlo corrumpi poſſet, quod antiquis illis luxuriæ magiſtris intactum ſit relictum: Soli Adamanti ob indomitam, ut credebatur, duritiem parcitum: ſed hic quomodo vitiaretur, noſtra ætate reperiſſe Mediolanenſem quendam Jacobum Trecciam, qui Philippi Hiſpaniarum Regis gentilitia inſignia Adamanti ſumma arte inſculpſit. Cum verò omnes ferè gemmæ ad uſum ſigillorum incideren-

rentur aut cælarentur, tres tamen maximè omnium ad hos uſus aptabantur, Achates, Onyx, & Sarda, eò quod ceram non traherent, pulcherrimeque ac ſine labe effigiem exprimerent. Vitreas gemmas in annulis vulgus uſurpabat. Plinius lib. 35. cap. 6. extremo: *Annulare* (color annularis) *quod vocant candidum eſt, quo mulieres pictura illuminantur. Fit & ipſum ex creta admixtis vitreis gemmis ex vulgi annulis: unde & annulare dictum.*

Cæterùm imagines, quæ gemmis incidebantur, aliæ erant cavæ, quæ ſcalpro fiebant: Aliæ extuberantes prominentesque, quæ cœlo: unde & gemmæ, quæ ejusmodi imaginem exhibebant, *Ectypa* dicebantur, ἀπὸ τοῦ ἐκτὸς ἔχειν τὸν τόπον: Seneca lib. 4. de Beneficiis, cap. 26. *Paulus Prætorius in convivio quodam Tiberii Cæſaris habens imaginem ectypa & prominente gemma.*

Talis igitur annulus, qui gemmam habet, ut id quoque hoc loco moneam, conſtat tribus partibus: Orbiculo, Pala, Gemma. Apulejus in Floridis de Hippia philoſopho: *Etiam pedum tegumenta crepidas ſibi compegerat, & annulum in læva aureum faberrimo ſignaculo: quem oſtentabat. Ipſe ejus annuli & orbiculum circulaverat, & palam clauſerat, & gemmam inſculpſerat.* Orbiculus eſt ipſa annuli περιφέρεια. Pala [quæ & *funda* dicitur Plinio lib. 37. cap. 8. *Præſtantiores funda clauduntur,*] eſt pars annuli, cui gemma inſeritur. Philargyr. in 3. Georg. *Paleam* appellat. Polluci πυελὸς vel πυελὶς dicitur: καὶ τοῦ δακτυλίου τὸ μὲν ὁ κύκλος, τόδε ἵνα ὁ λίθος ἐναρμόζεται, πυελός τε καὶ πυελίς. Harpocration. πυελίδα τὸ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον σφραγιδοφυλάκειον. Alii σφενδόνην vocant. Gloſſarium: *Pa'eta*, lege *Pala* σφενδόνη δακτυλίου. Julius Philargyrus in 3. Georg. *Palearia. Unde & palea, quæ collum ampleƈtuntur, & ea pars annuli, quæ gemmam cohi-*

cohibet, propter ſimilitudinem Palea dicitur. Cic. de offic. 3. Cum paleam ejus annuli converteret. Quanquam exemplaria Ciceronis antiquiſſima *palam* non *paleam* legunt, ut obſervavit Johan. à Wovver. Gemma annulo incluſa Græcis dicitur ψῆφος. Suidas: ψῆφον καλοῦμεν λίθον τὸν ἐν τῷ δακτυλίῳ, καὶ τὸν χρημάτων ἀριθμόν. Hinc Artemidorus lib. 2. cap. 5. Ἀγαθοὶ δὲ καὶ οἱ χρυσοῖ οἵγε ψήφους ἔχοντες. ἐπεὶ οἵγε ἄψηφοι ἀκερδεῖς τὰς ἐγχειρήσεις σημαίνουσι, διὰ τὸ ἄψηφον, ψῆφον γὰρ καλοῦμεν ὥσπερ λίθον τὸν ἐν δακτυλίῳ, οὕτω δὴ καὶ τὸν τῶν χρημάτων ἀριθμόν. Hoc eſt: *Boni ſunt etiam aurei, qui lapillos habent nam, qui lapillis carent, minimè lucroſas aggreſſiones ſignificant, propterea, quod ψήφους non habent; ψῆφον enim vocamus tum lapillum in annulo, tum etiam pecuniarum numerum.* Erat & genus annulorum, quibus clavis erat adjuncta ad duplicem uſum, ſignandi aperiendique. Cujusmodi annulos (ferreos tamen, ut appareat ſervorum fuiſſe, aut vulgarium militum) in Batavis erutos complures ſe vidiſſe, teſtatur Juſtus Lipſius ad Tacitum, qui formam eorum exhibet, uti & Hadrianus Junius in Hiſtoria Bataviæ cap. 10. imprimis verò Gorlæus Num. 42. Salmaſius verò negat iſtos annulos duplicem uſum habuiſſe, nimirum annuli ſignatorii & clavis. Siquidem nullum in his ſigillum preſſum ad ſignandum aptum. Ac proinde meras claves fuiſſe putat cum annulo, qualis & hodie fieri ſoleat in noſtris clavibus, quæ ſunt longiore ſcapo, ad Solinum pag. 932. Nec verò ex metallo ſolùm, ſed & è ſuccino, & ebore, integrisque gemmis annulos factos legimus. Annulum ex Sarda integra cum pala aurea, & circulo argenteo exhibet Gorlæus in Dactyliotheca ſua Num. 101. Succineorum, Eburneorumque meminit Artemidorus lib. 2. cap. 5. Σούκινοι δὲ καὶ ἐλεφάντινοι καὶ ὅσοι ἄλλοι δακτύλιοι γίνονται, γυναιξὶ μόναις συμφέρουσι: *Succinei & eburnei, & quicunque alii*

alii fieri annuli ſolent, ſolis mulieribus conferunt. Suidas eadem: Σούκινοι καὶ ἐλεφάντινοι δακτύλιοι γυναιξὶν εἰσι σύμφοροι. Succino autem multùm gaviſas fuiſſe mulieres, teſtatur Plinius lib. 37. cap. 2. *Proximum locum in deliciis, fœminarum tamen adhuc tantum, ſuccina obtinent, eandemque omnia hac, quam gemmæ autoritatem.* Hinc Ovidius lib. 2. Metamorphoſeos de Phaëtontiadum lacrymis:

Inde fluunt lacrymæ, ſtillataq́ue ſole rigeſcunt
De ramis electra novis, quæ lucidus amnis
Excipit & nuribus mittit geſtanda Latinis.

Prudentius περὶ στεφάνων de Eulalia:

Spernere ſuccina, flare roſas
Fulva monilia reſpuere &c.

Caput IV.

Annulos utraque manu quidem geſtatos & potiſſimum ſiniſtrâ & quare? Digitos omnes, excepto medio, annulis oneratos. Ratio Ægyptiaca de vena à corde ad digitum annularem pergente refutata. Κορίανον Ἀκαρές.

Sed nec modus geſtandi annulos unus idemque apud veteres fuit. Dextra quidem geſtatos, evidenter oſtendit Jeremias, qui cap. 22. v. 24. Deum inducit ſic loquentem: *Etiamſi eſſet Conia filius Joacim regis Judæ annulus ſignatorius in manu dextra mea, inde evellam eum.* Sirach. c. 49. v. 13. *Quomodo amplificemus Zorobabel? nam & ipſe quaſi ſignum in dextra manu Iſrael.* Apud Romanos verò ante uſum gemmarum (ſi Attejo Capitoni apud Macrob. lib. 7. fides habenda eſt) cum ſculptura adhuc annuli materiæ imprimebatur, ſive ex ferro foret,

foret, ſive ex auro, *geſtabatur, ut quiſque vellet, quacunque manu, quolibet digito.* Sed poſtquam gemmæ etiam addi cœperunt, ſiniſtra potiſſimum manus huic geſtamini deſtinata fuit: niſi quòd interdum homines ſupra modum molles, & luxuriæ dediti, etiam dextram in ſubſidium vocabant, ſi ſors ſiniſtra ferendo oneri non eſſet: id quod ſubindicare videtur Lucianus in Navigio, apud quem cum Timolaus multos ſibi annulos optaſſet, quorum beneficio & rectè valeret, & robore alios ſuperaret, & alios in ſopotem collocare, aut aliud quippiam, quod conditionem humanam excedat, præſtare poſſet, quærit ex ipſo Lycinus: Ἀτὰρ εἰπέ μοι καὶ τόδε, τί δήποτε οὐχ εἷς δακτύλιος ἅπαντα ταῦτα δύναταί σοι, ἀλλὰ τοσούτους περιημμένος βαδίῃ, τὴν ἀριστερὰν πεφορτισμένος, κατὰ δάκτυλον ἕνα, μᾶλλον δὲ ὑπερπαίει ὁ ἀριθμὸς καὶ τὴν δεξιὰν συνεπιλαβεῖν. *At vero etiam hoc reſponde mihi, cur tandem non unus annulus omnia tibi iſta poteſt, ſed tam multis revinctus ſiniſtra gravata per ſingulos digitos? imò verò excedit numerus & neceſſe erit etiam dexteram ferendo oneri ſuccedere.* Quòd autem læva manus annulorum ſedes fuerit, ſicut hodieque eſt, multa ſcriptorum loca teſtantur. Plin. lib. 33. cap. 1. *Manus & prorſus ſiniſtra maximam autoritatem conciliavêre auro.* Horat. lib. 2. Sat. 7.--

——*Sæpe notatus*

Cum tribus anellis, modo læva Priſcus inani

Vixit inæqualis.

Silius Italicus lib. 11.

——*Quos ſignum illuſtre ſuperbis*

Mos læva geſtare viris.——

Tertullianus capite ultimo De habitu muliebri: *Graciles aurium cutes Kalendarium expendunt, & ſiniſtra per ſingulos digitos de ſaccis ſingulis ludit.* Sed cur huic potiſſi-

ciſſimum manui annulos aptarit Antiquitas, duas reperio rationes. Unam, quòd læva ſit otioſior, quàm dextra, cujus officium fuiſſet non ſolùm annulorum geſtatione impeditum, ſed & ipſi annuli crebro motu facilè potuiſſent lædi. Diſertè Attejus Capico apud Macrob. lib 7. Saturn. *Poſtea uſus luxuriantis ætatis ſignaturas pretioſis gemmis cœpit inſculpere, & certatim hac omnis imitatio laceſſivit, ut de augmento pretii, quo ſculpendos lapides paraſſent, gloriarentur. Hinc factum eſt, ut uſus annulorum exemptus dextra, quæ multum negotiorum gerit, in lævam relegaretur, quæ otioſior eſt: ne crebro motu & officio manus dextræ pretioſi lapides frangerentur.* Alteram, quòd hæc manus plerumque lateat, nec ſe tam crebrò oculis hominum ingerat. Cum enim qui primum annulos invenerunt, propter rei novitatem & inſolentiam in propatulo eos geſtare erubeſcerent, ſiniſtræ manui tanquam magis latenti annulos induerunt, ne ſi apertè geſtarent, in reprehenſionem aliorum incurrerent. Hanc Plinius nobis ſuppeditat lib. 33. cap. 1. *Qui primus inſtituit* (inquit ille) *cunctanter defecit, lævisque manibus ac latentibus induit, cum, ſi honos ſecurus fuiſſet, dextra fuerit oſtentandus: Quod ſi impedimentum potuit in ea aliquod intelligi, etiam ſartoris uſus* (retineo veterem lectionem defenſam & explicatam ab Adr. Turnebo libr. 4. Adverſ. cap 22.) *argumentum eſt, majus in læva fuiſſe, qua ſcutum capitur.* Si etiam in levi, inquit, artificio ſartorum, impedimentum futurum fuit geſtato dextra annulo, quanto majus eſt, cum ſiniſtra eo onerata tractatio clypei impeditur?

De digitis quibus annuli inſerebantur, copioſè Plinius, quem operæ pretium eſt audire: *Singulis*, inquit ille, *primò digitis geri mos fuerat, qui ſunt minimis proximi. Sic in Numæ & Servii Tullii ſtatuis videmus. Poſtea polli-*

pollici proximo induere, etiam Deorum ſimulachris. Dein juvat & minimo dare. Galliæ Britanniaque in medio dicuntur uſæ. Hic nunc ſolus excipitur, cæteri omnes onerantur. Vides inter digitos, qui annulo inſigniebantur, primum fuiſſe eum, qui minimo proximus eſt, dictus ob id Δακτυλιώτης vel *Annularis.* Macrobius *Medicinalem*: Autor ad Herennium lib. 3. *Medicum* vocat, ubi de memoriæ artificio tractans ita imaginem quandam inſtruit: *Et reum ad lectum ejus ſtatuemus, dextra poculum, ſiniſtra tabulas, medico teſticulos arietinos tenentem.* Non enim dubium eſt, quin è digito eo, qui ſit minimo proximus, ſuſpenſas haberi velit ſcorteas, id eſt, è teſtibus arietinis pelliceas crumenas, ut locum hunc interpretatur Politianus cap. 42. Miſcellaneorum. Cur autem communis conſenſus annulum in hoc digito, & manu præcipuè ſiniſtrâ geſtandum ſibi perſuaſerit, de hac re Macrobius dicto loco duas affert opiniones: unam Hetruſcam, & Ægyptiacam alteram, quas hîc adſcribere non pigrabor. Hetruſca deſumitur ex fragmento Atteii Capitonis, quod extat apud Macrobium: *Electus autem in ipſa læva manu digitus minimo proximus, quaſi aptior cæteris, cui commendaretur annuli pretioſitas: Nam Pollex, qui nomen ab eo, quod pollet, accepit, nec in ſiniſtro ceſſat, nec minus quàm tota manus ſemper in officio eſt, unde apud Græcos ἀντίχειρ vocatur, quaſi manus altera. Pollici verò vicinus nudus, & ſine tuitione alterius appoſiti videbatur: Nam pollex ita inferior eſt, ut vix radicem ejus excedat. Medium & Minimum vita verant, ut ineptos, alterum magnitudine, brevitate alterum: Et electus eſt, qui ab utroque clauditur, & minus officii gerit, & ideo ſervando annulo magis accommodatus eſt.* Ægyptiaca nititur fundamentis anatomiæ: Nam ut Diſarius apud Macrobium inquit: *De hac quæſtione ſermo quidem ad nos ab Ægy-*

Ægypto venerat, de quo dubitabam, fabulamne, an veram rationem vocarem. Sed libris Anatomicorum poſtea conſultis, verum reperi, nervum quendam de corde natum prorſum pergere uſque ad digitum manus ſiniſtræ minimo proximum, & ideo viſum veteribus, ut ille digitus annulo tanquam coronâ circumdaretur. Eadem ferè habet A. gell. l. 10 c. 10. *Veteres Græcos annulum habuiſſe in digito accepimus ſiniſtræ manus, qui minimo eſt proximus. Romanos quoque homines ajunt ſic plerumq; annulis uſitatos. Cauſam eſſe huic rei Appion in libris Ægyptiacis hanc dicit, quod inſectis, apertisq; humanis corporibus, ut mos in Ægypto fuit, quas Græci* ἀνατομὰς *appellant, repertum eſt, nervum quendam tenuiſſimum, ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere ac pervenire. Propterea non inſcitum viſum eſſe, eum potiſſimum digitum tali honore decorandum, qui continens, & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis videretur.* Quæ αὐτολεξεὶ deſcripſit Johannes Salisberienſis lib. 6. Policratici cap. 12. Gratianus Can. *Fœminæ* 30. quæſt. 5. ex Iſidori Hiſpalenſ. lib. 2. de divinis officiis cap. 19. *Unde & quarto digito annulus idem inſeritur, quòd in eo vena quædam, ut fertur ſanguinis, ad cor uſq; perveniat.* Sed jam pridem exploſa eſt hæc opinio à Medicis recentioribus, qui ex diligenti & accurata corporũ humanorum ſectione obſervarunt, nullam in digito annulari majorem illuſtrioremvè aliam, quæ ad cor perveniat, venam aut arteriam, quàm in aliis reperiri, neque eum ullo peculiari privilegio aut naturæ indulgentia gaudere, ut cauſa nulla ſit cur hoc quidem nomine reliquis digitis præferri debeat. Tantum de Annulari: Porro eundem honorem quoque Indici tributum, teſtatur idem Plinius. Annulum verò, quo Index ornabatur, Græci Κορίανον peculiari nomine dixerunt. Jul. Pollux lib. 5. cap. 16. Κορίανον ἐκάλουν τῷ λιχανῷ περιηρτημένον.

Sed de hoc digito pauciora extant apud probatos autores veſtigia: plura de digitorum, ut Arnobii voce utar, miniſſimo, quem ipſum quoque annulo ornari ſolitum, teſtatur idem Plinius eodem capite; *Sunt, qui tres uni minimo congerant: alii verò & huic unum tantum, quo ſignanda ſignent. Conditus ille, ut res rara, & injuria uſus indigna, velut è ſacrario promitur: & unum in minimo digito habuiſſe, pretioſioris in recondito ſupellectilis oſtentatio eſt.* Et notat Gorlæus plerosque annulos ſigillaritios, qui hodie reperiuntur, circumferentia (Græci περιφέρειαν dicunt) adeo eſſe arcta ſeu anguſta, ut, niſi raro admodum alii, quàm minimo digito aptari poſſint. Dicebatur autem hic annulus propriè Ἀκαρὲς; Pollux lib. 5. περὶ δὲ τῷ σμικρῷ δακτύλῳ ἐφόρουν ὁ Ἀκαρὲς ἐκάλουν διὰ σμικρότητα. Ait, annulum iſtum qui minimo digito geſtabatur, propter parvitatem dictum fuiſſe Ἀκαρὲς. Nam ἄκαρ Græcis idem eſt, quod μικρὸν οὐδὲν, teſte ſcholiaſte Ariſtophanis. Hinc ſcriptores hominem lautiſſimè divitem notaturi, tribuunt ipſi grandem in hoc digito annulum. Petronius de Trimalcione: *Habet etiam in minimo digito ſiniſtræ manus annulum grandem ſubauratum.* Lucianus in Dial. Meretriciis: εἶχε δὲ καὶ αὐτὸς Παρμένων δακτύλιον ἐν τῷ μικρῷ δακτύλῳ μέγιστον πολύγωνον.

Medium digitum Plinius excipit, quanquam Gallis olim Britanisque morem fuiſſe aſſerit, ut eo annulos geſtarent: Cujus tamen rei teſtimonium, non memini me alibi legere. Romani verò videntur ideo vitaſſe, quòd hic digitus infamis vulgò & inpudicus cenſeatur, ut legimus apud Perſ. Sat. 2. & Martialem lib 6. Epigram. 70. Proditum autem memoriæ eſt à Plinio lib. 28. cap. 6. ſingultum & ſternutationem ſedari, *ſi quis annulum è ſiniſtra in longiſſimum dextræ digitum transferat:* quod utrum verum ſit, naturalium rerum indagatores viderint.

Pol-

Pollicem Plinius præteriit: Sed tamen eo etiam interdum geſtatos fuiſſe annulos, non obſcurè indicat Julius Capitolinus, qui Maximinum Cæſarem aſſerit fuiſſe *pollice ita vaſto , ut uxoris dextrocherio uteretur pro annulo.*

Caput V.

De Annulo Signatorio, qui & ſigillaritius. *Tabulas pacta & conventa continentes fuiſſe obſignatas. Ritus in teſtamentis ſignandis.*

SEquitur de annulorum uſu, qui multiplex, præcipuus tamen in ſignando : quam unicam fuiſſe annuli geſtandi cauſam , indicat Attejus Capito apud Macrobium: *Veteres non ornatus, ſed ſignandi cauſa annulum ſecum circumferebant.* Et ipſa vox *Signare* inter alia, teſte Feſto, etiam *annulo ſigna imprimere* ſignificat. Ipſe verò annulus, quo ſigna imprimebantur, dictus *ſignatorius* L.74. D. De verb. ſignificat: & L. 25. § 10. D. *De Aur. Argento.* Vopiſcus *ſigillaritium* vocat in Aureliano.

Signabantur autem, ut uſitatiſſimum hunc ſignandi morem per partes declarem, inter alia primò omnes tabulæ, quæ pacta conventaque continebant. Cum enim maxima pars mortalium fluxam fidem gerat, hæc à priſcis inventa ratio eſt, ut impreſſis ſignis pacta conventaque ſervarentur. De qua re inſignis locus exſtat apud Senecam lib. 3. de beneficiis cap. 15. *Utinam nulla ſtipulatio emptorem venditoremque obligaret , nec pacta conventaque impreſſis ſignis cuſtodirentur: fides potius illa ſervaret & æquum colens animus. Sed neceſſaria optimis prætulerunt, & cogere fidem, quàm ſpectare malunt. Adhiben-*

bibentur ab utraque parte teſtes. Ille per tabulas plurium nomina interpoſitus parariis facit. Ille non eſt interrogatione contentus, niſi rem manu ſua tenuit. O turpem humano generi fraudis ac nequitiæ publicæ confeſſionem! Annulis noſtris plus, quàm animis creditur. In quid iſti viri ornati adhibiti ſunt? in quid imprimunt ſigna? Nempe, ne ille neget accepiſſe, quod accepit. Quod autem hic Seneca optat, ut homines ſine ſigillis pacta conventa cuſtodiant, id Strabo tribuit priſcis Indis, quos ait in contractibus neque teſtibus uti neque ſigillis, ſed ſimpliciter credere. Verba ejus lib. 15. Geographiæ pag. 488. hæc ſunt: Καὶ ἐν τοῖς νόμοις καὶ ἐν τοῖς συμβολαίοις τὴν ἁπλότητα ἐλέγχεσθαι ἐκ τοῦ μὴ πολυδίκας εἶναι· οὔτε γὰρ συνθήκης οὔτε παρακαταθήκης εἶναι δίκας. οὐ δὴ μαρτύρων οὐδὲ σφραγίδων αὐτοῖς δεῖν, ἀλλὰ πιστεύειν παραβαλλομένοις. Hoc eſt *In legibus & contractibus maximè ſimplicitatem eo argui, quod non multum habeant litium: nam neque commiſſi neque depoſiti jura ulla habere, neque teſtibus uti nec ſigillis, ſed ſimpliciter credere.* Verum & hodie reperiuntur & olim reperti ſunt, qui annulis ſuis obſignata inficiari non verentur; de quibus queritur Juvenal Satyr. 13.

Si decies lectis diverſa parte tabellis
Vana ſupervacui dicunt chirographa ligni,
Arguit ipſorum quos litera gemmaq; princeps
Sardonichus, loculis quæ cuſtoditur eburnis.

Malè ob hanc rem audiverunt Græci, de quibus Polybius in fin. lib. 6. παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἐὰν τάλαντον μόνον πιστευθῶσιν, ἀντιγραφεῖς ἔχοντες δέκα, καὶ σφραγῖδας τοσαύτας καὶ μάρτυρας διπλασίους, οὐ δύνανται τηρεῖν τὴν πίστιν. Id eſt: *In Græcia unum talentum ſi fortè creditur, & ſi decem adhibiti antigrapharii, & totidem ſigilla, & teſtes duplo tantò (plures) fidem ſervare neſciunt.* De tabulis Nuptialibus

libus diſertè Suetonius in Claudio cap. 29. *Illud omnem fidem exceſſerit, quòd nuptiis, quas Meſſalina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipſe conſignaverit.* Apulejus in Apologia: *Habes Æmiliane cauſam totam, cur tabulæ nuptiales inter me ac Pudentillam non in oppido ſint, ſed in villa ſuburbana conſignatæ.* Juvenalis Sat. 2.

Signatæ tabulæ, dictum Feliciter? ingens
Cœna ſedet; gremio jacuit nova nupta mariti.

Sponſiones quoque obſignari ſolitas, liquet ex eo, quod Plutarchus de Cinnæ obitu narrat in Pompejo: ὁ δὲ φεύγων καὶ καταλαμβανόμενος ὑπό τινος τῶν λοχαγῶν γυμνῷ τῷ ξίφει διώκοντος, προσέπεσε τοῖς γόνασι καὶ τὴν σφραγῖδα προὔτεινε πολυτίμιον οὖσαν. ὁ δὲ καὶ μάλα ὑβριστικῶς εἰπών. Ἀλλ' οὐκ ἐγγύην ἔρχομαι σφραγιούμενος, ἀλλὰ ἀνόσιον καὶ παράνομον τιμωρησόμενος τύραννον, ἀπέκτεινεν αὐτόν. Hoc eſt: *Cinna fugiens & deprehenſus à quodam manipuli ductore, qui ſtricto enſe eum inſequebatur, ſubmiſit ſe ad hujus genua, atque annulum ſuum ſignatorium magni pretii obtulit. Ille verò cum eum increpaſſet perquàm inſolenter: At ego non ad ſponſionem ſignandam adſum, ſed ad nefarium & ſceleratum tyrannum puniendum, eum obtruncavit.*

De Teſtamentis res eſt vulgatiſſima non ſolùm ex Juriſconſultorum libris, ſed & aliis ſcriptoribus. Cæſar libr. 1. de bello Gallico, ubi militum ſuorum, quibus jamjam adverſus Germanos pugnandum erat, pavorem perſtringit: *Vulgo* (ait) *totis caſtris teſtamenta obſignabantur.* Appianus Alexandrinus lib. 1. ἐμφυλίων de exceſſu Syllæ: Σύλλας δὲ ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐνύπνιον ἔδοξεν ἰδεῖν, ὥς οἱ αὐτὸν ὁ δαίμων ἤδη καλοίη. καὶ ὁ μὲν αὐτίκα μεθ' ἡμέραν τοῖς φίλοις τὸ ὄναρ ἐξειπὼν, διαθήκας συνέγραφεν ἐπειγόμενος, καὶ αὐτῆς ἡμέρας συνετέλει. σφραγιζομένῳ δὲ αὐτὰς περὶ ἑσπέραν πυρετὸς ἐμπίπτει. *Sylla in ruſtico*

 ſeceſ-

ſeceſſu ſomniavit, vocari ſe jam à fato: Quamobrem mox ut illuxit, enarrato amicis ſomnio, teſtamenti tabulas eadem die confecit: quibus obſignatis ſub veſperam febris eum invaſit. Cic. lib. 3. ad Quint. Fratrem Epiſt. ultima. *De Felicis teſtamento tum magis querêre, ſi ſcias. Quas enim tabulas ſe putavit obſignare (lapſus eſt per errorem & ſuum & Sicuræ ſervi) non obſignavit.* Et Leg. 15. D. De Teſtamento militari. *Et ideo, cum miles adduxiſſet teſtamentum ſuum, mox annulo ſuo ſignaſſet, qui ſuper ea re cogniturus erit, conſiderabit, quo propoſito id fecerit.*

Ad hujuſmodi tabulas ſignandas etiam amici advocabantur, qui rei geſtæ teſtimonium perhiberent, eaſque ſuo annulo confirmarent: Idque inter recepta Romæ officia numerabatur. Plin. lib. 1. Epiſt. 9. *Ille me ad ſignandum Teſtamentum, ille in advocationem, ille in conſilium rogavit.* Idem lib. 2. Epiſt. ult. *Aurelia ornata fœmina, ſignatura Teſtamentum ſumpſerat pulcherrimas tunicas: Regulus cum veniſſet ad ſignandum, Rogo, inquit, has mihi leges.* Suetonius in Tib. Claudio cap. 44 *Non multò poſt Teſtamentum etiam conſcripſit, ac ſignis omnium magiſtratuum obſignavit.* Seneca Epiſt. 8. *Non videor tibi plus prodeſſe, quam cum ad vadimonium advocatus deſcenderem, aut tabulis teſtamenti annulum imprimerem, aut in ſenatu candidato vocem & manum commodarem.* Reſpexit hunc ritum Tertullianus in De Idololatria: *Signatæ ſignis non Advocatorum, ſed Angelorum.* Dicebantur autem hi *teſtes claſſici.* Feſtus: *Claſſici teſtes dicebantur, qui ſignandis teſtamentis adhibebantur.* Dicti iidem & *Signatores*, vel *obſignatores.* Cic. lib. 12. ad Atticum. Epiſt. 18. *Quod ſcribis Terentiam de obſignatoribus mei teſtamenti loqui.* Et in orat. pro Cluent. *Oppianicus obſignatores ad eum, qui neque Aſinium, neque Ajulum noſſent, adducit.* Juvenalis Satyra 1.

Signa-

Signator falſò qui ſe lautum atque beatum
Exiguis tabulis & gemma fecerat uda.

Idem Satyra 10.

Veniet cum ſignatoribus auſpex.

Suetonius in Tiber. cap. 23. Alluſit etiam huc Prudentius Hymno Epiphaniæ,

Hunc & prophetis teſtibus,
Iisdemq; ſignatoribus
Teſtator, & ſator jubet.
Adire regnum & cernere.

Atque hos teſtes, ſi quidem ad tabulas teſtamenti obſignandas vocati erant, oportebat in conſpectu teſtatoris uno & eodem tempore convenire, nomen ſuum ſubſcribere, & annulo obſignare. Nam ſi quis ex teſtibus nomen ſuum non adſcripſerit, veruntamen ſignarit: vel ſi adſcripſerit ſe, non tamen ſignarit, pro eo eſt, ac ſi adhibitus non eſſet, ut ait Ulpianus in L. *Ad teſtium.* §. *Si quis. D. Qui teſtamentum fac.* Si etiam coram teſtatore non omnes eodem loco teſtes ſuo vel alieno annulo ſignaverint, jure deficit teſtamentum, ut eſt in L. 12. C. *de Teſtamentis.* Michael Attaliata in ſynopſi, Tit. 32. *de imperfecto teſtamento:* μὴ κρατείτω διαθήκη ἑνὸς τῶν μαρτύρων χωριζομένου εἰ μὴ πάντες, ὁρῶντος τοῦ διατιθεμένου, κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον σφραγίζωσιν ἐν ἰδίῳ ἢ καὶ ἀλλοτρίῳ δακτυλίῳ. Unde etiam hoc diſcimus, teſtes non ſuo tantùm, ſed & alieno annulo ſignare potuiſſe: Imò ſi teſtis ab ipſo teſtatore annulum accepiſſet, & ſignaſſet, valebit Teſtamentum, ut eſt in L. *Ad teſtium. D. Qui teſta. facere.* Addit verò Juſtinianus Imperator in §. *Poſſunt.* Inſtit. *de Teſtamentis ordinandis*, potuiſſe omnes teſtes & uno annulo ſignare Teſtamentum, potuiſſe & ſeptem annulos eadem & una ſculptura eſſe, id eſt, eundem χαρακτῆρα, idem ἀποσφράγισμα habere. Michael Attaliata in

ſynopſi Tit. 31. *de Teſtamento & codicillis:* ὀφείλεις δὲ εἰδέναι, ὅτι καὶ ἑνὶ δακτυλίῳ ἢ τῷ βυλλωτηρίῳ δύνανται σφραγίζειν οἱ μάρτυρες τὴν διαθήκην. An verò quælibet alia, quàm annuli impreſſio in teſtamentis locum habere poſſit, Juriſconſ. diſputant, *ac magis eſt, ut annulo tantum quis poſſit ſignare, dum tamen habeat charactera,* L. 22. §. 5. D. *Qui teſtam. fac.* Vide Cujac. libro 14. Obſer. cap. 11. Giphan. ad Inſtit. de Teſt. ordin. §. Poſſunt a. teſtes. Quod ſi ſigna teſtamenti vetuſtate vel alio caſu interierint, ſubſcriptiones teſtium verò ſint adhuc ſalvæ, teſtamenti fidem nullo modo labefactam vult Leo Imp. conſtitutione 82. Κελεύομεν κἂν μὴ τῆς σφραγῖδος ἡ σωτηρία περιῇ τῇ διαθήκῃ, τὴν ἀξιοπιστίαν αἱ ὑπογραφαὶ δύναιντο προσμαρτυρεῖν, μὴ διαμαρτάνειν τοῦ εἶναι βέβαιον αὐτήν. i. e. *Jubemus etiamſi ſigilla teſtamenti non ſuperſint, ſi idoneam fidem ſubſcriptiones teſtamento adhibeant, nequid ob eam rem teſtamenti fides infirmetur:* ut mendat ac interpretatur idem Cujacius libro 17. Obſerv. cap. 32. Rebuffus in Conſtit. Reg. Art. 2. gl. 1. n. 86.

CAPUT V.

Annuli uſus in obſignandis literis. Perſarum reges & Cæſares Romanos probatæ fidei viris annuli curam commiſiſſe, qui literas obſignarent.

NEc verò Tabulæ ſolùm, quæ publici privatique contractus ſcripturam continebant, ſed & Epiſtolæ, ac Diplomata annulis ſolebant obſignari; quem morem arbitror apud plerasque omnes gentes uſitatum fuiſſe. De Romanis quidem putidum ſit exempla apponere. De Judæis verò planum ex hiſtoria Achabi Re-

Regis Samatiæ, cujus annulo obſignatæ fuerunt literæ, quibus Nabothus occidi jubebatur, libro 3. Reg. cap. 21. verſ. 8. Apud Perſas quoque eundem morem obtinuiſſe teſtatur hiſtoria Eſther cap. 8. ubi Ahaſverus concedit Mardochæo poteſtatem mittendi literas regio annulo obſignatas ad omnes populos imperio ſuo ſubjectos, ut edictum de extirpandis Judæis, quod Haman à Rege impetraverat, abrogaretur. Et Xenophon libro 1. Ἑλληνικῶν autor eſt, Lacedæmoniorum legatum à Dario Perſarum Rege ad omnes Aſiæ inferioris homines literas ſigillo regio munitas ſecum attuliſſe: Ἐπιςολὴν τε ἔφερε τοῖς κάτω πᾶσι τὸ βασίλειον ἔχουσαν σφράγισμα. Erat verò harum literarum, quæ Regis Perſarum annulo obſignatæ erant, tanta autoritas, ut iis nemo contradicere auderet. Nam cùm Rex Mardochæo mandaſſet, ut literas ſuo nomine ſcriptas etiam annulo ſuo obſignaret, mox addit ad firmandam autoritatem literarum, quibus regium ſigillum impreſſum: ὅσα γὰρ γράφεται τοῦ βασιλέως ἐπιτάξαντος καὶ σφραγισθῇ τῷ δακτυλίῳ μου, οὐκ ἔστιν αὐτοῖς ἀντειπεῖν. Eſther cap. 8. Ad eundem modum Alexander Magnus quoque *literas, quas in Europam mitteret, veteris annuli gemma obſignabat: iis, quas in Aſiam ſcriberet, Darii annulus imprimebatur*, teſte Curtio lib. 6. Et Perſarum quidem reges videntur non ſolùm ipſi annulos geſtaſſe; ſed & aliis, quorum fidem perſpectam habebant, eorum curam commendaſſe. Ita enim Ahaſverus annulum Hamano, qui cruci affigendus erat, ademiſſe, & Mardochæo tradidiſſe, legitur Eſther cap 8. verſ. 2. videatur ibi Tirinus in Commentar.

Sed hunc morem quoque Cæſares Romanos uſurpaſſe video. Nam Trogi Pompeii patrem *ſub Cajo Cæſare militaſſe, Epiſtolarumq́ & Legationum ſimul & annuli*

b 5 *curam*

curam habuiſſe, tradit Juſtinus lib. 43. Eſt autem hîc intelligendus ille Cajus Cæſar, qui ſuperato Pompejo Rempubl. tenuit; non is, qui poſt Tiberium imperio potitus eſt; cùm à bello Mithridatico, quo Trogi pater jam fuit, ad Caſarem Caligulam, ſint ut minimum anni centum; ut rectè, mea quidem opinione, exiſtimat ampliſſimus, & antiquitatis peritiſſimus Jacobus Bongarſius Heinrici IV. Galliæ & Navarræ Regis in Germaniam legatus, amicus noſter, dum vivebat, ſingularis. Mæcenatem quoque & Agrippam in tanto honore ab Auguſt. Cæſare habitos, ut quaſcunque ille literas ad ſenatum vel alios mitteret, ipſi perlegerent, & iis, quæ vellent, immutatis, annulo, quem hac fine ab ipſo acceperant, obſignarent, autor Dio lib. 51. τοσαύτην γε ἐπὶ πάντα καὶ ἐκείνῳ (Agrippam intelligit) καὶ τῷ μαικήνᾳ ἐξουσίαν ἔδωκεν, ὥστε σφᾶς καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἃς ἔτῃ βουλῇ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔγραφε, προαναγινώσκειν, κἀκ τούτου καὶ μεταγράφειν, ὅσα ἐβούλοντο, καὶ διὰ τοῦτο δακτύλιον ἔλαβον παρ' αὐτοῦ, ἵνα ἐπισφραγίζεσθαι αὐτὰς ἔχωσι. Sic Mutianus cum omnia ſuo arbitratu, etiam abſque mandato Veſpaſiani gereret ſcriberetque, nomine tantùm Veſpaſiani adſcripto, annulum geſtabat, quem ad ipſum Veſpaſianus miſerat, ut ea, quæ edicerer, ſigillum principis haberent. Καὶ διὰ τοῦτό γε καὶ δακτύλιον πεμφθέντα ἐφόρει, ἵνα τὸ αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα τὰ σημαινόμενα λαμβάνῃ, ut ait Xiphilinus in Veſpaſiano. Nec dubito, quin alii quoque principes hunc morem ſervarint. Sed ſilere malo, quæ teſtibus ac tabulis conſignare non licet, quàm conjecturis inniti. Poſtquam verò antiqua illa imperii ſedes mutata, & à Conſtantino Magno Bizantium translata fuit, reperio inter offi.iales Palatii fuiſſe, qui Reſponſa Impp. ſignarent. Fit horum mentio in L. 14. Cod. Theodoſ. De Extraordinariis muneribus: *Eos qui cum honore Comitum, nomi-*

ne

ne Magiſtrorum , Memoriæ præfuerunt vel Epiſtolis vel Libellis: item eos, qui ibidem peragendis ſignandisque Reſponſis noſtræ manſuetudine obſecundant, omnium vilium munerum fieri jubemus exſortes. Quomodo autem & à quibus hujuſmodi Reſponſa obſignata fuerint , mox oſtendam; ſi priùs morem obſignandi tabulas epiſtolasque priſcis Romanis uſitatum indicâro.

Caput VII.

De Lino & Cera in obſignationibus uſurpari ſolita. Cretam quoque huic rei inſerviſſe. γῆ σημαντρὶς. Incidere linum, Epiſtolam ſolvere. *Signa cognoſcebantur ante aperturam.*

IN obſignationibus literarum tabularumque tria adhibebantur: Linum, Cera vel Creta, & Signum. De Signis inferiùs dicemus. Linum erat vinculum illud, quo conſtringebatur obligabaturque id, quod erat obſignandum. Hinc imponebatur Cera vel Creta, in quam ſigillum imprimebant, ſed, quod hodieque vulgò fieri ſolet, priùs ſalivâ madefactum, ne ceræ illi adhæreret. Unde Juvenalis Satyra 1. *Gemmam udam* dixit, quam Scholiaſtes interpretatur *ſalivâ tactam propter ſignaculi impreſſionem.* Et Ovid.libr.5.Triſt.Eleg.5.

Flens quoq; me ſcripſit: nec qua ſignabar ad os eſt
Antè, ſed ad madidas gemma relata genas.

Idem lib.9.in fabula Biblidos:

Protinus impreſſa ſignat ſua crimina gemma,
Quam tinxit lacrymis, linguæ defecerat humor.

Quæ duo loca mihi indicavit nobiliſſimus & ampliſſimus Dn Janus Rutgerſius, amicus noſter non è multis, quem honoris cauſa nomino.

Cre-

Creta ſignandi mos eſt antiquiſſimus. Servius lib. 4. Æneid. ad illa: longæva ſacerdos. *Sibyllam Apollo pio amore dilexit : & ei obtulit poſcendi quod vellet arbitrium. Illa hauſit arenam manibus, & tam longam vitam popoſcit. Cui Apollo reſpondit, id poſſe fieri, ſi Erythræam (in qua habitabat) inſulam relinqueret, & eam nunquam videret. Profecta igitur Cumas tenuit: & illic defecta corporis viribus, vitam in ſolâ voce retinuit. Quod cum cives ejus cognoviſſent, ſive invidia ſive commiſeratione commoti, ei Epiſtolam miſerunt, cretâ antiquo more ſignatam: qua viſa, quia erat de ejus inſula, in mortem ſoluta eſt.* Meminit cretæ & Cicero 4. in Verrem : *Cum Valentio ejus interpreti Epiſtola Agrigenti allata eſſet, caſu ſignum iſte animadvertit in cretula. Placuit ei: exquiſivit unde eſſet Epiſtola: reſpondit, Agrigento. Iſte literas, ad quos ſolebat, miſit, ut is annulus ad ſe primo quoque tempore afferreretur.* Et pro Flacco: *Hæc quæ à nobis prolata laudatio, obſignata erat creta illa Aſiatica, quæ ferè eſt omnib. nota nobis: quâ utuntur omnes non modo in publicis, ſed etiam in privatis literis.* Herodotus videtur appellare γῆν σημαντρίδα lib. 2. ubi deſcribit morem Ægyptiorum ſacerdotum, quem in probando bove ſacrificiis apto ſolebant uſurpare. Locum alibi adduximus.

De Cera verò & Lino res eſt notiſſima. Cicero 4. Acad. Quæſt. *Quid ſi in ejusmodi cera centum ſigilla hoc annulo impreſſero, ecquæ poterit in agnoſcendo eſſe diſtinctio? an tibi erit quærendus annularius.* Plaut. in Bacchidibus.

Cedo tu ceram ac linum: age obliga, obſigna citò.

Et in Pſeudo ſcena prima:

Phœnicium Calidoro amatori ſuo
Per ceram & linum, literas, interpretes
Salutem mittit.

In-

Inſtit. lib. 2. Tit. de pupillari ſubſtitutione. *Separatim in inferioribus partib. ſcribere, eamque partem proprio lino, propriaque cerâ conſignare.* Cæterum morem iſtum vinculis colligandi tabellas apud Græcos quoque obtinuiſſe docent nos Æmylius Probus in Pauſania, c. 4. *Interim Argilius quidam Adoleſcentulus, quem puerum Pauſanias amore venereo dilexerat, cum epiſtolam ab eo ad Artabazum accepiſſet, eique in ſuſpicionem veniſſet, aliquid in ea de re ſe ſcriptum, quod nemo eorum rediiſſet, qui ſuper tali cauſa eodem miſſi erant: vincula epiſtolæ laxavit, ſignoque detracto cognovit, ſi pertuliſſet, ſibi eſſe pereundem.*

Et Curtius lib. 7. cap. 2.

Parmenion vinculum epiſtolæ ſolvens, quidnam Rex ageret, requirebat.

In tabulis tamen, quæ publici & privati contractus ſcripturam continebant, peculiaris aliquis modus obſervabatur, quem Paulus lib. 5. Sententiarum Tit. 25. deſcribit his verbis: *Ampliſſimus ordo decrevit, eas Tabulas, quæ publici & privati contractus ſcripturam continent, adhibitis teſtibus ita ſignari, ut in ſumma marginis ad mediam partem perforatæ triplici lino conſtringantur, atque impoſitum ſupra linum ceræ ſigna imprimantur, ut exteriores ſcripturæ fidem interiori ſervent. Aliter Tabulæ prolatæ nihil momenti habent.* Autor hujus formæ Senatus fuit Neronianis temporib. quemadmodum Suetonius oſtendit in Nerone cap. 17. *Adverſus falſarios tunc primum repertum, ne Tabulæ niſi pertuſæ ac ter lino per foramina trajecto obſignarentur.* Non poterant autem Tabulæ vel Epiſtolæ aperiri, niſi lino ſoluto. Lucianus in Timone: Ἐπειδὰν τὸ σημεῖον ἀφαιρεθῇ, καὶ τὸ λίνον ἐντμηθῇ καὶ ἡ δέλτος ἀνοιχθῇ καὶ ἀνακηρυχθῇ μου ὁ καινὸς δεσπότης. *Poſteaquam autem ſignum ablatum fuerit, & linum inciſum, & tabula aperta & declaratus meus novus dominus.*

Unde

Unde apud Curtium lib. 7. *Parmenio vinculum Epiſtolæ ſolvens, quidnam Rex ageret, requirebat.* Et apud Cicer. 3. Catil. *incidere linum*; alibi *ſolvere Epiſtolam.* Plaut. in Amphitr. *ſolvere ciſtulam.* Plutarchus πολιτικοῖς παραγγέλμασι, ait λύειν ἐπιστολήν. Soluto autem vel inciſo lino plerumque ſignum quoque cum eo frangebatur: ideò antè aperturam jubebant ſigna cognoſci, fidei cauſa. Plaut. Amphit. Actu. 2. Sc. 2.

——*So. An etiam id credis quæ in hac ciſtellula*
Tuo ſigno obſignata fertur? AMP. ſalvum ſignum eſt, SO inſpice.
AMP. Rectè, ita eſt ut obſignavi--Et paulò pòſt:
AMP. Agedum eam ſolve ciſtulam.
SO. Quod ego iſtam exſolvam? obſignata eſt rectè: res geſta eſt bene,
Tu peperiſti Amphitruonem , ego alium peperi Soſiam.
Nam ſi pateram patera peperit, omnes congeminavimus.
AMP. Certum eſt aperire atq; inſpicere. SO. vide ſis ſigni quid ſiet.
Ne poſterius in me culpam transferas.

Et Bacchidibus Actu 4. Sc. 6.

CHR. Nunc haſce tabellas ferre me juſſit tibi:
Orabat, ut, quod iſtic eſſet ſcriptum, fieret.
NIC. Cedo. CHR. noſce ſignum. NIC. novi.

Et Pſeudolo Actu 4. Sce. 2.

B AL. Cedo mihi Epiſtolam.
SY. Accipe, hem cognoſce ſignum.

Cicero 3. Catilin. *Tabellas proferri juſſimus, quæ à quoque dicebantur datæ. Primum oſtendimus Cethego: Signum cognovit: nos linum incidimus, legimus.* Et mox. *Introductus eſt Statilius : cognovit & ſignum & manum ſuam.*

ſuam. Recitatæ ſunt tabellæ in eandem ferè ſententiam. Confeſſus eſt. Tum oſtendi Tabellas Lentulo, & quæſivi cognoſceretne ſignum? Annuit. Eſt verò, inquam, imago avi tui clariſſimi viri. Saluſtius de hac ipſa re in Conjurat. Catilin. *Pellectis literis, cum prius omnes ſigna ſua cognoviſſent, Senatus decrevit.* Apulejus in Apologia: *Porrige Æmiliano tabulas iſtas. Linum conſideret, ſigna, quæ impreſſa ſunt, recognoſcat.* Reſpexit huc Plautus Vidularia: *Signum rectè comparebat: hujus contendi annulum.* Et Quintilianus lib. 12. cap. 8. *Denique linum ruptum aut turbata cera, aut ſine agnitione ſigna frequenter invenies.* De Teſtamentorum apertione diſertè Paulus lib. 4. Sententiar. Tit. 6. *Tabulæ Teſtamenti aperiuntur hoc modo, ut maxima pars eorum adhibeantur, qui ſignaverint teſtamentum: ita ut agnitis ſignis, rupto lino, aperiatur & recitetur &c.* Hinc Suetonius in Tiberio cap. 23. *Illatum deinde teſtamentum Auguſti, non admiſſis ſignatoribus niſi Senatorii ordinis, cæteris extra curiam ſigna agnoſcentibus, recitavit per libertum.* Eratque officium Prætoris, cum initio aperiendæ erant tabulæ, ut cogeret ſignatores convenire & ſigilla ſua recognoſcere. L. 4. D. *Teſtament. quemadmodum aper.*

Ideo autem literarum ſigna recognoſcebantur, quia inde, ut & è ſcribentis manu, autor illarum poteſt cognoſci. Sic L. Junius Brutus primus Romanorum Conſul filiorum conjuratorum literas primum *ex utriusque ſigillo*, ταῖς σφραγῖσιν ἑκατέρων, καὶ μετὰ τὸ λῦσαι τὰ σημεῖα τοῖς αὐτογράφοις, *& poſt avulſa ſignacula etiam è manu* cognovit, teſte Dionyſio Halicarnaſſæo lib. 5. Utrumque indicat & Ovidius lib. 11. de Ponto Eleg. 10.

Ecquid ob impreſſa cognoſcis imagine cera
Hæc tibi naſonem ſcribere verba Macer?
Autorisq; ſui ſi non eſt annulus index,

Cogni-

Cognitane eſt noſtra litera facta manu?

Interdum quoque ex ipſo ſtylo vel ſermone habito. D. Bernhardus Epiſtola 330. *Sigillum non erat ad manum, ſed qui leget, agnoſcet ſtylum: quia ipſe dictavi.* Et Epiſtola 339. ad Balduinum Epiſcopum. *Nupera materies locutionis pro ſigillo ſit: quia ad manum non erat.* Atque hæc potiſſimum de Privatorum hominum literis intelligenda ſunt.

CAPUT VIII.

De obſignatione Principalium literarum, quæ fiebat Bullarum appenſione. Bulla *quid*, Bullare. *Bullæ quadruplices: Aurea, Argentea, Cerea & Plumbea, ſingularumque uſus. Ceream fuiſſe duplicem: Rubram & Praſinam.* Διμήκιον. *Reſcripta Imperialia dicta* χρυσόβουλλα, *licet ſigillum aureum non haberent. Aureas bullas miniatis literis & encauto muriceo conſignari conſuevisse. Additas etiam in fronte bullarum tres cruces. Tutorem Imperatoris viridi colore uſum, Patriarcham cæruleo. Patriarchalis annuli cuſtos Chartophylax.*

NUnc verò etiam de literis Principalibus dicemus, præſertim iis, quæ pragmaticas ſanctiones ad totum imperium vel poſteritatem pertinentes, quæ privilegia & conſtitutiones Principibus vel Præſulibus vel Collegiis vel civitatibus vel Præſulibus datas, aliasque magni momenti res continerent. Hæ non lino & cera; ut vulgò, obligari obſignarique ſolebant, ſed erant, ut hodie loquimur, patentes. In quarum tamen ima parte fidei cauſa ſigillum apponebatur, ut legimus in Pragmatico Childeberti Regis apud Aimoinum lib. 2. de

de geſtis Francor. cap. 20. *Et ut hæc præceptio ceſſionis noſtræ futuris temporibus, Deo auxiliante, firmior habeatur, vel per tempora inviolabiliter conſervetur, manibus propriis vel noſtris ſignaculis ſubter infra decrevimus roborare.* Et in Edicto Caroli Magni de obedientia Epiſcopis & Sacerdotibus præſtanda apud CL. Goldaſtum Tom.3. pag.146. *Ut has literas certius credatis, de annulo noſtro ſubterius decrevimus roborare.* Et in donatione Ludovici Einhardo conceſſa, quæ præfixa eſt tomo veterum ſcriptorum à Juſto Reubero collectorum: *Et ut hæc autoritas largitionis noſtræ per curricula annorum inviolabilem atq; inconvulſam perpetuo obtineat firmitatem, & à fidelibus noſtris tam præſentibus quàm & futuris, ſeu etiam à ſucceſſoribus noſtris à nobis facta verius certiusque credatur, eam manu propria ſubter firmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.* Et in privilegio Caroli Calvi Francorum Regis apud Aimonium lib. 5. de geſtis Francor. cap.34. *Et ut hæc autoritas, quam ob Dei amorem & remedium animæ noſtræ ſtatuimus atque roboravimus, firmiorem obtineat vigorem, & deinceps inconvulſa perdurare queat, manus noſtræ conſcriptione eam ſubter firmavimus, & de annulo noſtro ſigillari juſſimus.* Obſervandum hîc quod Jacobus de Breul notat ad cap. 10. lib. 2. Aimoini ex Petro Caroli VI. Francorum Regis Capellano, qui in Chronicon Damaſi Papæ vel potius in Catalogum & vitas Romanorum Pontificum commentatus. *Olim,* inquit, *non appendebantur ſigilla per corrigiam vel fila, ſicut hodie, ſed affigebantur literis, tenebantq; chartam amplexam ab utraq; parte cum bona quantitate ceræ. Idque obſervatum eſt uſq; ad Ludovicum Craſſum, qui regnare cœpit Anno Domini* ciↄ cx. *Hic enim primus cœpit appendere ſigilla, cũ ejus patris Philippi Primi & interiorũ Regum privilegia, & in noſtro Chartophylacio*

extant, habeant illa affixa, atque ab utraque parte pergameni apparentia. Hactenus ille.

Sigilla autem illa, quæ literis principum appendebantur, à ſequioris ævi ſcriptoribus tam Græcis quàm Latinis *Bullæ* appellantur: Unde & ipſas Principales literas, Pontificumque decreta interdum Bullas dici legimus: Non quòd in iis conſuleretur aut decerneretur aliquid ab Imperatore vel Pontifice, voce à Græco βουλὴ deducta: ut argutè quidem ingenioſiſſimus Chriſtophorus Colerus exiſtimat cap.4. Parergῶν: ſed quòd Bulla, id eſt, majus ſigillum, vel ceræ impreſſum, vel capſulæ cuidam ex auro aut argento aut plumbo incluſum literis illis appenderetur, non aliter ſanè, quàm olim bullæ pueris prætextatis, ut notat nobiliſſimus & antiquitatis hiſtoriarumque prudentiſſimus Marq Freherus Notis in lib. 2. Petri de Andlo. cap. 5. ac Limnæus in ſuo de Jure Publ. tractatu egregio tom. I. lib. 1. c. 11. n. 14. & ſeqq. Hinc *Bullare* nihil aliud eſt, quam ſigillare apud Petrum Bleſenſem & alios, Arnoldus Hiſtor. Salvor. lib. 7. cap. 20. *Et Rex, vade, ait, & poſt modicum revertere & invenies literas bullatas.* Petrus de vineis Epiſt. 21. lib. 1. *Exiſtens ipſe bullator & ſcriptor & forſitan numerator.* c. licet. §. eos etiam de crimine falſi. Nec aliunde dicti *Doctores Bullati*, quàm quòd ejusmodi literis ſuæ doctura ſigillatis, abſque legitimo examine & promotione nitantur.

Erant autem Bullæ hujusmodi quadruplices: Aurea, Argentea, Cerea, Plumbea, Jul. Cæſar Bulingerus de Rom. Imp. lib. 2. p. 349. Omnibus utebatur Imperator, & Aurea quidem in majoris momenti negotiis: Cujuſmodi tres vidi in archivo inclytæ hujus Reipublicæ; duas Friderici II. Imperatoris, quarum unâ ille avi ſui Friderici I. cognomento Barbaroſſæ privilegia urbi

Lu-

Lubecæ Anno cIↄ c lxxxviii. conceſſa confirmat: alterâ eam Liberam Imperii Urbem pronunciat & novis inſuper beneficiis cumulat. Tertia erat Ludovici IV. Imper. qua jus cudendæ monetæ tam aureæ quam argenteæ huic urbi concedit. In earum antica parte videtur effigies Imperatoris in ſolio ſedentis & tenentis dextrâ ſceptrum, ſiniſtrâ globum cruciferum, cum hoc titulo: *FRIDERICUS DEI GRATIA ROMANORUM IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS REX JERLEM ET SICILIÆ.* Item: *LUDOVICUS IV. DEI GRATIA ROM. &c.* In parte poſtica, caſtrum turritum cum hac inſcriptione: *ROMA CAPUT MUNDI REGIT ORBIS FRENA ROTUNDI.* De aliis vid. Limnæum Tom. 1. Juris P. l. 1. c. 11. n. 20. Talis eſt etiam illa nobiliſſima Caroli IV. Imperatoris, quæ κατ' ἐξοχὴν *Aurea Bulla* nuncupatur. Ejus deſcriptionem à Marq. Frehero Notis ad Petrum de Andlo allatam, non poſſum, quin hoc loco adjiciam. Eſſe autem ait verba cujuſdam Pilei Cardinalis, ab Urbano VI. Pontifice in Germaniam miſſi, Anno cIↄ. ccclxxix. atteſtantis, ſe vidiſſe & tenuiſſe quasdam literas patentes bonæ memoriæ Caroli Imperatoris Romani tum librum illum Aureæ Bullæ, quem ita deſcribit: Prædictus liber erat ſcriptus in pergameno in 24 foliis, cujus coopertura groſſa, in quo erant ſcripta diverſa negotia ſacrum Imperium & Electores ejuſdem tangentia: qui quidem liber transfixus erat cum filis ſericis glauci & rubei coloris involutis, cum bulla ſeu ſigillo aureo rotundo Imperiali appendente, in cujus uno latere apparebat figura Imperialis in majeſtate ſedens, cum Corona imperiali in capite, habens in manu dextra ſceptrum, & in ſiniſtra manu pomum cum cruce deſuper modo Imperiali: & à latere dextro Clypeum cum

Aquila, & ſiniſtro Clypeum cum forma Leonis. In circumferentia verò legebantur hæc verba: *CAROLUS QUARTUS DIVINA FAVENTE CLEMENTIA ROMANORUM IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS ET BOHEMIÆ REX.* Ab alio verò latere caſtrum magnum cum duabus turribus, habens portam inferius in medio cum literis: *AUREA ROMA.* In circumferentia verò legebantur hæc verba: *ROMA CAPUT MUNDI REGIT ORBIS FRENA ROTUNDI.* Hæc ille. Ad eundem modum per Bullam Auream Comitiva Palatina ab eodem Carol. IV. donata fuit Fr. Petrarchæ, ut ipſe teſtatur in Epiſtola ad Johannem Epiſcopum & Cancellarium, cui hoc nomine gratias agit, lib. 12. Epiſt. Famil. 2. *Quanto me nuper, inquit, & quàm raro privilegio honeſtaſti? Quod & ſi ſolum feceras, ſecretum tamen Imperii ſignum & ingentem bullam auream adjeciſti. Cujus vel aſpectus ſolus immenſum quiddam majeſtatis & gloriæ contemplantibus ingerit, & venerabundos cogit ſummi imperii & veteris Romæ atque aurei ſeculi meminiſſe.*

Cæterum hoc moris pariter & verbi Græcos etiam Impp. uſurpaſſe legimus. Novellas conſtitutiones Aurea bulla ſignatas fuiſſe clarum eſt ex illa Baſilii Porphyrogeniti tom. I. Juris Græco Romani pag. 118. Καὶ ὥστε ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάθετον εἶναι τὴν παροῦσαν διάταξιν, οἰκείᾳ χειρὶ ὑποσημηνάμενοι χρυσῷ σφραγῖδι ταύτην ὑποσφραγισθῆναι διωρισάμεθα, μηνὶ Ἀπριλλίῳ δ' ἐπινεμήσεως α. *Utque ſancta & immutabilis eſſet hæc conſtitutio, propria manu ſubnotatam, aureo quoque ſigillo ſubſignari juſſimus, menſis Aprilis die quarto indictione prima.* Et Nicephori Botaniatæ tomo eodem pag. 123. Καὶ γὰρ ἐπισφραγίζουσα ἡ βασιλεία μου τὰ κεκριμένα καλῶς καὶ οἰκονομηθέντα συνοδικῶς, καὶ τὸ παρὸν ἐξέθετο χρυσόβουλλον εἰς ἐπικύρωσίν τε καὶ στερεότητα ὑποσημηνάμενον ἐν

αὐ-

αὐτῷ δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων, καὶ διὰ τούτων τὴν ἀλήθειαν φανερωτέραν ὑπαγορεύουσα, κορώνην ὥσπερ δή τινα χρυσῆν τὴν ἀληθῶς σφραγῖδα τούτῳ ἀπαιωρήσασα: *Quippe majeſtas mea præclarè dijudicata geſtaque per ipſam Synhodum obſignans, præſentem hanc auream bullam promulgavit, ad confirmandum & ſtabiliendum ea: cui bullæ rubris literis ſubſcripſit, & per eas veritatem clariorem dictans, verum ei ſigillum, quaſi quoddam aureum corollarium, appendit.* Utebatur eadem Imperator etiam in mandatis ad Reges, Sultanos & Toparchas. Clarè Codinus De Official. Palatii Conſtantinopolit. ὁ μέγας Λογοθέτης διατάττει τὰ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἀποστελλόμενα προστάγματα καὶ χρυσόβουλλα πρός τε Ρῆγας, Σουλτάνους καὶ Τοπάρχους. καὶ τοῦτο μὲν ἴδιον τοῦ μεγάλου Λογοθέτου ὑπηρέτημα. *Magnus Logotheta diſponit mandata & bullas aureas, quæ ab Imperatore mittuntur, ad Reges, Sultanos & Toparchas: atque hoc quidem proprium eſt magni Logothetæ miniſterium.* Ad Clerum quoque datam Bullam auream innuit Nicetas in Manuele Comneno lib. 3. ubi narrat Logothetam magis contra Stypiotam Theodorum inflammatum, quòd Imperator illi auream bullam cum radiantibus gemmis dediſſet, mandaſſetque, ut in magna Blacherina Eccleſia jurejurando præeſſet, quo imperii ſucceſſio Alexio Hungaro & filiæ Mariæ confirmaretur, quod munus ad Logothetæ potius officium pertinebat. Verba Nicetæ hæc ſunt: οὐκοῦν κατὰ καρδίας ἑτέραν αἰτίαν πληγὴν εἰληφὼς ὁ δηλωθεὶς Λογοθέτης ἐκ τοῦ τῷ Στυππειώτῃ δοθῆναι δοχεῖον, ἐρυθροφανοῦς διαλίθου χρύσεον, καὶ τοῖς ὅρκοις τοῦτον ἐπιστατῆσαι κατὰ τὸν ἐν Βλαχέρναις μέγαν νεὼν, τὴν τοῦ κράτους διαδοχὴν ἐμπεδοῦν Ἀλεξίῳ τε τῷ ἐξ Οὐγγρείας, καὶ τῇ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Μαρίᾳ, ἅτε τῷ λογοθετικῷ δήπουθεν ὀφφικίῳ ἥκιστα ἁρμόδια.

De Argentea Phrantzes Chron. lib. 2. cap. 10. *Ego*

cum literis bulla argentea inſignitis & jurejurando firmatis & multo milite miſſus ſum, ut Athenas & Thebas in poteſtatem reciperem. Luitprandus in Legat. *Tulerunt autem & alias literas argento ſignatas, atque dixerunt, Papam veſtrum &c.*

Cerea bulla utebantur ad matrem, uxorem, filium; ad Deſpotas verò, patriarchas, & reliquos principes honorariores Plumbea. Hic enim ſenſus verborum Codini Curapalatæ De Official. Aulæ Conſtantinopolit. ὁ παρακοιμώμενος τῆς σφενδόνης τὴν τοῦ βασιλέως σφενδόνην λαμβάνων σφραγίζει διὰ κηροῦ δηλαδή. οὐδαμοῦ γίνεται ἀλλαχοῦ παρὰ τοῦ βασιλέως, ἢ μὴ πρὸς τὴν δέσποιναν τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ δέσποιναν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν βασιλέα τὸν υἱὸν αὐτοῦ, πρὸς δὲ δεσπότας, πατριάρχας καὶ τοὺς λοιποὺς ἄρχοντας τοὺς ἐντιμοτέρους, διὰ μολιβδίνης βούλλης. Quæ quidem verba diſertè teſtantur, Ceream & Plumbeam Bullam ſignatam fuiſſe ab Accubitore palæ vel Annuli: ſic enim interpretantur τὸν παρακοιμώμενον τῆς σφενδόνης: quemadmodum Auream (opinor & Argenteam) à magno Logotheta fuiſſe ſignatam paulò antè dixerat. Sed Ceream quoque in Novellis Conſtitutionibus appendi ſolitam reperio: quod teſtatur ſolennis formula, δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τοῦ βασιλέως. καὶ ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς, qua multorum Impp. Novellæ concluduntur. Ipſe etiam Alexius Comnenus in quadam Novella Tom. 2. pag. 186. edicit, ne impoſterum cujuscunque Reſcripti ratio habeatur, quod alicui judicum transmiſſam ad ſe litem exhibere prohibeat, κἂν διὰ κινναβάρεως ὑποσεσημασμένη τυγχάνῃ, κἂν τὸν κηρόβουλλον σφραγίδα φέρηται. *Licet minio forte ſubſcriptum ſit, licet bulla cerea ſigillum habeat.* Et Nicolaus Patriarcha in Synhodali epiſtola ad Alexium Imperatorem affirmat, ſe accepiſſe ejus θείαν ἐπίλυσιν διὰ σφραγῖδος ἐκ κηροῦ καὶ φοινικῶν αὐτοχείρων γραμμάτων τὸ ἀξιό-

πιστον

πιςὸν κεκλημένῳ. *Divinum reſcriptum per ſigillum cereum puniceaſque propriæ manus literas idoneè munitum. pag.* 271.

Erat autem bulla Cerea, ut hoc quoque obiter moneamus, duplex: Rubra ſcilicet & Praſina, dicebaturque Δικήρειον. Et utebatur quidem utraque Imperator: quo innuebatur ad eum pariter atque ad Patriarcham docendi munus pertinere. Balſamo de Privilegiis Patriarch. pag. 444. Ἐντεῦθεν γὰρ οἱ πιςοὶ δεσπόται καὶ αὐτοκράτορες κατηχητικῶς ὁμιλοῦσι τῷ χριςωνύμῳ λαῷ ἢ θυμιῶσιν, ὡς ἱερεῖς καὶ μετὰ δικηρίου σφραγίζουσι. i. e. *Hinc enim uſu venit, ut fideles principes & imperatores Catechetico more cum populo Chriſtiano colloquantur, aut ſuffitum faciant more ſacerdotum, & cum cera duplici obſignent.* Sed Patriarcha tantum Praſinâ. Itaque legitur bis in ſolutionibus quarundam quæſtionum Manuelis: Εἶχε τὸ μηνὶ Ἰουλίῳ ἐπινεμήσεως ἡ καὶ τὴν κηρίνην πρασίνην σφραγῖδα.

Præter Bullam autem Ceream Praſinam Patriarcha etiam Plumbea ſolebat uti. Quod diſcimus ex Sanctis quorundam Patriarcharum, quæ extant Tomo 1. Juris Græco Rom. ut lib. 1. Sentent. Synhodalium Germani Patriarchæ. pag. 236. Εἶχε τὸ, μηνὶ Ἰουνίῳ, ἐπινεμήσεως έ, διὰ τῆς πατριαρχικῆς, καὶ θείας χειρὸς. ἀπῃώρητο δὲ καὶ κάτωθεν μολιβδίνη βοῦλλα, ἔχουσα ἐν μὲν τῷ μέρει τὴν ὑπεραγίαν θεοτόκον, παλάμαις φέρουσαν τὸν κύριον ἡμῶν Χριςὸν: ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ γράμματα, ταῦτα: Γερμανὸς ἐλέῳ θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνςαντίνου πόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Id eſt: *Habuit ſcriptum, Menſe Junio, Indictione 5. patriarchali & divina manu. Pendebat autem infernè plumbea bulla, habens ex una parte ſanctiſſimam Deiparam, ulnis geſtantem dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ex altera autem has literas: Germanus Dei miſeratione, Archiepiſcopus Conſtantinopoleos novæ Romæ, & œcumenicus patriarcha.*

cha. Et in Manuelis pag. 242. εἶχε τὸ, μηνὶ Ἰουλίῳ ἐπινεμήσεως η. διὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας χειρὸς καὶ τῆς συνήθους μολιβδίνην βοῦλλαν, *Habuerunt hoc, Menſe Julio, Indictione 8. per patriarchalem divinamque manum & ſolitam plumbeam bullam.* Et libr. 2. in Alexii Patriarchæ, pagin. 256. Ταῦτα οὕτω συγκεφαλαιωθέντα καὶ ὁρισθέντα καὶ ἐπὶ συνεδρίων τῶν θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν ἐν ὑπομνήμασιν ἐντεθέντα, τῇ συνήθει διὰ μολύβδου σφραγῖδι ἐβεβαιώθη, καὶ ἐπεδόθη μηνὶ Ἰανουαρίῳ, ἐπινεμήσεως. ια. *Hæc ita ſummatim expoſita & definita, inque conſeſſibus religioſiſſimorum metropolitanorum monumentis allata, conſueto plumbeo ſigillo corroborata ſunt & data menſe Januario, indictione* 11. Et in Conſtantini Lichudis pag. 264. Ἐγράφη τὰ διωρισμένα ἐκκλησιαστικῷ ἔθει καὶ σφραγισθέντα τῷ διὰ μολίβδου βουλλωτηρίῳ, ἐπεδόθη μηνὶ Δεκεμβρίῳ, ἐπινεμήσεως. ιβ. *Hæc ita ſancita & eccleſiaſtico more perſcripta & obſignata per bullam plumbeam, data ſunt menſe Decembri, indictione* 12. *&c.* Porro Romanos quoq; Pontifices literis ſuis bullas plumbeas appendere ſolere, res eſt vulgo nota. Quod verò Venetorum Duces etiam literas & monumenta publica plumbo obſignant, id Alexandro Pontifici acceptum ferunt, quem Sabellicus libr. 7. Decad. primæ ſcribit, *cum ducem literas ad Fridericum Imperat. de fide Legatis habenda cera obſignantem conſpexiſſet, in Ciani & aliorum gratiam mandaſſe, ut Ducariæ deinceps literæ plumbo munirentur.* Quanquam ex Othone veteri hiſtorico refert idem ſcriptor paulò pòſt, *duplici Venetos principes ad eam diem ſignandi forma uſos fuiſſe, ut publica monumenta plumbo, Epiſtolas ac reliquos libellos cerâ communirent: Sed imprimum Alexandro autore receptum, ut in his quoque plumbo illi uterentur. Renatus Chopvinus de Dominio Galliæ l. 2. tom 2 fol.*

fol. 224. *num.* 8. Atque hæcce Pontificialis conceſſio Baldum fortean movit, quod literas Ducis Venetorum non plumbatas ſuſpectas eſſe aſſerat in L. de quib. color. 2. ff. de Leg. Sed de Bullis, quæ Impp. Regum, Patriarcharum & Pontificum literis appendi ſolebant, ſatis ſuperque dictum eſt; hoc monendum reſtat; Imperatorum Edicta vel Reſcripta, etſi quidem aureo ſigillo munita non erant, χρυσόβουλλα tamen interdum appellari, ut ex Johannis Comneni Novella, quæ ſtatuit, *Ne quid ab Eccleſia Epiſcopo ſuo orbata Quæſtor exigat*, videre eſt.

Nam ea χρυσόβουλλα titulum præfert, cum tamen Cereum ſigillum illi fuerit appenſum. His aureis bullis Imperator manu, ſi Dis placet, divina ſubſcribebat, & quidem ſingulari quodam genere encauti. Nam Leo Imp. in L. 6. C. *de diverſis Reſcriptis* diſertè vetat, ſacra Reſcripta alio colore, quam purpurea inſcriptione luſtrari, & cocti muricis tritique conchylii ardore ea ſignari præcipit, atque hujus ſacri encauti confeſſionem privatis ſub gravi pœna interdicit. Et ſi autem quale hoc encautum (Græci appellant σεβασμέα κεραία, σεβασμίας & θεοειδεῖς κεραίας. Gothofred.) fuerit, liquidò nobis non conſtat; tamen ex illa Leonis lege patet, imperialia reſcripta purpureis literis & encauto muriceo inſigniri conſueviſſe. Sic Palæologus Imperator Conſtantinopolitanus Romæ, in æde Spiritus S. Eccleſiæ Romanæ Subjectionem jurans Syngrapham, conchylii ſanguine à ſe ſubſcriptam, teſtatam reliquit. Epitome Chronicorum Wervveronis Leodienſis monachi apud Briſſonium. Gothofred. ad L. 6. jamjam allegatam C. de diverſ. reſcriptis. Hinc illa uſitata in Bullis Aureis verba, δι᾽ Ερυθρῶν γραμμάτων

τῆς βασιλικῆς χειρός. Nicetas in Manuel. Comneno lib. 1. ἐρυθροσήμαντον γράμμα, & ἠρυθροδανωμένην βασίλειον γραφὴν vocat, ubi ſcribit Johannem Axuchum Magnum Domeſticum cuſtodiæ palatii intentum, atque id agentem, ut Manuel etiam à civibus Imperator ſalutaretur, literas rubras, aureoque ſigillo & ſerico filo munitas & conchæ ſanguine pictas Clero magni templi obtuliſſe, quibus eis argenteæ monetæ nummi ad CC. minas promittebantur: eundem etiam alias rubricatas Imperatorias literas apportaſſe, quæ eandem ſummam nummis aureis deſignarent. Ὁ δὲ μέγας Δομέστικος τῆς τῶν βασιλείων φυλακῆς ἐπιμεληθεὶς, καὶ τῆς τοῦ βασιλέως Μανουὴλ παρὰ τοῖς ἀστοῖς ἀναγορεύσεως, γράμμα ἐρυθροσήμαντον σφραγῖδι τετρυσεία καὶ σηρικῷ νήματι ἔμπεδον κόγχης ἀναδεδευμένον αἵματι, τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου νεὼ ἐπιδίδωσι, τυποῦν αὐτοῖς ἀργύρεα ἐτήσια κέρματα εἰς μνᾶς δὶς ἑκατὸν κορυφούμενα, Ἐλέγετο δὲ καὶ ἑτέραν ἠρυθροδανωμένην βασίλειον γραφὴν ἐπιφέρεσθαι τὸν Ἀξοῦχον, διὰ χρυσέων ταῦτα βραβεύουσαν. Et lib. 6. idem Nicetas autor eſt, Sultanum Imperatori Conſtantinopolicano objeciſſe, τὸ πρόχειρον εἰς παρασπόνδησιν, καὶ τὸ φιλίας εὐκόλως ἀποπηδᾶν, καὶ συγχέειν ἐκ τοῦ παραυτίκα τὰς ὑπὲρ εἰρήνης τεθέντας θεσμοὺς καὶ τὸ πλείσταις μὲν ἐκεῖνον ἐπαίρειν φιλοδωρειῶν ὑποσχέσεσι, καὶ βασιλικαῖς ὑποσημαίνειν ταύτας γραφαῖς καὶ βαφαῖς, ὀλίγα δὲ χορηγεῖν. *Facilitatem in violandis fœderibus, levitatem in diſſolvenda amicitia & pacis conditionibus temerè abrogandis & inanes magnorum munerum pollicitationes, quas rubricatis quidem literis inſigniret, ſed pauca præberet.*

Sed & Cinnabari uſos Imperatores in ſubſcriptionibus legimus: quod præter locum ex Alexii Comneni Novella ſupra laudatum, teſtatur etiam Gregorius Dialogus Epiſt. 1. ad Leonem Iſaurum, quæ extat tom. 9. Annalium Baronii. Καὶ τέως περὶ τῶν, καὶ ἐξαίρετον, ὅτι τὰ σαγράμ-

γράμματα καὶ οὐκ ἀλλότρια, ταῖς σφραγῖσιν ἐσφραγισμένα ἀσφαλῶς καὶ ἴζωθεν ἀσφαλεῖς ὑπογραφαὶ διὰ κινναβάρεως ἰδιοχείρου σου, ὡς ἔθισο τοῖς βασιλεῦσιν ὑπογράφειν. h. e. *Inprimis autem & præcipuè, quod literæ tuæ & non alienæ ſigillis Imperatoris obſignatæ diligenter eſſent, & accuratæ intus ſubſcriptiones, per cinnabarim propria manu tua, ut mos eſt Imperatoribus ſubſcribere.*

Præter hanc ſubſcriptionem tres quoque in fronte cruces ejuſdem coloris addebant, per quas tacitè ſcilicet jurabant, rata ſe ea velle quæ ſcriberent. Phranzes lib. 3. cap. 4. *Imperator manu ſua, eo vidente, cruces cinnabare in fronte bullæ ad confirmationem pro conſuetudine exprimit, bullamque auream Legato in manu tradit.* Tutor Imperatoris impuberis viridi colore ſubſcribebat, qüod diſcimus ex Niceta, qui in Alexio Man. Comneni F. teſtatur, Alexium Protoſebaſtum edictum impetraſſe, quo continebatur, ea, quibus manus Imperatoris adhuc impuberis ſubſcripſiſſet, μὴ ἄλλως εὐπαράδεκτα οἴεσθαι, εἰ μὴ πρότερον ὀφθείεν τῷ Αλεξίῳ, καὶ οὕτω τὴν δεξιὰν τοῦ βατραχείῳ ἐπιδοὺς χρώματι, τὴν τοῦ ΕΤΗΡΗΘΗΣΑΝ ἐπισημασίαν βραβεύσει, h. e. *non aliter rata fore, niſi prius Alexius ea vidiſſet, & colore viridi ſubſcripſiſſet, RATA SUNT.* Patriarcha verò ſubſcriptione cærulea ut cœpit ſub primis Palæologis. Cantacuzenus lib. 3. cap. 36. *Patriarcha quia gradum permutare non poterat, habitu ſe auguſtiorem fecerat, & in ſubſcriptionibus, colore cæruleo uſus eſt.* Sed quemadmodum Magno Logothetæ vel etiam Accubitori palæ curam annuli vel ſigilli, quo literæ Imperatoriæ obſignabantur, commiſſam fuiſſe, paulò ante oſtendimus: Ita etiam Chartophylax erat cuſtos annuli Patriarchalis, quem ille à Patriarcha ſolenniter acceptum in pectore geſtabat. Balſamon de privileg. Patriarch. pag. 458. Εγχειρίζει τούτῳ καὶ χρυσοῦν, ὡς ἄν τις εἴποι, δακτύλιον,

λιον, καθὼς εἶπε κύριος πρὸς μωσῆν. Καὶ ἐπιθήσεις τὸ λογεῖον ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἀαρῶν, καὶ ποιήσεις δακτύλιον χρυσοῦν καὶ συναρμολογήσεις αὐτὸν τοῦ λογείου τοῖς χείλεσιν, ἐφ᾽ ᾧ δι᾽ αὐτοῦ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπογράφεσθαι τὰ ὀνόματα. Ποῖος δ᾽ οὗτός ἐστι; πατριαρχικὸν βουλλωτήριον τὸ περὶ τῷ στήθει τοῦ χαρτοφύλακος ἀπηωρημένον, ὡς εἴωθε, δοχείῳ καθεστηκότι λογικοῦ παντοίου σπουδάσματος. *Etiam ei porrigit in manum annulum aureum, ſicut & Dominus ad Moſen dixit; Et impones Rationale ſuper Aaronis pectus & annulum facies aureum & accommodabis eum labris ipſius Rationalis, ut per eum nomina filiorum Iſraelis deſcribantur. Et quinam is eſt? Patriarchale bullotertum pro more ſuſpenſum ad Carthophylacis pectus, receptaculum ſtudii doctrinarum omnis generis.* pag. 458. &c. Horum magnam partem debemus cl. & eruditiſſimo Meurſio, quem laude ſua fraudatum noluimus.

CAPUT IX.

Mos regum Occidentis, in Annuli cura ſpectata fidei viro mandata. Referendarius. Cancellarii *unde: illorum officium apud veteres & dignitas.* Secretum. Secretarium. Levato velo cognoſcere. Velarii. ad velum ſiſti.

Atque hæc in imperio Orientis: In Occidente etiam non diſſimilem morem reperio. Nam quemadmodum in Conſtantinopolitana republica Logothetæ: ita apud Francos cuſtodia & cura annuli, quo regiæ literæ obſignarentur, committebatur alicui ſpectatæ virtutis viro, qui olim *Referendarius* dictus fuit: quo munere in aula Dagoberti Regis functum eſſe Audoënum, præter Sigebertum in Actis anni ɪↄcxxxvɪɪ. teſta-

teſtatur Aimoinus libr. 4. de Geſtis Francorum cap. 41. *Ex quibus Audoënus (qui & Dado dictus eſt) Referendarius fuit Regis Dagoberti, filiusque præcellentiſſimi viri Antharii. Qui Referendarius ideò eſt dictus, quòd ad eum univerſæ publicæ deferrentur conſcriptiones, ipſeque eas annulo regis, ſive ab eo ſigillo ſibi commiſſo muniret ſeu firmaret.* Rob. Gaguinus lib. 3. hiſtor. Francorum, hunc Audoënum vocat Cancellarium Dagoberti, ad ſui ſeculi morem reſpiciens. Neque enim illa ætate ea erat Cancellarii dignitas; quam ut oſtendam poſtea demum in tantum creviſſe, ut proximum à rege locum occuparet, non poſſum mihi temperare, quin ea, quæ de Cancellariis vel ipſemet obſervavi, vel à Petro Pithæo, Iſaacio Caſaubono, Petro Colvio jampridem obſervata ſunt, & diverſis in locis ſparſim leguntur, in hoc caput congeram.

Gancellariorum ſub priſcis Imperatoribus nulla omnino erat dignitas. Neque enim publici muneris id fuit nomen, ſed tantùm miniſterii in aulis principum, & aliorum procerum. Erat quippe moris, ut magiſtratus, de negotiis pro ratione muneris quisque ſui tractaturi, convenirent in aliquo loco, qui quòd à vulgò ſecretus eſſet, *Secretum* vel *Secretarium* dicebatur. Donatus (Pithæus memoria lapſus Servium vocat) in libro 1. Æneid. ad hæc verba, Tum foribus divæ, verſ. 509. *Quomodo eſt*, inquit, *judiciorum omnium conſuetudo. Ducuntur judices uſque ad fores Secretarii, ibidemque officium remanet; illi verò ingreſſi ſolium aſcendunt & ſedent.* Conſtantinus in L. 1. C. Theodoſii De officio Rector. Provinc. *Non ſit venale judicis velum, non ingreſſus redempti, non infame licitationibus ſecretarium.* Hæc Secreta in primo aditu vela & deinde cancellos habebant: hos Græci vocant κιγκλίδας, δρυφάκτους,

Poly-

Polybius hiſtoria 15. θύρας δικλυωτὰς διαφανεῖς, ut & Caſſiodorus *feneſtratas januas:* Ariſtophanis Scholiaſtes ad Veſpas: Κιγκλὶς ἡ θύρα τοῦ δικαστηρίου, ἣν καὶ καγκελωτὴν καλοῦσι. Julius Pollux lib. 8. αἱ μὲν οὖν τῶν δικαστηρίων θύραι κιγκλίδες ἐκαλοῦντο, ἃς οἱ Ῥωμαῖοι καγκελωτὰς λέγουσι. Illa verò nunc πετάσματα, nunc παραπετάσματα, nunc περιπετάσματα dicuntur. De Cancellis quidem res clara eſt ex Ammiano Marcellino lib. 30. ubi de quarto genere cauſidicorum Romanorum agit: *Cumque intra cancellorum venerit ſepta & agi cœperint alicujus fortuna vel ſalus &c.* Et ex Baſilio Seleuciæ Epiſcopo lib. 1. de vita Theclæ: ubi loquitur de Thamyre, qui D. Paulum ſua manu in judicium trahebat: εἴσω δὲ τῆς δικαστικῆς κιγκλίδος παρελθὼν καὶ στὰς ἐπὶ τοῦ βήματος, τοιῶνδε ἀπήρξατο λόγων: *cum ſubſelliorum cancellos eſſet ingreſſus, ſtans præ ſuggeſtu, hujusmodi orationem exorſus eſt.* Vela verò quod attinet, ea in cauſis quidem levioribus vulgaribusque removeri, & pandi ſolebant, quod *levato vela cognoſcere*, dicebatur, id eſt: palàm omnibus admiſſis, aperta fore: quomodo intelligenda eſt. L. 5. C. De Naufragiis, ubi Honorius & Theodoſius Imperatores ajunt: *De ſubmerſis navibus decernimus, ut levato velo cauſa iſta cognoſcantur.* vid. Menoch. de A. J. Qu. l. 2. c. 3. cas. 297. In cauſis verò gravioribus, & præcipuè criminalibus, quæque ampliorem deliberationem requirerent, vela hæc obtendebantur, ut ita à conſpectu litigantium reorum reliquique vulgi judices ſecernerentur, ſepararenturque; qua de re eſt inſignis locus D. Baſilii Magni Epiſtola ad Euſtathium, qui dignus totus hic legi: εἰ γὰρ οἱ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχοντες, ὅτ' ἄν τινα τῶν κακούργων θανάτῳ καταδικάζειν μέλλωσιν, ἐφέλκονται τὰ παραπετάσματα, καλοῦσι δὲ τοὺς ἐμπειροτάτους πρὸς τὴν ὑπὲρ τῶν ἀποκειμένων σκέψιν. Καὶ πολλὴν ἀναχολάζουσι χρόνον, νῦν μὲν τοῦ νόμου τὸ αὐστηρὸν ὁρῶντες, νῦν δὲ τὴν

κοινω-

κοινωνίαν τῆς φύσεως δυσωπούμενοι καὶ πολλὰ στενάξαντες καὶ τὴν ἀνάγκην ἀπολοφυρόμενοι, δῆλοι πᾶσι γίνονται πρὸς ἀνάγκην ὑπηρετοῦντες τῷ νόμῳ, οὐ κατ' οἰκείαν ἡδονὴν ἐπάγοντες τὴν κατάκρισιν, h. e. *Si enim principes hujus mundi, cum facinoroſum aliquem ad mortem condemnare volunt, adducunt vela & advocant ad conſiderationem cauſæ experientiſſimos quosque multumque temporis inſumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem ſuſpicientes ac judicandi neceſſitatem deplorantes, nemini non maniſeſtum faciunt, quod non ex propria libidine, ſed ex neceſſario legis miniſterio condemnationis inferant ſententiam.* Vid. Magoum lib. 2. Miſcell c. 13. in eandem ſententiam quoque B. Clemens Romanus lib. 2. Conſtitutionum S. Apoſtolorum cap. 56. *Aſpicite mundana judicia, quorum poteſtati videmus tradi homicidas, adulteros, veneficos, ſepulchrorum perfoſſores, latrones: de quibus cum quæſiverunt præfecti judicio ab iis, qui illos in judicium adduxerunt, demum interrogant reos, an illa ita ſe habeant? Quibus affirmantibus, non continuò eos ad ſupplicium mittunt, ſed per plures dies quæſtiones exercent, cum multo conſilio & velo interjecto. Tandem verò is, qui ſententiam mortis in reum pronunciaturus eſt, ſublatis manibus adverſus ſolem, ſe innocentem ab illius ſanguine conteſtatur.* Atque hinc jam lucem capit D. Chryſoſtomus homil. 5. in 2. ad Timotheum ubi ait: οἱ λῃσταὶ ἐν μὲν τῷ δεσμωτηρίῳ ζῶντες ἀδεῶς ζῶσιν. ὅταν δὲ παρὰ τὸ πέτασμα ἀγαγὼν στήσῃ αὐτοὺς, διαλύονται τῷ φόβῳ. *Latrones quamdiu cuſtodia detinentur, ſecuri vivunt: ubi verò productos ad velum quis ſtiterit, tum jam metu diſſolvuntur, quippe jam morti propius admoti.* Nam *ad velum ſiſti*, hic nihil aliud eſt, quàm coram judice in judicio ſiſti. Adhoc confirmandum faciunt & illa, quæ leguntur apud Baronium tom. 2. annalium fol. 784. edit. Plant. in actis Euplii Diaconi: *Cal-*

Calviſianus, intra velum interius ingrediens, ſententiam dictavit, & foras egreſſus, afferens tabellam legit: Euplium Chriſtianum, edicta Principum contemnentem, gladio animadverti jubeo. Qui vela ſervabant *Velarii* dicti, ut in veteri lapide: *TI. CL. THALLUS PRÆPOSITUS VELARIORUM DOMUS AUGUSTIANÆ.* Qui cancellos, *Cancellarii.* Vox non admodum antiqua, cujus nullam in Digeſtis mentionem factam, notant viri docti: in Codicis verò titulo de Aſſeſſoribus & alibi, *miniſterium cancellariorum* ſæpius leges. Id verò cujusmodi fuerit, luculenter deſcribit Agathias. Narrat ille lib. 1. Narſen ducem Juſtiniani, qui in Italia contra Gothos bellum gerebat, Ravennam aliquando veniſſe, ſolis famulis ſuis comitatum ac ſatellitibus & iis, inquit, ὅσοι τῆς ἀρχῆς αὐτῷ ὑπηρέται ἐτύγχανον ὄντες. οἷς δὴ τὰ ἀρχεῖα ἐπεφρόντιστο, τῆς ἄλλης εὐκοσμίας πέρι, καὶ ὅπως μὴ χύδην ἅπασι τοῖς βουλομένοις ὡς αὐτὸν εἰσιτητέα εἴη. τούτους δὲ ἔθος Ῥωμαίοις ἐκ τῶν κιγκλίδων ἐπονομάζειν, καὶ τῆς ἐν τούτοις ἐπιμελείας. Videmus appellari ὑπηρέτας & miniſtros τῆς ἀρχῆς: præcipuumque fuiſſe eorum munus, ut ad cancellos hærerent, admiſſionem curarent, & nequid tum ultus, ut fieri amat in turba, audiretur, proſpicerent. Simile munus hodie in curia eorum, qui *oſtiarii* dicuntur; quod nomen hi acceperunt ab oſtia, ut illi à cancellis, quæ pro oſtio erant. Hæc prima inſtitutio & antiquiſſimum cancellariorum munus: Unde jam liquido apparet, cur Vopiſcus rem indignam & fœdam fuiſſe pronunciet, quòd Carinus Imperator præfecturam Urbis, omnibus, quæ intra urbem erant, dignitatibus antecellentem, uni ex Cancellariis ſuis commendaſſet: *Præfectum urbi,* inquit ille, *unum ex cancellariis ſuis fecit: quo fœdius nec cogitare potuit aliquando nec dici.*

Acceſſit poſtea aliquid dignitatis huic generi hominum, ſed

ſed multò poſt Carini & Vopiſci tempora. Nam Caſſiodorus in formula Cancellariatus lib. 11. ſic munus hoc deſcribit, ut appareat ipſius ætate Cancellarium, non, ut olim, oſtiarii munus ſuſtinuiſſe, verùm ex parte etiam eorum, qui hodie in aulis principum à ſecretis nominantur, & à libellis ſupplicibus: Sic enim ille: *Hoc igitur laudabile præjudicium, ſententiam gratioſam, militiam domeſticam à 12. indictione Cancellorum tibi decus attribuit; ut conſiſtorii noſtri ſecreta fideli integritate cuſtodias: per te præſentandus accedat: per te noſtris auribus deſiderium ſupplicis innoteſcat: juſſa noſtra ſine ſtudio venalitatis expedias; omniaque ſic geras, ut noſtram poſſis commendare juſtitiam.* Adhuc tamen, ut ibi dicitur, *lucidas fores tenebat & clauſtra patentia.* Sic paſſim apud ſcriptores citimæ vetuſtatis legimus fuiſſe in obſequiis imperatorum, regum & majorum utriuſque imperii magiſtratuum Cancellarios, quorum miniſterio variè utebantur. Nam Præfectum prætorio, cui inter cætera annonæ totius ſumma procuratio incumbebat, habuiſſe in officio Cancellarios, quos per provincias dimittebat, intelligimus ex Caſſiodoro, lib. 12. ubi & Campaniæ, Lucaniæ, Brutiorum, Samnii & aliarum provinciarum Cancellarii nominantur. Præfectum quoque urbi Cancellarios cum ſcribis in officio habuiſſe, indicare videtur antiquum Edictum ex autoritate Turcii Aproniani Præf. Urb. propoſitum, quod extat apud Briſſon. lib. 3. de Formulis, & Inſcript. p. ɪɔcxlvii. *Ratio docuit utilitate ſuadente, conſuetudine micandi ſummota ſub exagio potius pecora vendere, quàm digitis concludentibus tradere: Sed adpenſo pecore, capite, pedibus, & ſevolaclante, & ſubgulari ſunio cedentibus; reliqua caro cum pelle & interraneis proſiciat venditori, ſub conſpectu publico fide ponderis comprobata: ut quantum caro occiſi pecoris appendat, & emptor*

 noris

norit & venditor: commodis omnibus & præda damnata, quam Tribunus, officium, Cancellarius, & ſcriba de pecuariis capere conſueverant. Quæ forma interdicti & diſpoſitionis ſub gladii periculo, perpetuò cuſtodienda mandatur. In imperio Orientis etiam Quæſtori ſuos fuiſſe Cancellarios, apparet ex Novella x. Conſtantini Tom. 2. Juris Græco-Romani: pag. 154. περὶ ἀνοίξεως διαθηκῶν, de aperiendis teſtamentis: ἐπειδὴ αἱ διαθῆκαι παρὰ τῷ κοιαίσωρι ἀνοίγονται, τοῖς ὑπουργοῦσι ἐν τῇ ἀνοίξει καγκελλαρίοις ἐπί τε τῇ συναγωγῇ τῶν μαρτύρων, καὶ τῶν ἐξ ἀδιαθέτου κληρονόμων ἢ καὶ ληγαταρίων, καὶ τῶν δι' ἑτέρας χρείας ὀφειλόντων παρεῖναι, παρέχεσθαι νόμισμα ἐν τῷ πρώτῳ καγκελλαρίῳ, ἕτερον νόμισμα ἐν καὶ τοῖς δυσὶ νοταρίοις, ἀνὰ ἥμισυ τοῦ νομίσματος. *Quoniam teſtamenta apud Quæſtorem aperiuntur, & in eorum apertione cancellarii ſuas exhibent operas, tam colligendis teſtibus & hæredibus ab inteſtato ſuccedentibus, aut etiam legatariis, quàm cæteris, qui ob alias cauſas adeſſe debent, ſolidus unus primo cancellario præſtabitur, & unus item duobus notariis, dimidius ſcilicet ſingulis.* In Conſtitutionibus etiam Caroli Magni Cancellarius ſimpliciter pro ſcriba & actuario uſurpatur: *Ut nullus Cancellarius pro ullo judicato aut ſcripto aliquid amplius accipere valeat, niſi dimidiam libram argenti de majoribus ſcriptis.* Qui verò huic ordini erat præpoſitus, ſummus & primus Cancellarius, in quanta fuerit dignitate, ex Adalhardo Abbate, Corbejenſi Caroli Magni propinquo docet Hincmarus Rhemorum Archiepiſcopus Epiſt. 3. cap. 16. *Apocriſiarius, quem noſtrates Capellanum vel Palatii Cuſtodem appellant, omnem clerum Palatii ſub cura & diſpoſitione ſua regebat. Cui ſociabatur ſummus Cancellarius, qui à ſecretis olim appellabatur, erantque illi ſubjecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui præcepta regia abſque immoderata cupiditatis venalitate ſcriberent, & ſecre-*

ta illis fideliter cuſtodirent. Tandem verò ſub noſtris Imperatoribus, ut & ſub Regibus Francorum, eo aſcendit Cancellarii dignitas, ut quo munere olim apud Romanos Quæſtor ſacti palatii, Gail. lib. 1. de PP. c. 5. n. 29. Cothm. ad Cod. Rub. 21. 22. vel Logotheta apud Conſtantinopolitanos, eodem hodie in aulis principum & Regum utatur Cancellarius: qua voce etiam Λογοθέτην interpretatur Nicetas Choniates lib. 7. de rebus geſtis Manuelis Comneni; ubi narrat Fridericum I. Imperator. Epiſcopo Moguntino Cancellario ſuo cum magnis copiis miſſo urbes Italicas à Papa avulſas ſine ullo motu ſubegiſſe: ὁ μὲν οἰκεῖον, ὡς ἡ Λατίνων βούλεται φωνὴ, Καγκελλάριον, ὡς δ' Ἕλληνες εἴποιεν, Λογοθέτην (ἦν δ' οὗτος ὁ Μαγέντζης ἐπίσκοπος) πέμψας μετὰ πλείστης δυνάμεως, &c. Imò illi ipſi tres ad Rhenum Archiepiſcopi Electorales pro tribus Imperii Germano-Romani regnis, quæ olim corpori Imperii Occidentalis inſerta erant, hoc titulo inſigniuntur, ita ut Moguntinus Antiſtes per Germaniam, Trevirenſis per Galliam, Colonienſis per Italiam Cancellarii & Archicancellarii nomen & dignitatem uſurper. Quanquam deficientibus duobus regnis, Galliæ ſcilicet totius, & parte Italiæ, poſteriorum duorum Cancellariorum poteſtas quodammodo exſpiravit, adeo ut nihil ferè niſi nomina reſtare videantur. Reinking. de Regim. Sec. lib. 1. Cl. 4. cap. 7. n. 11.

Caput X.

Varias res annulis obſignatas, ut templa, domus, ſupellectilem, pecuniam, alia. Concham ſigillis appoſitam. Claxendix.

Iam verò è diverticulo in viam, à qua aliquantulum aberravimus, revertamur, & alia porrò recenſere per-

gamus, in quibus obſignandis annulos uſurpatos legimus.

De templo obſignato extat illuſtris hiſtoria apud Danielem cap. 14. ubi ſacerdotes Beli, Darium decepturi, ut templum annulo regio obſignetur, poſtulant; quod illi poſtea per occultos aditus ingreſſi, quicquid ciborum ſimulachro appoſitum erat, cum uxoribus & liberis abſumpſerunt, fraude per Danielem animadverſa, qui in cinere, quo pavimentum clam aſperſerat, veſtigia introeuntium & exeuntium deprehendit.

In Elide quoque obſignatam eſſe illam domum, in qua tres vacui lebetes Dionyſio collocabantur, qui paulò poſt ſigillo, quod integrum manſerat, revulſo, ab ingreſſis vino pleni reperti ſint, tradit Ariſtoteles De Miraculoſis Auditis: verba mihi non poſſum temperare, quin huc aſcribam. ἐν ἤλιδι, inquit, λέγουσιν εἶναί τι οἴκημα σταδίους ἄπεχον ὀκτὼ μάλιστα τῆς πόλεως, εἰς ὃ τιθέασι τοῖς Διονυσίοις λέβητας χαλκοῦς τρεῖς κενούς. τοῦτο δὲ ποιήσαντες παρακαλοῦσι τῶν Ἑλλήνων τῶν ἐπιδημούντων τὸν βουλόμενον ἐξετάσαι τὰ ἄγγεια, καὶ τοῦ οἴκου κατασφραγίζεσθαι τὰς θύρας. καὶ ἐπειδὰν μέλλωσιν ἀνοίγειν, ἐπιδείξαντες τοῖς πολίταις καὶ τοῖς ξένοις τὰς σφραγίδας, οὕτως ἀνοίγουσιν. οἱ δὲ εἰσελθόντες εὑρίσκουσι τοὺς μὲν λέβητας πλήρεις, τὸ δὲ ἔδαφος καὶ τοὺς τοίχους ὑγιεῖς, ὥστε μηδεμίαν ὑποψίαν λαβεῖν, ὡς τέχνῃ τινὶ κατασκευάζουσιν. h. e. *in Elide ædificium eſt, ut ferunt, ſtadiis diſtans octo ab urbe, in quo collocantur tres Dionyſio lebetes vacui, vocatisque peregrinis, quibus ſcrutari hæc libeat, januarum clauſtra ſigillis obſignant, quæ deinde reſerant. Porro ingreſſi lebetes vino plenos cernunt, pavimento & parietibus omnibus integris & illæſis, ut artis doloſæ ſuſpicio facilè abeſſe videatur.*

Sic fores Gynæceorum ſigillo & peſſulo à maritis obfirmari, queritur mulier illa apud Ariſtophanem θεσμοφοριαζούσαις

Εἶτα

Εἶτα διὰ τοῦτο ταῖς γυναικωνίτισιν
Σφραγῖδας ἐπιβάλλουσιν ἤδη καὶ μοχλοὺς
Τηροῦντας ἡμᾶς, καὶ προσέτι μολοττικοὺς
Τρέφουσι μορμολύκεια τοῖς μοιχοῖς κύνας.

De quo more etiam Menander apud Stobæum, irridens eos, qui tam arctè uxores obſervent.

Ὅστις δὲ μοχλοῖς καὶ διὰ σφραγισμάτων
Σώζει δάμαρτα, κ' ἀνδρὶ δὴ δοκῶν σοφὸς
Μάταιός ἐστι, καὶ φρονῶν οὐδὲν φρονεῖ.

Ad eundem modum lapidem illum, qui ponebatur ſuper os lacus, in quem Daniel demiſſus, & beſtiis objectus erat *Rex obſignavit annulo ſuo, & annulo optimatum ſuorum, ne quid fieret contra Danielem,* Daniel. cap. 6. verſ. 17. Joſeph. lib. 10. Antiquit. cap. 12. Quomodo & lapis ſepulchri, in quod Salvator noſter illatus fuit, à Phariſæis obſignatus legitur, Matth. cap. 26. verſ. ultimo.

Supellectilem atque adeò penum univerſam abattentis patribusfamilias annulo obſignatam, ne quid negligentia aut furto periret, teſtatur Plinius lib. 33. cap. 1. *Quæ fuit illa Priſcorum vita, qualis innocentia, in qua nihil ſignabatur? At nunc cibi quoque & annulo vindicantur à rapina.* Plautina materfamilias in Caſina:

Obſignate cellas, referte huc annulum ad me.

Et Sigaſtrio ſervus in Perſa Act. 2. Scen. 2.

Id demum lepidum eſt, triparcos homines, vetulos, avidos, aridos.
Bene admordere, qui ſalinum ſervo obſignant cum ſale.

Horatius lib. 2. epiſt. 2. verſ. 133.

—— Poſſet qui ignoſcere ſervis.
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ. ubi

Vid. Torrentium.
Martialis lib. 9.

Nunc ſignat meus annulus lagenam.

Perſius Sat.6.

Et ſignum in vapida naſo tetigiſſe lagena.

Tertullianus in Apologetico cap. 6. matronam quandam olim *ob reſignatos cellæ vinariæ loculos*, inedia à ſuis necatam ſcribit. Et matrem Ciceronum *lagenas etiam inanes obſignaſſe, ne dicerentur, inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ*, legimus in Epiſtola Qu. Fratris ad Tironem lib. 16. Hujus moris meminit & Theophraſtus in Characteribus; ubi inter notas hominis ἀπίστου refert, ſi quis in lecto cubans uxorem interroget, εἰ κέκλεικε τὴν κιβωτὸν, καὶ εἰ σεσήμανται τὸ κυλίχνιον, καὶ εἰ ὁ μοχλὸς εἰς τὴν θύραν τὴν αὐλείαν ἐμβέβληται, i. e. *an capſam benè clauſerit, aut probè ſit arca obſignata, an veſtibuli foribus peſſulus ſit obditus.* Juvenalis de homine ſordido loquens, Satyra 14.

Ipſe quoq; eſuriens, nec enim omnia ſuſtinet unquam
Mucida cærulei panis conſumere fruſta:
Heſternum ſolitus medio ſervare minutal
Septembri, nec non differre in tempora cœnæ
Alterius concham, æſtivi cum patre lacerti,
Signatam, vel dimidio putriq; ſiluro.

Irriſus ob hanc rem à Parchis ſuis fuit Venones Phraatis filius, quod diverſus à majorum inſtitutis, Græcos haberet comites, & vilem etiam ſupellectilem, annulo obſignaret. Tacitus lib.2. Annal *Irridebantur & Græci comites ac viliſſima utenſilium annulo clauſa.*

Solebant autem hujusmodi ſigna olim tegi & occultari concha, fortean ne vel per imprudentiam violarentur, vel alii in fraudem ſimilia ſculperent. Dicta illa concha *Claxendix*. Priſcianus lib. 5. *Claxendix, Significat concham, quâ ſignum tegitur.* Plautus Vidularia: *Appoſita eſt claxendix. at ego ſigni dicam quid ſit.*

Sed

Sed cur hæc in obſignandis domi rebus diligentia, modò ne modum excedat, adhibenda ſit, rationem affert Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædag. 11. ubi cum dixiſſet, fœminis datum eſſe annulum aureum, non ad ornatum, ſed ad ſignandum ea, quæ domi cuſtodienda ſunt, propter curam domeſticam, quæ illis incumbit; ſtatim ſubjungit: εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει. ἐπίσης ὄντων δικαίων καὶ οἰκετῶν καὶ δεσποτῶν ἐπεὶ δὲ ἡ ἀπαιδευσία πολλὴν ἐκδίδωσι ῥοπὴν εἰς ἀδικίαν, σφραγίδων ἐδεήθημεν. *Si omnes à Pædagogo rectè inſtituti eſſemus, ſupervacua eſſent ſignacula, omnibus ex æquo bonis, ſervis, dominiſque. Sed quoniam aut nulla aut mala inſtitutio cauſam magnam præbet injuriæ, opus habuimus ſigillis.* Quo pertinet ridiculum illud Neronianum de furace ſervo, apud Cicer. lib. 2. de Orat. in Jocis, nimirum *ſolum eſſe, cui nihil ſit nec obſignatum nec occluſum, quod idem in bono ſervo dici ſolet.* Quemadmodum enim ſervo bonæ fidei herus omnia committit, nihil annulo obſignat, nihil claudit ſerâ: Ita ſervus furax omnia reſignat & recludit. Id quod teſtatur lepida illa de Lacyde narratiuncula, quæ extat apud Diogenem Laertium lib. 4. de vitâ Philoſophorum. Ἐπειδὰν γάρ τι προέλοι τοῦ ταμείου, σφραγισάμενος πάλιν εἴσω τὸν δακτύλιον διὰ τῆς ὀπῆς ἐρρίπτει, ὡς μηδέποτε αὐτοῦ περιαιρεθείη, καίτοι βασταχθείη τῶν ἀποκειμένων. Μαθόντα δὴ τοῦτο τὰ θεραπόντια ἀπεσφράγιζε, καὶ ὅσα ἐβούλετο, ἐβάσταζεν. Ἔπειτα τὸν δακτύλιον διὰ τῆς ὀπῆς ἐνίει εἰς τὴν στόαν. Καὶ τοῦτο ποιοῦντα οὐδεπώποτε ἐφωράθη. Hoc eſt: *Cum ex penu promere quicquam voluiſſet, obſignato aditu, rurſus annulum per foramen intrò jaculabatur, ut nihil inde ex reconditis rebus tolleretur. Id cum animadvertiſſent famuli, reſignabant, quæ ſignata erant, & quæ voluiſſent, inde tollebant, & deinde annulum in porticum per rimam immittebant: idque cum ſæpè facerent, nunquam deprehendi*

hendi potuerunt. Vid. Salmaſius ad Solin. pag. 933. B. ad hunc morem reſignandi & obſignandi annulo ea, quæ aſſervare volumus, alludit Teognis non procul ab initio ſuæ Elegiæ:

Κύρνε σοφιζομένῳ μὲν ἐμοὶ σφρηγὶς ἐπικείσθω,
Τοῖς δ' ἔπεσιν λήσει δ' οὔποτε κλεπτόμενα.

Quod ingenioſiſſimus Caſpar Barthius ſic reddidit:

Annulus in ſignum hac ſciſſenti Cyrne prematur,
Qui lateat nunquam ſurripiente dolo.

Et Lucianus Epigrammate, quod extat lib. 1. Antholog. Tit. 51.

Ἀῤῥήτων ἐπέων γλώσσῃ σφρηγὶς ἐπικείσθω:
Κρείσσων γὰρ μύθων ἢ κτεάνων φυλακή.

Arcanis dictis linguam obſignare memento:
Dictorum majus depoſitum eſt opibus.

Atque huc pertinet memorabile illud Alexandri Magni factum, qui cum aliquando arcanas quasdam literas à matre Olympiade ad ſe ſcriptas Hephæſtioni legendas dediſſet, annulum digito detractum ori ejus admovit, hac ratione ſilentium illi imperans, ne, quas ipſi monſtrarat literas, aliis vulgaret. Plutarch. in Alexandro. Πολλάκις δὲ ταῦτα τῆς Ὀλυμπιάδος γραφούσης, ἐφύλαττεν ἀπόῤῥητα τὰ γράμματα, πλὴν ἅπαξ Ἡφαιστίωνος, (ὥσπερ εἰώθει) λυθεῖσαν ἐπιστολὴν αὐτῷ συναναγινώσκοντος, οὐκ ἐκώλυσε, ἀλλὰ τὸν δακτύλιον ἀφελόμενος τὸν αὐτοῦ, προσέθηκεν τῷ ἐκείνου στόματι τὴν σφραγῖδα. h. e. *Ea cum identidem ad ipſum ſcriberet Olympias, ſervabat in abdito epiſtolas, niſi ſemel Hephæſtioni (ut aſſueverat) ſolutam epiſtolam ſecum legenti non vetuit, verum detracto annulo digito, ſigillum ori illius admovit. Nec alienum ab hoc loco eſt votum illud Sirachi ſaluberrimum, quod exſtat cap. 22. v. ultimo.* Τίς δώσει μοι ἐπὶ στόμα μου φυλακὴν, καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων μου σφραγῖδα πανοῦργον. ἵνα μὴ πέσω ἀφνιδίως ἀπ' αὐτῆς, καὶ ἡ γλῶσσά μου

μου

μὴ ἀπολέσῃ με. h. e. *Quis dabit ori meo cuſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum certum, ut non cadam ab ipſis, & lingua mea ne perdat me.*

Præterieram pæne morem obſignandi pecuniam in ſacculo, vel ciſta conditam, ſi fortè eam vel apud nummularios vel in æde ſacra deponere volebant: cujus ritus crebra fit mentio apud Juriſconſultos, ut in L. 1. §. *Si pecunia in ſacculo ſignato depoſita ſit:* & §. *Si ciſta ſignata depoſita ſit*, De Depoſiti. Item in L. 29. *Si ſacculum vel argentum ſignatum depoſuero.* D. eodem. Item in L. 7. *Et ſacculum cum ſignatorum ſignis obſignavit.* D. de lege commiſſoria. Item in L. 39. *Si ſoluturus pecuniam tibi tuo juſſu ſignatam, eam apud nummularium depoſuerim, tui periculi eam fore*, Mela lib. 10. ſcribit: quod verum eſt, *cum eo tamen, ut illud ſpectetur, an per te ſteterit, quò minus in continenti probetur.* D. De ſolutionibus. Item in L. 1. § *Sin autem ſocius vel ſocii recuſaverint pretium accipere, licentiam ei damus offerre hoc per publicas perſonas & ſigillo impreſſo in ædem ſacram deponere*, C. De Communi ſervo manumiſſ.. Eundem obſignandi morem Plinius quoque tangit lib. 2. cap. 51. ubi de fulminum agit miraculis: *Aurum & æs & argentum liquitur intus, ſacculis ipſis nullo modo ambuſtis, ac ne confuſo quidem ſigno ceræ.* ubi Ludov. Dorleans in Tacit. lib. 2. legit. *argentum ſignatum uritur intus, ſacculis &c.* Extat hujus obſignationis inſigne exemplum apud Apul lib. 10. Metamorph. *Sed ne fortè aliquis iſtorum, quos offers, aureorū nequam vel adulter reperiatur, in hoc ipſo ſacculo conditos eos annulo tuo prænota, donec altero die nummulario præſente comprobentur. Sic inductus, ſignavit pecuniam: quam exinde, ut iſte repræſentatus eſt judicio, juſſi de meis aliqui curriculo tabernâ promptam afferre: & ecce prolatam corā exhibeo, videat, & ſuum ſigillum recognoſcat.* Et aliquantò

 poſt.

pòſt: *Qui præter judicii religionem cum fidem ſuam coràm lacerari videret, multiplicato ſtudio verberonem illum contendit redarguere, donec juſſu magiſtratuum miniſteria publica contrectatis nequiſſimi ſervi manibus, annulum ferreum deprehenſum cum ſigno ſacculi conferunt: quæ comparatio præcedentem roboravit ſuſpicionem.*

Non etiam ſilentio prætereundum eſt, quod Cn. Pompejus, cum in Sicilia bellum gereret, audiretque milites flagitiosè vivere illorum gladiis ſigillum impreſſit, quod qui amoviſſet, huic pœna infligebatur. Ἀκούων δὲ τοὺς στρατιώτας ταῖς ὁδοιπορίαις ἀτακτεῖν, σφραγῖδα ταῖς μαχαίραις αὐτῶν ἐπέβαλεν, ἣν ὁ μὴ φυλάξας ἐκολάζετο. in vita Pompeii. De Votorum obſignatione videndus nobiliſſimus D. Janus Rutgerſius noſter lib. 5. Var. Lect. cap. 5. ubi multis accuratè docet, veteres vota concepta tabellis inſcripſiſſe, obſignaſſe, Deorum genibus plerumque affixiſſe, & tandem votorum compotes, eas tabellas ſolviſſe, hoc eſt, laceraſſe, ac Diis reddidiſſe ea, quæ daturos ſe promiſerant. Colv. in 1. Apolog. Apulei & ibi quoque Scipio Gentilis.

CAPUT XI.

De ſculptura annulorum. Δακτυλιογλύφοι. Flaturarius ſigilliarius. σμύεις. *Deorum imagines in annulis geſtatas. Pythagoræ ſcitum:* ἐν δακτυλίῳ εἰκόνα θεοῦ μὴ περιφέρειν *explicatum. Mos ſuperſtitioſorum, qui ſe juvari putabant geſtatione alicujus ſimulacri.*

AD Signa jam propero, id eſt, imagines Annulorum ſigillaritiorum. Hæ initio quidem inſculpebantur cælabanturque in ipſo metallo, ex quo annuli facti erant: augente verò luxuriâ, etiam in ipſis gemmis.

Diſertè id tradit Attejus Capito apud Macrobium lib.7. cap.18. *Imprimebatur autem ſculptura in ipſa materia annuli, ſive ex ferro, ſive ex auro foret. Poſtea uſus luxuriantis ætatis ſignaturas pretioſis gemmis cœpit inſculpere, & certatim hac omnis imitatio laceſſivit, ut de augmento pretii, quo ſculpendos lapides paraſſent, gloriarentur.* Etſi autem Claudii Cæſaris principatu nullas admittebant gemmas in annulis cælatas ſculptasve, ſed auro ipſo ſignare tum moris erat, teſte Plinio lib.33.cap.1. non tamen ille mos diu duravit, & paulò poſt tam in gemmis, quàm metallo imagines, fingi cælarique jus fuit. Qui verò gemmas auro includebant, vel ſigna gemmis & auro incidebant inſculpebantve, Græcis δακτυλιογλύφοι dicebantur. Hieronymus in Hieremiam cap. 24. *artifices incluſoresque auri atque gemmarum* vocat. Auguſtinus lib. 21. de Civitate Dei cap. 4. *aurifices inſignitoresque gemmarum.* Vetus Inſcriptio *Flaturarios ſigillarios*, pag. IↃCXXXVIII. N. VI.

C. JUNIO THALATIONI
C. MÆCENATIS LIBERTO
FLATURARIO
SIGILLARIO
C. JUNIUS EVOCATUS FELIX
TIT DD.

Atque hujusmodi δακτυλιογλύφον fuiſſe Mneſarcham Pythagoræ patrem, tradit Diogenes Laertius in ejus vita lib.8. Lapis autem, quo annularii gemmas abſtergent, dicitur Σμύρις. Dioſcorides lib. 5. cap. 123. σμύρις λίθος ἐστιν, ᾗ τὰς ψήφους οἱ δακτυλιογλύφοι σμήχουσι.

Porro non erant annulorum ſculpturæ, ut hodie, gentilitiæ ac familiares, ſed fiebant pro cujuſque libitu: interdum etiam habebant aliquid ſignificationis occultæ. Quod ut planum fiat, pleraſque, quarũ apud priſcos

ſcri-

ſcriptores mentio fit, recenſebo, facto initio à Deorum Imaginibus, quas annulo inſculpi olim nefas fuit, & quidem, ut apparet, ex ſcito Numæ, quem Plutarchus ſcribit vetuiſſe, De.. homin.s aut beſtiæ alicujus formam tribuere. ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν τὰ βελτίονα τοῖς χείροσιν, οὔτε ἐφάπτεσθαι θεοῦ δυνατὸν ἄλλως ἢ νοήσει. Hoc eſt: *Tanquam fas non ſit anguſtiora exprimere humilioribus, nec fieri queat, ut quis Deum aliter, quam mente aſſequatur.* Atque ex hoc eodem fonte promanavit quoque Pythagoræ ſymbolum: ἐν δακτυλίῳ εἰκόνα Θεοῦ μὴ περιφέρειν. Quod Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatων ita effert, & interpretatur. Δακτύλιον μὴ φορεῖν, μηδὲ εἰκόνας αὐτοῖς ἐγχαράσσειν Θεῶν, παρεγγύα ὁ Πυθαγόρας. ὥσπερ Μωΰσης πρόπαλαι διαῤῥήδην ἐνομοθέτησεν, μηδὲν δεῖν γλυπτὸν ἢ χωνευτὸν ἄγαλμά τε καὶ ἀπεικόνισμα ποιεῖσθαι. Ὡς μὴ τοῖς αἰσθητοῖς προσανέχωμεν, ἐπὶ δὲ τὰ νοητὰ μετίωμεν. Ἐξευτελίζει γὰρ τὴν τοῦ θείου σεμνότητα ἡ ἐν ἑτοίμῳ τῆς ὄψεως συνήθεια, καὶ τὴν νοητὴν οὐσίαν δι' ὕλης σεβάζεσθαι, ἀτιμάζειν ἐστὶν αὐτὴν δι' αἰσθήσεως. *Non eſſe geſtandos annulos, neque Deorum imagines eſſe iis inſculpendas, præcepit Pythagoras: Sicut Moyſes multis ante ſeculis apertè legem ſanxit, nullam oportere ſculptilem vel pictam vel fictam imaginem ſimulachrumve facere, ut ſenſilia minimè attenderemus, ſed ad ea tranſiremus, quæ percipiuntur intelligentia. Ut Dei enim majeſtas vilis & contempta reddatur, efficit, quæ in promptu eſt videndi conſuetudo: & quæ intelligentia percipitur, eſſentiam colere per materiam, eſt eam per ſenſum vilipendere.* Nec multum hinc abludit interpretatio Jamblichi in Protteptico Symbolo 24. qui poſtquam primam ſymboli hujus partem de non geſtandis annulis expoſuit, mox ſubjungit. Τὸ δὲ θεοῦ τύπον μὴ ἐπιγλύφειν δακτυλίῳ, κατὰ τὴν προλεχθεῖσαν ἔννοιαν προτροπῇ χρῆται τοιάδε. Φιλοσόφει, καὶ ἀσωμάτους πρὸ παντὸς ἡγοῦ Θεοὺς ὑπάρ-

ὑπάρχειν. Τὸ γὰρ κυριώτατον ῥίζωμα τῶν Πυθαγορικῶν δογμάτων τοῦτό ἐστιν, ut legit Rittershuſius, ἐξ οὗ τὰ πάντα σχεδὸν ἤρτηται, καὶ ὑφ' οὗ μέχρι τέλους κρατύνεται. Μὴ νόμιζε δὲ μορφαῖς αὐτοὺς κεχρῆσθαι, ὅσαι εἰσὶ σωματικαὶ, μὴ δὲ προσδέχεσθαι ὑπόστασιν ὑλικὴν καὶ οἷον δεσμῷ ὑλικῷ σώματι, ὥσπερ τὰ ἄλλα ζῶα. Αἱ δὲ ἐν δακτυλίοις γλυφαὶ, τόν τε δεσμὸν δι' αὐτοῦ τοῦ δακτυλίου ἐμφαί: ἔστι, καὶ τὴν σωματότητα τότε αἰσθητὸν εἶδος, καὶ ὡσανεί τινος τῶν ἐπὶ μέρους ζώων διὰ τῆς γλυπτῆς προσόψεων. ἧς χωριστέον μάλιστα τὸ τῶν Θεῶν γένος, ὡς ἀΐδιόν τε καὶ νοητὸν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ, καὶ ὡσαύτως ἀεὶ ἔχειν, ὡς ἐν τῷ περὶ Θεοῦ ἰδίως καὶ πληρέστατα τεχνολογεῖται. Ab his tamen diverſus abit Malchus ſtudio & induſtriâ cl. Rittershuſii noſtri primùm in lucem editus, qui in libro de vita Pythagoræ hoc Symbolum ita exponit. Θεῶν εἰκόνας ἐν δακτυλίοις μὴ φορεῖν, τουτέστι, τὴν περὶ θεῶν δόξαν καὶ λόγον μὴ πρόχειρον, μηδὲ φανερὸν ἔχειν, μηδ' εἰς πολλοὺς προφέρειν.

Sed redeo ad Romanos, apud quos etſi quidem (ut dictum & Attejus Capito diſertè affirmat) fas non erat Deorum formas annulis inſculpi: Video tamen illos hunc morem migraſſe, & cum aliorum, tum Ægyptiorum numinum imagines in annulis geſtaſſe. Unde Plinius perſtringens hanc conſuetudinem lib. 2. cap. 7. *Aliis nullus eſt Deorum reſpectus, aliis pudendus: Externis famulantur ſacris, ac digitis Deos geſtant.* Et lib. 33. cap. 3. *Jam verò etiam Harpocratem ſtatuasque Ægyptiorum numinum in digitis viri quoque portare incipiunt.* Non ignoro, hæc loca de annulis magicâ arte formatis exponi. Sed nihil impedit, quò minus etiam intelligamus de ſuperſtitione illorum, qui ſimulachrum alicujus numinis, à quo ſe juvari putarent, quotidie circumferebant. Sic Veneris armatæ effigiem geſtabat C. Julius Cæſar. Dio lib. 43, τότε ὅλον τῆς Ἀφροδίτη

πα;

πᾶς ἀνέκειτο, καὶ πείθειν πάντας ἤθελεν, ὅτι καὶ ἄνθος τι ὥρας ἀπ' αὐτῆς ἔχει. καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ γλύμμα αὐτῆς ἔνοπλον ἐφόρει, καὶ σύνθημα αὐτὴν ἐν τοῖς πλείστοις καὶ μεγίστοις ἐποιεῖτο. *Omnino enim Venerem colebat. à quâ ſe etiam formæ quandam venuſtatem habere perſuadere omnibus nitebatur. Ideo ſculptam Veneris armatæ imaginem geſtabat, eaque teſſerâ in rebus ſummis plerumque utebatur.* De Aſclepiade Philoſopho, qui illis temporibus vivebat, Am. Marcellinus lib. 22. narrat, ipſum *Deæ Cœleſtis argenteum breve figmentum, quocunque ibat, ſecum ſolitum efferre.* Tale quid fuiſſe videtur, quod Apulejus habuit ſudario linteo involutum: de quo ipſe in Apologia. *Nam morem mihi habeo, quoquo eam, ſimulacrum alicujus Dei inter libellos conditum geſtare.*

Nec ſolùm Dei alicujus ſimulacrum: ſed & hominis pro Deo habiti vel Herois interdum ferebant: Ut Alexandri Magni imaginem familia Macrianorum. Trebellius Pollio de Quieto uno ex 30. Tyrannis. *Videtur mihi non prætereundum de Macrianorum familia, quæ hodieque floret, id dicere, quod ſpeciale ſemper habuerunt. Alexandrum Magnum Macedonem viri in auro & argento, mulieres in reticulis & dextrochertis & in annulis in omni ornamentorum genere exſculptum ſemper habuerunt; eo uſque ut tunicæ & limbi & penulæ matronales in familiâ ejus hodieque ſint, quæ Alexandri effigiem de liciis variantibus monſtrent. Vidimus proximè Cornelium Macrum in eadem familia virum, cum cœnam in templo Herculis daret, pateram electrinam, quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem hiſtoriam contineret, ſignis brevibus & minutulis Pontifici propinare: quam quidem circumferri ad omnes tanti illius viri cupidiſſimos juſſit. Quod idcirco poſui, quia dicuntur juvari in omni actu ſuo, qui Alexandrum expreſſum*

vel

vel auro geſtitant, *vel argento*. Sed de Deorum Imaginibus hæc quidem mihi in mentem veniebant: unum addo, noſtris temporibus Viglium Zuichemum præſtantiſſimum Juriſconſultum, Pallade ſignare ſolitum, teſte Mureto in Catilinarias orationes Ciceronis, qui refert, ſe aliquot Eraſmi Roterodami epiſtolas vidiſſe, quæ omnes ſignatæ fuerint Termino, additis duabus vocibus: *NULLI CEDO*, non ſine ſuſpicione arrogantiæ, vid. & Eraſmi Adag. Chil. 3. cent. 5. adag. 42.

Caput XII.

Effigies majorum, amicorum, Regum, Principum annulis inſculptas. Principum imagines in annulo geſtare non ſemper licitum, nec tutum fuiſſe.

Sequitur jam de Imaginibus Humanis, quas annulis inſculptas legimus. Solebant autem plerumque effigiem alicujus ex Majoribus in annulis geſtare, qui tamen illis, ſi à majorum virtute degenerabant, detrahebatur. Valerius Maxim. lib. 3. cap. 5. De Africani filio loquens, id diſertè oſtendit, *Cn. Scipio ſuperiori Africani filius præturæ petitor candidam togam adeo turpitudinis maculis obſoleſactam in campum detulit, ut niſi gratia Cicerei, qui patris ejus ſcriba fuerat, adjutus eſſet, honorem à populo impetraturus non videretur. Quanquam quid interfuit, utrum repulſam, an ſic adeptam præturam domum referret? Inſuperque è manu ejus annulum, in quo caput Africani ſculptum erat, detraxerunt.* Sic Pub. Lentulus Sura quoque avi ſui imagine in ſignando utebatur. Cicero 3. Catil. *Tum oſtendi tabellas Lentulo & quæſivi, cognoſceretne ſignum: Annuit. Eſt verò, inquam, ſignum quidem notum, imago avi tui, clariſſimi viri, qui ama-*

*amavit unicè patriam & cives ſuos, quæ quidem te à tan[ti]
ſcelere etiam muta revocare debuit.* Aut ex Amicis. Ovid.
lib. 1. Triſt. Eleg. 6.

Hæc tibi diſſimula ſentis tamen omnia dici,
In digito qui me fersq́; refersq́; tuo.
Effigiemq́; meam fulvo complexus in auro:
Chartha relegati, quæ potes, ora vides.

Sic Epicuri imaginem in annulis habuere familiares ejus: Cic. lib. 5. de Finibus. *Nec tamen Epicuri licet obliviſci, ſi cupiam: cujus imaginem non modò in tabulis noſtri familiares, ſed etiam in poculis & in anellis habent.* Et Commodum Imp. ſigno Amazoniæ (ea erat Concubina Martia, quam pictam in Amazone diligebat) literas ſignare ſolitum, videre eſt ex ipſius epiſtola ad Clodium Albinum, quam in hujus vitâ Julius Capitolinus recitat, ubi inter cætera ſic loquitur; *Quin & ſuper hoc ad procuratores meos literas miſi, quas ipſe ſignatas excipies ſigno Amazoniæ.*

Nec amicorum tantùm aut Majorum, ſed & Regum ac Principum imagines geſtabant. Ariſtomenem Agathoclis imaginem in annulo geſtaſſe tradit Polybius lib. 15. Callicratem Ptolemæi adulatorem *ὀδυσέως εἰκόνα ἐν τῇ σφραγῖδι περιφέρειν* ſolitum, autor Athenæus lib. 6. Dipnoſoph. pag. 263. Alexandri Magni effigie Auguſtum, ipſius verò Auguſti principes inſecutos ſignaſſe narrat Sueton. cap. 50. & Dion lib. 51. qui tamen Galbam excipit, & ſigillo à majoribus accepto uſum ſcribit. De Conſtantino Magno legimus, illum Cherſonitis inter alia laborum pro Imperio Romano exantlatorum præmia etiam annulos aureos, in quibus imago ſua erat expreſſa, donaſſe, ut quas per occaſionem ad ſe miſſuri eſſent, relationes ſupplicationesque, iis ſignarent, & ipſe earum nuncios inde dignoſceret. Verba

Conſtantini Porphyrogeniti in libro de adminiſtrando imperio cap. 53. hæc ſunt : Καὶ πρὸς τὴν γνησιότητα τῆς ὑμῶν εὐνοίας δίδομεν ὑμῖν, καὶ δακτυλίους χρυσοῦς ἐκτυποῦντας τὰς ἡμετέρας εὐσεβεῖς εἰκόνας, δι' ὧν τὰς καιρὸν μελλούσας ἀποστέλλεσθαι ἡμῖν παρ' ὑμῶν ἀναφορὰς τε καὶ δεήσεις σφραγίζοντες ταύτας, γνωρίμους ἡμῖν ἀποδείκνυτε τοὺς ἑαυτῶν πρέσβεις. Sic Meletii Epiſcopi ſui imaginem in annuli pala expreſſam geſtaſſe Antiochenſes, tradit Chryſoſtomus orat. de laudibus Meletii. Nec in auro ſolùm, ſed & ferro Imperatorum imagines inſculpebantur: Unde Nazianzenus, ut oſtenderet, Sacramentorum dignitatem non ab hominibus aut miniſtris eorum dependere, elegantem ſumpſit ſimilitudinem in Oratione, Εἰς τὸ ἅγιον βάπτισμα pag. 242. ἔσω χρυσὸς, ἔσω σίδηρος. δακτύλιοι δὲ ἀμφότεροι, καὶ τὴν αὐτὴν ἐγκεχαράχθωσαν εἰκόνα βασιλικὴν, εἶτα κηρὸν ἐκτυπούντων, τὸ διοίσει σφραγὶς αὕτη τῆς σφραγῖδος ἐκείνης, οὐδὲν ἐπίγνωθι τὴν ὕλην ἐν τῷ κηρῷ, κἂν ἧς σοφώτατος. Εἰπέ τι μὲν τοῦ σιδήρου, τί δὲ τοῦ χρυσοῦ τὸ ἐκσφράγισμα, καὶ πῶς ἕν ἐστι; Τῆς γὰρ ὕλης τὸ διάφορον, οὐ τοῦ χαρακτῆρος. οὕτω ἔσω σοι πᾶς βαπτιστὴς, κἂν τῇ πολιτείᾳ προέχῃ, ἀλλ' ἥγε τοῦ βαπτίσματος δύναμις ἴση καὶ τελειοποιός σοι πᾶς ὁμοίως ὁ τῇ αὐτῇ πίστει μεμορφωμένος. *Sint annuli duo, aureus hic, ferreus alius: uterq; eadem regia imagine ſculptus. Ceræ ambo imprimantur, quid inter ſignum hoc & illud intererit? nihil. Diſcerne materiam in cera, etiamſi ſapientiſſimus exiſtas. Dic quodnam ferri, quodnam auri ſignaculum. Sed quo pacto unum eſt? Quia inter materiam, non characterem eſt diverſitas. Ita & tibi ſit omnis baptiſator qui tametſi conditione excellat, æqualis tamen baptiſmatis vis eſt, ac uniusquisque æqualis tibi ſit expurgator, qui fide eadem formatus.*

Sed de Cæſarum imaginibus notandum, Claudii principatu fas non fuiſſe, imaginem Principis in annulo

aureo geſtare, niſi quibus admiſſionum liberti jus illud dediſſent. Ita enim intelligendus eſt locus Plinii libro 33. cap. 3. *Fuit & alia Claudii principatu differentiam his ſolis, quibus admiſſionum liberti jus dediſſent imaginem Principis in annulo ex auro gerendi, magna cr minum occaſione: quæ omnia ſalutaris exortus Veſpaſiani Principis abolevit, æqualiter publicando Principem.* Magna autem cautio adhibenda erat iis, qui Principis imaginem geſtabant, ne delatoribus calumniandi occaſio præberetur. Nam ſub Tiberio capitale erat, teſte Sueton. cap. 63. *circa Auguſti ſimulachrum ſervum cecidiſſe, veſtem mutaſſe, nummo vel annulo effigiem impreſſam latrinæ aut lupanari intuliſſe.* Imò matulam ſi mere ea manu, quæ annulum principis imagine ſignatum habebat, crimini dabatur: Cujus rei memorabile exemplum extat apud Senecam lib. 3. de Benefic. cap. 26. *Cœnabat Paulus Prætorius in convivio quodam, imaginem Tiberii Cæſaris habens ectypa, & eminente gemma. Rem ineptiſſimam fecero, ſi nunc verba quæſiero, quemadmodum dicam illum matulam ſumpſiſſe. Quod factum ſimul & Maro ex notis illius temporis veſtigatoribus notavit. At ſervus ejus, cui nectebantur inſidiæ, ei ebrio annulum extraxit. Et cum Maro convivas teſtaretur, admotam eſſe imaginem obſcenis, & jam ſubſcriptionem componeret, oſtendit in manu ſua ſervus annulum.* Cui non multum abſimile, quod Philoſtratus narrat in vita Apollonii, *quendam impietatis damnatum, quòd ſervum ſuum verberaſſet, qui drachmam argenteam Tiberii imagine ſignatam geſtabat.*

Quid? quod etiam ſua ipſorum imagine inſignitos geſtabant annulos. Ecce in Pſeudolo, ſcen. 1.

Ea cauſa miles hic reliquit ſymbolum
Expreſſam in cera ex annulo ſuam imaginem.

Idem

Idem fecit Auguſtus Cæſar: Nam is initio quidem in diplomatibus libellisque & epiſtolis ſignandis Sphinge, mox imagine Alexandri Magni, noviſſimè verò Dioſcoridis manu ſculpta utebatur, teſte Suetonio. Neque enim ſemper idem ſignum uſurpabant, ſed mutabant pro libitu, aut ſi caſu amiſiſſent; quod planum ex Trinummo Scena: *Ut mihi rem:*

Nonne arbitraris eum adoleſcentem annuli
Paterni ſignum noviſſe? Me *Etiam tu taces?*
Sexcenta ad eam cauſa poſſunt colligi:
Eum quem habuit perdidit, fecit novum.

Caput XIII.

Varia animalia, hiſtorias item & fabulas, res inanimatas, literas, Hieroglyphica & alia annulis inſculpi ſolita. Symmachus explicatus. De annulis Chriſtianorum.

Sed Sphinx Auguſti me monet, ut jam etiam aliquid agam de imaginibus brutorum animalium, quæ in annulorum ſculptura uſurpari ſolebant. *Sphinge* Auguſtum inter initia ſign. eſſe diximus: *duas enim* (ut Plinius ait lib. 37. cap. 1.) *in matris annulis jam indiſcretæ ſimilitudinis invenerat. Altera per bella civilia, abſente eo, amici ſignavere epiſtolas & edicta, quæ ratio temporum nomine ejus reddi poſtulabat, non infaceto lepore accipientium: Ænigmata afferre eam Sphingem. Sed Auguſtus poſtea ad evitanda convitia Sphingis, Alexandri Magni imagine ſignavit.* Imaginem Sphingis nummo inſculptam in honorem Auguſti, qui ea ſignare ſolitus, affert Sebaſtianus Erizzo libr. 2. de Numiſmatis Antiquis pagin. 10. Mæcenas *Ranam* uſurpabat, idem Plinius: *Quin etiam Mæcenatis Rana per collationem pecuniarum*

 in

in magno terrore erat. Pompejus Magnus in gemma habebat *Leonem* Μαχαιροφόρον teſte Plutarcho in ipſius vita. Galba Imp. imagine *Canis* ex navis prorâ proſpectantis, ſigno, quod à majoribus ſuis acceperat, utebatur. Dio lib. 51. οὗτος γὰρ προγονικῷ τινι σφραγίσματι κύνα ἐκ πρώρας νεὼς προκύπτοντα ἔχοντι ἐνόμισεν. Apud Ægyptios *Scarabaum* viris bellicoſis annuli ſculpturam fuiſſe, tradit Plutarchus lib. de Iſide: τοῖς δὲ μαχίμοις κάνθαρος ἦν γλυφὴ σφραγίδος: Et addit cauſam: οὐ γὰρ ἔστι κάνθαρος θῆλυς, ἀλλὰ πάντες ἄρσενες, *hoc enim inſectum ſexu fœmineo caret, omnes ſunt maſculi.* Eadem Ælianus lib. 10. de Animalib. cap. 15. Αἰγυπτίων δὲ οἱ μάχιμοι ἐπὶ τῶν δακτυλίων εἶχον ἐγγεγλυμμένον κάνθαρον, αἰνιττομένου τοῦ νομοθέτου, δεῖν ἄῤῥενας εἶναι πάντας πάντῃ τοὺς μαχομένους ὑπὲρ τῆς χώρας, ἐπεὶ καὶ ὁ κάνθαρος θηλείας φύσεως οὐ μετείληχεν. *Ægyptiorum bellatores Scarabaum in annulis inſculptum habere ſolebant: ex eo adumbrante Legiſlatore ſolos omnino mares pro patria bellum gerere oportere, quòd Scarabaus fœminineo genere careat.* Areus Lacedæmoniorum Rex cum ad Oniam Pont. Max. ſcriberet, *Aquila* ſigillo uſus eſt, draconem unguibus tenentis: ἡ σφραγίς ἐστιν ἀετὸς δράκοντος ἐπειλημμένος. Joſeph. libr. 12. cap. 5. Porrò etiam *hiſtoria* aliqua vel fabula annulis inſculpebatur. Talis ille Darii Perſarum Regis, qui in ſigillo ſculptum habuit equum, *δι' ὃν χρεμετίσαντα ἐβασίλευσεν per quem hinnitum edentem rex factus fuit*, ut notat Thucydidis Scholiaſtes. Hiſtoriam vide apud Juſtinum lib. 1. poſtremo. Talis erat ille, quem auſpicanti Neroni obtulit Sporus, de quo Suetonius cap. 46. *Sporus annulum muneri obtulit: cujus gemma ſculptura erat Proſerpinæ raptus.* Talis ille Amphitruonis apud Plautum, cujus ſphragiſma, Sol exoriens quadrigis vectus:

--SO.

——SO. *Ubi patera nunc eſt?* ME. *in ciſtula. Amphitruonis obſignata ſigno.* SO. *ſigni dic quid eſt?* ME. *Cum quadrigis Sol exoriens: quid me captas carnifex?*

Non diſſimile huic publicum ſigillum Locrorum Heſperiorum, qui & Ozoli dicti, cui Heſperum ſtellam fuiſſe inſculptum Strabo ſcribit lib 9. Ἔχουσί τε ἐπὶ τῇ δημοσίᾳ σφραγῖδι τὸν Ἕσπερον ἀστέρα ἐγκεχαραγμένον. Talis quoque ille Regum Perſarum, quorum ſigillo inſculptam fuiſſe imaginem Rhodogunes disjectis capillis præditæ, autor Polyænus lib. 8. Verba ejus hæc ſunt: Ῥοδογούνη λουομένη τὰς τρίχας ἐῤῥύπτετο. ἧκέ τις ἀγγέλλων ἔθνος ὑπήκοον ἀφέστηκεν, ἡ δὲ οὐκ ἀποκρυψαμένη τὰς τρίχας, ἀλλὰ ὡς εἶχεν ἀναδησαμένη, τόν τε ἵππον ἀνέβη, καὶ τὴν στρατιὰν ἐξήγαγε καὶ ὤμοσε μὴ πρότερον ἀποκρύψαι τὰς τρίχας, εἰ μὴ κρατήσειε τῶν ἀποστάντων, καὶ δὴ πολλῷ χρόνῳ πολεμήσασα, ἐκράτησε. Μετὰ τὴν νίκην ἐλούσατο, καὶ τὰς τρίχας ἀπεκρύψατο. Τοῖς περσῶν βασιλεῦσι σφραγὶς βασιλικὴ εἰκὼν ἐστι ἀναλελυμένην τὰς τρίχας ἔχουσα Ῥοδογούνην. *Rhodogune lavans crines abſtergebat. Venit quidam nuncians ſubditam gentem defeciſſe. Illa non abſterſis capillis, ſed ita ut erant, revinctis, equum conſcendit, & exercitum eduxit, juravitque non ante ſe crines purgaturam, quam à defectoribus victoriam reportaſſet, longoque tempore bellum ducens, tandem victoria potita eſt. Poſt victoriam lavabat, & crines colligebat: unde Perſarum Regum ſigillum etiamnum imaginem impreſſam habet Rhodogunem disjectis capillis præditam.* Talis erat Clearchi, Græcorum, qui Cyro militaverant, ducis, in quo Caryatides ſaltantes inſculptæ erant. Plutarchus in Artaxerxe: ἐπεὶ δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς Τισσαφέρνης ἐξηπάτησεν καὶ παρεσπόνδησεν ὅρκων γενομένων, καὶ συλλαβὼν ἀπέπεμψεν ἐν πέδαις δεδεμένους, δεηθῆναί φησι αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ Κτησίας, ὅπως κτενὸς εὐπορήσειε. τυχόντα δὲ καὶ τημελήσαντα τὴν κεφαλὴν,

ἠσθλῶαι τε τῇ χρείᾳ καὶ τὸν δακτύλιον αὐτῷ δοῦναι, σύμβολον φιλίας πρὸς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι συγγενεῖς καὶ οἰκείους. Εἶναι δὲ γλυφὴν ἐν τῇ σφραγῖδι Καρυατίδας ὀρχουμένας. Quem locum malè à Lapo verſum ita interpretatur Xylander: *Poſtquam Clearchum alioſque duces interpoſito jurejurando circum venit Tiſſaphernes, comprehenſoſque & vinculis adſtrictos ad regem miſit: rogatum refert ſe à Clearcho Cteſias, ut pectinis copiam ſibi faceret. Quo accepto, curaſſe eum caput, oblectatumque pectinis uſu, & annulum ſuum amicitiæ mutuæ ad neceſſarios & familiares Lacedæmone ſuos inſigne ſibi dediſſe. Inſculptas in pala fuiſſe Caryatidas ſaltantes.* Erant autem Caryatides Virgines Lacenæ, annuas choreas Dianæ Caryatidi agitantes, ut legimus apud Pauſaniam in Meſſeniacis & Laconicis. Talis L. Syllæ Dictatoris, qui *traditione Jugurthæ* ſignavit, ut præter Plin. lib. 37. cap. 1. memoriæ prodidit Plutarchus in Mario pag. 411. Αὐτός τε Σύλλας σφραγῖδα ποιησάμενος, ἐφόρει γλυφὴν ἔχουσαν ἐγχειριζόμενον ὑπὸ τοῦ Βόκχου τὸν Ἰουγούρθαν ἑαυτῷ. *Atque ipſe Sylla ſigillum habuit, in quo Bocchus erat Jugurtham ei tradens inſculptus, quo ſigillo uſus eſt perpetuo.* Et Valer. Maxim. libr. 8. cap. 14. L. *Sylla Jugurthæ à Boccho Rege ad Marium perducti totam ſibi laudem tam cupidè aſſeruit, ut annulo, quo ſignatorio utebatur, inſculptam illam traditionem haberet.* Et Intercatienſis illius, de quo Plin. libr. 37. cap. 1. *Eſt apud autores & Intercatienſem illum, cujus patrem Scipio Æmilianus ex provocatione interfecerat, pugnæ ejus effigie ſignaſſe: vulgato Stilonis Præconini ſale, quidnam fuiſſe facturum eum, ſi Scipio à patre ejus interemptus eſſet.*

Sed & rebus inanimatis interdum ſignabant. Plinius *quadriga* ſe uſum ſcribit Epiſt. 16. libro 10. *Signata eſt annulo meo, cujus eſt ἀποσφράγισμα Quadriga.* Celebratiſſimo illi Polycratis annulo *Lyram Muſicam* fuiſſe in-

inſculptam, tradit Clemens Alex. lib. 3. Pædagog. qui etiam eodem loco *Ancoram nauticam* tribuit Seleuco: quod & Appianus Alexandrinus teſtatur libro de bellis Syriacis: Καὶ ὄναρ αὐτοῦ μητέρα ἰδεῖν, ὃν εὕροι δακτύλιον, δοῦναι φόρημα Σελεύκῳ, τὸν δὲ βασιλεύσειν ἔνθα ἂν ὁ δακτύλιος ἐκπέσοι. καὶ ἡ μὲν εὗρεν ἄγκυραν ἐν σιδήρῳ κεχαραγμένην, ὁ δὲ τὴν σφραγῖδα τὴν ὕστερον ἀπώλεσε κατὰ τὸν Εὐφράτην. Narrat *Seleuci matrem in ſomnis admonitam, ut quem primum annulum inveniret, geſtandum filio Seleuco traderet: Et invenit illa ferreum cum inſculpta Ancora; amiſſus eſt autem circa Euphratem.* Eadem ferè Juſtinus libr. 15. extremo: *Seleuci mater Laudice cum nupta eſſet Antiocho, claro inter Philippi duces viro, viſa eſt ſibi per quietem ex concubitu Apollinis concepiſſe, gravidamq; factam, munus concubitus à Deo annulum accepiſſe, in cujus gemmâ anchora ſculpta eſſet, juſſa donum filio, quem peperiſſet, dare. Admirabilem fecit hunc viſum & annulus, qui poſtera die ejusdem ſculptura in lecto repertus eſt. Figura etiam ancoræ in nato deinceps puero, cui Seleuco nomen, comparuit. Quamobrem Laudice annulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Perſicam militiam edocto de origine ſua dedit.*

Auſon. in Urbibus de Antiochia:

—— ——Illa Seleucum
Nuncupat ingenuum cujus fuit anchora ſignum,
Qualis inuſta ſolet, generis nota certa, per omnem
Nam ſobolis ſeriem nativa cucurrit imago.

Ubi Scaliger: *INGENUUM SIGNUM* rectè interpretemur σημεῖον σύμφυτον. Reperio etiam literas Hieroglyphicas annulis fuiſſe inſculptas: id quod planum ex Heliodoro lib. 8. pag. 392. apud quem memoratur Caricleæ annulus lapidem, qui Pantarpe vocatur, in pala inſertum habens, & literis quibusdam ſacris pictus:

Δακτύλιος λίθῳ τῇ καλουμένῃ πανθάρβῃ τὴν σφενδόνην διάθετος, γράμμασι δὲ ἱεροῖς τισὶν ἀνάγλαπτος. Ut rem in pauca conferam, quod cuique in mentem veniebat, hoc vel illo Apoſphragiſmate utebatur: plerumque tamen, ut CL. & doctiſſimus Meurſius notavit, eas annulis ſignaturas inſculpebant, quæ ſibi convenirent, vel ob eventum quempiam, vel artem, quam factitarent, vel munus quod gererent. *Ob Eventum*, ut colligere eſt ex iſto, qui in munitione oppidi cujuſdam inventus, Victoriæ effigiem, & tropæum habuit, quem à victore quopiam in rei præclarè geſtæ memoriam ita inſignitum veriſimile eſt. Sueton. in Galba cap. 10. *Per idem forte tempus in munitione oppidi, quod ſedem bello delegerat, repertus eſt annulus opere antiquo, ſcalptura gemmæ Victoriam cum tropæo exprimente.* Eadem de cauſa in annulo Pompeii tria tropæa fuere inſculpta; quo ſigno etiam Syllam uſum, tradit Dio. lib. 42. ubi cum dixiſſet. Romanos Pompeii mortem non prius credidiſſe, quàm annulum ejus viderent, ſubjungit: ἐνεγέγλυπτο δὲ ἐν αὐτῷ (δακτυλίῳ) τρόπαια τρία, ὥσπερ καὶ ἐν τῷ τοῦ Σύλλου. Tropæum quoque fuit inſculptum annulo, quem Thymoleon in ſortitione primus eduxit, teſte Plutarcho in ejus vita, cujus verba cap. 23. adduco. *Ob artem munusve.* Sic apud Plautum Curculione Sc. *Beatus*, miles Terapontigonus annulo inſculptum habet militem clypeatum, qui elephantum machæra diſſecaret:

CU. *multam me tibi*
Salutem juſſit Terapontigonus dicere
Et has tabellas dare me juſſit. LY. *Mihin'?* CU. *ita*
Cape ſignum, noſce, noſtin'? LY. *Quidni noverim:*
Clypeatus elephantum ubi machæra diſſicit.

Interdum etiam iis ſignaturis utebantur, quæ nomen

men ejus, qui ſignaſſet, aliquo modo exprimerent. Id colligere eſt ex hoc loco Symmachi lib. 2. Epiſt. 12. *Non minore ſanè cura cupio cognoſcere, an omnes obſignatas epiſtolas meas ſumpſeris eo annulo, quo nomen meum magis intelligi, quàm legi promptum eſt.* Neque enim dubium eſt, quin annulo huic inſculptum aliquid fuerit, quod ad Symmachiorum nomen alluderet. Quomodo Ciceronem, cum Quæſtor in Sicilia donum argenteum Diis dedicaret, *M. Tullium* inſcripſiſſe & loco cognominis *cicer* à fabro inſculpi juſſiſſe, autor eſt Plutarchus in ejus vita. Sic in Accoleii Lariscoli nummo *Phaëthontis ſorores mutatas in larices* apud Anton. Auguſtinum. 4. Dialogo de Nummis Vett. pag. 130. editionis Italicæ. Et Ful. Urſinum de Familiis Rom. pag. 2. Et *Florem* in L. Aquillii Flori apud Fulvium pag. 29. Et *Ciconiam* (quæ pietatis ſymbolum) in Q. Metelli Pii apud Fulvium, pag. 38. & L. Antonii, qui ob pietatem erga M. Antonium fratrem Pietas cognominatus eſt, apud eundem Fulvium pag. 18. & Sebaſt. Frizzo pag. 216. Et *Malleum* in C. Malleoli (ex ejus majoribus aliquis fortè primus malleum invenerit) apud Fulvium pag. 202. & plura hujus generis in aliis aliorum obſervare licet. Finiam hoc caput elegantiſſimo loco Clementis Alexandrini, qui lib. 3. cap. 2. pag. 106. Pædagogi, multus eſt in præſcribenda Chriſtianis annulorum ſcalptura; cautione, ut apparet, adhibita, ne vel ſe ipſos proderent, ſi aut crucem aut quidvis è Chriſtianis myſteriis imprimerent, vel in religionem peccarent, ſi idololatrico aliquo aut libidinoſo ſigno uterentur. Verba ejus hæc ſunt. Αἱ δὲ σφραγῖδες ἡμῖν ἔστων πελειὰς, ἢ ἰχθῦς, ἢ ναῦς οὐρανοδρομοῦσα, ἢ λύρα μουσικὴ, ᾗ κέχρηται Πολυκράτης, ἢ ἡ ἄγκυρα ναυτικὴ, ἣν Σέλευκος ἐνεχαράττετο τῇ γλυφῇ. κἂν ἁλιεύων τὶς ᾖ, ἀποστόλου

μεμνήσεται, καὶ τῶν ἐξ ὕδατος ἀνασπωμένων παιδίων. οὐ γὰρ εἰδώλων πρόσωπα ἐναποτυπωτέον· οἷς καὶ τὸ προσέχειν ἀπείρηται. οὐδὲ μὴν ξίφος, ἢ τόξον τοῖς εἰρήνην διώκουσιν· ἢ κύπελλα τοῖς σωφρονοῦσιν. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκολάστων, γεγυμνωμένους ἔχουσι τοὺς ἐρωμένους, ἢ τὰς ἑταίρας· ὡς μηδὲ ἐθελήσασιν αὐτοῖς, λήθην ποτὲ ἐγγενέσθαι δυνηθῆναι τῶν ἐρωτικῶν παθημάτων, διὰ τὴν ἐνδελεχῆ τῆς ἀκολασίας ὑπόμνησιν. Id eſt: *Sint autem nobis ſignacula Columba vel Piſcis, vel Navis, quæ celeri curſu à vento fertur: vel lyra Muſica, qua uſus eſt Polycrates, vel Ancora nautica, quam inſculpebat Seleucus: Et ſi piſcans aliquis, meminerit Apoſtoli & puerorum, qui ex aqua extrahuntur. Neque enim idolorum ſunt imprimendæ facies, quibus vel ſolum attendere prohibitum eſt: Sed nec enſis vel arcus iis, qui pacem perſequuntur: nec pocula iis, qui ſunt moderati aut temperantes. Multi autem libidinoſi nudatos habent eos, quos amant vel amicas, ut ne ſi velint quidem, poſſint affectionis amoris oblivisci, quod libido & intemperantia ejus perpetuo in mentem revocatur.* Scalpturam Columbæ, cujus hic meminit, ſed olivæ ramum roſtro ferentis, addita ſupra Iride, infra autem arca Noëtica, ut planè Chriſtianum agnoſcas hominem, exhibuit Gorlæus in Dactyliotheca ſua Num. 118. Solebant etiam Chriſtiani annulos ſuos inſignire duabus literis Chriſti nomen exprimentibus, per primos duntaxat characteres, litera Græcanica P. ſcilicet decuſſata & ſciſſa per medium ipſa X. hoc modo.

cujuſmodi aliquot è ruderibus effoſſos ſe vidiſſe teſtatur Cardinalis Baronius tom. 1. Annalium, in Actis anni 57. pag. 505. & extat ejusmodi ſcalptura apud Gorlæum Num. 194. quam tamen figuram non in annulis ſolùm, ſed & Nummis & Labaro, & Clypeis & galeis, priſci Chriſtiani Imp. uſurpabant, ut videre eſt apud Ant. Auguſtinum Dialogo primo de Num-

Nummis Antiquis, & Lipſ. lib. 3. de Cruce. Ipſum quoque ſignum Crucis in ſignatorio annulo Matrinæ virginis fuiſſe impreſſum, teſtatur Gregorius Nyſſenus in ejus vita. Notat autem idem Baronius dicto loco apud Chriſtianos antiquum uſum obtinniſſe, ut ſponſalitius annulus Fidei ſigno, quod eſt mutui fœderis ac concordiæ ſymbolum, ſculperetur. Id enim præ ſe ferunt conjunctæ ſimul dextræ, quarum porrectione fidem ſponderi, res eſt vel pueris nota.

Caput XIV.

De annuli ſignatorii cuſtodia. Annulo non diligenter aſſervato fraudem ſæpe commiſſam. Signa adulterina, *quæ? Lex Solonis de annuli ſigillo. Tabulas & literas non lectas annulo non eſſe obſignandas.*

CÆterum de annulo ſignatorio plusquam ſatis: illud tamen etiam monendum, hujuſmodi annulo non diligenter aſſervato magnam ſæpe fraudem commiſſam eſſe: id quod ſacra pariter & prophana hiſtoria teſtatur. In ſacra legimus Jeſabelem, poſtquam intellexit Nabothum nolle ſuam vineam, cujus emendæ deſiderio rex tenebatur, vendere, literas nomine Achabi regis ad ſeniores populi dediſſe, easque annulo regio obſignaſſe, quibus inſcio marito innocentis Nabothi cædem mandavit 3. Reg. cap. 21. verſ. 8. Eodem dolo etiam uſus Hannibal, cum annulo Marcelli conſulis potitus eſſet. Nam Salapiam literas miſit Marcelli nomine compoſitas, quibus ſignificavit ſe nocte, quæ diem illum ſequutura eſſet, eò venturum, parati milites eſſent, qui in præſidio erant, ſi qua opera eorum opus eſſet. Et verò hoc ſtrategema ipſi forſan non infeliciter ſuc-

ſucceſſiſſet, niſi Criſpinus alter Conſul circa proximas civitates miſiſſet nuncios, occiſum eſſe collegam, annuloque ejus hoſtem potitum, ne quibus literis crederent annulo Marcelli obſignatas. Nam hic nuncius paulò ante Salapiam venerat, cum literæ ab Annibale allatæ ſunt, Marcelli nomen & ſignum præferentes, teſte Livio lib. 27. Idem tradit Jul. Frontinus lib. 4. Strategemat. cap. 8. *T. Quintus Criſpinus, poſt infauſtam adverſus Pœnos dimicationem, qua collegam Marcellum amiſerat, cum comperiſſet potitum annulo interfecti Hannibalem, literas circa municipia totius Italiæ dimiſit, ne crederent Epiſtolis, ſi quæ Marcelli annulo obſignatæ perferrentur; monitione conſecutus, ut Salapia & aliæ urbes fruſtra Hannibalis dolis tentarentur.* Plancum quoque Syriæ præſidem in majoris momenti literis ſolitum fuiſſe nomen adſcribere Antonii, & annulo ejus ſignatorio uti, atque hac occaſione cædem Sex. Pompeii mandaſſe, autor eſt Appianus libr. 5. belli civilis pag. IↃ CCLIII. Εἰσὶ δ' οἱ Πλάγκον οὐκ Ἀντώνιον λέγοντες ἐπιστεῖλαι, ὃν νομίζουσιν ἄρχοντα Συρίας καὶ ταῖς ἐπιστολαῖς ἐπιτεταγμένον ἐς τὰ ἐπείγοντα ἐπιγράφειν τὸν Ἀντώνιον, καὶ τῇ σφραγῖδι χρῆσθαι. Hac fraude Valentinianus Placidiæ F. imperator uxorem Petronii Maximi Senatoris & Patricii Romani, quam perditè deperibat, ad ſe pellectam per vim ſtupravit, teſte Procopio Cæſarienſi lib. 1. de bello Vandalico, cujus Latina verba adſcribam, cum Græca non ſint in promptu: *Erat Maximo uxor ut formoſiſſima, ita pudiciſſima: quam Valentinianus amore captus cum potiri cuperet, resque admodum ardua foret, rem iniquam excogitavit. Maximum juſſit ad ſe in Palatium venire, quo cum talis colludens auro certo propoſito, annulum ejus victor natus eſt. Hunc clàm ad uxorem miſit viri nomine, ut quàm primum ſigno pe ſpecto in Palatium ſalu-*

ſalutatum Eudoxiam Imperatricem veniat. Illa ſubitò paret: quam certi, quibus res nota ac mandata erat, protinus in Aula excipientes, longè in gynaceum duxerunt. Ubi Valentinianus occurrens, vim ei intulit. Illa poſt hæc mœſta domum regreſſa calamitatem fatumque ſuum deflere, virumque magnopere deteſtari cœpit, ut qui occaſionem huic rei nimia ſua temeritate, annulique ſigillique ſui datione præbuit. Videndus & Sigonius libr. 13. de Imperio Occidentali in actis Anni 454. Et ut fabulas etiam afferamus, Miles ille Therapontigonus, apud Lyconem Trapezitam depoſuerat quadraginta minas, eique mandarat, qui annulo ſuo tabulas obſignatas attuliſſet, daret operam, ut mulierem ille à Lenone cum auro & veſte abduceret. Cum verò ipſi dormienti Curculio annulum ſubduxiſſet, & tabulas ille à ſe obſignatas ad Trapezitam dediſſet, factum ut virginem cum auro & veſte perdiderit. Vide Plautum Curculione. Sc. *Date viam mihi*, & *Beatus videor*, & : *Quoi homini, &c.* Mulier etiam illa apud Apulejum lib. 10. de Aſino aureo ut mariti ſui ſororem velut æmulam tori è medio tolleret, tale comminiſcitur facinus: *Annulo mariti ſurrepto, rus profecta, mittit quendam ſervulum, ſibi quidem fidelem, ſed de ipſa Fide peſſimè merentem, qui puellæ nunciaret, quod eam juvenis profectus ad villulam vocaret ad ſeſe, addito, ut ſola & ſine ullo comite, quam maturiſſimè perveniret. Et ne qua fortè naſceretur veniendi cunctatio, tradit annulum marito ſubtractum, qui monſtratus, fidem verbis adſtipularetur. At illa mandato fratris obſequens, hoc enim nomen ſola ſciebat, reſpecto etiam ſigno ejus, quod offerebatur, gnaviter ut præceptum fuerat incomitata feſtinat, &c* Quo fine autem Conſtantin. Magnus duodecim illis Romanis, quos contra Perſarum regem cum exercitu miſit, annulos clam ademerit, narrat Codinus

dinus libro de originibus Conſtantinopolitanis à Georgio Duza edito, cujus verba, propter hiſtoriam memorabilem, quam continent, non poſſum quin adſcribam: Θέλων δὲ ὁ μέγας Κωνσταντῖνος οἰκῆσαι τὴν πόλιν αὐτὴν, μάλιστα δὲ τοὺς Ῥωμάους εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν λαθραίως τὰ δακτυλίδια αὐτῶν ἑνὸς ἑκάστου ἰδίως, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν τῶν Περσῶν βασιλέα, ὅστις ἐκαλεῖτο Σάβαρος. Τέσσαρας μὲν μαγίστρους, τὸν Ἄδον, τὸν Προτάσιον, τὸν Σκώλυμβρον, τὸν Φιλόξενον. Ὀκτὼ δὲ πατρικίους, τὸν Πρόβον, τὸν Δομνῖνον, τὸν Δάφελον, τόν Μαῦρον, τὸν Ῥωδανὸν, τὸν Σαλλίωνα, τὸν ἔπαρχον Μώδεστον, τὸν Εὔβουλον, μετὰ πλείστου στρατοῦ ἐξαπέστειλον αὐτοὺς, ποιήσαντας δέκα ἓξ μῆνας ἐν Περσίδι. Ὁ δὲ μέγας Κωνσταντῖνος ἀποστείλας εἰς Ῥώμην, ἀνελάβετο τὰς γυναῖκας αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὰς φαμελίας. ὥρισε δὲ καὶ κτίστας μηχανικοὺς, ἵνα ἴδωσι τοὺς οἴκους αὐτῶν τόπους ἑνὸς ἑκάστου, ποῦ τε κεῖνται καὶ ὅπως, ἑτέρας ἐπὶ τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς θαλάσσης, ἄλλας ἐπὶ τοὺς ἠπείρους, καὶ τὰ σχήματα τῶν κλισμάτων, καὶ τὰς ἀνόδους οἷας ἦσαν κοχλιώδεις. Καὶ λαβόντες τὰς φαμελίας τῶν συγκλητικῶν, ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ Βυζάντιον, καὶ ἔκτισαν ὅμοια ἕκαστα, καὶ ἐκάθισαν ἐντὸς αὐτῶν τὰς φαμελίας τούτων ἐκεῖσε. Ἐλθόντες γοῦν ἐκ τῆς Περσικῆς χώρας μετὰ νίκης, ἀναλαβόμενοι καὶ ἐπακτὰ κεντηνάρια τριακόσια ἑξήκοντα πέντε, ἐδέξατο αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, καὶ ποιήσας εὐωχίας εἶπεν αὐτοῖς: Θέλετε ἀπελθεῖν εἰς τὴν Ῥώμην; δοκιμάζων αὐτούς. Οἱ δὲ ἔφησαν μὴ κατελθεῖν μέχρι δύο μηνῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔφη. Ἀπόψε ἔχω δοῦναι ὑμῖν τὰς οἰκίας ὑμῶν. προστάξας Εὐφράτῃ τῷ παρωνυμωμένῳ αὐτοῦ, ὅστις καὶ ἐποίησε τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον χριστιανὸν, ἐπὶ ἑκάστῳ ἀποδοῦναι αὐτῶν τοὺς οἴκους. ὡς γοῦν εἶδον τοὺς πολαιῶνας, καὶ τὰς αὐλὰς, καὶ τὰς ἀνόδους ὁμοίας ταῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ τὰ μέτρα, καὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰ ὕψη, καὶ τὴν ἀπόβλεψιν τῶν θυρίδων, ἔδοξαν εἶναι ἐκ φαντασίας εἰς τὴν Ῥώμην. Εὑρόντες δὲ καὶ τὰς φαμιλίας αὐτῶν, ἐξεπλάγησαν. ἐρωτήσαντες δὲ τὰς ἑαυτῶν φαμελίας, καὶ μαθόντες ἀκριβῶς, τότε ἐπίστευσαν ὡς οὐκ ἔστι

φαι-

φάντασμα, ἀλλὰ φρόνησις τοῦ βασιλέως, ὅτι ἀνοιγῆς, ἢ μὴ βυλομβύες ᾤκησεν ἐν ταῦτα. *Magnus autem Conſtantinus cum vellet ſuam civitatem Byzantium maximè à Romanis habitari, annulos cujuſque viri occultè accepit & miſit ipſos contra Perſarum regem, qui vocabatur Sabarus, quatuor magiſtros, Adum, Porteſium, Scolimbrum, Philoxenum, & octo patricios, Probum, Dominum, Darium, Maurum, Rhodanum, Saltionem, Modeſtum Præfectum, Eubulum, cum Magno exercitu in Perſiam miſit, ubi ſedecim menſes commorabantur. Magnus verò Conſtantinus legatis Romam miſſis, uxores ipſorum, liberos & familias vocavit. Conſtituit etiam opifices, ut domos ipſorum & loca ſingula, ubi & quomodo ſita eſſent, in orane maritima vel continente, ut formam ſtructuræ, & quales gradus eſſent tortuoſi obſervarent. Aſſumptis ergò ſecum familiis vocatorum, Byzantium redierunt, ibique ſingula ſimili modo condiderunt, in iiſque familias ipſorum habitare juſſerunt. Cum itaque ex Perſia potiti victoria rediiſſent, & trecenta ſexaginta quinque centenaria allata recepiſſent, Imperator eos convivio excepit, illiúq; dixit, Vultis abire Romam? probans eos. Illi autem dixerunt, ſe ante duos menſes non reverſuros. Imperator verò dixit, Veſperi dabo vobis ædes veſtras. Juſſerat enim Euphrati accubitori ſuo, qui & Magnum Conſtantinum Chriſtianum effecerat, ut unicuique ædes ſuas reſtitueret. Ut igitur viderunt portas, atria, gradus, menſuram & formam, altitudinem, & proſpectum feneſtrarum Romanis ſimiles, putabant ſe per ſomnium eſſe Romæ. Cum verò & familias ſuas invenirent, obſtupeſcebant. Et cum interrogarent ſuas familias, & penitus intelligerent, crediderunt non eſſe phantaſiam, ſed prudentiam Imperatoris, quòd invitos & nolentes degere hic juſſerit.*

Sed & fictis annulis interdum fraudem eſſe factam

legi-

legimus: quomodo Sextum Tarquinii Superbi filium, qui Gabiis erat, literas fictas & *patris ſigillo obſignatas, καὶ σημειωμένας τῇ τοῦ πατρὸς σφραγῖδι*, domi Antiſtii Petronis, qui præcipuæ apud Gabios dignitatis erat, per ejus ſervos pecunia corruptos deponendas curaſſe, ut illum, quem ſibi obſtare videbat, proditionis convictum è medio tolleret, & Gabios in ſuam poteſtatem redigeret, autor eſt Dionyſius Halicarnaſſæus lib. 4. Haud diſſimili dolo Siſeni Perſæ exitum machinatus eſt Alexander Macedo, de quo Curtius lib. 3. cap. 7. *Erat in exercitu Regis Siſnes Perſes, quondam à Prætore Ægypti miſſus ad Philippum, doniſque & omni honore cultus exilium patria ſede mutaverat. Secutus deinde in Aſiam Alexandrum, inter fideles ſocios habebatur. Huic epiſtolam Cretenſis miles obſignatam annulo, cujus ſignum haud ſane notum erat, tradidit. Naburazanes Prætor Darii miſerat eam, hortabaturque Siſenem, ut dignum aliquid nobilitate ac moribus ſuis ederet,* (alii legunt, auderet) *magno id ei apud regem honori fore. Has literas Siſenes, utpote innoxius, ad Alexandrum ſæpe deferre tentavit, ſed cum tot curis, apparatuque belli regem videret urgeri, aptius ſubinde tempus exſpectans, ſuſpicionem initi ſceleſti conſilii præbuit: namq; epiſtola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam ignoti annuli ſigillo impreſſo, Siſeni dare juſſerat ad æſtimandam fidem Barbari. Qui quia per complures dies non adierat regem, ſceleſto conſilio eam viſus eſt ſuppreſſiſſe, & in agmine à Cretenſibus, haud dubiè juſſu Regis occiſus eſt.* Nec contentus hoc in vili peregrini capite facinus admiſiſſe, eadem poſtea fraude in Parmenione, Macedonum ſuorum facile Principe uſus eſt, namque epiſtolam Philotæ nomine ad Parmenionem patrem ſcriptam, ejusdem ſigno obſignavit. Curtius lib. 7. cap. 2.

Ad

Ad Parmenionem quoque epiſtolas feres, unam à me, alteram Philotæ nomine ſcriptam. Signum annuli ejus in meâ poteſtate eſt. Pater credet à filio impreſſum, ſic, cum te viderit, nihil metuet.

Hujuſmodi fraudis ſuſpicionem ut à ſe prorſus removerent Ægyptii, poſt cæſum Pompejum annulum ejus Cæſari tradendum curarunt. Aurelius Victor de illuſtribus. cap. LXXVII. *Caput ab Acchilla, Ptolomæi ſatellite, Ægyptio velamine involutum, cum annulo Cæſari præſentatum eſt. Qui non continens lacrymas illud pluri-mis, & pretioſiſſimis odoribus cremandum curavit.* Eadem quoque ratione Vitalianum præfectum prætorio occiſum tradit Jul. Capitolinus in Gordianis tribus: *Fictæ ſunt literæ Maximini, ſignatæ quaſi ejuſdem annulo, & miſſi cum quæſtore milites, qui eas ferrent, addentes quædam propter literas, ſecreto eſſe dicenda. Longam igitur porticum petierunt, & cum ille ea, quæ ſibi erant ſecretò dicendo perquireret, hortantibus ut prius ſignum inſpiceret Epiſtolæ, dum conſiderat, interemptus eſt. Perſuaſum deinde eſt militibus, juſſu Maximini Vitalianum interemptum.* De hujuſmodi crimine falſi à legatis Græcis commiſſo Guntherus lib. 5. Ligurini v. 368.

Nam qui prædicti mandata priora tyranni
Auſonias urbes Hetruſcaq; regna tenenti
Attulerant, Friderice, tibi, gentilibus uſi
Fraudibus, impreſſas falſo ſub nomine Regis
Mendaces chartas ſibi confecê e ſigillo.

Tale quid ſibi quoque accidiſſe à quodam falſario conqueritur S. Bernhardus Epiſtola 284. ad Eugenium Papam: *Periclitati ſumus in falſis fratribus & multæ literæ falſatæ ſigillo noſtro in manus multorum exierunt, & quod magis vereor, etiam uſque ad nos dicitur falſitas pervolaſſe. Hac neceſſitate abjecto illo novello, quod cernitis*

de novo utamur, continente & imaginem noſtram & nomen. Figuram aliam tanquam ex noſtra parte jam non recipiatis, niſi fortè pro Epiſcopo Claromontis, cui ſub altero ſigillo literas dedi, cum nondum iſtud haberem. Atque hujuſmodi crimen falſi à ſe non eſſe commiſſum cum indicare Ovidius vellet, ſic l. 2. de ponto Elegia 9. loquitur:

Nec mea ſubjecta convicta eſt gemma tabella
Mendacem ceris impoſuiſſe notam.

Vel ut JCtorum princeps Cujacius teſte Grutero lib. 3. Suſpicionum cap. 8. diſtichon in mſs invenit:

Nec mea convicta eſt fallaci gemma ſigillo
Mendaces linis impoſuiſſe notas.

De falſis literis adulterino T. Quinctii annulo obſignatis vid. Fragm. Polybii lib. 46. cujus meminit Rutgerſius lib. 1. var. Lect. c. 1. Dicta autem fuerunt hæc ſigna *Adulterina.* Feſtus: *Adulterina ſigna dicuntur alienis annulis facta.* L. 30. D. Ad leg. Corneliam de falſis: *Lege Cornelia teſtamentaria obligatur, qui ſignum adulterinum fecerit, ſculpſerit.* L. 4. Inſtitut. de publ. judiciis §. 7. Ad hujuſmodi fraudem igitur cavendam Solon legem tulit, ne liceret annulario retinere ſigillum annuli venditi, teſte Laertio: Δακτυλιογλύφῳ μὴ ἐξεῖναι σφραγῖδα φυλάττειν τοῦ πραθέντος δακτυλίου. Ratio legis erat, ne poſſet ὁ δακτυλιογλύφος alio facto ſimili annulo fraudem eiicere, cui priorem vendidiſſet.

Quare cùm adeo in proclivi ſit crimen falſi per alterius annulum committere, cavendum, ne veniat in poteſtatem eorum, qui illo poſſint abuti. Atque hæc mihi cauſa videtur fuiſſe cur Sextus Pompejus, pugna navali victus & fractus in miſerabili fuga annulos ſuos in mare abjecerit, ut narrat Sueton. lib. 4. cap. 8. *Qui modò trecentarum quinquaginta navium Dominus, cum ſex ſeptemve fugiebat, exſtincto Prætorio navis lumine*

an-

annulis in mare abjectis, pavens atque reſpectans. Itemque Petronius, qui flagitia Principis ſub nominibus exoletorum fœminarumque & novitate cujuſque ſtupri perſcripſerat, atque obſignata miſerat Neroni, annulum fregerit, ne mox uſui eſſet ad facienda pericula ut ait Tacitus l.16.Annal.cap.19.

Sed nec temerè quibuslibet tabellis Annulus imprimendus eſt. Magnum enim levitatis & ſupinæ negligentiæ indicium eſt, præſertim in principe viro, tabulas vel diplomata non lecta nec expenſa annulo obſignare, vel annulum ſignatorium temerè cuivis committere: quod Cicero Qu. Fratri ſtudioſè cavendum monet in elegantiſſima illa & plane aurea, quam ad ipſum Aſiæ minoris rectorem ſcripſit, Epiſtola; his verbis: *Sit annulus tuus non ut vas aliquod, ſed tanquam ipſe tu: non miniſter alienæ voluntatis, ſed teſtis tua.* Hoc enim ſentit Cicero, quemadmodum Turnebus lib.27. Adverſar. cap.1. interpretatur, ne paſſim ſinat annulum ſuum à quovis, ut domeſtica vaſa, tractari, vulgoque & temerè ſine delectu quidvis obſignari, ſed eo ſolus utatur, alius non abutatur, ſolusque quod jus faſq; ſit, annulo ſignet. Vas igitur eſt, ut ſi Græcè σκεῦος diceres. Vaſorum autem in domeſtica familia uſus eſt communis. Hic verus eſt, meo quidem judicio, hujus loci ſenſus: quanquam Franciſc. Robortell. lib. 2. Emendationum c.17. contra P. Manutium contendit eſſe legendum *vas aliquis*, ita, ut *vas vadis* non pro vaſe accipiatur, ſed pro ſponſore, quaſi dicat Cicero: videndum tibi eſt, ô Quinte ne annulus tuus ſit tanquam vas aut ſponſor alienæ voluntatis, id eſt, ne aliquis tuorum quæſtum hâc ratione faciat in provincia, dum annulo tuo prætorio multa obſignat, te inſciente, corruptus largitione alicujus provincialis. Fuiſſet igitur tum annulus tuus verè ſponſor ac vas volun-

tatis alienæ, id eſt, eorum qui pecunia corrupti erant. Nam ſicuti creditores vadem poſtulant: ita illi provinciales, ne temerè pecuniam darent iis, qui pollicid erant, ſe obſignaturos prætoris edictum aut interdictum aliquod, poſtulabant ante vadem ac veluti ſponſorem aliquem. Is autem erat annulus proprætoriu. Obſignationem autem ubi viderant, ſe decipi poſtea poſſe non credebant. Nam vulgò ſi habemus manum & ſigillum alicujus, tum dicimus nos vadem ſeu fidejuſſionem ſufficientem habere. Ita accipit & emendat hunc locum Fr. Robortell. Sed cum lectio uſitata ſententiam contineat nec ineptam, nec inſulſam, imò veri prudentiæ & gravitatis plenam, cauſæ nihil eſt, cur ab ea ſit recedendum.

Cæterùm cum quanto periculo conjunctum ſit, ſi principes viri decretis, tabulis, vel literis non lectis, nec diligenter ponderatis annulum ſignatorium ſtatim imprimant, vel ſaltem, quod idem eſt, ſubſcribant, teſtatur exemplum Theodoſii II. Imp. cujus cùm tanta eſſet in obſequendo quibuslibet facilitas, ut ſæpè literis non lectis manu ſua ſubſcriberet, Pulcheria ejus ſoror callidè ſe munus petere ſimulans, per literas poſcebat ſibi in ſervitutem tradi Eudoxiam conjugem, quam impenſè ab ipſo diligi non ignorabat. Quas cum ille non lectas ſubſcriptione confirmaſſet; ſoror monſtratis & lectis literis, acriter eum reprehendit, & ut deinceps in tanti momenti cautior eſſet, graviter ac amicè monui, teſte Suida in voce πυλχερία: ubi de Theodoſio ſic loquitur: Ὁ δὲ φύσει νωθρός τε καὶ ἀπερίσκεπτος, ἑαυτὸν ἅπαντα μ
ὑπεῖκε, μάλιστα δὲ ἐς τοὺς ὑποβάλλοντας αὐτῷ χάρτας ἀπο-
γνώστως ὑπέγραφεν. ὅπερ ἡ σοφωτάτη γνοῦσα ποτὲ Πυλχερία
σοφῶς ὑπῆλθεν αὐτὸν δωρεὰν ὑπολαβοῦσα δῆθεν πρὸς δουλεία
τὴν ἑαυτοῦ γαμετὴν Εὐδοκίαν. ἣν καὶ καθυπογράψας μὴ προ-

τερο

τερον ἀναγνοὺς, ὕςερον δεινῶς ὠνειδίζετο παρὰ τῆς Πουλχερίας. Vide & Nicephorum l.4.cap.23. Socratem lib.7.cap. 22. Theodoretum lib.5.cap.36. Eandem levitatem in Imperatore Alexio Comneno perſtringit Nicetas lib.1. ubi ait, illum in honoribus conferendis adeò facilem fuiſſe, ut quodcunque ſcriptum quis ipſi porrexiſſet, id è veſtigio ſubſignaretur, ſive inepta dictione conſtaret ſive qui id obtulerat peteret, ut terra quidem navigaretur, mare autem araretur, & montes in medium mare transferrentur, vel, ut eſt in fabulis, Athon Olympo imponeretur. Verba ejus hæc ſunt: ὁ γάρ τις προσενήνοχε χάρτην τῷ βασιλεῖ, αὐτίκα ὑπεσημαίνετο, κἂν σολοίκως εἶχε τῆς φράσεως, κἂν ὁ προτείνων, ἐδεῖτο ναυτίλλεσθαι μὲν τὴν ξηρὰν ἀροῦσθαι δὲ τὴν θάλασσαν, ἢ τὰ ὄρη ἐν καρδίαις θαλασσῶν μετατίθεσθαι, εἴτε μὴν (ὡς ὁ μῦθος βούλεται) Ολύμπῳ Ἄθων ἐπανατίθεσθαι. Idipſum etiam tanquam crimen Fridericus I. objecit Papæ Adriano IV. apud cujus legatos cum multa paria literarum reperta eſſent, & ſchedulæ ſigillatæ ad arbitrium eorum ſcribendæ adhuc, quibus per ſingulas Eccleſias Teutonici regni conceptum iniquitatis ſuæ virus reſpergere, altaria denudare, vaſa domus Dei aſportare, cruces excoriare nitebantur, ne ultra procedendi facultas daretur, Imperator eadem, qua venerant, via ad urbem illos juſſit redire, ut patet ex Epiſtola Friderici Barbaroſſæ ad principes Imperii, quæ extat inter conſtitutiones imperiales à Nob.& Cl.V. Melchiore Haiminsfeldio Goldaſto collectas, pag.60. Atque hæc fuit una ex cauſis, cur Wenceslao imperium ademptum: ut teſtatur ſententia Exauctorationis Wenceslai Rom. Regis à principibus Electorib. Imp. Ita & pronunciata An.CIƆCCCC. *Præterea membranas per plures nudas raſasque, ſua tamen majeſtatis ſigillo munitas amicis pecunia vendidit: in*

quibus cum illis, tum aliis, in quorum manus iſtius modi membranæ venerunt ſub regio ſigillo quod ſcribere vellent, licuit. Quâ ex re ob ſacri Romani Imperii jurium & emolumentorum damnoſam imminutionem, & diſſipationem, graves querelæ ſubortæ ſunt.

Solet etiam in obſignando hæc fraus interdum committi, ut aliud pro alio obſignetur, & id quod obſignitum eſt, illis perniciem afferat, quod ſalutem ſibi laturum arbitrabantur. Quo dolo Pharnabazus impoſuit Lyſandro Lacedæmonio, qui *præfectus claſſis cum in bello multa crudeliter avareque feciſſet, deque his rebus ſuſpicaretur ad cives ſuos eſſe perlatum, petiit à Pharnabazo, ut ad Ephoros ſibi teſtimonium daret, quanta ſanctitate bellum geſſiſſet, ſociosque tractaſſet, deque ea re accuratè ſcriberet: magnam enim ejus autoritatem in ea re futuram. Huic ille liberaliter pollicetur: librum gravem multis verbis conſcripſit, in quo ſummis eum effert laudibus. Quem cum legiſſet, probaſſetque, dum obſignatur, alterum pari magnitudine, tanta ſimilitudine ut diſcerni non poſſet, ſignatum ſubjecit, in quo accuratiſſimè ejus avaritiam perfidiamque accuſarat. Hinc Lyſander domum quum rediſſet, poſtquam de ſuis rebus geſtis apud maximum magiſtratum, quæ voluerat, dixerat: teſtimonii loco librum à Pharnabazo datum tradidit. Hunc ſummoto Lyſandro quum Ephori cognoviſſent, ipſi legendum dederunt. Ita ille imprudens ipſe ſuus fuit accuſator*, ut ait Æmilius Probus. Vide & Plutarchum in vita Lyſandri. Interdum etiam fraus fraudi opponitur: ut literis damnoſis ſalutiferæ ſubſtituantur. Ferunt n. Conradum II. Imperatorem valdè ſeverè animadvertiſſe Imperii ſui tempore in pacis publicæ violatores, cujus ſeveritatem cum Leopoldus quidam Comes, criminis dicti reus admodum metueret, ſeceſſiſſe eum cum uxore in ſolitudinem, & ſyl-

ylvam quandam longè ab hominum oculis & conſue-
udine remotam, ibique in tuguriolo quodam aliquam-
lium latitaſſe. Non multò poſt contigiſſe, ut illis in
ocis venatui indulgeret Imperator, cumque aberraſſet
nſectando feras ardore à ſuis, & nox illum præter opi-
ionem corripuiſſet, forte ad illud Comitis tuguriolum
le veniſſe, ibique noctem illam manſiſſe. Eadem nocte
Comitis latitantis uxorem maſculum peperiſſe, eoque
ecens à partu vagiente, vocem dè cœlo auribus Im-
eratoris adlapſam hujus argumenti: Infans hic, ô Im-
erator, tibi quandoque gener erit & hæres. Eamque
ocem cum tertium rediiſſet, terruiſſe Imperatorem,
taque primò diluculo ſurrexiſſe, & inventis duobus ex
uis, qui Imperatorem in ſylvis perſecuti fuerant, ſerio
njunxiſſe, arriperent recens natum infantem, confe-
timque necarent, Famulos paruiſſe jubenti, puerum-
que parentibus ereptum cum jamjam necaturi eſſent,
blandum adeò ipſis arriſiſſe, ut in necem ejus durare
non valuerint, itaque in arbore repoſuiſſe vivum, atque
ut fidem occiſi infantis Domino facerent, cor lepuſculi,
tanquam infantis eſſet, attuliſſe. Illis digreſſis tranſi-
viſſe ibidem alium quendam Ducem, & ex vagitu infan-
tem in arbore reperiſſe, relatumque domum aluiſſe pro
ſuo. Multo pòſt tempore divertiſſe Imperatorem ad
illum Ducem, & adoleſcentem hunc conſpexiſſe, de na-
talibus ejus inquiſiviſſe, & cum ambiguè reſponſum eſ-
ſet, pro eo habere cepiſſe, qui erat, quemque olim ne-
candum famulis tradidiſſet. Aucta ſuſpicione nec
minus metu veteri animum ſubeunte petiiſſe illum à Du-
ce puerum miniſteriis ſuis & tandem impetraſſe. Indè
literas ſtatim ad reginam concepiſſe, quibus præcipie-
bat, ut cum primum litteras accepiſſet, earum bajulum
vitâ exigi juberet, litterasq; illas adoleſcenti ad Reginam

perferendas tradidiſſe. Adoleſcentem literas accepiſſe, inque viam ſe dediſſe, cumque itineris ratione in domo Sacerdotis cujuſdam nocte ingruente hoſpitari neceſſe habuiſſet, Sacerdotem curioſum, quid rerum literis regiis contineretur, ſcire voluiſſe, itaque eas aperuiſſe, cumque mortem miſerrimi adoleſcentis illis contineri intellexiſſet, numine vel miſericordia motum alias literas & quidem contrarii ac longè diverſi argumenti ſubſtituiſſe: cum primum videlicet literas regina reſignaſſet, filiam adoleſcenti ferenti illas matrimonio copularet, ſic jubere ſe, nec ceſſationem illi è bono fore. Illas adoleſcentem tuliſſe, reginamque dicto audientem fuiſſe. Regem, ubi, quid factum, edoctus eſt, initio quidem fremuiſſe, demum vim fati ineluctabilem animo revocantem, in eo quod accidiſſet, quieviſſe.

Hanc Hiſtoriam debemus Michaeli Piccarto amico noſtro, dum vivebat, ſummo, qui eam, ex Viterbienſi, & Rolevvincho, Obſervationum ſuarum Hiſtorico-Politic. Declam. 16. cap. 9. intexuit. Huc refero & falſas iſtas literas falſo Reginæ Berengariæ ſigillo munitas, quibus Comes Alvarus Alphonſo Regis Caſtellæ filio Enrico, Berengariæ Fratri vitæ inſidias ſtruxit. Hiſtoriam nobis ſuppeditat Rodericus Toletanus lib. 9. c. 2. ac. 3.

Cum enim Alphonſus relicto prænominato Filio Enrico, parvulo admodum, poſt mortem patris ſtatim ad regni faſtigium evecto, diem obiret, ac Comes Alvarus novi hujus Regis cuſtodiam, abdicata Regina Berengaria, Regis Sorore (cui alias & cuſtodia Regis & Regni conceſſa erat) in ſe transferret & una cum Rege peragratis Regni ditionibus Maquedam, quæ eſt oppidum in Diœceſi Toletana, veniſſet, Regina Berengaria nuncium miſit de fratris ſtatu, (ſunt verba Toletani) clan-

e lanculo percunctari. Erat enim ſollicita, eo quod à Comite Alvaro negligentius ſervabatur. Et cum Comes Alvarus de nuntio comperiſſet, fecit ſcribi literas Impoſturæ, & falſo ſigillo Reginæ nobilis intercludi, in quibus continebatur, quod Regina nobilis ſcribebat aliquibus de Conſilio magnatum de campis, ut cum toxico ſibi miſſo fratri ſuo exitiale poculum propinarent, ut ſic puerum ad ſororis odium gravius provocarent, & hominem continuo ſuſpenderent. Sed cum labia malignorum (ſunt verba Toletani) ſibi velut ebria mentiantur; qui Suſannam à falſo teſtimonio liberavit, Reginam nobilem & innocentem, ab impoſturæ mendacio liberam declaravit &c.

Caput XV.

De diſcrimine Annulorum. Aureos geſtare licuiſſe primum Legatis: deinde Senatoribus, mox & Equitibus, qui annulo à plebe diſtincti. Triumphantes ferreum retinuiſſe. Equitibus etiam militiæ fuiſſe jus aureorum annulorum, contra Lipſium oſtenditur: non autem militibus gregariis, quibus id primum Severus Imp. induſit. Plebeis argenteos in uſu fuiſſe videri: ferreos ſervis, quorum fraus, & occulta ſuperbia in annulis indicatur.

Hactenus de annulorum uſu, qui in ſignando: nunc oſtendemus annulos etiam fuiſſe peculiare ornamentum & inſigne, quo ſtatus hominum olim & ordines Romæ diſtinguebantur. Ex auro, argento, ferro factos eſſe annulos, ſupra diximus. Ex his ferreorum uſus apud Romanos erat antiquiſſimus. Nam primis ejus Reipub. temporibus, ne Senatori quidem jus erat

geſtare aureum annulum, ſed his tantum, qui legati ad exteras gentes ituri eſſent, annuli aurei publicè dabantur. *Credo*, inquit Plinius, *quoniam ita exteris honoratiſſimi intelligebantur.* Atque hi ipſi legatione perfuncti annulo publicè accepto, in publico tantum utebantur, intra domos verò ferreis, teſte Plinio lib.32.cap.1. Etſi autem paulatim non ſolum Senatores, verùm etiam Equites aureos annulos uſurparunt; fuiſſe tamen memoria avorum etiam inter Senatores nonnullos, qui *pratura quoque functi in ferro conſenuerint*, tradit idem Plinius: qui etiam autor eſt, Divo Auguſto decurias ordinante, *majorem partem judicum in ferreo annulo fuiſſe.* Imò verò ipſi Triumphantes retinuerunt veſtigia priſcæ ſimplicitatis. Nam ferreo annulo uſos fuiſſe Romanos Imperatores, cum curru auro gemmisque magnificè ornato de hoſtibus victis triumphantes in Capitolium inveherentur, autor eſt idem Plinius. d.l. *Vulgoque ſic triumphabant, & cum corona ex auro Etruſca ſuſtineretur à tergo, annulus tamen in digito ferreus erat, æqua fortuna & triumphantis, & ſervi coronam ſuſtinentis. Sic triumphavit de Jugurtha C. Marius, aureumque non ante tertium conſulatum ſumpſiſſe traditur.* Verùm hoc præter communem morem fiebat, & ad retundendam triumphantis arrogantiam. Nam alias certum eſt, Senatoribus primum, mox & Equitibus jus aureorum annulorum fuiſſe: quibus tamen *non licebat annulis uti, niſi à pratoribus donati fuiſſent*, ut ait Acro ad Horatii Sat.7. lib.2. Prima mentio annulorum aureorum, quibus quidem Romani uſi ſint, extat apud Livium lib. 9. in actis anni ab urbe condita quadringenteſimi trigeſimi ſecundi, Caudinâ pace infamis, ubi narrat ob deditionem tam fœdè factam Romæ extemplo ſine ulla publica autoritate conceſſum in omnem formam luctus eſſe,

taber-

tabernas circa forum clauſas, juſtitiumque in foro ſua ſponte cœptum prius, quam indictum, latos clavos, annulos aureos poſitos. Sed à quibus annuli aurei poſiti ſint non addit. In fine autem ejuſdem libri in actis anni 449. tradit idem Livius, *plerosque nobilium annulos aureos & phaleras depoſuiſſe*, hac cauſa motos, quòd Cn. Flavius libertino patre genitus & CL. Appii Scriba, qui jus civile repoſitum in penetralibus Pontificum evulgaverat, & faſtos circa forum in albo propoſuerat à turba forenſi Ædilis curulis creatus eſſet. Cæterùm Plinius, qui procul dubio veterum annales diligentiſſimè ſuper hac re conſuluit, id ſolis Senatoribus adſcribit: *Quo facto*, inquiens, *tanta Senatus indignatione exarſit, ut annulos ab eo abjectos fuiſſe in antiquiſſimis reperiatur annalibus. Fallit plerosque qui tum & Equeſtrem ordinem id feciſſe arbitrantur. Eſt enim adjectum hoc quoque ſed & Phalera poſita, propter quæ nomen Equitum adjectum eſt.* Mox autem ſubjungit: *Annulos quoque depoſitos à nobilitate, in Annales relatum eſt, non à Senatu univerſo.* Quæ verba dum rectè conſidero, & cum Livianis contendo, facilè adducor in illam ſententiam, ut exiſtimem ſolos nobiles & quidem eos tantùm, qui in ſenatum allecti erant, aureis annulis uſos eſſe. Atque hos annulos Senatus, tanquam dignitatis ſuæ inſignia retinebat, cum poſt cladem Cannenſem in ſumma ærarii inopia, ut ad æmulandum animos primum equeſtris ordinis, dein reliquæ plebis excitaret, omne ſuum aurum, argentum, æs ſignatum in publicum conferret. De qua re Livius libr. 26. in oratione Levini Conſulis, *Itaque ut claſſem habeat, quam ornare volumus, Populus Romanus, privatos ſine recuſatione remiges dare, nobis metipſis primum imperemus: aurum, argentum, æs ſignatum omnes ſenatores craſtina die in publicum conferamus, ita ut annulos, ſibi quis-*

quisque & conjugi & liberis & filio bullam: & quibus uxor filiæ ve ſunt, ſingulas uncias auri, pondo relinquant argenti Flor. lib. 2. c. 6. *Opes ſuas libens Senatus in medium protulit, nec præter quod in bullis ſingulis atque annulis erat quicquam ſibi auri reliquêre.* Hunc reſpexit Auguſtinus lib. 3. de Civit. Dei cap. 19. *Tunc etiam ſtipendiis ſufficiendis cum defeciſſet ærarium, in uſus publicos opes venere privatæ, adeo unoquoque id quod habuit conferente, ut præter ſingulos annulos aureos, ſingulasque bullas, miſerabilia dignitatis inſignia, nihil ſibi auri Senatus ipſe, quanto magis cæteri ordines tribusque relinquerent.* Quod autem paulò antè idem Plinius affirmat, hoc primum eſſe veſtigium aureorum annulorum, in eo videtur memoria lapſus, ſi modò vera ſunt, quæ depoſitis ob pacem Caudinam annulis Livius commemorat.

Poſtillâ verò etiam Equites uſurpare cœperunt. Nam ſecundo bello Punico, Annibalis frater Mago nuncius victoriæ, quam Pœni ad Cannas obtinuerant, Carthaginem miſſus cum res geſtas in Italia expoſuiſſet, *ad fidem tam lætarum rerum* (verba ſunt Livii libr. 23.) *effundi in veſtibulo curiæ juſſit annulos aureos, qui tantus acervus fuit, ut metientibus dimidium ſuper tres modios explesſe, ſint quidam autores. Fama tenuit, quæ proprior vero eſt, haud plus fuiſſe modio. Adjecit deinde verbis, quo majoris cladis indicium eſſet, neminem niſi equitem atque ipſorum primores id gerere inſigne.* Tertullian Apol. 40. *Anniba! apud Cannas per Romanos annulos cædes ſuas modio metiebatur.* Vide & Auguſtinum de Civit. Dei libro 3. cap. 19. Ex illo igitur tempore Annulus aureus peculiare Equitum erat ornamentum, quo à plebe diſtinguebantur. Plinius lib. 33. cap. 2. *Annuli diſtinxere alterum ordinem à plebe, ut ſemel cœperunt eſſe celebres, ſicut tunica ab annulis Senatum tantum.* Quòd verò Iſidorus liberis omni-

omnibus aureum annulum tribuit, libertinis argenteum, diſtinctio non videtur vera. Verba ejus ſunt: *Annulum aureum neque ſervus neque libertinus geſtabat in publico, ſed annulo aureo liberi utebantur, libertini argenteo, ſervi ferreo.* Falſa inquam, hæc eſt Iſidori diſtinctio. Nam inter omnes liberos ſoli Equites Senatoresque hoc jure aureorum annulorum gaudebant. Dion lib. 48. in actis anni IↃ CCXVI. οὐδενὶ τῶν πάλαι Ῥωμαίων οὐχ ὅτι τῶν δουλευσάντων ποτὲ, ἀλλ᾽ οὐδὲ τῶν ἐν ἐλευθέρῳ γένει τραφέντων δακτυλίοις χρυσοῖς, πλὴν τῶν βουλευτῶν ἱππέων χρῆσθαι ἐξῆν. *Apud antiquos Romanos non modò liberto, ſed nec ingenuo quidem illi aureo annulo licebat uti, niſi Senator eſſet aut Eques.* Planum eſt hoc ipſum ex eo, quod Plutarchus narrat, Cornuti ſervos, cum herum ſuum occultaſſent, plebeii hominis cadaver ad rogum extuliſſe, eique annulum aureum induiſſe, ne Marii ſatellites, à quibus ille ad cædem conquirebatur, alium pro Cornuto exportari ſuſpicarentur. Verba Plutarchi crudeliſſimam illam cædem à Cinna & Mario Romæ factam deſcribentis in Mario hæc ſunt: Ἄξιον οὖν ἀγασθαι καὶ θαυμάσαι τοὺς τοῦ Κορνούτου θεράποντας, οἱ τὸν δεσπότην ἀποκρύψαντες οἴκοι, νεκρὸν δέ τινα τῶν πολλῶν ἀναρτήσαντες ἐκ τοῦ τραχήλου καὶ περιθέντες αὐτῷ χρυσοῦν δακτύλιον, ἐπεδείκνυον τοῖς Μαρίου δορυφόροις καὶ κοσμίζοντες ὡς ἐκεῖνον αὐτὸν ἔθαπτον. Quomodo enim iſta ſuſpicio hac ratione tolli potuiſſet, ſi plebi æquè ac Equitibus aureorum jus annulorum fuiſſet? idem confirmat Appianus, qui libr. 2. ἐμφυλίων narrat, Tribunos plebis ob cædem Clodii tumultuantes, cum armata multitudine in forum irruiſſe, & obvios quosque trucidaſſe, ac præſertim eos, ὅσοι ταῖς ἐσθῆσιν ἢ σφραγῖσι ἀπὸ χρυσοῦ διέφερον. *qui veſtitu annulisque aureis ab aliis diſtabant.* Neque tamen veriſimile eſt Equites Romanos domi quidem jus aureo-

rum

ACAD. SCIENT. LIT. ET ART. LUGD

rum annulorum habuiſſe, ſed militiæ non habuiſſe. Id enim diſertè pugnat cum hiſtoria de trimodiis annulorũ ab Annibale Carthaginẽ miſſis, cujus paulò antè facta eſt mentio. Nec audiendus eſt Lipſ. in El. l. 2. c. 8. qui exiſtimat hanc ſeveritatem ſtatim à bello Punico ſecundo introductam eſſe, propterea quod Appianus in bello Punico tertio militib. omnib. annulos aureos adimat præter Tribunis. Appiani locus in Libycis hic eſt: Ἀχθομένων δὲ πάντων ἐπὶ τῇ τῶν πεσόντων ἀταφίᾳ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖς χιλιάρχοις, ὁ Σκιπίων τινὰ λύσας τῶν αἰχμαλώτων ἔπεμψε πρὸς Ἀσδρούβαν καὶ παρῄνει θάψαι τοὺς χιλιάρχους. ὁ δ᾽ ἐρευνησάμενος τὰ νεκρὰ, καὶ ἀπὸ τῆς σφραγῖδος εὑρὼν (χρυσοφοροῦσι γὰρ τῶν στρατευομένων οἱ χιλίαρχοι, τῶν ἐλαττόνων σιδηροφορούντων) ἔθαψεν αὐτούς. εἴτε τὸ ἔργον ἀνθρώπειον καὶ κοινὸν ἐν τοῖς πολέμοις ἡγούμενος, εἴτε τὴν Σκιπίωνος δόξαν ἤδη δεδιώς τε καὶ θεραπεύων. Id eſt: *Cum omnes moleſtè ferrent relictos inhumatos milites, præcipuè Tribunos, Scipio captivum quendam ſolutum vinculis miſit ad Aſdrubalem, rogans ut ſepeliret Tribunos; ille quæſitos inter cadavera & aureorum annulorum agnitos indicio (hic enim differunt a vulgo militum ferreos geſtantium) ſepeliit, ſive humanum hoc ratus & à belli jure non alienum: ſive metuens jam tum Scipionis gloriam & tantum virum hoc officio demereri cupiens.* Verum hæc verba [τῶν ἐλαττόνων σιδηροφορούντων] non niſi ad pedites & gregarios milites producenda ſunt, ut ipſe Lipſius poſtea de Militia lib. 2. Dialog. 9. rectè monuit. Nam equites pari penè loco & dignitate erant cum Tribunis: atque ideo etiam cum militarent, aureis annulis utebantur. Nec patrocinatur ſententiæ Lipſii Suetonius, qui in Galba cap. 10. narrat, *delegiſſe eum Equeſtris ordinis juvenes, qui manente annulorum aureorum uſu Evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum ſuum vice militum agerent.* Nam non tam de retentione annulo-

nulorum Suetonius, ut inſolens & præter communem morem, notat, quàm quòd Equeſtris ordinis juvenes vice militum excubias circa cubiculum Principis agerent, & quòd illi ipſi juvenes appellarentur Evocati, quos conſtat veteranos fuiſſe, gnaros prudentesque militiæ, qui expletis ſtipendiis ſponte in gratiam Conſulum aut Ducum militiam ſumebant. Tandem verò Severus Imp. recens ad imperium evectus, cum multa alia militibus indulſit, quæ antea non habebant, tum etiam δακτυλίοις χρυσοῖς χρῆσθαι ἐπέτρεψε, *aureis annulis uti permiſit*, teſte Herodiano lib. 3. Imò Valerius Aurelianus Imperator diſertè mandat Vicario ſuo inter alia, ut miles *ſtipendium in baltheo habeat, non in popina: torquem brachialem & annulum apponat*, teſte Vopiſco. pag. 302.

Sed nec de argenteo annulo, quem Libertini geſtarint, ut Iſidorus affirmat, quicquam apud probatæ fidei ſcriptores me legere memini. Si tamen conjecturis agendum, plebs videtur eo uſa eſſe. Id ut credam movet me Plinius, qui fœminas plebejas ſibi compedes (ita annulos appellat) ex argento feciſſe aſſerit. lib. 33. cap. 12. *Argentum ſuccedit aliquando & auro; luxu fœminarum plebis compedes ſibi ex eo facientium, quas induere aureas mos triſtior vetat.* Cum enim hîc muliebrem ſexum plebejum uſurpaſſe argenteos audiamus, quidni eosdem etiam à virili uſurpatos cenſeamus?

Ferrum autem inter ſervos hæſit. Plinius cum triumphantibus in digito annulum ferreum fuiſſe dixiſſet, ſubdit, *æqua fortuna triumphantis & ſervi coronam ſuſtinentis.* Hinc etiam eſt, quòd ſenex ille amator Stalino apud Plautum Caſina Act. 3. Scena 5. verſ. 63. ancillæ Pardaliſcæ annulum aureum pollicetur, ſi quod cupiebat, poſſet efficere: (*audin'*

Si

Si effêxis hoc, ſoleas tibi dabo & annulum in digito
Aureum & bona plurima.

Nam habere quidem aureos annulos in peculio ſuo illis licebat, non verò geſtare. Quanquam fuere qui novitio quodam invento aurum ferro ſolebant ſuperinducere, vel etiam merum purumque aurum decolorare & deformare in modum ferri: atque ita geſtabant aurum nec videbantur geſtare, cùm colore aliquo atro, quod hodieque uſitatum, aut fuſco id velarent. Ita enim rectè interpretatur Lipſius verba Plinii ſervorum fraudem & occultam in annulis ſuperbiam perſtringentis: *Nec non & ſervitia jam ferrum auro cingunt, alii per ſeſe mero auro decolorant.* Annulus autem hic ſervis erat ad uſum potius, quàm ad ornatum, nempe ad ſignandum. Apulejus libr. 10. *Donec juſſu magiſtratuum miniſteria publica contrectatis nequiſſimi ſervi manibus annulum ferreum deprehenſum cum ſigno ſacculi conferunt.* Sed de ferreis annulis hoc etiam in tranſcurſu notandum, illos contactu magnetis áttritos habere vim quandam attrahendi & ſeſe mutuò alligandi; de qua re elegans locus extat apud Platonem in Jone: Ἔστι γὰρ τοῦτο τέχνη μὲν οὐκ ὂν παρὰ σοὶ περὶ Ὁμήρου εὖ λέγειν (ὃ νῦν δὴ ἔλεγον) θεία δὲ δύναμις ἥ σε κινεῖ ὥσπερ ἐν τῇ λίθῳ, ἣν Εὐριπίδης μὲν Μαγνῆτιν ὠνόμασεν, οἱ δὲ πολλοὶ, Ἡρακλείαν. καὶ γὰρ αὕτη ἡ λίθος οὐ λόνον αὐτοὺς τοὺς δακτυλίους ἄγει τοὺς σιδηροῦς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἐντίθησι τοῖς δακτυλίοις, ὥς τε δύνασθαι ταὐτὸν τοῦτο ποιεῖν ὅπερ ἡ μίθος, ἄλλους ἄγειν δακτυλίους: ὥς τ᾽ ἐνίοτε ὁρμαθὸς μακρὸν πάνυ σιδυείων καὶ δακτυλίων ἐξ ἀλλήλων ἤρτηται. πᾶσι δὲ τούτοις ἐξ ἐκείνης τῆς λίθου ἡ δύναμις ἀνήρτηται. οὕτω δὲ καὶ ἡ Μοῦσα ἐνθέους μὲν ποιεῖ αὐτὴ διὰ δὲ τῶν ἐνθέων τούτων ἄλλων ἐνθουσιαζόντων ὁρμαθὸς ἐξαρτῶται. Hoc eſt: *Ut bene de Homero loquaris, ars tibi non præſtat, ut modò dicebam, ſed divina vis eſt quæ te movet, ſicut in lapide, quem Magnetem Euripides*

pides

pides nominavit, nonnulli Heraclium vocant. Qui lapis non ſolum ferreos annulos trahit, ſed vim etiam annulis ipſis infundit, qua hoc idem efficere poſſint, ac perinde ut lapis, alios annulos trahere. Unde longa plerumque concatenatio ferri & annulorum invicem pendet & omnibus his ex illo lapide vis attrahitur: Ita ipſa Muſa poetas divino inſtinctu concitat, poetæ conciti alios furore corripiunt: quare ex omnibus ſeries ipſa contexitur. De eadem re & D. Auguſtinus lib. 21. de civitate Dei cap. 4. *Magnetem lapidem novimus mirabilem ferri eſſe raptorem. Quod cum primum vidi, vehementer inhorrui. Quippe cernebam à lapide ferreum annulum raptum atque ſuſpenſum, deinde tanquam ferro, quod rapuerat, vim dediſſet ſuam communemque feciſſet, idem annulus admotus eſt alteri, eumque ſuſpendit, atque ut ille prior lapidi, ſic alter annulus priori lapidi cohærebat. Acceſſit eodem modo tertius, acceſſit & quartus. Jamque ſibi per mutua connexis circulis non implicatorum intrinſecus, ſed extrinſecus adhærentium quaſi catena pependerat annulorum.*

CAPUT XVI.

Annulorum jus fuiſſe tantum illis Equitibus, qui cenſum equeſtrem habebant: quo imminuto annulus deponebatur: quod & in ceſſione bonorum factum. Quomodo Annuli aurei non ſolum cum plebe, ſed & cum libertinis libertisque fuerint communicati, oſtenſum. Apud Brachmanas qui aurum in digitis geſtarint?

SEd redeo ad aureos annulos, quibus Equites fuiſſe à plebe diſtinctos dictum eſt. Neque tamen omnibus Equitibus, ſed iis tantum, qui cenſum equeſtrem, id eſt, quadringenta millia ſeſtertium habebant,

bant, aureos annulos geſtare licuit. Id vel ex eo intelligi poteſt, quòd Suetonius in Cæſare cap.39. de Laberio Eq Rom. ſcripſit, eum, cum Ludis poſtulatu Cæſaris mimum egiſſet, *donatum ab eodem quingentis ſeſtertiis & annulo aureo, ſeſſum in quatuordecim è ſcena per orcheſtram tranſiiſſe.* Vide Macrob. lib.2. Saturn cap. 7. Senec. lib.7. Controverſ. Declam.3. A que hæc eſt cauſa, cur milites illi, qui magnis præmiis à Jul. Cæſare ad Rubiconem tranſeundum Arimini ſollicitabantur, promiſſa ſibi 400. millia ariolati ſint, cum prius falſam de promiſſo jure aureorum annulorum opinionem concepiſſent. Sciebant enim aureos annulos & cenſum equeſtrem eidem competere nec ſeparari poſſe. Suetonius in eodem Cæſare cap.33. *Exiſtimatur etiam equeſtres cenſus pollicitus ſingulis: quod accidit opinione falſa. Nam cum in alloquendo exhortandoque, ſæpius digitum lævæ manus oſtentans, affirmaret ſe ad ſatisfaciendum omnibus, per quos dignitatem ſuam defenſurus eſſet, annulum æquo animo quoque detracturum ſibi: extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire pro dicto accepit, quod viſu ſuſpicabatur; promiſſumque jus aureorum annulorum cum millibus quadringentis fama diſtulit.* Iſtam aureorum annulorum, cum adjuncto cenſu equeſtri, donationem olim uſitatam, ſuo ſeculo in deſuetudinem abiiſſe lamentatur Martialis lib.14. lem 120. ubi annulos ita loquentes inducit:

Ante frequens, ſed nunc rarus nos donat amicus:
Felix, cui comes eſt, non alienus eques.

Antè dicit ſolitos eſſe divites multis cenſum equeſtrem ſupplere, annulosque aureos dare, qui equitum erant geſtamina, quod ætate ſua rarum queritur. Verum tamen felicem dicit qui comitem habet equitem, non alienum ſed ſuum, id eſt, quem ipſe ſua liberalitate eque-

ſt-

ſtricenſu donato, equitem fecerit. Turnebus lib. 9. cap. 24. Ad hunc morem reſpexit eumque perſtrinxit Arnobius libr. 4. adverſus gentes: *Quis ad extremum Deam pecuniam eſſe credat, quam velut maximum numen veſtra indicant litera, donare annulos aureos, loca in ludis atque in ſpectaculis priora, honorum ſuggeſtos ſummos, amplitudinem magiſtratus & quod maxime pigri amant, ſecurum per opulentias otium?* Eundem verò annulum Equites non niſi re decocta vel cenſu imminuto deponebant, vel oppignorabant, vel etiam vendebant, Martialis lib. 8. Epigr. 5.

Dum donas, Macer, annulos puellis,
Deſiſti, Macer, annulos habere.

Et lib. 2. Epigr. 57.

Quem grex togatus ſequitur & capillatus
Recensq; cella linteuq; loricisq;
Oppigneravit ad modo Claudii menſam
Vix octo numis annulum unde cœnaret.

Juvenalis Sat. 11.

Talibus à dominis poſt cuncta noviſſimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.

Turpi itidem judicio damnatos & ordine motos Equites aureorum annulorum geſtatione abſtinuiſſe, argumento eſt Arellius Fuſcus, de quo Plinius lib. 32. cap. 12. *Argentum ſuccedit ex re aliquando & auro, luxu fœminarum plebis compedes ſibi ex eo facientium, quas induere aureas mos tritior vetat. Vidimus & ipſi Arellium Fuſcum, motum equeſtri ordine, ob inſignem cum celebritate affectationem adoleſcentum ſcholæ, ex argento annulos habentem.* Qui locus in editione Dalecampii, & Elziviriana, ſenſu, ut opinor, clariore, ita legitur: *ob inſignem calumniam, (quod) cum celebritate affectarentur adoleſcentum ſchola &c.* In ceſſione quoque bonorum

g 2 olim,

olim, quæ ex lege Julia fiebat, inter alias rerum & verborum ſolemnitates in ea uſurpari (quæ tamen cujusmodi fuerint hodie ignoratur) etiam hanc fuiſſe, ut annuli & alia, quæ dignitatis alicujus, & ordinis eſſent inſignia, ſolenni ritu deponerentur, rectè ſuſpicatur CL. & ingenioſiſſimus Scipio Gentilis, noſter, dum videbat, amicus, ex hoc loco Apuleii in Apologia. *Lex*, inquit, *negat poſſe diſſolvere: annulos aureos & omnia inſignia dignitatis abjicit: cum creditoribus depaſcitur.* Quanquam tale quid in ceſſione bonorum uſitatum fuiſſe etiam tempore Ciceronis, colligere eſt ex oratione illius, quam habuit pro Sex. Roſcio Amerino, in qua Chryſogonum his verbis compellat: *Rogat oratque te, Chryſogone, ſi nihil de patris fortunis ampliſſimis in rem ſuam convertit, ſi nulla in re te fraudavit, ſi tibi optima fide ſua omnia commiſit, adnumeravit, appendit, ſi veſtitum, quo ipſe tectus erat, annulumque dedit, &c. Ut ſibi per te liceat innocenti amicorum opibus vitam in egeſtate degere.* Nec incommodè huc trahi poteſt illud Cæſaris factum, cujus paulò antè facta eſt mentio, qui *ſe ad ſatisfaciendum omnibus, per quos dignitatem ſuam defenſurus eſſet, annulum quoque æquo animo detracturum ſibi,* arrecto digito affirmabat.

Erat igitur Equeſtris equidem ordinis inſigne annulus aureus: interdum tamen factum, ut etiam è plebe aliqui eo à magiſtratibus donarentur. Teſtatur id Cicero lib. 3. in Verrem. *Sæpe noſtri Imperatores ſuperatis hoſtib. optimè Rep. geſta, ſcribas ſuos annulis aureis in concione donaverunt.* Et paulò poſt, ubi reprehendit Verrem, quòd Scribæ ſuo, quem prius mirum in modum locupletaverat, talem annulum dediſſet, recitat ſolennia verba, quibus in donatione aureorum annulorum Romani utebantur: *Annulo eſt aureo Scriba donatus & ad eam donationem concio eſt advocata. Quod erat os tuum*

cum

cum videbas in concione eos homines, quorum ex bonis iſte annulus aureus donabatur, qui ipſi annulos aureos poſuerant, liberiſque detraxerant, ut eſſet unde Scriba tuus hoc tuum munus & beneficium tueretur? Quæ porrò præfatio tuæ donationis fuit? Illa ſcilicet vetus, atque imperatoria? Quando tu quidem in prælio, in bello, in re militari; *Cujus ne mentio quidem te Prætore ulla facta eſt: an illa?* Quandoquidem tu nulla unquam mihi in cupiditate ac turpitudine defuiſti, omnibuſque in iiſdem flagitiis mecum & in legatione & prætura & hic in Sicilia verſatus es; ob haſce res quoniam te locupletavi, hoc annulo aureo dono. *Vera hæc fuiſſet oratio: non enim iſte annulus aureus abs te datus iſtum virum fortem, ſed hominem locupletem eſſe declarat. Ita eundem annulum ab alio datum teſtem virtutis duceremus, abs te donatum comitem pecuniæ judicamus.* Clarum id & ex Inſcriptione vetere, quæ decimo ab Ebora lapide:

D. M. S.
C. Antonio. C. F. Fla
vino. VI. Viro. Jun.
Hast. Leg. II. Aug. Torq.
Aur. Et. An. Dupl. Od. Virt.
Donato. Jun. Verecun
Da. Flam. Perp. Mun. Ebor
Mater P. C.

Hoc honore Sylla Roſcium comœdum affecit, Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 10. *Is eſt Roſcius, qui etiam L. Syllæ cariſſimus fuit, & annulo aureo ab eodem Dictatore donatus eſt.* De C. Julio Cæſare, qui Laberium quamvis Equitem aureo annulo donavit, paulò antè diximus. Ejus verò exemplo etiam Balbus Quæſtor *ludis, quos Gadibus facit, Herennium Gallum hiſtrionem, ſummo ludorum die annulo aureo donatum in 14. ſeſſum deduxit:*

tot enim fecerat ordines equeſtris loci, ut ſcribit Aſiniu Pollio ad Ciceron. lib 10. Epiſt. 31.

Atque hoc jus aureorum annulorum ſolis ingenuis concedi ſolebat à magiſtratibus ante tempora Auguſti. Hic primus eodem honore inſigniviſſe legitur Menam & Ant. Muſam libertos: Menam quidem ob id, quod Sex. Pompejo relicto ad Auguſtum cum claſſe & exercitu confugiſſet. Dio lib. 48. καὶ αὐτὸν ἐκεῖνος ἀσμένως ἰδὼν οὔτε ἐξέδωκεν ἐξαιτηθέντα καὶ προσέτι καὶ ἐν τιμῇ μεγάλῃ ἤγαγε. δακτυλίοις τε χρυσοῖς ἐκόσμησε καὶ ἐς τὸ τῶν ἱππέων τέλος ἐσέγραψε. h.e. *Cæſar Menam libentiſſimè accepit, neque dedidit Pompejo poſtulanti & magno inſuper in honore habuit, annulisque aureis decoravit, & in Equeſtrem ordinem adſcripſit.* Ant. Muſam verò, quòd ejus opera ex ancipiti morbo convaluiſſet. Dio lib. 53. Καὶ αὐτὸν μηδὲ τῶν πάνυ ἀναγκαίων ποιεῖν δυνάμενον, Ἀντώνιος Μούσας καὶ ψυχρολουσίαις καὶ ψυχροποσίαις ἀνέσωσε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ χρήματα παρά τε τοῦ Αὐγούστου καὶ παρὰ τῆς βουλῆς πολλὰ, καὶ τὸ χρυσοῖς δακτυλίοις (ἀπελεύθερος γὰρ ἦν) χρῆσθαι. τήν τε ἀτέλειαν καὶ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ὁμοτέχνοις, οὐχ ὅτι τοῖς τότε οὖσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔπειτα ἐσομένοις, ἔλαβεν. Hoc eſt: *Antonius verò Muſa, cum nihil Auguſtus eorum, quæ maximè ad donationem operarant, poſſet facere, lavacris frigidis, frigidisque potionibus ſanitati reſtituit: quam ob rem etiam pecunia ei ab Auguſto & Senatu multa, uſusque annuli aurei, (libertus enim erat) datus eſt, immunitasque non ipſi modò, ſed omnibus eandem artem exercentibus in poſterum quoque temp concesſa.* Eadem Zonaras lib. 2. Geſtarunt tamen eti Priſci Medici annulos. Quid enim aliud eſſe putab mus illa φλεγμάτια, οἷς οἱ ἰατροὶ, οἱ ἀρχαῖοι τοὺς δακτυλ ἐνέβαλον apud Ariſt. lib. 4. Pact. Animal. cap. 9. quam a nulos?

Cæterum cùm annulorum uſus increbeſceret, & cum

tum vilibus etiam perſonis communicaretur, conſtitutum, *ne cui jus id* (annulorum aureorum) *eſſet, niſi cui ingenuo ipſi, patri, avoque paterno ſeſtertia* 400. *cenſus fuiſſet, & lege Julia theatrali* 14. *ordinibus ſedendi.* Factum hoc Tiberii principatus anno nono, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio Vetere Coſs. anno urbis conditæ ſeptingenteſimo ſeptuageſimo quinto, futili penè de cauſa, *cum C. Sulpitius Galba, dum juvenilem famam apud Principem poptinarum pœnis aucupatur, queſtus eſſet in Senatu, vulgò inſtitores ejus culpa defendi annulis.* Plinius lib. 33. cap. 2. Sed conſtitutio illa non diu duravit. Nam ſtatim ſub Claudio Senatus (quod tamen tanquam rem indignam reprehendit Plinius) Pallanti Claudii liberto prætoria ornamenta decrevit, ipſumque cenſuit *non exhortandum modò, verùm etiam compellendum ad uſum aureorum annulorum. Erat enim*, ut Plinius lib. 8. Epiſt. 5. ironicōs inquit, *contra majeſtatem Senatus, ſi ferreis prætorius uteretur.* Icellum quoque Galbæ libertum annulis aureis & Marciani cognomine donatum, tradit Tacitus lib. 1. hiſtor. & Suetonius in Galba cap. 14. Vitellius Imp. libertum ſuum Aſiaticum *primo imperii die aureis donavit annulis ſuper cœnam, cum manè rogantibus pro eo cunctis, deteſtatus eſſet ſeveriſſimè talem equeſtris ordinis maculam*, ut ait Sueton. cap. 12. vel ut Taciti verbis utar libr. 2. hiſtor. *Poſtulante exercitu, ut libertum ſuum Aſiaticum equeſtri dignitate donaret, inhoneſtam adulationem compeſcuit. Dein mobilitate ingenii, quod palam abnuerat, inter ſecreta convivii largitur, honoravitque Aſiaticum annulis, fœdum mancipium & malis artibus ambitioſum.* Ejuſdem Vitellii frater Lucius ſervum Verginii Capitonis annulis donavit, in quibus etiam aliquantò pòſt hic patibulo affixus eſt. Tacitus lib. 4. hiſtor. *Solatio fuit ſervus Verginii Capitonis, quem proditorem Tar-*

racinenſium diximus, patibulo affixus, in iisdem annulis, quos accepto à Vitellio geſtabat. Sic Domitianus ſervum Hetruſcum (libertinum fuiſſe ait Salmas ad Capitol. p. 170.) aureo annulo donatum inter equites retulit: quod indicare voluit Statius lib. 3. Syl. in Lacrymis Hetruſci; cum inquit:

Mutavitq́; genus, lævaq́; ignobile ferrum
Exuit & celſo natorum æquavit honore.

Salm. ad Capit. p. 170. l. *celſe.*

Opilium Macrinum quoque libertinum hominem, qui occiſo Antonino Baſſiano imperium arripuit, donatum aureis annulis, ex Aurelio Victore refert Jul. Capitolinus in Macrino.

Sed quid pluribus exemplis recenſendis nos fatigabimus? cum certum ſit, annulorum uſum circa hæc tempora ita invaluiſſe, ut ſimul ac quis manumiſſus erat, ſtatim etiam de jure annulorum impetrando cogitationem ſuſciperet. Hinc ſervus ille in Arriani Epicteto lib. 3. cap. 26 pag. 157. cum libertus factus eſſet, & tamen conditionem ſuam nihilo meliorem animadverteret, ὅμως δ' ἐὰν δακτυλίους, inquit, λάβω, τότε γ' εὐρούστατα διάξω καὶ εὐδαιμονέστατα. h. e. *tamen ſi annulos accepero, tum proſperrimè vivam & feliciſſimè.* Imò Tertullianus etiam inter vulgata manumiſſionis inſignia refert annulum aureum l. de Reſurrectione carnis cap. 57. *Atqui & veſtis albæ nitore & aurei annuli honore & patroni nomine ac tribu menſaque honoratur.* Quæ tamen verba cautè intelligenda ſunt. Nam manumittere quidem ſervum patronus, ſed jus aureorum annulorum eidem conferre non poterat. A principe id impetratum oportuit & quidem cum patroni conſenſu. Nam qui invitis aut ignorantibus patronis acceperant, illis Divum Commodum jus aureorum annulorum ademiſſe teſta-

tur

tur Marcianus Iᴄtus. Cum verò quotidiana ferè eſſet hæc impetratio, videtur hæc Tertullianus non accuratè diſcriminaſſe. Cæterum quod de impetrando jure aureorum annulorum diximus, id poſtea abrogatum eſt Conſtitutione Juſtiniani, omnibusque conceſſi, etiam Libertinis, aurei annuli. Novella 78. Διὰ τοῦτο θεσπίζομεν, εἴτις ἐλευθερώσας οἰκέτην ἢ θεράπαιναν αὐτοῦ, πολίτας αὐτοὺς ἀποφήνειε Ῥωμαίους (οὐδὲ γὰρ ἄλλως ἔξεστιν) ἴσω παρὰ τοῦδε τοῦ νόμου ὡς ὁ τὴν ἐλευθερίαν λαβὼν, ἕξει παρεπόμενον εὐθὺς καὶ τὸ τῶν χρυσῶν δακτυλίων καὶ τὸ τῆς παλιγγενεσίας δίκαιον, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης αἰτήσει τοῦτο παρὰ τῆς βασιλείας ἔτι, οὐδὲ δεήσεται παντελῶς οὐδεμίας πολυπραγμοσύνης. *Propterea ſancimus, ſi quis manu mittens ſervum aut ancillam ſuam, cives denunciaverit Romanos, (neque enim aliter licet) ſciat ex hac lege, quòd qui libertatem acceperit, habebit ſubſequens mox & aureorum annulorum & regenerationis jus, & non jam ex neceſſitate hoc à principibus poſtulabit.* Ipſe etiam Leo Imp. cum privatis interdixiſſet uſum auri & gemmarum, tamen excepit ornamenta matronalia & muliebrium viriliumque annulorum habitum. L. unica. C. *Nulli licere in frenis. Et conſtitut. Leonis* 81. Solis clericis, niſi ſint in dignitate conſtituti, annulos geſtare non licet, ex decreto Concilii Lateranenſis ſub Innocentio III. & Baſileenſis ſub Sigiſmundo Imperatore habiti: *Nullus portet annulum, niſi cui competit ex officio dignitatis, & unum duntaxat.* Nam alias vulgò dici ſolet: *Clericus annulatus aut eſt fatuus prælatus.*

Antequam hoc caput concludam, non poſſum, quin mentionem faciam ritus olim apud Brachmanas Indorum Gymnoſophiſtas uſitati. Autor eſt Strabo lib. 15. Geograph. illos extra urbem in luco rebus divinis humanisq; perdiſcendis occupatos vivere ἀπεχομένους ἐμ-

ψύχων καὶ ἀφροδισίων, *animalibus & Venere abſtinentes*, annos triginta circiter perſiſtere, ita modeſtos, ut qui ſcreet, aut expuat illo die, è cœtu tanquam incontinens excludatur: quibus finitis in ſua quemque ſecedere, laxius licentiusque vivere σινδονοφοροῦντας καὶ χρυσοφοροῦντας μετρίως ἐν ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ὠσί. h. e. *Sindonem induere & in manibus & auribus moderatè geſtere.* Sed nec illud ab hoc loco, ubi in mentionem incidimus Philoſophorum Indorum, alienum videtur commemorare, quod de Philoſophorum apud Græcos facilè Principe, Ariſtotele, refert Diogenes Laertius in ejus vitâ; illum veſte uſum eximiâ, geſtaſſe annulos, & comam totondiſſe, ἐσθῆτί τε ἐπισήμῳ χρώμενον καὶ δακτυλίοις καὶ κουρᾷ.

CAPUT XVII.

De luxu Annulorum. Plures annulos geſtare priſcis temporibus vitio datum. Tandem non ſolum in omnibus digitis, ſed & digitorum articulis plures geſtati: quod tamen mollitiei ſignum ſemper habitum. De Annulis hibernis & æſtivis. Annuli Natalitii *qui? Bella ob annulos orta. Annulos & veſtes qui nunquam mutarint.*

QUomodo annulus aureus primum plebi, deinde & ipſis libertinis libertisque communis factus ſit, ex his conſtat. Dici autem non poteſt, quantopere poſtillâ ſe luxus Romanorum in annulis oſtentarit. Etenim primis quidem temporibus vitio dabatur viro plures annulos, quàm unum digitis geſtare. Iſidorus libro penult. cap. 32. *Apud veteres*, inquit, *ultra unum annulum uti infame habitum viro.* Gracchus in Menium: *Conſiderate, Quirites, ſiniſtram ejus: en cujus autoritatem*

ſequi-

ſequimini, qui propter mulierum cupiditatem, ut mulier, ornatus eſt. Pergit mox Iſidorus exemplum apponere: *Craſſus*, inquit, *qui apud Parthos periit, in ſenectute duos habuit annulos, cauſam proferens, quod pecunia ei immenſa creviſſet. Multi etiam Romanorum prægravitate annulum geſtare in digito abſtinuerunt.* Apud Carthaginenſes Lege cautum erat, ne quis plures annulos geſtaret, quam expeditiones obiviſſet, teſte Ariſtot. lib. 6. Polit. cap. 2. Καρχηδόνι φασὶ τὸν ἐκ τῶν κρίκων κόσμον λαμβάνειν, ὅσας ἂν στρατεύσωνται στρατείας. Sed de uno annulo, etiam Attejus Capito apud Macrobium lib. 7. Saturnal. cap. 13. *Apud veteres*, inquit, *nec plus annulorum habere quam unum licebat, nec cuiquam niſi libero.* Sed & Horatii adhuc ævo tres annuli videntur vitio verſi: quo nomine perſtringit Priſcum quendam Satyrâ 7. lib. 2. his verbis:

ſæpe notatus
Cum tribus anellis, modò læva Priſcus inani.

Tandem verò luxus annulorum adeo inolevit, ut etiam omnibus digitis geſtarint. Martialis lib. 5. Epigr. 62.

Per cujus digitos currit levis annulus omnes.

Imò verò uno digito plures. Idem Martialis de Charino lib. 11. Epigr. 60.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit annulos.

Lucianus in Dialogo, qui Gallus inſcribitur, diviti alicui ſedecim annulos tribuit. Sic enim ibi Gallus ad herum ſuum Micyllum: Ἐγὼ δὲ τὴν ἐσθῆτα τὴν ἐκείνου ἔχων καὶ δακτυλίους βαρεῖς, ὅσον ἑκκαίδεκα, ἐξημμένους τῶν δακτύλων, ἐκέλευον ἑστίασιν τινα λαμπρὰν εὐτρεπισθῆναι ἐς ὑποδοχὴν τῶν φίλων. i. e. *Ego interim illius indutus veſtitum & annulos graves gerens circiter ſedecim digitis inſertos, epulum quoddam ſplendidum jubebam adornari, quo amicos acciperem.* Quid

Quid? quod etiam in ſingulis articulis & quidem in uno plures geſtabant. Martialis lib. 5. Epig. 11.

Sardonichas, Smaragdos, Adamantas, Jaſpidas uno
Portat in articulo Stella, Severe, meus.

Fuit autem ferè mollis & delicati animi ſignum ſemper habitum, plures annulos & eos quidem in extremis digitis geſtare. Id in Trimalcione notavit Petronius, dum ipſum ait habuiſſe *extremo articulo digiti ſequentis minorem annulum totum aureum.* Et Seneca libr. 7. Natur. Quæſt. cap. 31. cum varias luxuriæ ſpecies recenſuiſſet, mox addit: *Exornamus annulis digitos & in omni articulo gemma diſponitur: Quotidie comminiſcimur, per quæ virilitati fiat injuria, ut traducatur, quia non poteſt erui.* Quintilianus etiam in Oratore ſuo hoc reprehendit lib. 11. cap. ult. *Manus non impleatur annulis, præcipuè medios articulos non tranſeuntibus.* Sed omnium diſertiſſimè morem hunc improbat Clemens Alexandrinus lib. 3. Pædagog. cap. 11. Ἀλλὰ καὶ τὸν δακτύλιον οὐκ ἐπ' ἄρθρῳ φορητέον τοῖς ἀνδράσι. γυναικεῖον γὰρ τοῦτο. εἰς τοὔσχατον καθιέναι. ἔσται γὰρ οὕτως ἐνεργὴς ἡ χείρ, ἐν οἷς αὐτῆς δεόμεθα. καὶ οὐ ῥᾷστα ὁ σημαντὴρ ἀποπεσεῖται, τῇ μείζονι τοῦ ἄρθρου συνδέσει φυλαττόμενος. Hoc eſt: *Sed neque eſt à viris annulus in articulo ferendus: hoc enim eſt muliebre: ſed in parvo digito, atque adeo in extrema ejus parte eſt demittendus. Ita enim erit manus maximè ad operandum expedita in iis, in quibus ea egemus: neque facilè excidet ſigillum, quod majore articuli ligamento cuſtoditur.* Ariſtophanes in Nubibus eos, qui digitos ad ungues uſque annulis onerant & comam nutriunt, confragoſa voce appellat σφραγιδονυχαργοκομήτας. Suidas exponit τοὺς κόμας καὶ τοῖς δακτυλίοις τὰς χεῖρας κοσμουμένους, ὡς μέχρι τῶν ὀνύχων ἀπὸ τῶν δακτυλίων σκέπεσθαι τοὺς δακτύλους. Heſychius paulò brevius, τοὺς ἔχοντας σφραγῖδας ἐν δακτυλίοις καὶ ὄνυχας λευκοὺς καὶ κομῶντας.

Sed

Sed & in varietate annulorum quidam luxus fuit. Habebant enim ut æſtivas veſtes & hibernas, L.1.D.De acq quotid. & æſtiva: ita & annulos, quos hyeme ſola: alios, quos æſtate ſola geſtaret. Juvenalis ſat. 1.

Ventilet æſtivum digitis ſudantibus aurum,
Nec ſufferre queat majoris pondera dextra.

Ubi Gloſſæ veteres notant, hoc tam delicatum annulorum diſcrimen à Criſpino inventum, cui per æſtatem moleſta fuerint illa *majoris pondera gemmæ*. Veriſimile autem eſt, ut Marquardus Freherus putat, quos æſtate geſtare ſolerent, Heliotropios fuiſſe & Aſteritas & Mithridacas, & Irides, quarum vis & delectatio quædam peculiaris eſt, cum Soli opponuntur, ut Plinius, Iſidorus & Solinus ſcribunt. Et hoc genus annulos, quia non niſi media anni parte geſtari ſolerent, *Semeſtres* vocat idem Juvenalis, ſat. 7.

Semeſtri vatum digitos circum ligat auro.

Reperio etiam quoſdam annulos ſolo natali die geſtari ſolitos. Ita enim plerique capiunt hunc locum Perſii ſat. 1. ubi introducitur Recitator,

pexusq; togaq; recenti
Et natalitia tandem cum Sardonyche albus.

Quanquam intelligi etiam poteſt annulus natali die à cliente dono miſſus, quem in magno pretio habitum & cum cura ſervatum, patet ex Plauti Curculione Scena penult. ubi cum Planeſium virgo dixiſſet,

Verùm hunc ſervari ſemper mecum unà annulum,
Cum hoc olim perii.

Miles paulò pòſt inſpecto annulo ſubjungit:

proh Jupiter?
Hic eſt, quem ego tibi miſi natali die,
Tam facile novi, quàm me.

Porrò tanta fuit quorundam veſania, ut in annulos ferè omne

omne patrimonium profunderent. Tertullianus De habitu Mulier. *In ſiniſtra per ſingulos digitos de ſaccis ſingulis ludit.* Atque hujus generis fuit ille annulus, quem Nonius Senator Strumæ filius, ac Servilii Noniani avus ab Antonio proſcriptus ſecum abſtulit, cujus pretium æquabat viginti mille ſeſtertia, id eſt, decies centena millia florenorum. Plinius memorat lib. 37. cap. 6. ubi de Opalis: *Magnitudo nucem avellanam æquat, inſigni apud nos hiſtoria. Siquidem extat hodieque hujus generis gemma, propter quam ab Antonio proſcriptus Nonius Senator eſt. Illeque proſcriptus fugiens, hunc è fortunis ſuis omnibus annulum abſtulit ſecum, quem certum eſt ſeſtertiis viginti millibus æſtimatum. Sed mira Antonii feritas atque luxuria, propter gemmam proſcribentis: nec minor Nonii contumacia proſcriptionem ſuam amantis, cum etiam feræ abroſas partes corporis relinquant, propter quas ſe periclitari ſciant.* Talis fuit & Adamas Caroli Burgundi, de quo Comineus ita loquitur: *Fugiente Carolo, Helvetii ingentem prædam fecerunt, verum quantas opes conſecuti eſſent, ignorabant. Tabernaculum quoddam illius longè pulcherrimum & exquiſitiſſimum partitum fuit ab eis in multa fruſta. Patinas argenteas nonnulli, cum ſtanneas eſſe putarent, viliſſimo pretio vendebant. Adamantem ipſius toto orbe celeberrimum, cui erant appenſi aliquot uniones, quidam, ubi reperiret, in pyxidem repoſuit, mox ſub currum abjecit, paulo poſt reverſus ſuſtulit, & ſacrifico cuidam vendidit aureo nummo. Is deinde à ſui oppidi Magiſtratu, cui miſerat, accepit aureos duos.* lib. 7. Quid? quod bella etiam ob annulos extitiſſe legimus. Diſertè Plinius lib. 33. cap. 1. *Inter Cepionem quoque & Druſum ex annulo in auctione venali, inimicitiæ cœpêre, unde origo ſocialis belli & exitia rerum.* Quomodo & majorum noſtrorum memoria Reges

Ara-

Arachan & Pegu pro gemma al qua totos viginti quatuor annos, atrociſſimum bellum geſſiſſe, hiſtorici teſtantur.

Omnium verò luxuriam videtur ſuperaſſe Ant. Heliogabalus Imp. qui calceamentum nunquam iteravit, *annulos etiam negatur iteraſſe*, teſte Lampridio: imitatus fortè Neronem, *qui nullam veſtem bis induit*, ut ait Suetonius cap. 30. Cæterum arcula ſeu capſula, in quam recondebantur annuli, dicebatur Dactylotheca, quam Martialis lib. 14. epigrammate 123. ita deſcribit:

Sæpe gravis digitis elabitur annulus unctis.
Tuta mea fiet ſed tua gemma fide.

Ulpianus lib. 24. ad Sabinum lib. 52. § 8. D. De legat. 3. *Quod in bibliotheca tractavimus, idem Pomponius lib. 6. ex Sabino in Dactylotheca legata tractat, & ait, annulos quoque contineri, non ſolum thecam, quæ annulorum cauſa parata ſit. Hoc autem ex eo conjectat, quod ita proponitur quis legaſſe, Dactylothecam meam, & ſi quos præterea annulos habeo.* Facit hujus quoque mentionem Paulus L. 53. D. eodem. *Argento legato conſtat arculas ad legatarium non pertinere.* Item, *annulis legatis dactylotheca non cedunt.* Idem Celſus L. 67. D. De furtis: *Nec refert, in digito habeat annulum, an dactylothecam &c.* Erat autem Dactylotheca plerumque ex ebore. Juvenalis Sat. 13.

Sardonychus loculis quæ cuſtoditur eburnis.

Hanc primus Romæ habuit Scaurus. Plinius lib. 37. cap. 1. *Gemmas plures, quod peregrino nomine appellant Dactylothecam, primus omnium Romæ habuit privignus Syllæ Scaurus. Diuque nulla alia fuit, donec Pompejus Magnus eam, quæ Mithridatis regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, ut M. Varro aliique ejuſdem ætatis auctores confirmant, multum prælatam Scauri. Hoc exemplo*

Ca-

Cæſar Dictator ſex Dactylothecas in Veneris Genitricis conſecravit. Marcellus, Octaviâ genitus, in palatina Apollinis ade unam.

Sed à luxu annulorum dehortantem nos audiamus D. Baſilium Magnum, qui ὁμιλίᾳ, πρὸς τοὺς πλουτοῦντας ita loquitur: Τί τὸ τοσοῦτον ἐπτόησαι περὶ τὸν χρυσόν. λίθος ὁ ἄργυρος, λίθος ὁ μαργαρείτης, λίθος τῶν λίθων ἕκαστος. χρυσόλιθος, καὶ βηρύλλιον καὶ ἀχάτης, καὶ ὑάκινθος, καὶ ἀμέθυσος. καὶ ἴασπις. Ταῦτα δὴ τοῦ πλούτου τὰ ἄνθη, ὧν σὺ τὰ μὲν ἀποτίθεσαι καὶ κρύπτων, καὶ τοὺς διαφανεῖς τῶν λίθων σκότῳ καλύπτων. Τοὺς δὲ περιφέρεις τῶν βαρυτίμων, ἐναβρυνόμενος αὐτῶν τῇ αὐγῇ. εἰπὲ, τί ὄφελος τοῖς λίθοις λαμπομένην περιστρέφειν τὴν χεῖρα; οὐκ ἐρυθριᾷς λιθιδίων κισσῶν ὡς γυναῖκες ὅταν κύωσι. Καὶ γὰρ ἐκεῖναι λιθίδια περιτρώγουσι. καὶ σὺ λίχνως ἔχεις περὶ τὰ ἄνθη τῶν λίθων, σαρδώνυχας, καὶ ἰάσπιδας καὶ ἀμεθύσους ἐπιζητῶν. Τίς καλλωπιστὴς μίαν ἡμέραν ἠδυνήθη τῷ βίῳ προσθεῖναι; τίνος ἀπέσχετο νόσος, διὰ τὰ χρήματα. Hoc eſt: *Quid attonitus aurum miraris? Lapis eſt aurum, argentum lapis, margarita lapis, lapides ſunt chryſolithus, beryllus, achates, hyacinthus, amethyſtus, jaſpis. Hi ſunt flores opum magnarum. Hos partim, cum ſint clariſſimi, in tenebris abſcondis: partim in digitis micantibus aliisque in ornatibus circumfers. Dic quaſo, qua utilitas digitos vertere lapillis coruſcantes, atque oſtentare? Nonne erubeſcis, te lapillorum avidum oſtendens, quemadmodum prægnantes fœmina ob malaciam interdum lapillos edunt? Tu item tanquam ipſarum helluo, ſacerdonichas, jaſpidas, amethyſtos omni ſtudio conquiris? Quis pulchritudini formaque fingenda ſtudens unam vita diem ſibi prorogare poterit? aut cui mors ob divitias parcit? à quo morbus ob pecuniam abſtinet?* nec non Boethium lib. 2. de Conſol. Philoſoph. *An gemmarum fulgor oculos trahit? ſed ſi quid in hoc eſt ſplendore præcipui, gemmarum eſt lux illa, non hominum: quas quidem mirari homines* vehe-

vehementer admiror: Quid eſt enim carens animæ motu atque membrorum compage, quod animata rationabiliq; naturæ pulchrum eſſe jure videatur? Quæ tametſi conditoris opera, ſuique diſtinctione poſtrema aliquid pulchritudinis trahunt, infra veſtram tamen excellentiam collocata admirationem veſtram nullo modo merebantur.

Caput XVIII.

Uſus annulorum in dandis arris. Annulus pro ſymbolo datus. Ne ſymbolum quidem habere, *de quo dicatur. De annulo Sponſalitio, ferreusne is, an aureus? Plinius & Tertullianus conciliati.* Pronubus annulus. *Annuli datione fidem conjugii confirmari aliquot exemplis probatur. Sed non ſemper: Erat enim interdum tantum amoris aucupium. Amatores annulos amicarum oſculabantur: imò eos per laſciviam amicis detrahebant.*

PRogredior ad alios annulorum uſus. Nam & ſponſionis cauſa arræque nomine datos annulos legimus. De quo annuli uſu Plinius lib. 33. cap. 1. *Celebratior annuli uſus cum fœnore cœpiſſe debet. Argumento eſt conſuetudo vulgi, ad ſponſiones etiamnum annulo exſilicnte, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arra velocior: ut planè affirmare poſſimus numos antè apud nos, mox cœpiſſe annulos:* Et ante illum Theophraſtus in quodam Fragmento, citato à Caſaubono ad Athenæum, ubi diſputat de forma & jure contractuum: ζητοῦσι δὲ τινες καὶ τὸν ἀραβῶνα πόσον δεῖ διδόναι, πρὸς τὸ πλῆθος τῆς τιμῆς μεείζοντες. ἄτοπον γὰρ ἐὰν δακτύλιον δῷ τῶν δέκα ταλάντων. Meminerunt hujus conſuetudinis & Juriſconſulti, ut in L. 17. D. De præſcriptis verbis: *Si quis ſponſionis cauſa*

annulos acceperit, nec reddit victori, præſcriptis verbis actio in eum competit. Et L. 11. §. 6. D. De Actionibus empti & venditi: *Ego illud quæro, ſi annulus datus ſit arræ nomine & ſecuta emptione pretioque numerato, & tradita re annulus non reddatur, qua actione agendum ſit.* Et L. 5. §. penult. D. De Inſtit. Actione: *Si inſtitor cum oleum vendidiſſet, annulum arræ nomine acceperit, neque eum reddat, dominum actione inſtitutoria teneri.* Sic Xanthi & adoleſcentis de mari ebibendo certantium ſponſionem annuli depoſitione confirmatam, de qua poſteà apud συνθηκοφύλακα pactionis præfectum, ſeu ſequeſtrum diſceptarint, legimus apud Maximum Planudem in vitâ Æſopi. Ad ritum hunc dandi annulos pignoris loco videtur alluſiſſe Prudentius περὶ στεφανῶν hymno 1. in honorem Martyrum Emetherii & Cheledonii Calagurritanorum, quorum capitibus à lictore amputatis, unius annulum & orarium (intellige ſudarium) alterius nube ſuſceptum, & in cœlos evectum eſſe, cum indicare vellet, ita canit:

Illius fidem figurans nube fertur annulus
Hic ſui dat pignus oris, ut ferunt, orarium
Quæ ſuperno rapta flatu lucis intrant intimum.

Si qui etiam de ſymbolis eſſe volebant, annulum plerumque pro ſymbolo dabant ei, qui cœnam jubebant parare. Terentius in Eunucho:

Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræo
In hunc diem ut de ſymbolis eſſemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus conſtitutum
eſt.

Unde apud Lucianum in Dialogis ἑταιρικοῖς Ma[…] objurgans filium Muſarium, quod Chæream amaſium ſuum nimis amaret nimisque ei fideret: διὰ τοῦ τὸ, αἰ[…] τρώλων, οὐκ ἔχοντι αὐτῷ καταθεῖναι συμβολὴν τὸν δακτύλιον δέδω[κας]

κας, ἀγνοοῦντος ἐμοῦ; ὁ δὲ ἀποδόμενος, κατέπιε. h.e. *Et ob hoc paulò antè cum non haberet unde daret ſymbolum, annulum dediſti illi, me ignorante: ille verò eum vendens, potando abſorbuit.*

Etſi autem alia quoque arræ loco dabantur, tamen quia frequentiſſimus uſus obtinebat, ut annulum pro ſymbolo darent, veteres Grammatici ἁπλῶς, σύμβολον expoſuerunt *annulum:* quibus accedit Plinius libro jam dicto: *De nomine,* ait, *annuli ambigi video. Græci à digitis appellavere: apud nos priſci ungu'num vocabant: poſtea & Græci & noſtri ſymbolum.* Cum verò ſymbolum non daretur, niſi ab iis, qui præſente pecunia deficiebantur, ex eo natum proverbium de homine paupere; *Ne ſymbolum quidem habet:* Archippus in fabula ἡρακλῆς γάμων apud Pollucem:

> Ἀνδρῶν ἄειστος καὶ μάλιστ᾽ ἐμοὶ ξένος.
> Αὐτὰρ παρ᾽ ἐμοίγ᾽ ὢν, εἶχεν οὐδὲ σύμβολον.

Unde clarum quid ſibi velit Heraclitus in eximia illa ad Hermodorum epiſtola, cum ait: Γελάσω τοὺς ἐν ξυνδείπνοις σεμνυομένους διὰ δακτύλων πλεόνας. Senſus eſt, *non riſurum ſe, verum fleturum potius ſtultitiam eorum, qui in re tenui cum ſint, atque etiam fortaſſe egeſtate, nedum paupertate, convivia tamen aſſiduè datis annulis celebrant,* ut interpretatur Iſaacus Caſaub. lib. 3. Animadv. in Athenæum cap. 31. Annulos quoque antiquitus pro teſſera, ſeu ſigno, in repetendo depoſito, uſurpatos fuiſſe convincit locus Plauti Bacchid. act. 2. ſc. 3. v. 93.

Chry. *Annulum gnati tui*
Facito ut memineris ferre N. quid opus eſt annulo?
Chr. *Quia id ſignum eſt Theotimo, qui eum illi afferet, Ei aurum ut reddatur.*

Non hic prætereundus mos Athenienſium, apud quos judicio ſe provocabant, annulos invicem depone-

bant. Demoſthenes adverſus Parænetum: παρακαλοῦμαι σὺ ταυτὶ δέχομαι φέρε τὸν δάκτυλον, λάβε τίς δ' ἐγγυητής; Hoc eſt: *Hanc tibi conditionem fero. Accipio. Cedo annulum. cape; quis verò ſponſor.* Pag. ↄ CCCCLXXXIII. editionis Wolfianæ. Dabantur etiam Annuli in teſtimonium & quaſi pignus ſponſionis de futuris nuptiis inter Sponſum & ſponſam factæ. Juvenalis ſat. 6.

Conventum tamen & pactum, & ſponſalia noſtra
Tempeſtate paras, jamq; à tonſore magiſtro
Pectoris & digito pignus fortaſſe dediſti.

Et L. *Si donata* D. De donationibus inter virum & uxorem. *Sponſus alienum annulum ſponſa muneri miſit, & poſt nuptias pro eo ſuum dedit.* Alluſit huc D. Ambroſius de Paſſione Agnetis: *Diſcede à me, quia jam ab alio amatore praventa ſum, qui mihi ſatis meliora te obtulit ornamenta, & annulo fidei ſua ſubarravit me longè te nobilior & genere & dignitate, ornavit me inaſtimabili dextrocherio, dextram meam & collum meum cinxit lapidibus pretioſis.* De hoc annulo loquitur Tertullianus in De Idololatria cap. 12. *Circa officia verò privatarum & communium ſolemnitatum, ut toga pura, ut ſponſalium, ut nuptialium, ut nominalium nullum putem periculum, obſervari de flatu Idololatria, qua intervenit. Cauſa enim conſideranda ſunt quib. praſtatur officium. Eas mundas eſſe opinor per ſemetipſas, quia neque veſtitus virilis, neque annulus aut conjunctio maritalis de alicujus Idoli honore deſcendit.* Item D. Auguſt. tractat. 2. in 1. Epiſt. Johannis. Atque hunc annulum idem Tertullianus *pronobum* vocat eumque ferreum & fuiſſe quidem ſine gemma plerique omnes, qui hujus rei meminerunt, exiſtimant, moti autoritate Plinii, qui lib. 32. cap. 1. *Hi quoque,* ait, *qui ob legationem acceperunt aureos, in publico tantum utebantur eis, intra domos verò ferreis. Quo argumento etiam nunc ſponſæ annulus*

nulus ferreus mittitur, usque ſine gemma. Cæterùm Tertullianus ſcriptor graviſſimus & antiquitatum Romanarum ſcientiſſimus, qui vix centum annis Plinio poſterior, nō obſcurè innuit, ex auro fuiſſe illum annulum, qui ſponſæ à ſponſo in pignus conjugii dabatur. Ita enim in apologet. cap. 6. *Circa fœminas etiam illa majorum inſtituta acciderunt, quæ modeſtiæ quæ ſocietati patrocinabantur; cùm aurum nulla norat præter unico digito, quem ſponſus oppigneraſſet pronubo annulo.* Item Iſidor. Hiſpalenſis libr. 20. Etymolog. *Fœminæ*, ait, *non uſæ ſunt annulis niſi quos virgini ſponſus miſerat: neque amplius quam binos aureos in digitis habere ſolebant.* Quid verò in tam manifeſtâ pugnâ ſtatuemus? Mihi certè hîc aqua hæret. Ne tamen tantæ autoritatis ſcriptores inter ſe pugnare, aut alterutrum horum memoria lapſum temerè dicamus, non contemnenda videtur conjectura doctiſſimi Junii, qui notis ad Tertullianum exiſtimat, Sponſum quidem, cum ſponſam ſibi arrha quadam conjugare vellet, aureum illi annulum dediſſe; atque hunc fuiſſe pronubum illum annulum, cujus arrhabone obligantur oppigneranturque maritus & uxor: Sed poſtea etiam ferreum gemmaque carentem, tanquam τῆς οἰκείας ſymbolum, domum illi *miſſum eſſe*, idque eo argumento, quod ii etiam, qui ob legationem acceperunt aureos annulos, in publico tantum uterentur iis, intra domos verò ferreis: atque ita τὸ οἰκειακὸν ſponſæ fuiſſe commendatum ſymbolo.

Neque tamen dixerim, fœminas ferreo hoc annulo domi, aureo autem in publico tantùm fuiſſe uſas. Nam & domi illos geſtaſſe annulos aureos apparet ex Clemente Alexandrino, qui libro 3. Pædagog. fœminis Chriſtianis diſertè hunc annulum tribuit: Δίδωσιν οὖν (ὁ Παιδαγωγὸς) αὐταῖς δακτύλιον ἐκ χρυσίου, οὐδὲ τοῦτον εἰς κόσμον,

σμὸν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀποσημαίνεσθαι τὰ οἴκοι φυλακῆς ἄξια, διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς οἰκουρίας. *Dat ergo eis annulum aureum, non quidem ad ornatum, ſed ad ſignandum ea, quæ domi cuſtodienda ſunt, propter curam domeſticam, quæ illis incumbit.* Et D. Hieronymus ad Principiam Virginem, cum de fœminis, quæ ſe auro ornant, dixiſſet, *Noſtra vidua*, ait, *talibus uſa eſt veſtibus, quibus arceret frigus, non membra nudaret, aurum uſque ad annuli ſignaculum repudians, & magis in ventribus egenorum, quàm in marſupiis recondens.*

Utrum autem datio vel miſſio annuli ſit à viro in fœminam deſponſationis argumentum, Juriſconſulti diſputant, quorum ſcrinia compilare non eſt nobis propoſitum; exempla tantum quædam afferemus Principum virorum, qui conjugii fidem annulo dato confirmatum ſanctè ſervarunt. Ac primò occurrit nobis Juſtinianus Imperator, qui Antoniæ Amazonis captivæ concubitu fruitus, dato annulo ſpoſpondit, ſe illam in matrimonium ducturum, ſi unquam ad imperium perveniret: quod etiam fecit. Hiſtoria, ſive fabula eſt, lectu jucunda extat apud Aimonium libr. 2. de geſtis Francorum cap. 5. his verbis: *Quadam die Juſtinianus & Beliſarius cum coæquævis ſibi lupanar ingreſſi, conſpiciunt duas mulierculas ex gente Amazonum, ſorte captivitatis abductas, inibi eſſe proſtitutas. Eas illi rapiunt atque ad proprias domos deducunt: una earum Antonia, alia vocabatur Antonina. Et Antoniam quidem Juſtinianus, Antoninam verò accepit Beliſarius: erantque ambæ ſorores. Una ergo dierum, Juſtiniano meridianis horis ſub dio quieſcente, cum caput in ſinum ſuæ reclinaſſet amatæ, adveniens aquila, alis expanſis ab ardore ſolis eum conabatur defendere. Intellexit mulier auſpicium, quod Juſtiniano portendebat imperium, & experrectum tali voce compellat*

virum:

virum: Oro, inquit, amantiſſime juvenis, ut dum regni potitus fueris ſceptris, non me indignam judices gratiſſimæ amplexibus conjugis. Illo dicente impoſſibile hoc eſſe, ut ipſe ad culmen proveheretur imperiale, rogat mulier, ut quod illa pro certo ſciebat, ne ſe inexoratum ei praberet. Quo tribuente aſſenſum, factaque commutatione annulorum, utrinque eſt diſceſſum. Sane Beliſarius eique copulata Antonina eadem inierunt connubii fœdera, ut quia non dubitabat Beliſarius adepturum ſe potioris honoris gradum, ſi imperio potiretur Juſtinianus, ſociam ſui eam adſciſceret ſtratus. Et aliquantò poſt, cum narraſſet, quomodo Juſtinianus Imperium adeptus eſſet, ſubjungit. *Juſtinianus quoque Auguſtus cum magno triumpho Conſtantinopolim eſt regreſſus. Tunc Antonia ejus quondam amata, ſui quondam oblita, ſumptis quinque aureis palatium eſt ingreſſa: E quibus duos dedit janitoribus, ut ſibi pateret introitus, tres verò tenentibus cortinam, ut ſuam permitteretur enarrare cauſam:* & *ſtans ante principem, hunc apud eum habuit ſermonem: Cum ſcriptura dicat, Honor Regis judicium diligit:* & *item; Rex qui ſedet in ſolio judicii, diſſipat omne malum introitu ſuo, Ego clementiſſime Imperator, hac dicta eſſe de te intelligens, fiduciam ſumpſi te adeundi tibique propriæ neceſſitatis cauſſam exponendi. Eſt denique in hac civitate juvenis, qui mecum permutatis annulis fidem pepigit alterni amoris, profeſſus, quod me ſibi jungeret ſub nomine legitimæ conjugis. Ob id ſerenitatis tuæ præſentiam adii, tui ſuper hac re expoſcens ſententiam judicii. Cui imperator, ſi, inquit, fides eſt pacta, non debet fieri irrita. Quo illa audito, annulum ſuo detrahens digito oſtendit Auguſto: Videat,* ait, *Dominus meus cujus iſte fuerit annulus. Agnoſcit Princeps eum, quem dederat, annulum: jubet eam introduci in cubiculum, ornamentisque regalibus indutam, de catero vocari* & *eſſe Au-*

guſtam. Sic Ottho I. Imperator ab Adelaide Lotharii IV. Italiæ Regis vidua conſilio Athonis in Italiam contra Berengarium, à quo Canuſi obſeſſa erat, vocatus, annulum ipſi & literas miſit, quibus ſe & conditionem de promiſſo conjugio accipere, & mox cum exercitu adfuturum ſignificavit, quemadmodum narrat Leo Marſicanus in Chronico Caſiſinen. lib. 1. cap. ult. cujus verba hic adſcribam: *Lothario defuncto uxor ejus Adelais ad Athonen propinquum ſuum ſeſe in Canuſam arcem muniſſimam contulit. Interea Berengarius prædictus cum filio Alberto, ſtrenuo valde viro, denuo regnum invadere geſtiens, atque ideo reginam ipſam omnimodis capere cupiens, arcem prædictam fermè trienniο obſedit. Atho interim habito cum Regina conſilio nuncium ad Ottonem Saxoniæ Ducem Ungarorum tunc victoria inclytum mittit: qui et, quæ circa ſe gerantur, omnia referat: oratq; ut Italiam continuo petere, eosque de Berengarii obſidione liberare, Reginamque ipſam conjugem ſimul cum regno maturaret accipere. Prædicta arx jam ferè ad deditionem hoſtium cogebatur, cùm ecce, diſponente Deo, miſſus à Regina nuncius rediit, & quia ob diligentiſſimam obſidionem nullus ſibi in arcem patebat ingreſſus, literas & annulum, quem à Duce ſuſceperat, ſagittæ callide ſatis inſeruit, & correpto arcu, nemine id ſuſpicante illam in arcem miſit. Tenor autem literarum hic erat: Ducem cum exercitu jam ſuperatis Alpibus Veronam veniſſe, filiumq; Liutulphum ſe Mediolanum proceſſiſſe: proximè illis affaturos auxilio: viriliter agerent, ſe de conjugio & regno voluntati illorum pariturum. Igitur Duce è veſtigio adveniente, Berengario & Alberto fugatis, ſoluta obſidio eſt, duabus Berengarii filiabus captis, atque in Teutoniam terram exilio miſſis. Mox Adelaidis conjugium Otto ſortitus: Teutonibus ex eo tempore in Italia regnandi initium fuit.* Vide Carolum Sigonium lib. 6. de Regno Italiæ in actis

anni

anni non genteſimi quinquageſimi primi. Ad eundem modum majorum noſtrorum ævo Maria Caroli Burgundi filia Maximiliano Auſtriaco arræ loco miſit annulum, cui adamas incluſus erat, & literas, quibus illa promittebat, ſe nuptiis illis, ut à parente ſuo conſtitutum erat, aſſentiri. Quas literas cum Oratores Cæſarii una cum adamante protuliſſent, Maria ſtatim nulla interpoſita mora reſpondit, & ſcriptas à ſe literas, & miſſum adamantem juſſu patris, & placere ſibi, quod tum promiſiſſet, teſte Comineo lib 8. Commentar.

Pleraſque omnes uſus annulorum, quos hactenus recenſuimus Petrus Chryſologus accommodat annulo, quem Pater filio prodigo apud Lucam Evangeliſtam donavit. Sic enim ille ſermone 5, ad hæc verba Evangelii. *Poſuit annulum in manu ejus*, ſubdit; *Annulum honoris titulum, libertatis inſigne, pignus ſpiritus, ſignaculum fidei, arram cœleſtium nuptiarum.* Quem locum mihi per literas indicavit Cl. V. Dn. Radulphus Funerius Academiæ Aurelianenſis Anteceſſor, bene de literis meritus, cujus ut conſuetudo antè ipſos unum & triginta annos gratiſſima mihi fuit, ita ejus memoriam etiam nunc religiosè colo. Eundem verò annulum de fidei ſignaculo interpretatur B. Ambroſius in cap. 15 Lucæ, ubi de filio prodigo: *Annulus quid eſt aliud, niſi ſinceræ fidei ſignaculum & expreſſio voluntatis.*

Sed priuſquam ab annulis ſponſalitiis diſcedo, non poſſum quin hîc hiſtoriam narrem de novo quodam marito, quem annulo hujuſmodi malè aſſervato, faſcinatum fuiſſe, ſcribit Wilhelmus Malmesburienſis libro 2. de geſtis Regum Anglorum cap. 13. pag. 76. Verba ejus hæc ſunt. *Verùm ut Romam revertar, ejuſdem urbis civis ephebus ætate, locuples opibus, genere Senatorio ſublimis, uxorem noviter duxerat, ſodalibus ſuis*

acciti, convivium frequens paraverat. Poſt cibum cum minutioribus poculis hilaritatem invitaſſent, in campum prodeunt, ut oneratos dapibus ſtomachos vel ſaltu, vel jactu, vel aliquo exercitio attenuarent. Ipſe rex convivii, ludi ſignifer, pilam popoſcit, interim annulum ſponſalitium digito extento ſtatuæ æreæ, quæ proximè adſtabat, compoſuit. Sed cum penè omnes ſolum impeterent, ſuſpirioſis extis incaleſcentibus, primus ſe à luſu removit; annulum repentens invenit ſtatuæ digitum uſque ad volam curvatum. Diu ibi luctatus, quòd nec annulum ejicere, nec digitum valeret frangere, tacitè diſceſſit, re ſodalibus celata, ne vel præſentem riderent, vel abſentem annulo privarent. Ita nocte intempeſta, cum famulis rediens, digitum iterum extentum, & annulum ſubreptum miratus eſt. Diſſimulato damno novæ nuptæ blanditiis delinitus eſt. Cumque hora cubandi veniſſet, ſeque juxta uxorem collocaſſet, ſenſit quiddam nebuloſum & denſum inter ſe & illam volutari, quod poſſet ſentiri, nec poſſet videri. Hoc obſtaculo ab amplexu prohibitus, vocem etiam audivit: Mecum concumbe: quia hodie me deſponſaſti. Ego ſum Venus, cujus digito appoſuiſti annulum, habeo illum, nec reddam. Territus ille tanto prodigio, nihil referre auſus eſt, nec potuit: inſomnem illam noctem duxit, tacito judicio rem examinans. Elapſum eſt in hoc multum tempus, ut quacunque ille hora gremio vellet conjugis incumbere, illud idem ſentiret & audiret: alias ſanè valens, & domi aptus & militiæ. Tandem querelis uxoris commonitus, rem parentibus detulit. Illi habito conſilio, Palumbo cuidam ſuburbano presbytero negotium pandunt. Erat is Necromanticis artibus inſtructus, magicas excitare figuras, dæmones territare, & ad quodlibet officium impellere. Pactus ergo grande mercimonium, ut, ſi amantes conjungeret, multo ære fulciret marſupium, in omne ſe ingenium novis artibus

exci-

excitavit, compoſitamque epiſtolam juveni dedit: Vade, inquiens, illa hora noctis in compitum, ubi ſe findit in quadrivium, & ſtans tacitè conſidera; tranſient ibi figuræ hominum utriuſque ſexus, omnis ætatis, omnis gradus, omnis poſtremò conditionis, quidam equites, quidam pedites, alii vultum in terram dejecti, alii tumido ſupercilio elati, & prorſus quicquid ad lætitiam vel triſtitiam pertinet, in eorum videbis & vultibus & geſtibus: nullum eorum compellabis, etſi loquantur tecum: ſequetur illam turbam quidam reliquis ſtatura procerior, forma corpulentior, curru ſedens; huic tacitus epiſtolam trades legendam; fiet è veſtigio quod voles. Fac tantum præſenti animo ſis. Aggreditur ille iter præceptum, & nocte ſub dio aſtans, fidem dictorum presbyteri viſu explorat. Nihil enim fuit, quod minus promiſſis deſideraret. Inter cæteros quoque tranſeuntes vidit mulierem ornatu meretricio mulam inequitantem: crinis ſolutus humeris involitabat, quem vitta aurea ſupernè conſtrinxerat: in manibus aurea virga: quâ equitaturam regebat, ipſa pro tenuitate veſtium penè nuda, geſtus impudicos exequebatur. Quid plura? ultimus, qui dominus videbatur, oculos terribiles in juvenem exacuens, ab axe ſuperbo ſmaragdis & unionibus compoſito cauſas adventus exquirit. Nihil ille contra, ſed protenta manu porrigit epiſtolam. Dæmon notum ſigillum non auſus contemnere, legit ſcriptum, moxque brachiis in cœlum elatis: Deus, inquit, omnipotens, in cujus conſpectu omne peccatum eſt fœtor, quamdiu pateris nequitias Palumbi presbyteri? Nec mora, ſatellites à latere ſuo miſit Diabolus, qui annulum extorquerent à Venere, illa multum tergiverſata, vix tandem reddidit. Ita juvenis voti compos, ſine obſtaculis potitus eſt diu ſuſpiratis amoribus. Sed Palumbus, ubi Dæmonis ad Deum de ſe clamorem audivit, finem dierum ſibi præſignari intellexit. Quocirca omnibus membris

ultrò truncatis, miſerabili defunctus eſt pœnitentia, confeſſus Papa coram populo Romano inaudita flagitia. Acciderunt hæc temporibus Gregorii VI. Papæ.

Neque tamen annulus ab amantibus dono datus ſemper erat conjugii ſymbolum: ſed interdum amoris tantùm aucupium. Talis enim fuit ille, quem Paleſtrio Militi detulit apud Plautum in Milite Act. 4. Sce. 1. verſ. 2.

PAL. *Hunc arrababonem amoris primum à me accipe*
PYRG. *Quid hic? unde eſt?* PAL. *à luculenta atq; feſtiva fœmina*
Quæ te amat, tuamq; expetiſſet pulchram pulchritudinem:
Ejus nunc mihi annulum ad te ancilla, porrò ut deferrem, dedit.

Nec alio fine Pamphilus annulum Philumenæ per vim detractum Bacchidi meretriculæ donavit, apud Terentium in Hecyra Act. 5. Sce. 3. Quomodo & Ovidius amicæ ſuæ annulum dono miſit lib. 2. Amor. Eleg. 15. Et quando de amantibus mentio incidit, alium quoque illorum morem circa annulos indicabo. Solebant enim illi annulos, quos amice digitis geſtabant, inſpicere & oſculari. Ennianum illud apud Iſidorum lib. 1. Originum cap. 26. ita capio, ſive Nævii eſt in Tarentilla, cui Feſtus id videtur tribuere. Verſus hi ſunt:

Alium tenet, alii nutat, alibi manus
Eſt occupata: alii perpellit pedem:
Alii annulum dat ſpectandum à labris.

Apud Plautum quoque in Aſinaria, inter cæteras leges amicæ præſcriptas, & hæc conditio ab amaſio refertur in ſyngraphum:

Spectandum ne cui annulum det, neq; roget.

Innuit idipſum & Tibullus lib. 1. Eleg. 6.

Sepe

Sæpe velut gemmas ejus ſignumq; probarem,
Per cauſam memini me tetigiſſe manum.

Quid? quòd improbi amatores annulos & armillas per laſciviam amicis planè detrahebant. Terentius Hecyra Act.4.Sc.1.de Pamphilo:

Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum.

Et Act.5.Sc.3.

Homo ſe fatetur, vi in via, neſcio quam compreſſiſſe,
Dicitq; ſeſe illi annulum, dum luctat, detraxiſſe.

Pacuvius apud Feſtum:

Repugnanti ego porrò huic vi detraxi ungulum.

Horat.lib.1.od.9.

Pignuſq; direptum lacertis,
Aut digito malè pertinaci.

Caput XIX.

De Veneta Sponſaliorum maris ratione: Quæ ejus origo.

Annulus ſponſalitius, cujus in præcedenti capite facta mentio eſt, aurem mihi vellit, & admonet, ne hic prætercam Venetorum conſuetudinem, quorum Dux die Aſcenſionis Dominicæ, quo nundinæ Venetiis celebrantur, Thalamego inaurata, & ſculpturis picturisque inſignibus exornata, quam Bucentaurum vocant (in Synodo Florentina Πουτζιν́δόρον dicitur) vectus cum magna pompa ſplendidoque procerum comitatu, ex urbe ad Adriatici maris præcipuum portum (al Lio appellant) quotannis proficiſcitur: ubi certis cum ceremoniis Thetidi Adriaticæ ſponſaliorum arrham, annulo aureo mari injecto, ſolvit. Origo hujus ritus

ritus hæc eſſe perhibetur. Ajunt Alexandrum III. Pontificem cum à Friderico I. Imperatore à faſtigio Pontificiæ dignitatis dejectus atque proſcriptus, nullum ſibi tota Italia locum tutum eſſe relictum cerneret, ignoto habitu Venetias profugiſſe, & in monaſterio Publicæ Chritatis diſſimulata, quam gerebat, perſona ad ſordidum culinæ miniſterium, ut occultius lateret, ſe ultrò demiſiſſe: quem aliquantò pòſt neſcio cujus indicio cognitum Dux Zianus non ſolùm benignè excepit, ſed & pacis cum Friderico jungendæ & recuperandæ dignitatis ſpem ipſi fecit. Miſſi igitur ad Imperatorem legati, qui pro Pontifice intercederent: verùm is ad mentionem pacis cum Papa ineundæ adeo excanduit, ut bellum illis denunciaret, niſi hoſtem & fugitivum hominem primo quoque tempore ad ſe ſub cuſtodia vinctum miſerint. Sed cum Veneti obtemperare recuſarent, Imperator filium Othonem ſuum cum quinque & ſeptuaginta longis navibus ad invadendam illorum civitatem, perſequendumque Pontificem mittit: cui obviam factus Zianus Dux, in claſſem Imperatoriam impetum fecit, eaque poſt aliquot horarum prælium partim capta, partim fuſa fugataque ipſum Othonem cum multis illuſtribus viris cepit, & Venetias ſecum adduxit. Hoc felici ſucceſſu lætus Pontifex Ziano è pugna reduci primò victoriam gratulatus, inde annulum porrigens aureum: Accipe, inquit, Ziane & me autore ipſum mare hoc tibi pignore obnoxium reddito; quod tu tuique ſucceſſores quotannis ſtato die ſervabitis: ut omnis poſteritas intelligat, maris poſſeſſionem jure belli veſtram eſſe quandoque factam: atque ut uxorem viro, ita illud veſtro ſubjacere imperio: ut uſurpem verba Sabellici, qui hiſtoriam hanc lib. 7. decadis primæ memoriæ prodidit. Sed cum Anno CIϽ IϽCII. ipſemet hanc ſolemnitatem

tatem una cum nobiliſſimo & ampliſſimo D. Franciſco Witzendorfio Reip. Luneburgenſis Senatore optimo oculis meis viderim, temperare mihi non poſſum, quin ejus uberiorem deſcriptionem afferam ex l.b. 2. Venetiarum Germani Audeberti, qui his illam verſibus expreſſit:

Venerat ille dies, quo Chriſtus ab æthere ſummo
Virginis intactæ caſtam demiſſus in alvum
Ut morte inſons fuſoq; cruore piaret
Humanas maculas, labemq; aboleret avitam
Mortalis vitæ poſt non mortalia facta
Deformi, immerita & crudeli morte peremptus,
Morte triumphata, domito divinitus Orco,
Mirando adſcenſu patrium repetivit olympum.
Illo manè die, roſeis ubi lutea bigis
Tithoni conjux rutilantia protulit ora
Phœbusq; Oceano currus eduxit Eoo.
Haud mora, conveniunt proceres ad principis aulam,
Quem primum ſolito patrum de more ſalutant,
Mox pompæ accingunt, magna comitante caterva.
Ante Sacerdotum graditur longiſſimus ordo
Divinas ſacris mulcentum vocibus auras.
Arguta auditur citharæ concentus, & oris,
Mox acris lituûm ſonitus, clangorq; tubarum.
Vexilla ante Ducem diſcreta colore feruntur.
Alba notant pacem: bellum ſaturata cruore
Purpuero: nitidum violæ mentita colorem,
Cæruleive ſali, pacis ſunt ſigna ſequeſtra.
Album inſigne prait, ſi pax: quod tingitur oſtro,
Si fera bella fremunt: Conchyli murice fulgens
Et Veneta ſanie, ad tempus quando arma quieſcunt,
Utq; ſibi praeunt, variantia tempora ſignant.
Præterea videas Ducibus data munera quondam

Pon-

Pontifice à ſummo, ſellam, pulvinar & enſem
Umbellamq; auro rutilantia ſingula duro.
Tum demum ſimili circumradiante metallo
Ornatus trabea, & prolixo ſyrmate Princeps
Carbaſeoq; ſacram cinctus velamine frontem,
Purpura quod fulvo decorat circumdata limbo
Averſa cornu referens in parte recurvum,
Regum oratores inter, gravitate ſerena
Incedit medius, proceres quem pone ſequuntur,
Incaniq; Patres, urbis decora alta ſuperba,
Cateraq; Auguſti ſeries delecta Senatus.
Proxima magnifica ducunt ad littora pompa
Induti infectas iterato murice veſtes,
Hi molli Æthiopum in ſilvis è vellere carptas,
Depexas alii Scythicorum ex arbore Serum,
Quas Arabum dicas bombycum tenuia fila,
Arte laborata & variis diſtincta figuris:
Ars mira & veteri non unquam incognita ſeclo,
Ut nec tam tenues deducat aranea telas.
Ut littus tetigere maris, portumq; petitum,
Ilicet Hadriacam conſcendunt protinus Argo
Urbis opus, (Grajo de nomine Bucetaurum)
Dux & Patricii, Regumq; Ducumque potentum
Legati illuſtres, pars non ingloria cœtus.
Nec mora, conſidunt tranſtris quinto ordine nautæ,
Pronìq; adductis findunt vada ſala lacertis,
Remorum æquato libramine & æquora verrunt
Certatim: verſo caneſcunt marmore fluctus,
Et diducta crepant ſtridenti cærula roſtro.
Tum procul ex oculis ablata recedere tellus,
Summaque celſarum rareſcere tecta domorum
Nec non aëriæ ſenſim ſe abſcondere turres.
Centauro invehitur magna Dux ipſe, ſenatusq;
(Hinc

(Hinc atq; hinc illam gemina ſtipante triremi
Ad ſubditos motus armiſq; viriſq; referta)
Agmine remorum: donec rumore ſecundo
Auſpiciisq; Deis tandem delatus in altum eſt.
Conſiſtit pinus, preſſas ubi ſenſit habenas:
Dente velut fixo firmam tenet anchora navem.
Implorant Superos, ut ſint felicia vincla
Conjugii ſtabilis Neptuni numine amico.
Finitis precibus cunctiſq; faventibus ore,
Stans celſa in puppi Princeps gravitate verendus
Summus ſplendentem digitis ſimilemq; cadenti
Oſtentans auro concluſam divite gemmam,
Hæc ait: IN SIGNUM IMPERII VERI ATQUE PERENNIS;
(Nam memini atq; animo ſolemnia verba notavi)
HAC GEMMA ÆTERNUM MIHI TE DESPONDEO DORI.
Qua rata Rex pelagi nutu connubia firmat,
Tuncq; ſibi generum Thetis emit omnibus undis.
Principis è manibus cum dicto emiſſus amaras
Annulus intrat aquas: nautarum turba natandi
Conſulta inſequitur, ſcrutatoreſq; profundi
Prælia projecto miſcent ſub fluctibus auro.
Sic ubi venator deprenſi viſcera cervi
Quem clamore premens, caniburq; ad retia pulſum
Stravit humi multo fundentem ſanguine vitam,
Euge, Euge ingeminans, canibus partitur anhelis:
Qui inter ſeſe certantes rapta revellunt
Mordicus & roſtro diſcerpunt fruſtra cruento;
Enixè ardentes, villiſq; horrentibus urgent.
Urinatorum certamine pulſa reſultant
Littora: juncta premit cymbam ſibi cymba propinquam

Et ſub contiguis latet æquoris nuda phaſelus.
Antiqui ritus (neq; enim levis hujus origo eſt)
Pluribus ignotam ſi vis cognoſcere cauſam,
Expediam paucis, ne res ludicra putetur.
Præſul Alexander Romanæ tertius urbis
Ænobarbi armis ſolio depulſus ab alto,
Quo fugeret dubius, cui ſe committeret oræ,
Præ reliquis Venetum prudens elegit aſylum.
Illinc certa ſalus profugo & victoria fuſis
Hoſtibus à magno navali Marte Ciano.
Quo duce captus Otho Federici Martia proles,
Captivas gemuit, mergiq; trahiq; triremes
Quadraginta octo, dejectamq; æquore claſſem,
Et ſe magnifico duci potuiſſe triumpho.
Excepere Ducem feſtis applauſibus omnes,
Et reducem amplexi, verſis ad ſidera palmis,
Supremo grates meritas egere Tonanti,
Qui ſcelerum vindex inſanos fregerit auſus.
Tum pius Antiſtes, grato ſpectabilis ore,
Inclite Dux, inquit, ſi quod nomenq; decusq;
In terris gerimus, nobis auctoribus iſto
Pignore (de ſolido pignus fuit annulus auro)
Deſponſa caram ſuperi maris Amphitriten,
Annuaq; inſtaurent venturi pacta nepotes.
His pelagi imperium ſponſalibus accipe dextro
Sidere ſiq; tuæ virtuti reddita merces.
Dixit: & obſtans Divos rata vota precatur.
Fœdere percuſſo, celebratis ritè Hymeneis,
Ilicet obverſi, tendunt ad litoris oram
Divi Nicoleos inſignem nomine & æde
Antiqua ſaxo longam teſtante ſenectam.
Hic Venetus vitta crines circumdatus alba
Publica vota facit ſummo Patriarcha parenti.

Mox fuſis precibus ſacriſque ex more peractis,
Ingentem repetunt Centaurum Duxq; Patresq;
Lectorumq; cohors comitum: freta cærula torquent.
Protinus adnixi magno conamine nautæ,
In lento validos curvantes æquora remos:
Hinc rauco fremitu præfracta remurmurat unda,
Dum ſibi reſpondent parili moderamine tonſæ
Uncta vagis abies celeri pede labitur undis.
Non tam præcipiti per plana, per ardua curſu
Corripuêre viam repetita in verbera proni,
Dulcis Olympiacæ tetigit quos gloria palmæ:
Nec ſic raſit iter rapidis Schæneia plantis,
Alite nec curſu victor Megareius heros.
Incipiunt humiles ſenſim ſe attollere turres,
Urbs aperire ſinum, propiusq; accedere moles.
Tum portu accepti repetunt regalia tecta,
Tecta renidenti ſplendentia marmore & auro,
Ignibus æthereis rutila certantia luce,
Interiora domus variis animata figuris
Herôum expreſſos videas oſtendere vultus.

Verùm hîc ſubſiſtimus: ne in exſcribendo modum excedamus. Faciunt autem hujus ſolemnitatis mentionem præter eos, quos jam laudavi, etiam Stephanus Forcatulus libr. 3. de Gallor. Imperio & Philoſophia. Salmuthus in Guidonis Pancirolli librum Rerum jam olim derpeditarum capite de Armamentariis. Contarenus lib. 2. de Repub. Venetorum. Martinus Cruſius lib. 5. Germano-Græciæ cap 2. Notis ad Gratulationem 2. Kornemanus in 3. parte Templi Naturæ hiſtorici Conſideratione 17. qui omnes uno ferè ore teſtantur, Venetos ad denotandum maris Adriatici dominium, quod ſibi arrogant, hanc conſuetudinem uſurpare. Iti ùm verò Pontifex Romanus illis hoc dominium do-

naverit, aliis diſputandum relinquo. Mihi verò hoc loco in mentem veniat argutum & mordax reſponſum Hieronymi Donati Legati Veneti, qui per jocum ab Alexandro Borgia Pontifice ejus nominis VI. interrogatus, unde hoc maris imperium accepiſſent, reſpondiſſe fertur: Oſtendat mihi Veſtra Sanctitas inſtrumentum patrimonii S. Petri, & à tergo ſcriptam inveniet conceſſionem factam Venetis maris Adriatici: ut refert Sebaſtianus Monticulus in tractatu de patria poteſtate pag. 54. Non diſſimile eſt, quod Ampliſſimus & CL. Dn. Philippus Camerarius narrat, ſe à fide dignis audiviſſe, Venetos ante aliquot annos à Pontifice Romano, poſtquam ille Anconam in ſuam poteſtatem redegerat, interpellatos fuiſſe, quo jure vectigalia, & alias jurisdictiones in mari Adriatico ſibi vendicarent, cum tamen nulla privilegia hac de re monſtrare, neque jus ſuum docere legitimè poſſent. Ad hanc rem eos & quidem argutè reſpondiſſe; Se mirari quod iſta privilegia peterentur demonſtrari, quæ Pontifices ipſi penes ſe jam pridem & quidem arcethypa, tanquam rem ſacram, diligentiſſimè in ſuis archivis cuſtodirent, eaque facilè reperiri poſſe, ſi Donationis Conſtantini membranæ pars exterior, in qua ea majuſculis literis conſcripta eſſent accuratiùs inſpiceretur, libr. 1. Meditat. hiſtor. cap. 6. Concludam hoc caput cum Johanne Ignæo Jureconſulto Pontificio in Repetit. L. donationes n. 21. in fin. C. de Donat. inter Vir. & ux. ubi belle & argutè ſcribit: InDonatione Conſtantini cæcos aliquid vidiſſe, ſurdos audiviſſe & mutos locutos eſſe, Ern. Cothm. de Cod. L. 1, Tit. 1. n. 106.

CA-

CAPUT XX.

De uſu annulorum in Epiſcoporum inveſtitura. Ejus origo à Carolo Magno. Bella ſuper hac re inter Imperatores & Pontifices geſta. Ipſum pontifi.em quoque à Friderico Barbaroſſa per annulum inveſtitum. Annulum etiam in Impp. in auguratione adhibitum. Feuda per annulum confirmata.

VErùm age, dicamus etiam de uſu annulorum in Epiſcoporum inveſtituris: Cujus moris ante Caroli M. tempora nullum reperio apud ſcriptores veſtigium. Poſtquam verò is ab Adriano Pontifice Rom. contra Longobardos Italiam infeſtantes ac ferrum urbi ſervitutemque minitantes in auxilium vocatus, Deſiderium ultimum ipſorum Regem, cum uxore & liberis Italia expulit, ac eorum, quæ bello ceperat, maximam partem Eccleſiæ Romanæ, cui erepta erant, reſtituit, in univerſali Synodo, Romæ à centum & quinquaginta tribus Epiſcopis & Abbatibus habita, decretum fuit, ut Carolus Magnus jus & poteſtatem eligendi Romanum Pontificem, ordinandique ſedem Apoſtolicam haberet, & inſuper Archiepiſcopi Epiſcopique per ſingulas provincias ab eo inveſtituram acciperent: ut præter Canonem *Adrianus* Diſtinct. 63, teſtatur. Sigebertus in actis anni IↃC CLXXIII. Walthramus Naumburgenſis Epiſcopus in libro de Epiſcoporum inveſtitura, Martinus Polonus in Chronicis. Marſilius Patavinus de Translatione Imperii cap. 8. Sigonius lib. 4. de Regno Italiæ. Hoc jus poſtea fuit Othoni I. Imp. à Leone VIII. Pontifice confirmatum, cujus Bulla ſuper hac re extat C. *In Synodo* Diſtinct. 68. quam non

pigrabor hic adſcribere: Ea verò ſic habet: *Ad exemplum B. Hadriani Apoſtolicæ ſedis antiſtitis, qui domino Carolo victorioſiſſimo Regi Francorum & Longobardorum Patriciatus dignitatem ac ordinationem Apoſtolicæ ſedis & inveſtituram Epiſcoporum conceſſit; Ego quoque Leo Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, cum toto clero ac Romano populo conſtituimus, & confirmamus & corroboramus, & per noſtram Apoſtolicam autoritatem concedimus atque largimur Domino Othoni primo Regi Teutonicorum ejusque ſucceſſoribus hujus regni Italiæ in perpetuum facultatem eligendi ſucceſſorem, atque ſummæ ſedis Apoſtolicæ Pontificem ordinandi, ac per hoc Archiepiſcopos, ſeu Epiſcopos ut ipſi ab eo inveſtituram accipiant & conſecrationem, unde debent: exceptis his, quos Imperator Pontificibus & Archiepiſcopis conceſſit. Et ut nemo deinceps cujuſque dignitatis vel religioſitatis eligendi vel Patricium vel pontificem ſummæ ſedis Apoſtolicæ, aut quemcunque Epiſcopum ordinandi habeat facultatem, abſque conſenſu ipſius Imperatoris (quod tamen fiat abſque omni pecunia) & ut ipſe ſit Patricius & Rex. Quod ſi à clero & populo quis eligatur Epiſcopus, niſi à ſupradicto Rege laudetur & inveſtiatur, non conſecretur. Si quis contra hanc regulam & Apoſtolicam autoritatem aliquid molietur, hunc excommunicationi ſubjacere decernimus: & niſi reſipuerit, irrevocabili exitio puniri vel ultimis ſuppliciis affici.* Videatur & Waltramus Naumburgenſis Epiſcopus De Inveſtitura Epiſcop. Marſilius Patavinus De Tranſlatione Imp. cap. 10. & in Defenſore pacis part. 2. cap. 28 Theodoricus à Niem. lib. 1. Sigonius lib. 7. de Regno Italiæ.

Inter alia autem Inveſtituræ hujus ſacerdotalis ſolemnia etiam Annulum fuiſſe uſurpatum reperio, quem unà cum baculo Imperator aut Rex tanquam certum ſymbolum mittere ſolebat illi, cui beneficium aliquod volebat conferre. Ganguinus lib. 4. in vita Caroli Magni

cujus erga Pontificem merita cum recenſuiſſet, mox ſubjungit: *Quibus beneficiis ut Pontifex gratiæ aliquid rependeret, Carolum multis ornavit privilegiis: Quorum illud maximum fuit, donare Eccleſias idoneis Sacerdotibus poſſe: id à Sacerdotibus Inveſtitura vulgò appellatur: qua ſine Eccleſiam, vel, ut nunc loquimur, beneficium nemo poſſidebat. Recipiebat enim à Rege, qui beneficium adepturus eſſet, annulum vel ſimile quippiam, argumentum ſcilicet Regiæ in eum gratitudinis. Intereſt enim regum noſſe, qui majores maximè Eccleſias adminiſtrent, quarum ipſi tutores ſint.* Et ante ipſum Willielmus Malmesburienſis de Rebus geſtis Anglorum lib. 2. in oratione Gregorii VI. Pontificis Maximi: *Laudatus eſt olim prædicandæ memoriæ prædeceſſor noſter Adrianus primus, quod inveſtituras Eccleſiarum Carolo Magno conceſſerit, ita ut nullus electus conſecretur ab Epiſcopo, niſi prius à rege inſigniretur & annulo & baculo.* Quando autem caſu veniebat, ut Epiſcopus ſive Abbas moreretur, tunc Principes ac primores ejus Collegii aut civitatis annulum ac virgam paſtoralem defuncti ad aulam Imperatoris transmittebant, qui poſtea ſacra illa inſignia, cuicunque vellet, conferebat. Andreas Abbas, poſtea Bambergenſis Epiſcopus, de vita S. Otthonis lib. 2. cap. 5. & 6. *Nec multò poſt annulus & virga paſtoralis Bremenſis Epiſcopi ad curtem Regiam perlata eſt. Hoc ſiquidem tempore Eccleſia liberam electionem non habebat, ſicut poſtea ſub Henrico V. mediante piæ memoriæ Calliſto Papa, actum eſt: Sed mox capitanei civitatis illius, annulum & virgam paſtoralem ad Palatium transmittebant; ſicque regia autoritas, communicato cum Aulicis conſilio, orbatæ plebi idoneum conſtituebat Præſulem. Itaque cum ut diximus, virga paſtoralis & annulus Epiſcopi Bremenſis Imperatori offerreretur: mox ille accerſito unicè dilecto ſibi Othone, munera*

nera hac ei conſervanda tradidit. Poſt paucos vero dies, rurſum annulus & virga paſtoralis Ruperti Babebergenſis Epiſcopi Domino Imperatori transmiſſa eſt.

Cur autem per Annulum & Baculum Epiſcopatus & Abbatiæ tradantur, ejus rei non unam cauſam reperio à ſcriptoribus aſſignari. Canon 9. Concilii Aquasgranenſis Tom. 3. Conciliorum: *Sacerdoti, dum conſecratur, datur Baculus, ut ejus judicio ſubditam plebem vel corrigat, vel infirmitates infirmorum ſuſtineat: Datur & Annulus propter ſignum Pontificalis honoris, vel ſignaculum ſecretorum. Nam multa ſunt, quæ ab oculis carnalium minusque intelligentium occultantes ſacerdotes quaſi ſub ſignaculo condunt, ne indignis quibuſque ſacramenta Dei aperiantur.* Sed aliam & meo quidem animo elegantiorem affert CL. Dn. Rittershuſius noſter in partitionibus Feudalibus cap. 8. *Epiſcopatus antiquo jure Gallico per annulum & virgam tradebantur: Eoque baculo ſive pedo paſtorali officii ſui admonentur Epiſcopi, quod gregem Dominicum paſcere debeant: ſicut annulo admonentur, quòd deſponſata ſit ipſis Eccleſia, cui fidelem curam impendere debent.* Quare etiam, ſi quando uſu veniebat, ut propter delictum aliquod è gradu dejicerentur, tum annulum hunc, quo erant inveſtiti, deponere cogebantur. Petrus Diaconus libr. 4. Chron. Caſinenſ. cap. 123. ubi agit de depoſitione Abbatis Rainaldi: *... illorum juſſu, aſtantibus omnibus, virgam & annulum & regulam ſupra corpus ſanctiſſimi Benedicti depoſuit.* ... ſi dejectus à gradu innocens reperiebatur, eundem annulum ab Epiſcopo coram altari recipiebat. Concilium Toletanum IV. cap. 27. Tomo ſecundo Conciliorum: *Epiſcopus, Presbyter aut Diaconus ſi à gradu ſuo injuſtè dejectus in ſecunda Synodo innocens reperiatur, non poteſt eſſe quod fuerat, niſi gradus amiſſos recipiat coram altari*

altari de manu Epiſcoporum: ſi Epiſcopus eſt, orarium, annulum & baculum. Hujuſmodi fuerunt procul dubio 16. *illi annuli pontificales boni & magni, de Rubino unus & impoſitis aliis gemmis minutis, de ſmaragdo unus, de ſapphiro unus, de Topazio unus,* quos inter Κειμήλια Eccleſiæ Moguntiacæ recenſet Conradus Epiſcopus in Veteri Chronico Rerum Moguntiacarum: quod extat Tomo Hiſtoricorum Germanorum à Juſto Reubero editorum, pag. 450. & ſeqq. Non inconveniens eſſe videtur, inſerere hic cenſuram viri religioſi, Petri Bleſenſis, de geſtatione annulorum in Abbate, quæ extat epiſtolâ 90. *Retulit mihi quidam nuncius veſter, qualiter Dns. Papa vos mitra proprii capitis, & aliis ornamentis epiſcopalibus inſignivit. De benedictione gaudeo: ſed inſignia Epiſcopalis Eminentiæ in Abbate nec approbo, nec accepto. Mitra enim, & annulus, atque ſandalia in alio, quàm in Epiſcopo, quædam ſuperba elatio eſt, & præſumptuoſa oſtentatio libertatis.* Et aliquanto poſt: *Putatis in ſuſceptione mitræ, ſandaliorum, & annuli veſtri monaſterii dignitatem plurimum promoviſſe: In his tamen nihil video, niſi inobedientiæ malum, ſeminarium odii, tumorem elationis, & ſuperbiæ ventum.*

Verùm hîc prætermittere non poſſum, ſuper Inveſtitura Epiſcoporum graviſſima inter Imperatores & Pontifices Rom. non modò diſſidia, ſed & bella exorta eſſe; dum illi quidem vetuſta jam conſuetudine, (ut Paulus Æmilius loquitur libr. 5. in vita Philippi I.) ſcipionem ſacrum annulumque paſtoralem Epiſcopis cæteriſque patribus dabant, eamque ſacrarum dignitatum veſtituram, juraque regia appellabant; hi verò omni ſtudio & contentione impedire conabantur, ne Epiſcopi de ſeculari manu inveſtituram acciperent, nefas eſſe rati, Imperatores, qua enſem dextra ſtringant bellaque gerant,

eadem annulum ſacrum & contrectare & arbitratu ſuo induere Pontificum Patrumque digito ac manibus, quæ ſacroſanctum Chriſti corpus tangant. Tandem verò poſt longam contentionem Henricus V. Imper. à Paſchali II. Pontifice decretum obtinuit, quo ſibi jus inveſtiendi Epiſcopos per annulum & Baculum de novo aſſeruit. De qua reſcriptor Anglicanus Matthæus Paris Monachus Albonenſis hiſtoria Anglor. in Willielmo Primo, Anno CIↃ CXII. his verbis: *Facta eſt contentio Romæ inter Papam Paſchalem & Henricum Imperatorem hac de cauſa: Imperator uti voluit privilegio anteceſſorum, habito annis trecentis ſub Romanis Pontificibus ſexaginta, qui licitè dederant Epiſcopatus & Abbatias per annulum & Baculum paſtoralem. Econtrà cenſebant Romani Pontifices nec poſſe nec debere dari per virgam vel Annulum Epiſcopatum, vel aliquam inſtitutionem Eccleſiaſticam à manu recipere Laicali. Facta eſt pax inter Imperatorem Henricum & Papam Paſchalem, ita ut Epiſcopi deinceps & Abbates inſtitutionem accipiant ab Imperatore & ſuis ſucceſſoribus per virgam & annulum, & prius faciant Epiſcopo, ad quem pertinent, Canonicam obedientiam & conſecrationem accipiant conſuetam.* Eadem tradit Sigebertus in Chronico ſub Actis Anni CIↃ CXI. *Rex Henricus Romam vadit propter ſedandam diſcordiam, quæ erat inter Regnum & Sacerdotium, quæ cœpta à Papa Gregorio VII. qui & Hildebrandus nominatus eſt, & excogitata à ſucceſſoribus ejus Victore & Urbano & præomnibus à Paſchali, magno ſcandalo erat toti mundo. Rex autem uti volens autoritate & conſuetudine & authoralibus privilegiis Imperatorum, qui à Carolo Magno, qui poſt de Regibus Francorum imperavit Romanis, jamque per trecentos & eo amplius annos imperaverant ſub 73. Apoſtolicis, dabat licitè Epiſcopatus & Abbatias & per Annulum & per virgam*

gam. Contra hanc majorum autoritatem cenſebant Papæ Synodali judicio, non poſſe nec debere dari per virgam vel annulum Epiſcopatum aut aliam Eccleſiaſtici juris inveſtituram à Laicali manu. Et quicunque ita Epiſcopatum aut aliam Eccleſiaſtici juris inveſtituram accipiebant, excommunicabantur. Propter hanc præcipuè cauſam Rex Romam tendebat, & ſi qui Longobardorum quoquo modo ei reſiſtere volebant, potenter eos proterebat. In reconciliatione autem, quæ facta eſt inter Imperatorem & Papam, (nam ipſum Papam cum Epiſcopis & Cardinalibus ceperat) die Paſchæ Henrico in Imperatorem coronato poſt lectum Evangelium tradidit ei Papa ante altare Apoſtolorum Petri & Pauli in oculis omnium Principum privilegium de inveſtitura Epiſcopatuū vel Abbatiarum tam per Annulum, quam per virgam, ſcilicet ut Regni ejus Epiſcopis vel Abbatibus liberè præter violentiam & Simoniam electis, inveſtituram virgæ & Annuli conferat: poſt inveſtitutionem verò canonicè conſecrationem accipiat ab Epiſcopo, ad quem pertinuerit, &c. Verba autem Decreti hujus Pontificalis, uti à Wilhelmo Malmesburienſi lib. 5. recitantur, hæc ſunt: *Paſchalis Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Chariſſimo in Chriſto filio, & per Dei omnipotentis gratiam Romanorum Imperatori Auguſto HENRICO ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Regnum veſtrum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, cohærere divina diſpoſitio conſtituit. Prædeceſſores ſiquidem veſtri probitatis & prudentiæ amplioris gratia Romanæ urbis coronam & Imperium conſecuti ſunt. Ad cujus videlicet coronæ & Imperii dignitatem tuam quoque perſonam, Fili chariſſime HENRICE, per noſtri Sacerdotii miniſterium Majeſtas divina provexit. Illud igitur dignitatis privilegium, quod prædeceſſores noſtri veſtris prædeceſſoribus Catholicis Imperatoribus conceſſerunt & privilegiorum paginis confirmaverunt,*

verunt, nos quoque tuæ dilectioni concedimus & præſentis privilegii pagina confirmamus, ut Regni tui Epiſcopu vel Abbatibus liberè præter violentiam vel Simoniam electis, inveſtituram virgæ & Annuli conferas: poſt inveſtitionem verò canonicè conſecrationem accipiant ab Epiſcopo, ad quē pertinuerit. Si quis autem à Clero vel Populo præter aſſenſum tuum electus fuerit, niſi à te inveſtiatur, à nemine conſecretur, exceptis nimirum illis, qui vel in Archiepiſcoporum vel in Romani Pontificis ſolent diſpoſitione conſiſtere. Sanè Archiepiſcopi vel Epiſcopi libertatem habeant à te inveſtitos Epiſcopos vel Abbates canonicè conſecrandi. Videatur & Sigonius lib.10.de Regno Italiæ pag. 248.

Cæterùm cum Calixtus II. Pontifex hoc Paſchalis decretum ratum habere nollet, quod ipſe Paſchalis ſtatim revocaverat, tanquam vi extortum, Imperator Henricus V. ejus minis & excommunicatione territus exemploque patris motus, inveſtituram Epiſcoporum & aliorum Prælatorum per annulum & baculum, Pontifici reſignavit: Pontifex verò rurſus Imperatori inveſtituram Epiſcoporum Prælatorumque per ſceptrum conceſſit: atque ita lis inter ſacerdotium & Regnum tum temporis ſopita eſt, ut tradit Abbas Urſpergenſis in Chronic. Robertus Abbas Montenſis Appendice ad Sigeberti Chronographiam anno CIↃCXXIII. Otto Friſingenſis libr. 7. Chronic. cap. 16. Gottfridus Viterbienſis in Panth. part. 17. pag. 1911. & ICVI. Marſilius Patavinus in Defenſore Pacis part. 2. cap. 26. Leopoldus de Bebenburg Epiſcopus Bambergenſis de Zelo veter. Principum Germaniæ cap. 8. Krantzius lib. 5. Saxon. cap. 4. Nauclerus Generat. 37. Sed ſatius eſt rem omnem ex ipſius conventionis formula exponere, quam ex Willielmi Malmesburienſis libr. 5. de Rebus geſtis Anglorum (apud hunc enim locuple-

cupletior extat, quàm apud alios) deſcribemus:

HENRICI V. IMPERATORIS CONSTITUTIO DE ELECTIONE ET INVESTITURA EPISCOPORUM ET ABBATUM, PUBLICATA IN COMITIIS WORMATIENSIBUS:

Ego HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus pro amore Dei & Romanæ ſanctæ Eccleſiæ & Domini Papæ Calixti & pro remedio animæ meæ dimitto Deo & ſanctis ejus Apoſtolis Petro & Paulo, ſanctæque Catholicæ Eccleſiæ omnem inveſtituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus Eccleſiis, quæ in Regno vel Imperio meo ſunt, canonicam fieri electionem & liberam conſecrationem. Poſſeſſiones & Regalia B. Petri, quæ à principio hujus diſcordiæ uſque in hodiernum diem, ſive tempore Patris mei, ſive etiam meo ablata ſunt, quæ habeo, eidem ſanctæ Romanæ Eccleſiæ reſtituo: quæ autem non habeo, ut reſtituantur fideliter juvabo. Poſſeſſiones etiam omnium aliarum Eccleſiarum & Principum & omnium aliorum tam Laicorum quam Clericorum, quæ in guerra iſta amiſſa ſunt, conſilio Principum vel Juſtitia dictante, quas habeo reddam, quas non habeo, fideliter ut reddantur juvabo. Et do veram pacem Domino Papæ Calixto, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & omnibus qui in parte ipſius ſunt vel fuerunt: & in quibus ſancta Romana Eccleſia auxilium poſtulaverit, fideliter juvabo, & de quibus mihi querimoniam fecerit, debitam ſibi faciam Juſtitiam. Hæc omnia acta ſunt conſenſu & conſilio Principum, quorum nomina ſubſcripta ſunt.

Albertus Archiep. Mog.	Abbas Foldeni
Fridericus Colon. Archiep.	Heremannus Dux
Ratisbonenſis Epiſcopus	Fridericus Dux
Babenburgenſis Epiſcopus	Bonifacius Marchio
Bruno Spirenſis Epiſcopus	Theobaldus Marchio

Augu-

Auguſtenſis Epiſcopus	Ernulphus Com. Pal.
Trajectienſis Epiſcopus	Othbertus Com. Pal.
Conſtantienſis Epiſcop.	Berengarius Comes.

CALIXTI II. PONTIFICIS ROMANI BULLA DE ELECTIONE ET INVESTITURA EPISCOPORUM ET ABBATUM PRO HENRICO V. IMPERATORE.

Ego Calixtus Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, tibi dilecto filio HENRICO Dei gratia Romanorum Imperatori Auguſto, Concedo electiones Epiſcoporum & Abbatum Teutonici Regni, qui ad regnum pertinent, in præſentia tua fieri abſque Simonia & abſque ulla violentia, ut ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, Metropolitani & Provincialium conſilio vel judicio, ſaniori parti aſſenſum & auxilium prabeas. Electus autem regalia à te recipiat, & quæ ex his jure tibi debet, faciat: ex aliis verò partibus Imperii conſecratus infra ſex menſes regalia à te per ſceptrum recipiat, & quæ ex his jure debet, faciat, exceptis omnibus, quæ ad Romanam Eccleſiam pertinere noſcuntur. De quibus verò mihi querimoniam feceris & auxilium poſtulaveris, ſecundum officium meum debitum, auxilium meum præſtabo. Do tibi veram pacem & omnibus, qui in parte tua ſunt vel fuerunt tempore hujus diſcordiæ. Data anno milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo, 9. Kal. Octobr. Acta hæc fuiſſe in conventu Vormatiæ ſi tradit Sigonius lib. 10. de Regno Italiæ. Sed quid in Epiſcoporum inveſtitura, quæ per annulum fiebat, probando tam multis opus? Res eſt proletaria & omnibus, qui Germanicarum rerum ſcriptores primoribus tantùm digitis attigerunt, nota. Illud verò non item, quod etiam inter Papalis inveſtituræ ornamenta & inſignia Annulum reperio. Nam ſic Octavianum Antipapam, qui ſe Victorem XI appellavit, à Friderico I. Barbaroſſa per annulum eſſe inveſtitum,

diſertè ſcribit Arnulphus Epiſcopus Lexovienſis in Epiſtola ad Archiepiſcopos & Epiſcopos Angliæ, qua hoc factum, tanquam indignum, reprehendit his verbis: *Caterùm hic* (Fridericus) *blanda ſchiſmatici deſperantis humiliatione ſeductus eſt, dum ille perſonam ſuam arbitrio exponit & cauſam, neque ſe quicquam fore, niſi de ſola ipſius voluntate præſumit. Unde & ad pedes ejus ipſa dicitur Apoſtolatus inſignia reſignaſſe, poſteaque de manu ipſius inveſtituram accepiſſe per annulum, ut veteri ſcilicet quæſtione compoſita, regnum plane de ſacerdotio, de ſpiritualibus temporalia, de Eccleſiaſticis viderentur ſecularia triumphaſſe.* Ipſe etiam Alexander Papa ſuper hac re mirum in modum conqueritur in Reſcripto, quod extat inter Arnulphi Epiſtolas: *Caterùm ut prædictus imperator Eccleſiam Dei ſuæ videretur ſubjugare & ſupponere ditioni, & eam in ſupremam redigere ſervitutem, memorato Apoſtolo* (Octavianum intelligit) *ſicut dictum eſt, Pontificalia inſignia reddidit & eum de Papatu, quod eſt à ſeculis inauditum, per annulum prout dicitur, inveſtivit.* Non autem Eccleſiaſtica ſolùm beneficia per annulum conferebantur; ſed & in ipſius Imperatoris, aut Regis Romanorum inauguratione, inter alia inſignia, annulum fuiſſe adhibitum legimus, apud Johannem Trithemium in Chronic. cap. 20. Sigon. lib. 4. de Reg. Italiæ pag. 89. Et Helmoldus Presbyter lib. 1. Chronici Sclavorum cap. 32. ubi agit de depoſitione Henrici IV. Imperatoris: *Miſſi ergo à Principibus venerunt ad Regem, qui tunc fortè conſiſtebat in corte regia Hilgelsheim* (fortè Ingelheim) *Moguntinus, Colonienſis, Wormatienſis & pertulerunt ad eum mandatum ex ore Principum, dicentes: Fac nobis reddi coronam, annulum, & purpuram cæteraque ad inveſtituram Imperialem pertinentia filio tuo deferenda* Sigonius lib. 9. pag. 239. Quin & Annulum hodienum adhuc in Au-

Auguratione Regis Romanorum adhiberi, ex actu nuperrimæ Coronationis, Anno MDCXXXVIXX. (XXX.) Decembr. Ratisbonæ celebratæ, & in Cancellaria Moguntinenſi conſignatæ, videre liquet. Cum enim Invictiſſimi Imperatoris noſtri Filius, FERDINANDUS III. unanimi Electorum ſuffragio Rex Romanorum in Conclavi jam deſignatus, jamque ad Coronationem facientia Solemnia peragenda eſſent, tunc Elector Moguntinus pretioſiſſimum Annulum ab Altari porrectum novi Regis digito his verbis aptavit:

„ Accipe regiæ dignitatis annulum, & per hoc „ Catholicæ fidei cognoſce ſignaculum; & ut hodiè „ ordinaris Caput & princeps regni & populi: Ita per- „ ſeverabilis auctor & ſtabilitor Chriſtianitatis, & Chri- „ ſtianæ fidei fias, ut feliciter in opere cum Rege Re- „ gum glorieris, per eum, cui eſt honor & gloria per in- „ finita ſecula ſeculorum; Amen. Carpzovius ad Legem Regiam cap. 11. ſect. 10. n. 34. pag. 806. b.

Ipſi quoque Imperatores feuda interdum per annulum confirmabant. Petrus Diaconus lib. 4. Chronici Caſinenſis cap. 126. *Lotharius Imperator accepto à Ptolomeo Romanorum Conſule ſacramento, Reginulfo illius filio obſide, per annulum, quem gerebat manu, confirmavit ei, ipſiusq; heredibus in perpetuum totam terram illam ſcilicet, quæ ſibi ex parentum hereditate pertinebat.* Atque hunc annulum à domino in ſignum inveſtituræ acceptum Vaſallus pro teſtimonio proferre ſolebat, ſi quando controverſia ſuper feudo naſceretur. Cujus rei luculentum exemplum extat apud Abbatem Urſpergenſem, qui in Chronicis anno ıɔCCCVIII. autor eſt, Henricum Imperatorem Ducatum Suevorum, vivente adhuc Ottone Duce, Bertholdo Comiti promiſiſſe, eique annulum ſuum, velut hujus rei commonitorium de-

dediſſe: quem ille diligenter ſervans, poſt amborum obitum, Imperatoris ſcilicet & Ducis, Imperatrici Agneti, Imperium tunc diſponenti, obtulit, eamque annulum agnoſcentem, pro Ducatu ſibi commiſſo commonuit. Vid. Johannis Naucleri Chronographiam Generatione 36.

Quid? quod & Adrianus Pontifex Henrico II. Anglorum Regi annulum miſit, cum Hyberniam illi jure hæreditario poſſidendam donaret. Johannes Saresberienſis lib.4 Metalogici, cap.42. *Ad preces meas Adrianus Pontifex illuſtri Regi Anglorum Henrico II. conceſſit & dedit Hyberniam jure hæreditario poſſidendam, ſicut litera ipſius teſtantur in hodiernum diem. Nam omnes inſulæ de jure antiquo, ex donatione Conſtantini, qui eam fundavit & dotavit, dicuntur ad Romanam Eccleſiam pertinere. Annulum quoque per me tranſmiſit aureum, Smaragdo optimo decoratum, quo fieret inveſtitura juris in gerenda Hybernia. Idemque adhuc annulus in curali archio publico cuſtodiri juſſus eſt*, quem locum mihi doctiſſimus Joachimus Morſius noſter indicavit. Neque ſolum in Regum, ſed & Marchionum, comitum, Inveſtituris, Annulum uſurpatum video, de quo more Antonius de la Salle la Sallade hæc habet: *Le Duc eſt inveſti par l'impoſition d'un chapeau d'orducat, orné de perles: Les Marquis avec un anneau de Ruby: Le Comte avec un anneau de diamant: Le Viscomte avec une verge d'or, le Baron avec un drappe au guarre, & Le banneret avec un drappe au en eſcuſſon*: Hæc Limnæus lib.4. Jur.publ.cap.8.n.31. ita reddidit: *Dux inveſtitur corona aurea Ducati* (von Ducaten Gold) *ornata unionibus: Marchio annulo, cui carbunculus junctus: Comes annulo, cui adamas: Vicecomes baculo aureo, Baro vexillo quadrato, & Bannneretus vexillo ad formam ſcuti*

Cæterùm ex hoc ritu inveſtiendi fluxiſſe puto morem illum, in Academiis uſitatum, quo præter alias ceremonias, quæ in creandis Magiſtris & Doctoribus adhiberi ſolent, etiam annulus aureus inſeritur digitis eorum, qui literatis iſtis honoribus inſigniuntur. Qui quidem ritus cum etiam vulgo notus ſit, de eo nihil amplius verborum addo. Videri tamen poterit Hopingius de Jure Inſignium p.1.c.2.memb.2.

CAPUT XXI.

De Annulis Magicis & Phyſicis. Taliſman. *Gygis annulum eandem cum Orci galea poteſtatem habuiſſe. Varia annulorum magicorum ſpecies. Annuli morbis averruncandis. Mira de Carolo Magno hiſtoria ex Petracha. Venena annulis incluſa.*

REperio etiam uſum Annulorum ad præſtigia & incantationes translatum ab hominibus maleferiatis, qui hujuſmodi annulos, ſtella aliqua fortunata aſcendente, certis characteribus inſigniebant, iisque herbam vel lapidem huic ſtellæ ſubditam includebant: quos annulos ad hunc modum confectos qui geſtarit, eum non ſolùm perpetuò victorem, & ab omni veneno ferroque tutum fore; ſed etiam cujuscunque velit amorem ac benevolentiam ſibi conciliare, malos genios pellere, morbis mederi & multa alia, quæ vix fidem mereantur, præſtare poſſe, impudenter aſſerebant. Græci hos annulos φαρμακίτας καὶ γεγοντευμένους appellarunt: Arabes *Taliſman*, teſte Scaligero in Epiſtolis Gallicis.

Talis fuit procul dubio decantatiſſimus, ille Gygis

Pla-

annulus, quo circumacto habentem nemo cernebat; ſi vera ſunt, quæ de illo ſcribit Plato lib. 2. de Rep. & eum ſecutus Cicero lib. 3. Offic. *Hinc ille Gyges inducitur à Platone, qui cum terra deceſſiſſet magnis quibusdam imbribus, in illum hiatum deſcendit, aneumque equum animadvertit, cujus in lateribus fores eſſent: quibus apertis, hominis mortui vidit corpus magnitudine inuſitata, annulumque aureum in digito: quem ut detraxit, ipſe induit: (erat autem regius paſtor) tum in concilium paſtorum ſe recepit, ibi cum palam ejus annuli ad palmam converterat, à nullo videbatur, ipſe autem omnia videbat. Idem rurſus videbatur, cum in lucem annulum inverterat. Itaque hac opportunitate annuli uſus, reginæ ſtuprum intulit: eaque adjutrice regem dominum interemit, ſubſtulit, quos obſtare arbitrabatur: nec in his eum quiſquam facinoribus potuit videre. Sic repentè annuli beneficio rex exortus eſt Lydiæ. Hunc igitur ipſum annulum ſi habeat ſapiens, nihil plus ſibi licere putet peccare, quam ſi non haberet.* Vide Ambr. lib. 2. Offic. cap. 5. Lucianum in Bis accuſato: & Herodotum lib. 1. qui tamen annuli nullam mentionem facit. Plinius lib. 33. cap. 1. Midæ hunc annulum tribuit memoria procul dubio lapſus. Et rectè Gygen ſubſtituendum monet Dalecampius. Habuit igitur hic annulus eandem poteſtatem cum *Orci galea*, Ἄϊδος κυνῆ, ἣν ὁ ἔχων, ut ait Zenobius in Proverbiis, ὃς μὲν ἤθελε ἔβλεπεν, ὑπ' ἄλλων δ' οὐχ ὡρᾶτο, *quâ qui indutus erat, omnes quidem videbat, conſpiciebatur verò à nemine.* Heſychius ſic interpretatur: Ἄϊδος κυνέη ἀθανατόν τι νέφος, ᾧ περιβάλλονται οἱ θεοὶ, ὅταν θέλωσιν ἀλλήλοις μὴ γιγνώσκεσθαι, id eſt: *Orci vel Plutonis galea, nebula quædam cœleſtis, qua Dii veſtiuntur, cum nolunt cognoſci.* Utrumque in proverbium abiit, de iis, qui arte quadam ſe occultant & tegunt. At-

que ideo duo hæc conjunguntur à Platone lib. 10. de Republ. Ἀλλ᾽ αὐτὴν δικαιοσύνην αὐτῇ ψυχῇ ἄριστον εὕρομεν, καὶ ποιητέον εἶναι αὐτῇ τὰ δίκαια, ἐάν τ᾽ ἔχῃ τὸν Γίγου δακτύλιον, ἐάν τε μὴ, καὶ πρὸς τούτῳ δακτυλίῳ τὴν Ἄϊδος κυνῆν. *Sed juſtitiam ipſam ipſi animæ optimum præmium eſſe comperimus, juſteque agendum eſſe monſtravimus, ſive Gygis habeat annulum, ſive etiam Plutonis galeam.* Et poſt illum à Gregorio Nazianzeno priore ςηλιτευτικῇ in Julian: οὐδὲ εἰ τὴν Ἄϊδος κυνέην, ὃ δὴ λέγεται, περιθέμενος ἢ τῷ δακτυλίῳ Γύγου, καὶ τῇ ςροφῇ τῆς σφενδόνης χρησάμενος ἑαυτὸν ἀποκλέψει. *Neque ſi orci galeam, quod ajunt, induat, aut Gygis annulo & pala converſione ſeſe ſuffuretur.* Sed de Orci galea vide plura apud doctiſſimum & præclarè de literis meritum Andr. Schottum notis ad Zenobium. Huc refero & Phengiten Lapidem, qui ea, quæ à tergo fiunt repræſentat; de quo cum Philippus Camerarius in ſuis horis ſubciſiv. C. 1. cap. 65. lepidam hiſtoriam adnotarit, non poſſum mihi temperare, quin eam exſcribam ac huic capiti inferam: *Cum Maximilianus I. Romanorum Imp. primariam quandam Imperii Urbem ingrederetur, evenit, ut ipſi Xeniola quædam vel honoraria in præſentia nonnullorum familiarium ſuorum intimorum offerrentur, quæ ſicut tradita eſſent, in cubiculo Cæſareo coram Imperatore in tabula relinquebantur. Exhibebantur autem tum fortè quædam Spectacula publica in honorem Cæſaris, ut aulici illis inſpiciendis dediti eſſent, eamque ob cauſam ſinguli locum commodum in feneſtris occupaverant. Cum autem unus ex familiaribus Cæſaris exiſtimaret, & Cæſarem & omnes accuratè obſervare, quid foris publicè ageretur? quaſi alii honoris cauſa à ſuo loco præoccupato cederet, mox ſeſe ſubduxit, & velut remotis arbitris ex poculo ibi donato tot aureos ſurripuit, quot apprehendere in illa feſtinatione potuit, raptimque in loculos conjecit, ratus nemi-*

nem

nem ſuum furtum conſpexiſſe. Verum Cæſar, etſi putabatur videns us ludicris rebus ſolummodo intentus, obſervabat nihilominus alia, habebat enim annulum in digito ,, cum gemma, quæ demonſtrabat id, quod à tergo ac- ,, cideret. *Hun q; diſſimulanter cum inſpiceret, eum, non* ,, *fugiebat, quid fieret. Peractis igitur actionib. illis theatricis, & aulicis juſſa Cæſarea præſtolantibus, nec non ex munificentia ejus de illis aureis oblatis ſingulis portiunculam expectantibus, tandem vocatus à Cæſare ille, qui prius magnam partem pecuniæ, nemine inſpiciente, uti ſibi perſuaſerat, ſurripuerat, juſſus eſt tantundem accipere quantum apprehendere manu poſſet. Ille neſciens, quorſum iſta munificentia tenderet, ſed conſcientia ſtimulante trepidans perpaucos aureos ex poculo apprehendit. Mox juſſit Cæſar illum eos numerare. Expectantibus autem reliquis, quare hoc fieret, & ex ſtimantibus inter ipſos donum hoc paulatim diviſum iri, tandem ſubridens, Deprome nunc, inquit, & reliquos aureos de loculis, quos antea ſurreptos ex hoc poculo furtim iis injeciſti, ut ſciam, utrum nunc, vel antea cordatior in accipiendo fueris. Hac inopinata re confuſus ille, & velut ſorex ſuo proprio indicio deprehenſus, neſcio quas excuſationes mixtis deprecationibus muſſitans coactus fuit in conſpectu omnium, ſubtractos aureos proferre & eos numerare. Quum autem horum multo major ſumma eſſet, quam illorum; Tollas utramque ſummam, ait Cæſar, habeasque loco viatici; verum cave, ne poſt hac in conſpectum meum venias. Ita cum ignominia ille dimiſſus fuit.* Hactenus Camerarius. Sed è diverticulo jam redeo ad annulos magicos, de quibus dicere cœperamus. In illorum numero fuerunt & illi, quos Exceſtus Phocenſium tyrannus habuit, quorum ſtrepitu de rebus ſuis admoneri ſolitus fuit, quemadmodum ex Ariſtotele ſcribit,

Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. Ἐξήκεστός τε ὁ Φωκέων τύραννος δύο δακτυλίους φορῶν γεγοητευμένους, τῷ ψόφῳ τῷ πρὸς ἀλλήλους διεγίνωσκε τοὺς καιροὺς τῶν πράξεων. ἀπέθανεν δὲ ὅμως δολοφονηθεὶς, καίτοι προσημαινόμενος τοῦ ψόφου, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Φωκέων πολιτείᾳ. id eſt, interprete Gentiano Herveto: *Exeſtus Phocenſium tyrannus duos geſtans incantatos annulos, qui inter ſe invicem ab iis edebatur, ſonitu ſciebat tempus rerum gerendarum: mortuus tamen eſt dolo interfectus, etiamſi id ei prius ſignificaſſet ſonitus, ut dicit Ariſtoteles in opere de Repub. Phocenſium.* Eleaſarus quidam Judæus quoque annulum hujuſmodi habuit, quo ipſum, inſpectante Veſpaſiano Imp. multos à malo genio obſeſſos ſanaſſe, tradit Joſephus lib. 8. Antiquit. cap. 2. Ἱστόρησα, inquit ille, τινα Ἐλεάζαρον τῶν ὁμοφύλων, Οὐεσπασιανοῦ παρόντος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ χιλιάρχων καὶ ἄλλου στρατιωτικοῦ πλήθους, τοὺς ὑπὸ τῶν δαιμονίων λαμβανομένους ἀπολύοντα τούτων. ὁ δὲ τῆς θεραπείας τρόπος τοιοῦτος ἦν. προσφέρων ταῖς ῥισὶ τοῦ δαιμονιζομένου τὸν δακτύλιον, ἔχοντα ὑπὸ τῇ σφραγίδι ῥίζαν ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομὼν, ἔπειτα ἐξεῖλκεν ὀσφραινομένῳ διὰ τῶν μυκτήρων τὸ δαιμόνιον. καὶ πεσόντος εὐθὺς τοῦ ἀνθρώπου, μηκέτ' εἰς αὐτὸν ἐπανελθεῖν ὥρκου, Σολομῶνός τε μεμνημένος, καὶ τὰς ἐπῳδὰς ἃς συνέθηκεν ἐκεῖνος ἐπιλέγων. Βουλόμενος δὲ πεῖσαι καὶ παραστῆσαι τοῖς παρατυγχάνουσιν Ἐλεάζαρος, ὅτι ταύτην ἔχει τὴν ἰσχὺν, ἐτίθει μικρὸν ἔμπροσθεν ποτήριον πλῆρες ὕδατος ἢ ποδόνιπτρον, καὶ τῷ δαιμονίῳ προσέταττεν ἐξιόντι τοῦ ἀνθρώπου, ταῦτ' ἀνατρέψαι καὶ παρέχειν ἐπιγνῶναι τοῖς ὁρῶσιν, ὅτι καταλέλοιπε τὸν ἄνθρωπον. Id eſt: *Vidi ex popularibus meis quendam Eleazarum, in præſentia Veſpaſiani & filiorum & tribunorum reliquorumque militum, multos à dæmone correptos percurantem. Modus verò curationis erat hic. Admoto naribus dæmoniaci annulo, ſub cujus ſigillo incluſa erat radicis ſpecies à Salomone indi-*

indicatæ, ad ejus olfactum, per naſum extrahebatur dæmonium: & collapſo mox homine, adjurabat id, ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens & incantationes ab illo inventas recitans. Volens dein Eleazarus his, qui aderant, oſtendere ſuæ artis efficaciam, non longè inde ponebat poculum aut prolubrum aquæ plenum, imperabatque dæmonio homine exeunti, ut his ſubverſis ſignum daret ſpectantibus, quod reliquiſſet hominem. Efficaciam quoque ſanandi vexatos ab impuris iſtis geniis tribuit Sigonius annulis, ex catenâ, quâ S. Petrus olim vinctus fuiſſe creditur, fabrefactis, cum libr. 7. de regno Italiæ, pag. 174. v. 3. ita ſcribit: *Metenſis Epiſcopus annulum ex catenâ S. Petri, vim ejus in ſanando dæmoniaco ingentem expertus, à Pontifice petiit & impetravit.*

Sed de annulis, qui malis geniis pellendis erant, extat etiam locus apud Lucianum in Philopſeude, ubi Eucrates narrat, ſe vel millies dæmoniacos conſpexiſſe; καὶ τὸ μὲν πρῶτον, inquit, ἐταραττόμην πρὸς αὐτὰ, νυνὶ δὲ, ὑπὸ τοῦ ἔθους, οὐδέν τι παράλογον ὁρᾷν μοι δοκῶ, καὶ νῦν μάλιστα, ἐξ οὗ μοι τὸν δακτύλιον ὁ Ἄραψ ἔδωκε, σιδήρου τοῦ ἐκ τῶν σταυρῶν πεποιημένον, καὶ τὴν ἐπῳδὴν ἐδίδαξε τὴν πολυώνυμον. *Ac primum quidem turbabar ad ea, jam verò ob conſuetudinem nihil novum aut prodigioſum mihi videre videor, maximeque nunc, ex quo annulum mihi Arabs dedit ex ferro de cruce ſumpto factum, carmenque docuit nominibus multis plenum.* Habuit idem Eucrates quoque annulum ſacrum, in cujus ſigillo Apollinis Pythii imago fuit ſculpta, cujus beneficio res occultas cognoſcebat: Ἐγὼ δὲ, ὅτι μὲν καὶ δακτύλιόν τινα ἔχω Ἀπόλλωνος τοῦ πυθίου εἰκόνα ἐκτυπούσης τῆς σφραγῖδος, καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόλλων φθέγγεται πρὸς ἐμὲ, οὐ λέγω. Hoc eſt: *At ego, quod annulum quondam ſacrum habeo*

Pythii Apollinis imaginem exprimente ſigillo, quodque hic Apollo mecum loquitur, non dico. Celebres quoque ſunt ſeptem illi annulli Jarchæ Indorum ſapientiſſimi principis, Apollonio Tbyanæo dono dati, quorum beneficio illum juventæ nitorem prætuliſſe, quamvis jam centeſimum annum exceſſiſſet, autor eſt Philoſtratus lib. 3. Pertinent huc annuli illi, quos Timolaus ſibi optabit apud Lucianum in Navigio vel Votis: Ἐγὼ δὲ βούλομαι τὸν Ἑρμῆν ἐντυχόντα μοι δοῦναί τινας δακτυλίους τοιούτους τὴν δύναμιν, ἕνα μὲν ὥστε ἀεὶ ἐρρῶσθαι καὶ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα, καὶ ἄτρωτον εἶναι ἀπαθῆ. ἕτερον δὲ, ὡς μὴ ὁρᾶσθαι τὸν περιθέμενον, οἷος ἦν ὁ τοῦ Γύγου. τὸν δέ τινα ὡς ἰσχύειν ὑπὲρ ἄνδρας μυρίους, καὶ ὅτι ἂν ἄχθος ἅμα μύριοι κινῆσαι μόλις δύναιντο, τοῦτό με ῥαδίως μόνον ἀνατίθεσθαι, ἔτι δὲ καὶ πέτεσθαι, πολὺ ἀπὸ τῆς γῆς ἀρθέντα. καὶ πρὸς τοῦτό μοι εἶναι δακτυλιόν τινα, καὶ μὴν ἐς ὕπνον κατασπᾶν ὁπόσους ἂν ἐθέλω, καὶ ἅπασαν θύραν προσιόντι μοι ἀνοίγεσθαι, χαλομένου τοῦ κλείθρου καὶ τοῦ μοχλοῦ ἀφαιρουμένου. Ταῦτα ἀμφότερα εἷς δακτύλιος δυνάσθω, & quæ ſequuntur: quæ Jacob. Micillus ita interpretatus eſt: *Caterùm Mercurium ego volo obviam mihi venientem dare nonnullos annulos, qui hujusmodi vim habeant. primum quidem ut rectè ſemper valeam & corpore ſanus ſim & inſauciabilis & nulli perturbationi obnoxius. Secundum autem, ut ne conſpici poſſit, qui eum induerit, qualis ille Gygis fuit. Deinde alium quendam, ut robore ſuperem virorum decem millia, atque onus, quod alioqui decem millia hominum movere ſimul vix poſſent, ego ſolus facilè in humeros attollere poſſim. Præterea autem & volare poſſim longè à terra in ſublime ſublatus & adhoc quoque annulum quendam habeam. Jam verò & in ſomnum reſolvere quos voluero, & omnem januam accedenti mihi aperiri, laxata ſera & dimoto obice. Hæc ambo unus annulus poſſit.* Hujus generis fuerunt quoque brachialia Zipangrinorum, in quibus lapides quos-

quosdam pretioſos fuiſſe, tam efficacibus Diabolicis incantationibus inauguratos, ut nullo modo vulnerari aut occidi ferro potuerint, quamdiu illos lapides ſecum portarent, autor eſt M. Paulus Venetus libr. 3. cap. 3.

Sed & Annulus ille fatidicus, quo de ſucceſſore Valentis Imp. quæſitum eſt, huc referri debet. Ejus deſcriptio, ut & totus ordo infandæ iſtius decantationis extat apud Am. Marcellinum lib. 29. his verbis. *Conſtruximus, inquit veneficus Hilarius, magnifici judices, ad cortinæ ſimilitudinem Delphicæ diris auſpiciis de laureis virgulis infauſtam hanc menſulam, quam videtis: & imprecationibus carminum ſecretorum, choragiisque multis ac diuturnis ritualiter conſecratam movimus tandem: movendi autem, quoties ſuper rebus arcanis conſulebatur, erat inſtitutio talis. Conlocabatur in medio domus emaculata odoribus Arabicis, undique lance rotunda purè ſuperpoſita, ex diverſis metallicis materiis fabrefacta: cujus in ambitu rotunditatis extremo elementorum viginti quatuor ſcriptiles formæ inciſæ peritè, dijungebantur ſpatiis examinata dimenſis. Has linteis quidam indumentis amictus, calceatusque itidem linteis ſoccis, torulo capite circumflexo, verbenas felicis arboris geſtans, litato conceptis carminibus numine præſcitionum autore, cæremoniali ſcientia ſuperſiſtit cortinulas, penſilem annulum librans arctum ex carpathio filo perquam levi, myſticis diſciplinis initiatum: qui per intervalla diſtincta retinenentibus ſingulis literis incidens ſaltuatim, heroos efficit verſus interrogationibus conſonos, ad numeros & modos plenè concluſos: quales leguntur Pythici vel ex oraculis editi Branchidarum. Ibi tum quærentibus nobis, qui præſenti ſuccedit imperio, quoniam omni parte*

expolitus fore memorabatur, *adſiliens annulus duas perſtrinxerat ſyllabas: & cum adjectione literæ poſtrema, exclamavit præſentium quidam, Theodorum præſcribente fatali neceſſitate portendi.* Ad quem locum videndus CL. & meliorum literarum peritiſſimus Fridericus Lindenbruchius amicus noſter, cui cum alia multa, tum maximam partem hujus capitis acceptam fero.

De his Annulis intelligendi verſus illi Antiphanis, qui extant apud Athenæum lib. 3. Dipnoſoph.

> οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ', ἐὰν δ' ἄρα
> Στρέφη με περὶ τὴν γαστέρα ἢ τὸ ὄμφαλον,
> παρὰ Φερτάτου δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

> *Non enim male valeo, & Dii faxint, ne malè valeam.*
> *Si verò*
> *Tormina circa ventrem & umbilicum me cruciarent,*
> *Adeſt à Phertato mihi drachma emptus annulus.*

Et hi apud Ariſtophanem in Pluto, ubi Dicæus Sycophantæ minitanti judicium, ait:

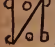
> οὐδὲν προτιμῶ σου. Φορῶ γὰρ πριάμενος
> τὸν δακτύλιον τὸν δὲ παρ' Εὐδάμου δραχμῆς.

> *Non facio te hujus: quando geſto hunc annulum*
> *Pretio drachmæ mercatus ipſum ab Eudamo.*

Qui quidem annulus fortè valebat ad conciliandum amorem judicum: cujuſmodi vim quoque ineſſe *pileo naturali*, quo cauſidici juventur, vetus fuit ſuperſtitio, de qua Lampridius in Anton. Diadumeno pag. 148. editionis Pariſinæ, & ibi Caſaubonus.

Fit

Fit quoque Annulorum, qui morbis averruncandis, crebra mentio apud priſcos Medicos. Marcellus Empiricus cap. 29. *Annulus de auro texta tunica fit exuſta, cui inſculpitur vice gemmæ piſcis aut delphinus, ſic ut holochryſus ſit, & habeat in ambitu rotunditatis utriusque, id eſt, interius & exterius Græcis literis ſcriptum,* θεὸς κελεύει μὴ κύειν κόλον πόνους. *Obſervandum autem erit, ut ſi in latere ſiniſtro dolor fuerit, in manu ſiniſtra habeatur annulus: aut in dextra, ſi dextrum latus dolebit. Luna autem decreſcente die Jovis primum in uſu habendus eſt annulus.* Alexand. Trallianus lib. 10. de Colico affectu ex calidis & bilioſis humoribus naſcente: *Annulum,* inquit, *ferreum accipito ac circulum ipſius octangulum efficito, atque ita in octangulum inſcribito:* φεῦγε, φεῦγε ἰοῦ χόλη, ἡ κορύδαλος ἐζήτει. Hoc eſt: Fuge, Fuge heu bilis: alauda quærebat. *Subjectam a. figuram in annuli caput ſcribito:*

Et ut fidem ſuis verbis quærat, mox addit: *Hujus magnam habui experientiam, ac abſurdum putavi tantum medicamentum naturali vi colico adverſum non vobis tradere. Sed admoneo vos, ne quibuslibet hujusmodi oſtendatis, virtutis autem ſtudioſis & qui ejusmodi poſſunt conſervare, communicate. Quod etiam Hippocrates diviniſſimus quum noviſſet, præcepit his verbis:* Res quæ ſacræ ſunt, ſacris hominibus oſtenduntur: profanis autem non fas eſt. *Paretur autem præfiguratus annulus decimo ſeptimo aut vigeſimo primo die Lunæ.* Verba Græca, ſi quis illis delectetur, hæc ſunt: λαβὼν δακτύλιον σιδηροῦν ποίησον γενέσθαι τὸ κρικέλλιον αὐτοῦ ὀκταγώνιον, καὶ οὕτως ἐπίγραφε εἰς τὸ ὀκταγώνιον: ΦΕΥΓΕ, ΦΕΥΕ ἸΟΥ ΧΟΚΗ, Ἡ ΚΟΡΥΔΑΛΟΣ ἘΖΗΤΕΙ. Τὸν δὲ χαρακτῆρα τὸν ὑποκείμενον γράφε εἰς τὸν κεφαλὴν τοῦ δακτυλίου.

Τούτου

Τούτου πολλὴν ἔχων πεῖραν, καὶ ἄτοπον ἐνόμισα μὴ παραδοῦναι τηλικαύτην ἀντιπαθῶς ἔχουσαν πρὸς τὸ πάθος δύναμιν. ἀλλὰ παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ πρὸς τοὺς τυχόντας ἐμφαίνειν τὰ τοιαῦτα, πρὸς δὲ τοὺς φιλαρέτους καὶ τὰ τοιαῦτα δυναμένους φυλάττειν: ὅθεν καὶ ὁ θειότατος ἰδὼν Ἱπποκράτης, παρακαλεύεται λέγων. τάδε ἱερὰ ἐόντα πρήγματα ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται, βεβήλοισι δὲ οὐ θέμις. γινέσθω δὲ ὁ προειρημένος πολυπωθεὶς δακτύλιος τῆς σελήνης ἤ μα. Et eadem pagina tale amuletum ponit contra dolores colicos: Εἰς λίθον μηδικὸν γλύψον ἡρακλέα, ὀρθὸν πνίγοντα λέοντα καὶ ἐγκλείσας εἰς δακτύλιον χρυσοῦν δίδου φορεῖν. Hoc eſt: *Herculem erectum ſuffocantem leonem in lapidem Medicum inſculpito, ac incluſum in annulum aureum geſtandum dato.* Idem libr. 9. cap. 4. de Affectibus renum, ait annulum ex ære Cyprio confectum prodeſſe contra calculum: Λαβὼν χαλκὸν Νικανὸν ἢ Κύπρειον πυρὶ τὸ σύνολον μὴ συνομιλήσαντα, τὸ ἐν αὐτῷ τῷ μετάλλῳ τοῦ χαλκοῦ εὑρισκόμενον ποίησον γενέσθαι ὡς ψηφίδα, ὥστε φανῆναι ἐν δακτυλίῳ. καὶ γλύψας ἐπ' αὐτῆς λέοντα καὶ σελήνην καὶ ἀστέρα, κύκλῳ τούτου γράψον τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου καὶ ἐγκλείσας χρυσῷ δακτυλιδίῳ φόρει παρὰ τῷ μικρῷ ἰατρικῷ δακτύλῳ. Hoc eſt: *Æs Nicanum aut Cyprium, quod igni in totum non admotum fuerit, accipito: quod in ipſo metallo æris invenitur, veluti teſſeram facito, ut in digito appareat: & ubi in ea inſculpſeris leonem, & lunam & ſtellam, hujus circulo nomen beſtiæ conſcribito, & incluſam aureo annulo geſtato in minore digito medico juxta minimum.*

Hujus generis fuiſſe videtur Annulus S. Edovardi Regis Angliæ comitiali morbo laborantibus ſalutaris, de quo hæc Cario libr. 3. Chronicorum: *Anno* CIↃLXV. *Edovardus Angliæ Rex obit, divino (ut fertur) vicinæ mortis præſagio admonitus, annulo, quem is paulo antè cuidam pauperi D. Johannis Evangeliſtæ nomine eleemoſynam*

ab

ab eo petenti, dederat, à peregrino quodam Hieroſolymæ redeunte, ſibi reddito. Sepultus eſt in Weſtmonaſterii templo ac paulò poſt inter divos relatus, annulusque ille in ejusdem templi archivis reconditus, comitiali morbo laborantibus mirificè, (ut ajunt) ſalutaris: & hinc natum, ut Angliæ reges quotannis annulos ſolemni ceremonia ſacratos, contracta membra divina virtute ſolventes, populo erogent. Vid. & Polydor. Virg. lib. 8. Hiſt. Angl.

Inter gemmas autem, quibus hujuſmodi vis ineſſe ſcribitur, reperio Achatem & Jaſpidem viridem. De Achate Servius P. Danielis in Paralipomenis ad libr. 1. Virgil. *Lectum eſt in naturali hiſtoria Plinii, quod ſi quis hunc lapidem* (Achatem intellige) *in annulo habuerit, ad cuſtodiam ejus proficit & gratior eſſe videatur.* Ubi autem hic Plinii locus extet, non nemini me legere. De viridi Jaſpide Paulus Ægineta lib. 7. de re Medica ſub litera v. *Viridis Jaſpis ſtomacho prodeſt & a penſus & in digito geſtatus.* Et Aëtius tetrabibli 1. ſerm. 2. cap. 36. de viridi Jaſpide, quem pro amuleto ori ventris appenſo nonnulli uſurpant: *Quidam & annulis ipſum includunt & draconem radios habentem in ipſo ſculpunt, quemadmodum Nechepſus rex ſcripſit.* Quid autem de hujuſmodi gemmis, quas tamen ſuas virtutes habere negari non poteſt, judicandum ſit, audiamus ex Iſidoro, qui lib. 16. cap. 7. *Volunt*, inquit, *quidam Jaſpidem gemmam & gratiæ & tutelæ eſſe geſtantibus, quod credere non fidei, ſed ſuperſtitionis eſt.*

Ad genus annulorum, quibus amor poſſe conciliari putatur, refero illum, qui inventus fuit in ore cujusdam mulierculæ jam mortuæ, cujus inſano amore Carolum Magnum Imperatorem olim captum fuiſſe memorant. Hiſtoriæ hujus, quæ à fabula non multum abludit, indicium mihi fecit nobiliſſimus & ampliſſimus vir

D. For-

D. Foppius ab Aiſſema, potentiſſimorum Ordinum Fœderati Belgii ad Urbes Hanſeaticas Legatus, vir raræ eruditione præditus, multoque rerum uſu ſubactus, amicus noſter non è multis, qui eam apud Stephanum Paſchaſium libr. 5. *des Recherches de la France* cap. 31. fortè paulò antè legerat, quàm ad ipſum ſalutandum veniſſem. Laudat verò Paſchaſius ejus teſtem Franciſcum Petrarcham, cujus verba ex lib 1. Epiſtola 3. huc adſcribam: *Vidi Aquenſem Caroli ſedem, & in templo marmoreo verendum barbaris gentibus illius principis ſepulchrum: ubi fabellam audivi non inamœnam cognitu, à quibusdam templi ſacerdotibus, quam ſcriptam mihi oſtenderunt: & poſtea apud modernos ſcriptores accuratius etiam tractatam legi: quam tibi quoque ut referam, incidit animus, ita tamen ut rei fides non apud me quæratur, ſed (ut ajunt) apud auctores maneat. Carolum Regem, quem Magni cognomine æquare Pompejo & Alexandro audent, mulierculam quandam perditè & efflictim amaſſe memorant. Ejus blanditiis enervatum neglecta fama, cui plurimum inſervire conſueverat, & poſthabitis regni curis aliarum rerum omnium & poſtremò ſui ipſius oblitum: diu nulla prorſus in re, niſi in illius amplexibus acquieviſſe, ſumma cum indignatione ſuorum & dolore. Tandem cum jam ſpei nihil ſupereſſet, (quoniam aures regias ſalutaribus conſiliis inſanus amor obſtruxerat) fœminam ipſam malorum cauſam inſperata mors abſtulit: cujus rei ingens primum in regia, ſed latens gaudium fuit. Deinde dolore tantum priore gravior, quantum fœdiori morbo correptum Regis animum videbant: cujus nec morte lenitus furor, ſed in ipſum obſcænum cadaver & exangue translatus eſt: quod balſamo & odoribus conditum, onuſtum gemmis & velatum purpura diebus ac noctibus, tam miſerabili, quam cupido fovebat amplexu. Dici nequit, quàm diſcors & quàm malè ſe compaſ-*

ſura

ſura conditio eſt amantis ac regis: nunquam profectò contraria ſine lite junguntur. Quid eſt autem regnum, niſi juſta & glorioſa dominatio? Contra, quid eſt amor, niſi fœda ſervitus & injuſta? Itaque cum certatim ad amantem, ſeu rectius, ad amentem regem pro ſummis regni negotiis, legationes gentium præfectique & provinciarum præſides convenirent, is in lectulo ſuo miſer, omnibus excluſis, & obſeratis foribus, amato corpuſculo cohærebat: amicam ſuam crebro velut ſpirantem reſponſuramque compellans: illi curas laboresque ſuos narrabat: illi blandum murmur & nocturna ſuſpiria: illi ſemper amoris comites lachrymas inſtillabat. Horrendum miſeriæ ſolamen, ſed quod unum tamen ex omnibus, Rex alioquin, ut ajunt, ſapientiſſimus elegiſſet. Addunt fabulæ, quod ego fieri potuiſſe, nec narrari debere arbitror. Erat ea tempeſtate in aula Colonienſis antiſtes, vir (ut memorant) ſanctitate & ſapientia clarus, nec non comitatus & conſilii regii prima vox, qui domini ſui ſtatum miſeratus, ubi animadvertit humanis remediis nihil agi, ad Deum verſus illum aſſiduè precari, in illo ſpem reponere, ab eo finem mali poſcere, multo cum gemitu. Quod cum diu feciſſet nec deſiturus videretur, die quodam illuſtri miraculo recreatus eſt. Siquidem ex more ſacrificanti, & poſt devotiſſimas preces pectus & aram lachrymis implenti, de cœlo vox inſonuit, ſub extinctæ mulieris lingua furoris regii cauſam latere. Quo lætior, mox peracto ſacrificio ad locum, ubi corpus erat, ſe proripuit & jure notiſſimæ familiaritatis regiæ introgreſſus, os digito clam ſcrutatus gemmam perexiguo annulo incluſam ſub gelida rigentique lingua repertam feſtinabundus avexit. Nec multò poſt rediens Carolus & ex conſuetudine adoptatum mortuæ congreſſum properans, repentè aridi cadaveris ſpectaculo concuſſus, obriguit exhorruitque contactum: auferri eam quanto ocyus ac ſepeliri jubens. Inde totus in Antiſtitem converſus, illum amare, illum

indies

indies arctius complecti: denique nihil niſi ex ſententia illius agere: ab illo nec diebus nec noctibus avelli. Quod ubi ſenſit vir juſtus ac prudens, optabilem forte multis, ſed onero-ſam ſibi ſarcinam abjicere ſtatuit: veritusq; ne ſi vel ad manus alterius perveniret, vel flamma conſumeretur, domino ſuo aliquid periculi afferret, annulum in vicinae paludis praaltam voraginem demerſit. Aquis forte tum Rex cum proceribus ſuis habitabat: ex eoque tempore cunctis civitatibus ſedes illa praelata eſt. Ita ei nil ſibi palude gratius, ibi aſſidere, illis aquis mira cum voluptate, illius odore ſuaviſſimo delectari. Poſtremo illuc regiam ſuam tranſtulit & in medio paluſtris limi immenſo ſumptu jactis molibus, palatium templumque conſtruxit, ut nibil divinae et humanae rei eum inde abſtraheret, poſtremo ibi vita ſuae reliquum egit, ibique ſepultus eſt, cauto prius, ut ſucceſſores ſui primam inde coronam & prima imperii auſpicia capeſſerent: quod hodie quoque ſervatur, ſervabiturque quamdiu Romani frena imperii Theutonica manus aget. Atqui nec illud hoc loco prætereundum videtur, quod Cruſius l. 4. Germano-Græciæ refert; *Urbem, nimirum, Gemundam conditam eſſe eo in loco, ubi repertus fuit annulus pronubus, qui Agneti Friderici Antiqui Ducis Sueviae, uxori exciderat.*

Fuerunt etiam, qui venena annulis includerent, ut quandocunque liberet, mortem ſibi poſſent accelerare. Quo genere mortis Demoſthenem præveniſſe Archiam Thurinum à Rege Antipatro immiſſum, teſtatur Plinius lib. 33. cap. 1. & Suidas. Quod & Tzetzes notavit:

Φάρμακον ἐμὸν πρὸ πολλοῦ σφενδόνῃ δακτυλίου
Τοῦτο πιὼν μετήλλαξον, ἐξαποπνεύσας βίον.

Quanquam Plutarchus ex Eratoſthene refert in circulo cavo eum venenum ſervaſſe, quem circulum Demoſthenes in brachio geſtare ſolitus fuerit.

Erat-

ἐραζεσθέντης ἢ καὶ αὐτὸς ἐκείνῳ φησὶ κοίλῳ, τὸ φάρμακον φυ-
λάσσειν. τὸν δὲ κεῖνον εἶναι τοῦ τὸν αὐτῷ φόρημα περιβραχιό-
νιον.

Annibal Carthaginenſium Dux ſimili letho periit, nam *victo Antiocho ad Pruſiam Bithyniæ regem conceſſit: unde Romana legatione per Titum Flaminium repetitus, e Romanis traderetur, hauſto, quod ſub annuli gemma habebat, veneno abſumptus eſt*, ut ait Aurelius Victor. Videatur & Livius lib. 39. cap. 51. Cum M. Craſſus bis mille auri pondo è Jovis Capitolini ſolio à Camillo ibidem condita rapuiſſet, æditiuum cuſtodiæ deprehenſum, fracta in ore annuli gemma, ſtatim expiraſſe & indicium ea extinctum, refert idem Plinius d. l. Heliogabalum Imp. quoque mortis cauſa habuiſſe annulos, tradit Lampridius: *Paraverat & in cerauneis & hyacinthis & ſmaragdis venena, quibus ſe interimeret, ſi quid gravius immineret.*

Caput XXII.

Annulos ponebant lugentes, rei, ſupplices, cubitum vel lotum ituri. Morientibus vel detrahebantur annuli, vel ipſi eos uni ex amicis aut hæredibus præſentibus tradebant. Annuli traditio an hæredis inſtituendi teſſera? Hiſtoria de Alexandro M. Perdiccæ annuli tradente.

IN quem uſum annuli geſtati ſint vidimus. Nunc referemus alia quædam: inter quæ illud eſt, quòd in publico luctu annuli aurei ponebantur. Ad nuntium Caudinæ pacis *annulos aureos poſitos*, narrat Livius lib. 9. De funere Auguſti Suetonius cap. 100. *Alii exſequiarum die ponendos aureos annulos ferreosque ſumendos cenſuerunt.* Vide librum noſtrum de Funer. Rom. lib. 2. cap. 17.

Rei quoque & ſupplices annulos ponebant, more lugentium & ærumnoſorum. Livi. lib. 43 pag. cIↄcLXII edit. Gruterianæ. *Extemplo principes civitatis in conſpectu populi annulis aureis poſitis veſtem mutarunt, ut ſupplices plebem circumirent.* Valerius Max. lib. 8. cap. 1. de Gabinio reo, præter ſpem abſoluto: *Filius namque Gabinii Siſenna conſternationis impulſu ad pedes ſe Memmi (is accuſator erat) ſupplex proſtravit: inde aliquod fomentum procellæ petens, unde totus impetus poteſtatis eruperat. Quem trucis vultu à ſe victor inſolens repulſum, excuſſo manu annulo humi jacere aliquamdiu paſſus eſt.*

Ituri quoque cubitum aut loturi ponebant annulos: quod non factum in Charino notat Martialis lib. 11 Epigr. 60.

Senos Charinus omnibus digitis gerit
Nec nocte ponit annulos,
Nec cum lavatur: cauſa quæ ſit quæritis?
Dactyliothecam non habet.

Terentius Heautont. Act. 4, Scen. 1. *Ea lavatum dum it ſervandum mihi dedit annulum.* Hic mihi in mentem venit lepidum Alphonſi Siciliæ regis factum, quod non poſſum, quin adſcribam. *Alphonſus Senior Siciliæ Rex annulos ingentis pretii in digitis geſtare conſueverat, & ne lavandis manibus gemmis officeret, loturus annulis digitos exuebat, ſervandosque miniſtris, qui oportunius ſe offerent, dare ſolebat. Cuidam igitur ſemel cum annulos tradidiſſet, qui oblitum regem arbitrabatur, & propterea in uſum ſuum eos verterat, Alphonſus rem diſſimulavit, atque ex eis alios induit annulos, conſuetumque morem ſervavit. Itaque poſt aliquot dies loturo Alphonſo cum idem adſtaret, qui primos habuerat, & non reſtituerat, manum porrexit*

cit, tanquam à rege annulos, ut olim egerat, accepturus. Alphonſus autem, retracta ad ſe manu, in aurem ſubmiſſa voce ei dixit: Hos ſervandos tibi annulos dabo, ſi prius illos quos dedi, reſtitueris. *Liberale profecto rege humanoque & animo ingenti prædito digna vox & æternis literarum celebranda encomiis.* Fulgoſus & Egnatius libr. 4 cap. 8.

Morientibus vel annuli detrahebantur. Plinius lib. 33. cap. 1. *Gravatis ſomno aut morientibus religione quadam annuli detrahebantur.* Sic Tiberio deficienti *annulum extractum, quem mox reſipiſcens requiſiverit,* auctor Suetonius in ejus vita cap. 77. Atque hæc eſt cauſa, cur Æl. Spartianus annuli ſpontaneum de digito lapſum inter ſigna mortis Hadriano Imp. oblata retulerit *Signa mortis,* inquit, *hæc habuit: Annulus, in quo imago ipſius ſculpta, ſponte de digito delapſus eſt.* Forte autem ideo detrahebantur, ne in pollinctorum manus pervenirent: nam pòſt redditos iterum digito & una cum cadavere combuſtos, non obſcurè indicat Propertius lib. 4. Eleg. *Sunt aliquid &c.*

Et ſolitum digito beryllon adederat ignis.

Ptolomæum quoque Herodis mortui digito annulum detraxiſſe, & in concionem protuliſſe: eundemque annulum poſtea fuiſſe Cæſari Auguſto tranſmiſſum, ſcribit Hegeſippus lib. 1. cap. ult.

Vel ipſi morientes ſolebant uni ex amicis, ſi quis carior inter extrema oſcula præſens adeſſet, annulum tradere. Plautus Curculione Act. 5. Sc. 2. Phædromus:

Milos, inquit, *quæſo ut mihi dicas, unde iſtunc habeas annulum,*

Et paulò pòſt reſpondet Miles:

Pater meus habuit Periphanes, Planeſium:
Is priusquam moritur, mihi dedit tanquam ſuo,

Ut aquum fuerat filio. PL. *prô Jupiter!*

MI. *E iſte me haredem fecit.*

Sic Auguſtus Cæſar XI. Conſul cum graviter ægrota[...] deſperata ſalute, cum quædam de Repub. diſſeruiſſ[...] *Agrippa annulum tradidit*, τῷ Ἀγρίππᾳ τὸν δακτύλιον [...]χείρισε, Dio lib. 53. Tiberium Cæſarem *intellecta d[...]ctione exemptum digito annulum quaſi alicui traditurum, parumper tenuiſſe, deinde rurſus aptaſſe digito & compre[...]ſa ſiniſtra manu jacuiſſe diu immobilem.* Ex Seneca refe[...] Suetonius in ejus Principis vita cap. 73. quanquam ip[...] ſpiranti adhuc Caligulam annulum detrahi & quon[...] ſuſpicionem retinentis dabat, pulvinum injici juſſiſſ[...] tradit idem Suetonius in Calig. cap. 12.

De ELIZABETHA Angliæ Regina auctor e[...]
„ Guil. Cambdenus, illam in ipſo morbi primordio ju[...]
„ ſiſſe annulum illum, quo Regno inauguratione qua[...]
„ connubio conjuncta fuerat, & jam inde nunquam
„ exuerat, digito exſcindi, cum ita carni increviſſet, u[...]
„ detrahi non poſſet. Quod in triſte omen arreptum
„ quaſi connubium illud cum Regno per annulu[...]
„ contractum diſſolvendum portenderit. neque h[...]
vanum fuit: morbus enim hicce Optimæ huic regi[...] Septuageſimum ætatis annum agenti emortualis fu[...] Cambden. part. 4. Hiſtoriar. Anglic. in fine pag. m[...] 852.

Utrum autem annuli traditio fuerit olim inſtitue[...] hæredis teſſera quædam & ſymbolum, de eo meritò a[...]bigitur. Perdiccam quidem ab Alexandro Magno ſ[...]ceſſorem in regno conſtitutum donatione annuli, p[...] Ariſtonus apud Curtium lib. 10. *Tum Ariſtonus o[...] eſt dicere, Alexandrum conſultum, cui relinqueret [...]gnum, voluiſſe optimum deligi. Judicatum autem ab [...] optimum Perdiccam, cui annulum tradidiſſet.* Juſtin. l. 1[...]

Sex

*ſexta d.e præcluſa voce exemptum digito annulum Perdic-
æ tradidit: quæ res gliſcentem amicorum diſſenſionem ſe-
lavit. Nam etſi non voce nuncupatus hæres, judicio tamen
lectus eſſe videbatur.* Æmilius Probus in Eumene: *Ale-
xandro Babylone mortuo, quum regna ſingulis familiaribus
iſpertirentur, & ſumma rerum tradita eſſet tuenda eidem,
ui Alexander moriens annulum ſuum dederat, Perdiccæ:
x quo omnes conjecerunt, eum regnum ei commendaſſe,
uoad liberi ejus in ſuam tutelam perveniſſent.* Non ne-
lexit id quoque Philippus Galtherus lib. 10. Alexan-
reidos, ubi exceſſum Alexandri M. deſcribit:

Sic fatur: at illi
Quærere cum planctu, lacrymis & fletibus inſtant,
Quem velit hæredem mundoq́; relinquere Regem.
Optimus, inquit, *& imperio digniſſimus eſto*
Rex veſter. Sed vox poſt quam non affuit, aurum
Detractum digito Perdiccæ tradidit; unde
Præſumpſere Duces Regem voluiſſe ſupremum
In regni ſibi Perdiccam ſuccedere ſummam.

Nec male illi ita colligebant. Erat enim annulus ſi-
natorius vel ſigillum plerumque dominii & poteſtatis
ymbolum. Ideo quibus Reipubl. vel regni admini-
tratio, eiſdem etiam annuli vel ſigilli cura ſolebat com-
nitti. Quomodo Philippum Macedonem, cum in
yzantinos moveret, Alexandro filio decimum ſextum
tatis annum agenti Macedoniæ & ſigilli cum libera
oteſtate curam demandaſſe, refert Plutarchus in Ale-
andro. Φιλίππου δὲ, inquit ille, στρατευομένου ἐπὶ Βυζαν-
ίους, ἦν μὲν ἑκκαιδεκαέτης ὁ Ἀλέξανδρος, ἀπολειφθεὶς δὲ κύ-
ιος ἐν Μακεδονίᾳ τῶν πραγμάτων καὶ τῆς σφραγῖδος, Μεδά-
ωνίε τοὺς ἀφεστῶτας κατεστρέψατο, καὶ πόλιν ἑλὼν. αὐτῶν, τοὺς
μὲν βαρβάρους ἐξαπήλασεν, συμμίκτους δὲ κατοικίσας, Ἀλε-
ξανδρόπολιν προσηγόρευσεν. Hoc eſt: *Cum Philippus*

adverſum Byzantinos expeditionem feciſſet, *Alexander annum tum agens decimum ſextum*, *rerum Macedonicarum ſigillique curator relictus, Medos, qui defecerant, ſubegit, urbemque eorum captam, barbaris ejectis, convenis habitandam tradidit, & Alexandropolim nominavit.* Et Helenam Adiabenorum reginam grandiori natu filio Monobazo annulum patris ſignatorium dediſſe, commiſſa ipſi Reipub. adminiſtratione, donec adveniret frater Izates, quem pater regni hæredem deſtinaverat, autor Joſephus lib. 20. Antiquit. cap. 2. πείθεται τούτοις ἡ Ἑλένη καὶ καθίστησι τὸν πρεσβύτατον παῖδα Μονόβαζον βασιλέα περιθεῖσα τὸ διάδημα καὶ δοῦσα τὸν σημαντῆρα τοῦ πατρὸς δακτύλιον, τήν τε σαμψηρὰν ὀνομαζομένην παρ' αὐτοῖς, διοικεῖν τε τούτοις τὴν βασιλείαν παρῄνεσε μέχρι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ παρουσίας. Id eſt: *Paruit his Helena, & proregem fecit grandiorem filium Monobazum, impoſito ei diademate, & dato patris annulo ſignatorio, ſimulque ſampſera, ut ipſi vocant: juſſitque eum adminiſtrare Rempub. donec frater veniat.* Atque hæc eſt cauſa, cur Qu. Catulus, cum nocte quadam poſt dedicatum Capitolium ſomniaſſet, *Jovem Opt. Max. prætextatis compluribus circum aram ludentibus, unum ſecreviſſe, atque in ejus ſinum ſignum Reipub. quod manu geſtaret, repoſuiſſe*, teſte Suetonio in Auguſto capite 94. conjecturam ex eo fecerit, in Auguſti poteſtatem fore aliquando Rempub. Nam rectè ibi *ſignum Reipub.* Iſaacus Caſaubonus interpretatur δημοσίαν σφραγῖδα, qua obſignari ſolita diplomata, & quæcunque alia Reipub. nomine ſignabantur. Hinc etiam factum, ut Hadrianus à Trajano Imperatore extra ordinem gemma donatus & quidem ea, quæ jam ſemel omen imperii fuerat, non temerè ſpem ſucceſſionis conceperit. Sic enim Spartianus. *Secunda expeditione Dacica Trajanus eum primæ legioni Minerviæ præpoſuit, ſecumque duxit, quando qui-*

oquidem multa egregia ejus facta claruerunt. Quare
damante gemma, quam Trajanus à Nerva acceperat, do-
atus, ad ſpem ſucceſſionis erectus eſt.

Eadem de cauſa etiam Johannes Comnenus cum
ideret matrem id agere, ut in ſororem Annam, quæ
Nicephoro Bryennio nupſerat, imperium transferre-
ur, patri Alexio jam jam morituro annulum detraxit,
oc pacto ſibi imperium firmaturus. Nicetas non pro-
ul ab initio ſuæ hiſtoriæ pag. 7. ὁ δὲ παῖς Ἰωάννης τὸν πατέ-
α ὁρῶν τῇ τελευτῇ πλησιάζοντα, καὶ τὴν μητέρα εἰδὼς ἀποστέργου-
σαν, καὶ τῇ ἀδελφῇ τὴν βασιλείαν μνωμένην, κοινοῦται τὸ ποιη-
τέον τοῖς ἐκ τῆς συγγενείας ἐκείνῳ φίλα φρονοῦσιν. ὧν τὰ κράτιστα
ὁ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος, καὶ δὴ λαθὼν τὴν μητέρα, εἴσεισι τὸν κοι-
τῶνα τὸν πατρικόν· καὶ προσπτύζων ὡς δῆθεν θρηνῴζων, ὑφαιρεῖ-
ται λάθρα τῆς ἐκείνου χειρὸς τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον. εἰσὶ
δ' οἳ κατὰ γνώμην τοῦ πατρὸς αὐτόν φασι τόδε πεποιηκέναι, ὡς δί-
δωσιν ἐννοεῖν τὰ μετὰ βραχὺ ῥηθησόμενα. Hoc eſt: *Filius au-*
um Johannes videns patrem mortis vicinum, & materni
dii gnarus, qua imperium in ſororem transferre nitere-
ur, negotium cum cognatis ſui ſtudioſis communicat, quo-
um princeps erat frater Iſaacius: Et clam matre paternum
ubiculum ingreſſus, & tanquam morbum ejus deplorare
ellet, proſtratus, annulum de manu ejus ſurripit. Sunt
amen qui id eum de ſententia patris feciſſe affirment: idque
x iis, quæ mox ſequentur, fit probabile. Quanquam
uſtodes magni palatii non contenti erant oſtenſo an-
ulo, ut ipſum tanquam regni hæredem intromitterent,
ed aliud evidentius argumentum ab ipſo quærebant,
uo ſe patris juſſu adeſſe comprobaret. Sic enim non
ultò pòſt idem Nicetas: Ὁ δέ γε Ἰωάννης κατὰ τὸ μέγα ἀρ-
χεῖον γενόμενος, οὐχ εὕρισκε ῥᾳδίαν τὴν εἴσοδον, οἷα φυλάκων
ἐκεῖ πρὸς μόνην ὑπενδιδόντων τὴν τοῦ δακτυλίου ἀπόδειξιν, ἀλλὰ

προσεπιζητούντων καὶ ἄλλό τι τεκμήριον τοῦ κατὰ κέλευσιν πατρικὴν ἐκεῖσε παραγενέσθαι. Et rectè quidem illi.

Nam non ſola annuli traditio ad hæredis inſtitutionem ſufficiebat, niſi ea teſtamento probaretur, confirmareturque. Teſtantur id exempla eorum qui annulos quidem amicis tanquam hæredibus dederant, quos tamen nulla ex parte hæredes ſcripſerunt. Fecit id Q. Cæcilius, qui *L. Luculli promptiſſimo ſtudio, maximaque liberalitate & honeſtum dignitatis gradum & ampliſſimum patrimonium conſecutus, cum præ ſe ſemper tuliſſet, unum illum ſibi fore hæredem, moriens etiam annulos ei ſuos tradiſſet, Pomponium Atticum teſtamento adoptavit, omniumque bonorum reliquit hæredem*, ut autor eſt Valer. Maxim. lib. 7. cap. 8. qui ſimile quid narrat etiam de T. Barrulo. Is *Lentulo Spintheri, cujus amantiſſimum animum liberaliſſimamque amicitiam ſenſerat, decedens ſuos annulos perinde atque unico hæredi tradidit, quem nulla ex parte hæredem relinquebat.* Et de M. Popillio, qui Oppium Gallum ab ineunte ætate familiariſſimum ſibi moriens *unum de multis, qui aſſidebant ultimo complexu & oſculo dignum judicavit: ſuperq; annulos ſuos ei tradidit, videlicet ne quid ex ea hæreditate, quam non erat aditurus, amitteret. Quos ocyus vir diligens, ſed morientis amici plenum contumeliæ ludibrium, in locellum repoſitos à præſentibus obſignatos, diligentiſſimè hæredibus illius, exhæres ipſe reddidit.* Sed audiamus, quid in hac controverſia reſpondeat Papinianus. *Pater*, inquit ille L. cum pater. §. Pater. D. de Legat. II. *pluribus filiis hæredibus inſtitutis, moriens claves & annulum cuſtodiæ cauſa majori natu filiæ tradidit: & libertum eidem filiæ, qui præſens erat, res, quas ſub cuſtodia ſua habuit, aſſignare juſſit. commune filiorum negotium geſtum intelligebatur, nec eam rem apud arbitrum diviſionis, præcipuam cauſam filiæ fore.*

Caput XXIII.

Omina ex annulis captari ſolita. Annulus miraculosè de cingulo in terram prolapſus. Probatio per annulum candentem.

Pleraque quæ de Annulis in mentem inciderunt, diximus: nunc priſcos ex annulo quoque omen aliquod captare ſolitos oſtendemus: id quod Timoleontem factitaſſe, teſtis eſt Plutarchus in ejus vita. Cum enim Icetes Leontinorum tyrannus, tranſmiſſo Damyria fluvio, Timoleontis exercitum tranſitu prohibere vellet, mira contentio ductoribus militum Timoleontis inciderat, quæ pugnam retardaret. Nullus enim eorum poſt alterum tranſire volebat, ſed unuſquiſque primus hoſti manum conferre cupiebat: ideoque nullo ordine tranſibant, mutuò ſe præterire cupientes atque impedientes. Quare ut ſorte rem dijudicaret Timoleon, à quolibet ducum accepit annulum: omnibus iis in chlamydem conjectis ſuam & mixtis, primum fortè cum extraxit, cui erat inſculptum tropæum. Hoc viſo milites magno cum gaudio clamorem ſuſtulerunt, neque jam ſortem reliquorum exſpectavere, ſed ſumma pro ſe quiſque celeritate fluvium tranſeuntes, cum hoſtibus conflixerunt. Verba Plutarchi hæc ſunt: τοῖς δὲ μετὰ τοῦ Τιμολέοντος εἰλάρχαις ἔρις ἐμπεσοῦσα θαυμαστὴ καὶ φιλονεικία, διατριβὴν ἐποίει τῆς μάχης. οὐδεὶς γὰρ ἦν ὁ βουλόμενος ἑτέρου διαβαίνειν ὕστερος ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἕκαστος ἠξίου πρωταγωνιστεῖν, καὶ κόσμον οὐκ εἶχεν ἡ διάβασις, ἐξωθούντων καὶ παρατρεχόντων ἀλλήλοις. Βουλόμενος οὖν ὁ Τιμολέων κληρῶσαι τοὺς ἡγεμόνας, ἔλαβεν παρ᾽ ἑκάστου δακτύλιον· ἐμβαλὼν δὲ πάντας εἰς

τὴν ἑαυτοῦ χλαμύδα, καὶ μίξας, ἔδειξε τὸν πρῶτον κατὰ τύχην γλυφὴν ἔχοντα τῆς σφραγῖδος τρόπαιον. ὡς δὲ τοῦτο εἶδον οἱ νεανίσκοι, μετὰ χαρᾶς ἀνακραγόντες, οὐκ ἔτι τὸν ἄλλον ὑπέμειναν κλῆρον, ἀλλ' ὡς ἕκαστος τάχους εἶχεν, τὸν ποταμὸν διεξελάσαντες, ἐν χερσὶν ἦσαν τοῖς πολεμίοις.

Polycrati Samiorum tyranno annulus, quem in mare projecerat, in ventre piſcis repertus ſummæ calamitatis fuit nuncius. Hiſtoria extat apud Herodotum lib. 3, ἦν οἱ σφρηγὶς τὴν ἐφόρεε χρυσόδετος, σμαράγδου μὲν λίθου ἐοῦσα, ἦν δὲ ἔργον Θεοδώρου τοῦ Τηλεκλέος Σαμίου. Ἐπεὶ ὦν ταύτην οἱ ἐδόκεε ἀποβαλέειν, ἐποίεε τάδε. Πεντηκόντερον πληρώσας ἀνδρῶν, ἐσέβη ἐς αὐτήν. μετὰ δὲ, ἀναγαγεῖν ἐκέλευσε ἐς τὸ πέλαγος. ὡς δὲ ἀπὸ τῆς νήσου ἑκὰς ἐγένετο, περιελόμενος τὴν σφρηγῖδα, πάντων ὁρεόντων τῶν συμπλόων, ῥίπτει ἐς τὸ πέλαγος. τοῦτο δὲ ποιήσας ἀπέπλεε. ἀπικόμενος δὲ ἐς τὰ οἰκία, συμφορῇ ἐχρᾶτο. πέμπτῃ δὲ ἢ ἕκτῃ ἡμέρῃ ἀπὸ τούτων, τάδε οἱ συνήνεικε γενέσθαι. ἀνὴρ ἁλιεὺς, λαβὼν ἰχθὺν μέγαν τε καὶ καλὸν, ἠξίου μιν Πολυκράτεϊ δῶρον δοθῆναι. φέρων δὲ ἐπὶ τὰς θύρας, Πολυκράτεϊ ἔφη ἐθέλειν ἐλθεῖν ἐς ὄψιν. Χωρήσαντος δέ οἱ τούτου, ἔλεγε διδοὺς τὸν ἰχθὺν, ὦ βασιλεῦ, ἐγὼ τόνδ' ἑλὼν οὐκ ἐδικαίωσα φέρειν ἐς ἀγορὴν, καίπερ ἐὼν ἀποχειροβίωτος, ἀλλά μοι ἐδόκεε σεῦ τε εἶναι ἄξιος καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς. σοὶ δή μιν φέρων δίδωμι. ὁ δὲ, ἡσθεὶς τοῖσι ἔπεσι, ἀμείβεται τοῖσδε, Κάρτα τε εὖ ἐποίησας. καὶ χάρις διπλέη τῶν τε λόγων καὶ τοῦ δώρου καί σε ἐπὶ δεῖπνον καλέομεν. ὁ μὲν δὴ ἁλιεὺς, μέγα ποιεύμενος ταῦτα, ᾔιε ἐς τὰ οἰκία. τὸν δὲ ἰχθὺν τάμνοντες οἱ θεράποντες, εὑρίσκουσι ἐν τῇ νηδύϊ αὐτοῦ ἐνεοῦσαν τὴν Πολυκράτεος σφρηγῖδα. ὡς δὲ εἶδόν τε καὶ ἔλαβον, τάχιστα ἔφερον κεχαρηκότες παρὰ τὸν Πολυκράτεα. διδόντες δέ οἱ τὴν σφραγῖδα, ἔλεγον ὅτεῳ τρόπῳ εὑρεθείη. Hoc eſt: *Erat ei gemma ſignatoria Smaragdus, quam geſtabat auro incluſam, opus Theodori Samii Telecle geniti. hanc ubi abjiciendam ſtatuit, ita abjicere libuit. Quinquaginta remorum navem conſcendit: eam de hinc viros, quibus illam inſtru-*

ſtruxerat, in pelagus educere jubet. Et poſtquam ab inſula procul aberat, detractum ſibi ſigillum, iis qui una navigabant, inſpectantibus, abjecit in pelagus: hoc acto navigavit. Reverſo domum, quum ex jactura affligeretur, quinto ſextove, quam hæc acta ſunt die, hoc ei caſu evenit. Piſcator quidam captum à ſe piſcem, grandem ſanè & pulchrum putavit dignum, quo Polycratem donaret. Eum ad fores quum attuliſſet, dixit ſe in conſpectum Polycratis ire velle: à janitore permiſſus, donans Polycrati piſcem, Rex, inquit, hunc ego quem cepi piſcem, etſi operis manuariis vitam tolero, tamen non judicavi ferendum à me eſſe in forum, ſed te tuaque potentia dignum. Eum itaque offero tibi, donoque. His verbis iſte delectatus, ita reſpondit: Tu verò probè, nec facto ſolo, ſed etiam ratione apud me iniſti gratiam: ad cœnamque te vocatum volo. Hæc magni faciens piſcator domum abiit. Piſcem miniſtri reſcindentes, offendunt in ejus alvo ſigillum Polycratis. Quod ubi viderunt, ſumpſeruntq; ad Polycratem lætabundi quàm celerrimè pertulerunt: eoque illi reddito, referebant, quo pacto fuiſſet inventum. Hujus annuli & artificis mentio etiam eſt apud Pauſaniam in Arcadicis: Διέχεαν δὲ χαλκὸν πρῶτοι καὶ ἀγάλματα ἐχωνεύσαντο Ροικός τε Φιάλου, καὶ Θεόδωρος Τηλεκλέους, Σάμιοι. Θεοδώρου δὲ ἔργον ἦν καὶ ἐπὶ τοῦ λίθου τῆς σμαράγδου σφραγὶς, ἣν Πολυκράτης ὁ Σάμου τυραννήσας ἐφόρει τε τὰ μάλιστα, καὶ ἐπ' αὐτῆς περισσῶς δή τι ἠγάλλετο. *Hoc eſt:* Aes primi fuderunt & ſtatuas conflarunt Rhœcus Phiæi, & Theodorus Teleclis filius, Samii. Theodori verò opus fuit & ſignum illud in gemmâ Smaragdo, quam Samiorũ Tyrannus Polycrates plerumque geſtabat, & quâ ſupra modum (ſi Dîs placet) ſeſe efferebat. De eodem Plin. l. 37. cap. 1. *His initiis cœpit autoritas, in tantum amorem elata, ut Polycrati Samio ſevero inſularum ac litorum tyranno feli-*

felicitatis ſuæ, quam nimiam fatebatur etiam ipſe, ſatis piamenti in unius gemmæ voluntario damno videretur, ſi cum fortunæ volubilitate paria faceret: planeque ab invidia ejus abunde ſe redimi putaret, ſi hoc unum doluiſſet. Aſſiduo ergo gaudio laſſus, provectus navigio in altum, annulum merſit. At illum piſcis eximia magnitudine regi natus, eſcæ vice raptum, ut faceret oſtentum, in culinam domini rurſus fortunæ inſidiantis manu reddidit. Sardonychem (non fuiſſe Sardonichem oſtendit Salmaſius ad Solinum pag. 557.) *eam gemmam fuiſſe conſtat: oſtenduntque Romæ, ſi credimus, in Concordiæ delubro, cornu aureo Auguſtæ dono incluſam & noviſſimum prope locum tot prælatis obtinentem.* Et Tzetzes Chilia. 7. hiſt. 121.

ὁ Πολυκράτης στιγχρῦν δεινῶς ἐπτοημένος
ὃν ἦχε πολυτίμητον δακτύλιον σμαράγδου,
ὃν τεχνικῶς ἐσφράγισεν ὁ δακτυλιογλύφος
Θεόδωρος ὁ Σάμιος υἱὸς τοῦ Τηλεκλέους
Ἐμβὰς εἰς σκάφος, ἔρριψεν εἰς μέσον τοῦ πελάγους.

Videtur huc alluſiſſe Nero, qui *ut conſulto Delphis Apolline, ſeptuageſimum ac tertium annum cavendum ſibi audivit, quaſi eo demum obiturus, ac nihil conjectans de ætate Galbæ, tanta fiducia, non modò ſenectam, ſed etiam perpetuam ſingularemq; concepit felicitatem, ut amiſſis naufragio pretioſiſſimis rebus, non dubitaverit inter ſuos dicere, piſces eas ſibi relaturos eſſe*, teſte Sueton. in Nerone. cap. 40.

Ex annulo ſigilli publici, quem Aquila in maxima Samiorum celebritate raptum in ſervi cujuſdam ſinum demiſit, Æſopus Samiis prædixit, illos à Rege aliquo in ſervitutem redactum iri, ut narrat Maximus Planudes in vita Æſopi: Κατὰ δὲ τοὺς καιροὺς τούτους συνέπεσέ τι τοιοῦτο ἐν Σάμῳ πανδήμου ἑορτῆς ἀγομένης αἴφνης ἀετὸς καταπτὰς καὶ τὸν δημόσιον ἁρπάσας δακτύλιον, εἰς δούλου κόλπον ἀφῆκε. Hoc eſt: *Ea tempeſtate hujuſmodi res Sami contigit:*

Quum

Quum publicè feſtum celebraretur, repente aquila devolans, & publicum rapiens annulum, in ſervi ſinum demiſit. Et paulò pòſt. Æſopus libertatem conſecutus prodigium hoc ita interpretatur: Ἄνδρες Σάμιοι, ὁ μὲν ἀετὸς, ὡς ἴστε, βασιλεὺς τῶν ὀρνίθων ἐστὶν, ὅτι δὲ τὸν στρατηγικὸν δακτύλιον οὗτος ἁρπάσας ἀφῆκεν εἰς δούλου κόλπον, τοῦτο σημειώσειν βούλεται, ὅτι τῶν νυνὶ βασιλέων τις βούλεται ὑμῶν τὴν ἐλευθερίαν δουλῶσαι, καὶ τοὺς κυρίους νόμους ἀκύρους δεῖξαι. Hoc eſt: *Viri Samii, Aquila, ut ſcitis, regina avium eſt, quoniam autem Imperatorium annulum hac raptum demiſit in ſinum ſervi, hoc ſignificare vult, quendam ex iis, qui nunc ſunt, Regem velle veſtram libertatem in ſervitutem redigere, atque ſancitas leges irritas facere.*

Quomodo Edovardo III. Anglorum Regi annulus, quem pauperi olim Eleemoſynæ loco obtulerat, redditus mortis omen fecerit cap. 21. dictum eſt.

Arnulphum quoque Lotharingiæ principem ex annulo, quem in Moſellam fl. abjecerat, in piſcis ventre aliquantò pòſt invento, de impetrata à Deo peccatorum venia ominatum eſſe, autor eſt Petrus Damianus Epiſt. 5. cap. 10. tom. 3. Bibliothecæ S. Patrum: *Hic Arnulphus, Pipini pater & Karolomagni Regum avus fuit. Cumque divini Spiritus ardore ſuccenſus, uxoris affectus filiorumque poſtponeret, ac mundanæ gloriæ pompas, glorifica Chriſti paupertate mutaret, ad eremum properans, contigit ut per fluvium, qui Moſella dicitur, tranſitum viator haberet. Sed cum jam medium fortè ſuperinjecti pontis attingeret, ubi torrentis alveus profundior decurrebat, illic annulum ſuum ſub hac fœderis conditione projecit: Cum ergo,* inquit, *annulum hunc recepero de ſpumoſis fluctibus erutum, tunc me procul dubio confidam omnium peccatorum meorum nexibus abſolutum. Moxque eremum petiit, ubi non parvo tempore, ſibi ac mundo mortuus vixit. Interea defun-*

defuncto, qui tunc fuerat, Metenſis Eccleſiæ Antiſtite, B. Arnulphum ad curam paſtoralis regiminis diſpenſatio divina provexit. Dumque eſu carnium, prout in eremo aſſueverat, in Eccleſia nihilominus abſtineret, piſcis aliquando ſibi delatus eſt in xenium: Quem coquus exventrans (Lege *exenterans*) *in illo ejus annulum reperit, eumque mox Domino ſuo lætabundus offerre curavit. Quem beatus Epiſcopus ut aſpexit, illico recognovit, & non tam metalli miratus eſt venam, quam quia propitiatione divina reatus ſui conſequutus eſt veniam*, & cætera. Fulgoſus lib. 6. cap. 9. Non diſſimilis hiſtoria, quanquam in re diſſimili, extat apud Willielmum Malmesburienſem lib. 4. de Geſtis Pontificum Anglorum cap. de Monaſteriis, ubi narrat Egvvinum Wigornienſem Præſulem *peccatorum juvenilium quondam conſcium, pedes compedibus irretiſſe, clavibus compedum in amnem iactatis palam dixiſſe, tunc ſe demùm de peccatis ſecurum futurum, cum compedes vel divinitus, vel ipſis reſerarentur clavibus; ita Romam profectum proſpereque reverſum. Jam verò in illo mari à Gallico continenti in Angliam tranſmittitur, cum navigaret, immanem piſcem ſaltu puppim, qua pontifex vehebatur, ingreſſum, certatimque annitentibus nautis retentum. In ejus exenterati jecore clavem repertam, ferræque compedum appoſitam, Sancto ſoluto ſecuritatis plurimum donaſſe.*

De Florentio ſartore Hipponenſi homine religioſo & paupere, qui piſcem grandem in littore palpitantem apprehendit, quem trecentis follibus vendiderit, & cujus ventriculo coquus aureum annulum invenerit, audiamus Auguſtinum lib. 22. de Civit. Dei cap. 8. *Erat quidam ſenex Florentius Hipponenſis noſter, homo religioſus & pauper, qui ſartoris ſe arte paſcebat, caſulam perdiderat & unde ſibi emeret non habebat. Ad viginti martyres, quorum memoria apud nos eſt celeberrima, clara voce ut veſti-*

veſtiretur oravit. Adierunt ad eum adoleſcentes, qui fortè aderant irriſores, eumque deſcendentem exagitantes proſequebantur, quaſi à martyribus quinquagenos folles, unde veſtimentum emeret, petiviſſet, ille tacitus ambulans ejectum grandem piſcem palpitantem vidit in littore, eumque illis faventibus atque juvantibus apprehendit, & cuidam coquo Carchoſo nomine, benè Chriſtiano ad coquinam conditoriam, indicans quid geſtum ſit, trecentis follibus vendidit, lanam comparare inde diſponens ut uxor ejus quo modo poſſet ei, quo indueretur, efficeret. Sed coquus conſcindens piſcem, annulum aureum in ejus ventriculo invenit, moxque miſeratione flexus & religione perterritus homini eum reddidit, dicens, Ecce quomodo viginti martyres te veſtiverunt.

Annuli cingulo alligati & ſine ipſius annuli vel cinguli fractura in terram prolapſi meminit idem Auguſtinus eodem capite, cujus verba hæc ſunt: *A quodam Judæo dicit (Petronia) ſibi fuiſſe perſuaſum, ut annulum capillatio cingulo inſereret, quo ſub omni veſte ad nuda corporis cingeretur: qui annulus haberet ſub gemma lapidem in renibus inventum bovis. Hoc alligata quaſi remedio ad Sancti martyris limina veniebat. Sed profecta à Carthagine cum in confinio fluminis Bragadæ in ſua poſſeſſione manſiſſet, ſurgens ut iter perageret, ante pedes ſuos illum jacentem annulum vidit & capillatiam zonam, qua fuerat alligatus, mirata tentavit. Quam cum omnino ſuis nodis firmiſſimis, ſicut fuerat, comperiſſet aſtrictam, crepuiſſe atque exiliiſſe annulum ſuſpicata eſt: qui etiam ipſe cum integerrimus fuiſſet inventus, futuræ ſalutis quodammodo pignus de tanto miraculo ſe accepiſſe præſumpſit, atq; illud vinculum ſolvens, ſimul cum eodem annulo projecit in flumen.* Et ſtatim addit idem Auguſt. *Non credunt hoc, qui etiam Dominum Jeſum per integra virginalia matris enixum & ad diſcipulos oſtiis clauſis ingreſſum fuiſſe non credunt.*

Du n-

Dum in his ſum, non prætereundum eſt, quod de probatione per annulum candentem refert Gregorius Turonenſis de Gloria Martyrum cap. 13. *Retulit alius vir fidelis, ſpectaſſe ſe Chriſtianum cum hæretico pro fide noſtra certantem: altercantibusque diu de divinis ſcripturis, cum flecti non poſſet hæreticus, ut agnoſceret veritatem, ait: Si noſtræ religionis, ſi ſcripturarum teſtimonia te ad credendum minime movent, vel virtutem individuæ Trinitatis miraculis experire. Eſt digito meo annulus aureus: ego eum in ignem jacio, tu candentem collige: Projectumque inter prunas annulum ita igniri permiſit, ut eis ſimilis cerneretur. Converſusque ad hæreticum ait: Si vera eſt perſecutio tua, ſume eum ab igne. Illo autem reſiſtente. ait vir: Immenſa Trinitas Deus, ſi aliquid indignum te credo, oſtende. Certè ſi recta eſt fides mea, nihil prævalebunt hæc incendia ſæva: & ablatum ab igne annulum diutiſſime palma ſuſtinuit, & nihil eſt nocitus: ſed magis, confuſo hæretico, catholicos reliquos fervore ſuæ fidei roboravit.*

CAPUT XXIV.

Proverbia ab annulis ſumpta. Per annulum trahi. Annulum ne geſtato. *Ratio annuli anguſti è digito detrahendi ex Aëtio.*

NUnc adagia quædam ab annulis ſumpta, vel dicta adagiis non diſſimilia videbimus. Apud Ariſtophanem in Pluto Act. 4. Scen. 4. Anus conquerens ſe ab adoleſcente derelictam, atque ideo ſe mœrore exhauſtam indicare volens:

Διὰ δακτυλίου, inquit, μὲν οὖν ἔμεγ' ἂν διελκύσαις.

Itaque profecto per annulum me traxeris.

Quid autem ſit *per annulum trahi*, docet nos Zenobius, qui

qui Centuria 3. Adagio 18. διὰ δακτυλίου δεῖ σε ἑλκυσθῆναι dictum putat in eos, qui morbo aut dolore tenues redditi ſunt, ἐπὶ τῶν διὰ νόσον ἢ λύπην λεπτῶν καὶ ἰσχνῶν γινομένων. Vide & Diogenianum Cent. 4. Proverb. 30. & Suidam Centur. 5. Proverb. 45. Durat hodieque proverbium de virginibus gracili corpore, quæ ut in Eunucho Chærea ait, *curatura junceæ ſunt, & vincto corpore, ut graciles fiant.* Alluſit huc Martialis lib. 11. Epigrammate 101. quod clariſſimus Scriverius quoque notavit:

Habere amicam nolo Flacce ſubtilem,
Cujus lacertos annuli mei cingant.

Quomodo apud Quintilianum libr. 6. cap. 4. Publius Bleſſus Junium hominem nigrum & macrum & pandum *fibulam ferream* dixit. Hic quoque mihi in mentem venit, quod de ovis ſcribit Plinius libr. 10. cap. 60. *Ova aceto macerata in tantum molliuntur, ut per annulos tranſeant.*

Eſt etiam inter Pythagoræ ſymbola: Δακτύλιον μὴ φορεῖν, μηδὲ εἰκόνας αὐτοῖς ἐγχαράσσειν θεῶν, *Annulum ne geſtato, neque Deorum imagines inſculpito*: de cujus Symboli poſtrema parte ſupra dictum eſt: prior quid ſibi velit, audiamus ex Jamblicho ſymbol. 23. τὸ δὲ δακτύλιον μὴ φόρει, ἀκολούθως τῷ Πυθαγορικῷ ἀρέσκοντι ἔλαβεν εἰς τὴν παράκλησιν οὕτως, ἐπεὶ δεσμοῦ τρόπῳ περίκειται τοῖς φοροῦσιν ὁ δακτύλιος, ἴδιον ἔχων τὸ μὴ ἄγχειν, μηδὲ κατέχειν, ἀλλὰ ὡς ἁρμόζειν καὶ προσφυῶς ἔχειν. δεσμὸς δὲ τοιοῦτός τις καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ ὑπάρχει. τὸ οὖν, Δακτύλιον μὴ φόρει, ἀκολούθως φιλοσόφει ὡς ἀληθῶς, καὶ χώριζε τοῦ περικειμένου δεσμοῦ τὴν ψυχήν. μελέτη γὰρ θανάτου καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος ἡ φιλοσοφία. τὴν ἄρα πυθαγορικὴν μέτιθι σπουδῇ μεγάλῃ, τὴν ἀφιστᾶσαν τὴν διὰ τοῦ νοῦ ἀπὸ σωματικῶν πάντων, καὶ περὶ τὰ νοητὰ καὶ ἄϋλα διὰ τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων καταγινομένην. ἀλλὰ καὶ

ἀπόλυε σαυτοῦ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ἀνθολκὰ καὶ κωλυσίεργα τοῦ φιλοσοφεῖν σαρκὸς ἀσχολήματα, τροφάς τε ὑπερβαλλούσας, καὶ πληθώρας ἀκαίρους, δεσμοῦ τρόπον τὸ σῶμα καταλαμβανούσας, νοσημίας καὶ ἀσχολίας ἀδιαλείπτως ἐμποιούσας. Hoc eſt: *Illud verò, Annulum ne geſtato, convenienter placito Pythagorico in admonitionem accipimus hoc pacto: Cum Annuli, vinculi in morem, geſtantes cingant, hoc habentes proprium ut neque angant neque incommodent, ſed conveniant quaſi & probè quadrent; tale verò vinculum etiam animæ corpus exiſtat, aptè illud, Annulum ne geras, interpretamur; Verè philoſophare, & animam ab adjacente vinculo libera. Etenim Philoſophia nihil aliud, quam meditatio mortis, & ſeparatio animæ à corpore. Pythagoricam igitur ſectam magno ſtudio ſectare, quæ ſeipſam mente ab omnibus corporalibus ſegregat, & circa ea, quæ mente tantum percipiuntur & materia ſunt expertia, beneficio ſcientiarum ſpeculativarum verſatur. Sed & peccata tua, & in contrarium te diſtrahentes, ſtudiumque ſapientiæ impedientes occupationes præcide, ut & nimias delicias, & intempeſtivas repletiones, quæ non ſecus ac vincula corpus conſtringunt, ac morbos & negatio ſine intermiſſione facceſſunt.*

Philippus Beroaldus intelligit hoc ſymbolon de *non geſtando annulo anguſto*, & eo ſignificari ait, vitæ libertatem colendam eſſe & nullo ſervitutis vinculo alligandam. Galatinus lib. 2. Cabalæ de mœrore interpretatur, & Pythagoram hoc ſymbolo, *Arctum annulum ne geſtato*, excluſiſſe putat cunctum animi dolorem, niſi ſuper admiſſo peccato.

Sed quia hîc annuli anguſti facta eſt mentio, non poſſum, quin hîc Aëtii locum afferam de ratione extrahendi anguſtiorem annulum è digito, ſi fortè is, ut fieri ſolet, intumuerit. Ita autem Aëtius ſermone ſecundo

Te-

Tetrabibli 4. cap. 81. *Annuli aliquando digitis impinguntur, quum circulus ipſorum anguſtior violenter illorum partibus craſſioribus fuerit adactus: atque hoc tum maximè contingit, cum homo cibo ac potu diſtentus, prona ac pendula manu ſopitus decubuerit. Ita enim manuum extremitates longè magis intumeſcunt, quam ſi erigantur. Aqua igitur, & oleo aut malvæ decocto manus longè perfundatur: nam parca profuſio tumorem magis auget. Deinde annulus leviter verſatus detrahatur. Quod ſi perfuſio niſi effecerit, filium craſſius contortum accipito, & alterum ejus caput ſub annulum ponito & reliquum totum digito laxè circumligato, & poſtea caput fili annulo ſuppoſitum ſurſum trahito: filo enim attracto annulus deorſum procedet. Quod ſi neque ſucceſſerit, ſpecilli partem latiorem ſub annulum ſubmitto, & annulum utrinque prope ſigillum per ſpatham incidito, & filo lineo utrinque circumdato, annulum attrahito, & conſequenter lanam vino & oleo imbutam mitigandi cauſa adhibeto.*

Non multum etiam à proverbio abludit illud mimici ſcurræ: *In uno annulo bonos principes poſſe perſcribi atque depingi:* quod extat apud Flavium Vopiſcum in vita D. Aureliani: *Vides quæſo quam pauci ſint principes boni, ut benè dictum ſit à quodam mimico ſcurra Claudii hujus temporibus: In uno annulo bonos principes poſſe perſcribi atque depingi.*

Caput XXV.

Annuli uſum interdum noxium fuiſſe, aliquot exemplis probatur.

Reliquum eſt, ut Annulorum geſtationem quoque multis ſæpe exitio fuiſſe oſtendamus. Aruntius

cum filiam Medullinam ebrius in tenebris violaſſet, ex annulo, quem digito ejus detraxerat, agnitus & ab eadem interfectus eſt. Plutarchus in Parallelis: Τῶν Διονυσίων ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀγομένων, Ἀρούντιος ἐκ γενετῆς ὑδροπότης ἐξουθένιζε τὴν τοῦ θεοῦ δύναμιν. ὁ δὲ μέθην ἐνέβαλε καὶ ἐβιάσατο τὴν θυγατέρα Μεδουλλίναν. ἡ δὲ ἐκ δακτυλίου γνοῦσα τὸ γένος, καὶ πρεσβύτερα τῆς ἡλικίας φρονήσασα, μεθύσασα τὸν πατέρα καὶ στεφανώσασα, ἤγαγεν ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς Ἀστραπῆς καὶ δακρύσασα ἀνεῖλε τὸν ἐπίβουλον παρθενίας, ὡς Ἀριστείδης ἐν τρίτῃ Ἰταλικῶν. Hoc eſt: *Romæ cum celebrarentur Liberalia, Aruntius, qui ab ortu ſuo fuerat abſtemius, vim Liberi patris deſpicatui habuit. A quo in ebrietatem conjectus, filiæ ſuæ Medullinæ virginitatem per vim eripuit. Ea ex annulo violatorem agnoſcens, majus ætate ſua meditata facinus, patrem inebravit ac coronavit, adductumque ad aram Fulminis illachrumans interfecit eum, qui ſuæ virginitati inſidias ſtruxerat. Ariſtides in libro 3. Italicorum.* Paulus Prætorius quoque matulam poſcens ea manu, qua annulum, cui imago Tiberii Cæſaris inſculpta erat, in vitæ diſcrimen incidiſſet, niſi ſervus ipſi ebrio annulum detraxiſſet, teſte Seneca lib. 3. de Benefic. cap. 26. cujus verba ſupra adduximus. Sic Richardum Angliæ Regem, cum induciis in triennium cum Saladino pactis, anno Chriſti milleſimo centeſimo nonageſimo tertio ex Palæſtina in Europam trajiciens per regionem Leopoldi Auſtriæ Ducis (Sigonius lib. 15. de Regno Italiæ Humoldum vocat) iterfeceret, & in quodam diverſorio non procul ab urbe Vienna, ne agnoſceretur, ipſemet ſua manu carnes aſſaret, annulo regali, quem digito geſtabat, agnitum & à Leopoldo Duce, quem in Palæſtina injuria affecerat, captum ac in cuſtodiam traditum eſſe, memorant hiſtorici. Vide Naucleri Chronographiam Generatione 40. Conradinum quoque Sueviæ

Du-

Ducem ultimum & Fridericum Auſtrium legimus, cum à Carolo Andegavenſi victi per ignotam Italiam trepidi & agaſonum habitu ſe occultaſſent, & jam Aſturam veniſſent, & conſcenſa jam navi Piſas navigaturi ſociam & fidam urbem, ex annulo pretioſiſſimo eſſe agnitos, quem, alter à digito detraxerat, ſive pignus naviculario ſive pretio ab eo permutandum. Cum verò artifex miratus tam pretioſum annulum à ſordido homine deferri, & ſuſpicans, unde habeat, quæreret, isque candidide, à duobus ingenii vultus & ſanguinis, ſed habitu & veſte ſquallida: neque ultra ſe ſcire affirmaret, Dynaſta urbis, ad quem res delata erat, ex eventu prælii & fama tale quid ſuſpicatus, navem inſtrui & adoleſcentes retrahi & ad ſe duci juſſit, eosque agnitos, Carolo tradidit: qui illos Neapolim abductos cum æterno ſtirpis Andegavenſis dedecore, more pluſquam barbaro, publicè per carnificem capitis ſupplicio, cujus ipſe in alta quadam turre occultus ſpectator fuit, afficiendos curavit. Factum id anno Domini milleſimo ducenteſimo ſeptimo, vel, ut alii octavo. Vide Nauclerum Generatione 43. Ad eundem modum etiam Unguentorum odorem, ut id obiter moneam, multis exitio fuiſſe legimus, C. Plotium, Plancum, Munacii Planci bis Conſulis Cenſorisque fratrem proſcriptum à Triumviris in Salernitana latebra unguenti odore proditum tradit Plinius lib. 6. cap. 8. De hoc facto tale Epigramma à Theodor. Beza conſcriptum, eſt, quod propter ejus elegantiam huc ponendum duximus.

Sæva cohors Plancum ad mortem quum quæreret illa
Triumviralis Carnifex:
Servarant dominum ſervi penetralibus imis,
Et ille mortem effugerat,

Unguentis quum profuſis de more madentem,
Odor indicatum prodidit;
Quam potuit multos virtus ſervare fideles,
Mala quos voluptas perdidit.

Muleaſſes quoque Rex Tunetanus cum in prælio vulneratus inter turbam terga vertentium profugeret, nulla alia re magis eum hoſtibus prodente quàm unguentorum odore, agnitus captusque eſt, teſte Jovio libro 44.

Majori cautela Peroces Perſarum Rex uſus eſt. *Hic enim in expeditione adverſus albos Hunnos ſuſcepta extremo in periculo conſtitutus unionem à dextra aure detractum abjecit, ne quis Regem ex eo agnoſceret aut poſt ipſum geſtaret. Eum unionem repertum poſtea Juſtinianus Magnus* 100. *auri libris redimere à Barbaris voluit, ſed recuſarunt Barbari, aſſervantes eum in ſignum Perſicæ ſtoliditatis:* Zonaras lib. 3. Annalium. Eundem etiam in finem & Darius Perſarum Rex, quando cum Alexandro M. congredi volebat, amiculum abjecit, ne cultu proderetur. Sed hoc ipſi parum profuit. Curtius lib. 3. cap. 23.

Ut autem iſti geſtatione annuli perniciem ſibi acceſſiverunt: ita Iſmenias Thebanorum legatus ejus operâ callide fucum fecit Perſarum oculis, ut Artaxerxem, ad quem miſſus erat, ſpecie tenus, ſalva libertate, adoraret. Cum enim Regis adeundi & alloquendi facultas aliter non daretur, quam ſi eum veneraretur, Iſmenias, ut demiſſo hoc & humili ſalutationis munere fictè & ſimulatè defungens, Perſas ludificaretur, ſtatim atque in conſpectum Regis venit, annulum ſenſim digito detractum, clam & nemine animadvertente, ad pedes abjecit: quem mox jacentem ſuſtulit: eoque corporis geſtu quaſi venerabundus procubuiſſet, viſus eſt patrio Perſarum mori inſtitutoque paruiſſe: cum revera

vera nihil ſe indignum aut præter civium morem admiſiſſet. De qua re fuſius Ælianus lib. 1. Var. hiſtoriæ. cap. 21. cujus verbis caput hoc finiam: Ἰσμηνίου τοῦ Θηβαίου σοφὸν ἅμα καὶ ἑλληνικὸν οὐκ ἂν ἀποκρυψαίμην ἔργον. πρεσβεύων οὗτος ὑπὲρ τῆς πατρίδος πρὸς βασιλέα τῶν περσῶν, ἀφίκετο μὲν, ἐβούλετο δὲ αὐτὸς ὑπὲρ ὧν ἧκεν, ἐντυχεῖν τῷ πέρσῃ. ἔφατο οὖν πρὸς αὐτὸν ὁ χιλίαρχος, ὁ δὲ τὰς ἀγγελίας εἰσκομίζων τῷ βασιλεῖ. καὶ τοὺς δεομένους εἰσάγων. Ἀλλ᾽ ὦ ξεῖνε θηβαῖε. ἔλεγε δὲ ταῦτα παίζον δι᾽ ἑρμηνέως. Τιθραύστης δὲ ἦν ὄνομα τῷ χιλιάρχῳ· νόμος ἐστὶ ἐπιχώριος πέρσαις, τὸν εἰς ὀφθαλμοὺς ἐλθόντα τοῦ βασιλέως, μὴ πρότερον λόγου μεταλαγχάνειν, πρινὴ προσκυνῆσαι αὐτόν. εἰ τοίνυν αὐτὸς διὰ σαυτοῦ συγγενέσθαι θέλεις αὐτῷ, ὥρα σοὶ τὰ ἐκ τοῦ νόμου δρᾶν. εἰ δὲ μὴ, τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ δι᾽ ἡμῶν ἀνυσθήσεται, καὶ μὴ προσκυνήσαντι. Ὁ τοίνυν Ἰσμηνίας, Ἄγε με εἶπε. καὶ προσελθὼν, καὶ ἐμφανὴς τῷ βασιλεῖ γενόμενος, περιελόμενος τὸν δακτύλιον, ἔρριψεν ἀδήλως παρὰ τοὺς πόδας, ὃν ἔτυχε φορῶν. καὶ ταχέως ἐπικύψας, ὡς δὴ προσκυνῶν πάλιν ἀνείλετο αὐτὸν, καὶ δόξαν μὲν ἀπέστειλε τῷ πέρσῃ προσκυνήσεως. οὐ μὴν ἔδρασεν οὐδὲν τῶν ἐν τοῖς Ἕλλησιν αἰσχύνην φερόντων. πάντα οὖν ὅσα ἠβουλήθη κατεπράξατο, οὐδὲ ἠτύχησέ τι ἐκ τοῦ Πέρσου. Hoc eſt: *Iſmenii Thebani ſapientiſſimum & plane Græcum factum ſilentio præterire nullo modo poſſum. Is patriæ cauſa legatione ad Regem Perſarum ſuſcepta, venit & voluit ipſo negotio regem convenire. Tribunus itaque militum, cujus officium erat res nunciatas ad regem deferre & admittendos ad eum introducere: Verùm, ô Thebane hoſpes, dicebat, (hæc autem joco loquebatur per interpretem. Nomen erat tribuno Titrauſtes) lex eſt apud Perſas recepta, ut is, qui in conſpectum regis venit, non ante ſermonem cum eo conferat, quam eum adoraverit. Quod ſi igitur vis ipſe eum adire, neceſſe eſt, ut quod lex jubet, peragas. Sin minus, idem tibi etiam per nos praſtabitur, quamvis tu non adoraveris. Iſmenias verò, Deduc me, ait. Cum autem acceſſiſſet, & in*

faciem regis ventum eſſet, annulum quem geſtabat, è digito detractum, clam abjecit ad pedes, confeſtimque procumbens tanquam adoraret, ſuſtulit eum iterum & opinionem quidem adorationis Perſarum regi præſtitit: nihil tamen commiſit, quod ignominioſum aut indecorum foret Græcis. Quicquid igitur petiit impetravit, neque quicquam à Perſa ei denegatum eſt.

Atque hæc ſunt, quæ de Annulis obſervata nobis ſunt in tumultuaria Autorum lectione, quorum loca ideo plenius adduximus, ut quærendi laborem Lectori feſtinanti demeremus. Plura iſtis & meliora fortè addet alius: Nos ſcriptionis hujus metam attigiſſe nobis videbimur, ſi alios excitaverimus ad ea inveſtiganda, quæ diligentiam noſtram fugerunt.

ACAD. SCIENT. LITT. ET ART. LUGD.

INDEX

INDEX
SCRIPTORUM VETERUM, & Recentiorum, qui in hoc libello de Annulis laudantur & illuſtrantur.

A.

Abbas Urſpergenſis.
Abr. Gorlæus.
Acro.
Adr. Turnebus.
Ælianus.
Ælius Everhardus Vorſtius.
Ælius Spartianus.
Aëtius.
Agathias.
Agellius.
Aimoinus.
Albertus Krantzius.
Alexius Patriarcha.
Alexius Trallianus.
D. Ambroſius.
Ammianus Marcellinus.
Andreas Abbas.
Andreas Schottus.
Angelus Politianus.
Antonius Auguſtinus.
Antonius de la Selle la Sallade.
Appianus Alexandrinus.
Apulejus.
Ariſtoteles.
Ariſtophanes.
Ariſtophanis Scholiaſtes.
Arnobius.
Arnoldus Hiſt.
Arnulphus Epiſcopus Lexovienſis.
Arrianus.
Artemidorus.
Aſinius Pollio.
Athenæus.
B. Auguſtinus.
Aurelius Victor.
Auſonius.
Autor ad Herennium.

B.

Baldus.
Balſamo.
Barn.Briſſonius.
Baſilius Magnus.
Baſilius Porphyrogenitus.
Baſilius Seleuciæ Epiſcopus.
D.Bernhardus.
Boethius.

C.

Cæſar.
Cæſar Baronius.
Cambdenus.
Cantacuzenus.
Caroli M. Conſtitutiones.
Carolus Sigonius.
Carpzovius.
Caſp.Cantarenus.
Caſp.Barthius.
Caſſiodorus.
Chryſoſtomus.
Chriſtophorus Colerus.
Chronicon Wervveronis.
Cicero.
Claudius Salmaſius.
Clemens Alexandrinus.
Clemens Romanus.
Codex.
Codex Theodoſii.
Codinus.
Colvius.
Concilium Aquisgranenſe.
Concilium Baſilienſe.
Concilium Lateranenſe.
Concilium Toletanum.
Conradus Epiſcopus.
Conradus Rittershuſius.
Conſtantinus Lichudes.
Conſtantinus Porphyrogenitus.
Cornelius Tacitus.

D.

Dalecampius.
Daniel Propheta.
Demoſthenes.
Digeſta.
Diogenes Laertius.
Ciogenianus.
Dion.
Dionyſius Halicarnaſſæus.
Dioſcorides.
Donatus.

E.

Egeſippus.

Egna-

Egnatius.
Ennius.
Eraſmi Adagia.
Erneſtus Cothman.
Eſther.
Etymologici autor.
Euſtathius.

F.

Feſtus.
Flav. Vopiſcus.
Florus.
Foppius ab Aiſſema.
Fr. Junius.
Franciſcus Petrarcha.
Franciſc. Robertellus.
Franciſcus Witzendorfius.
Fridericus Lindenbruchius.
Fulgóſus.
Ful. Urſinus.

G.

Gallius.
Galatinus.
Geneſis.
Gentianus Hervetus.
Georg Duza.
Germanus Audebertus.
Germ. Patriarcha.
Giphanius.
Gloſſarium.
Gottfridus Viterbienſis.
Gothofredus.
Gratianus.
Gregorius Dialogus.
Gregorius Nazianzenus.
Gregorius Niſſenus.
Gregorius Turonenſis.
Guido Pancirollus.
Guntherus.

H.

Hadrianus Junius.
Harpocration.
Heliodorus.
Helmoldus.
Henricus Kormannus.
Henricus Salmuthus.
Herodianus.
Herodotus.
Heſychius.
Hieronymus.
Hincmarus.
Hopingius.
Horatius.

I.

Jacobus Bongarſius.
Jacobus de Breal.
Jacobus Micillus.

Jacobus Cujatius.
Jamblichus.
Janus Rutgerſius.
Jeremias.
Inſcriptiones Antiquæ.
Inſtitutiones.
Joachimus Morſius.
Johannes à Wovver.
Johannes Cario.
Johannes Meurſius.
Johannes Nauclerus.
Johannes Salisberienſis.
Johannes Trithemius.
Iſaacius Caſaubonus.
Iſidorus.
Joſephus.
Joſephus Scaliger.
Julius Capitolinus.
Julius Cæſar Bulingerus.
Julius Frontinus.
Julius Pollux.
Juſtinus.
Juſtus Lipſius.
Juſtus Reuberus.
Juvenalis.

L.

Lampridius.
Leo Marſicanus.
Leopoldus de Bebenburg.
Limnæus.
Livius.
Lucianus.
Lucretius.
Lud. Dorleans.
Luitprandus.
Lycophron.

M.

Macrobius.
Magius.
Malchus.
Manuel Patriarcha.
Marcellus Empiricus.
Marcus Antonius Muretus.
Marcus Velſerus.
Marquardus Freherus.
Marſilius Patavinus.
Martialis.
Martinus Cruſius.
Martinus Polonus.
Matthæus Evanus.
Matthæus Paris.
Maximus Planudes.
Melchior Goldaſtus.
Menander.
Menochius.
M. Piccartus.

N.

Nicephorus Botaniata.

Nice-

Nicephorus.
Necetas.
Nicolaus Patriarcha.
Novella Alexii Comneni.
Novella Baſilii Porphyrogeniti
Novella Conſtantini.
Novella Joh. Comneni.
Novella Juſtiniani.
Novella Leonis.

O.

Otto Friſingenſis.
Ovidius.

P.

Paulus Ictus.
Pacuvius.
Paulus Ægineta.
Paulus Æmilius.
Paulus Jovius.
Paulus Venetus.
Pauſanias.
Perſius.
Petronius.
Petrus Bleſenſis.
Petrus Chryſologus.
Petrus Colvius.
Petrus de vineis.
Petrus Diaconus.
Petrus Pithæus.
Petrus Scriverius.
Philargyrus.
Philippus Beroaldus.
Philippus Cominæus.
Philippus Camerarius.
Philiippus Galterus.
Philoſtratus.
Phranzes
Plato.
Plautus.
Plinius.
Plinius Junior.
Plutarchus.
Pollux.
Polyænus.
Polybius.
Polydorus Vergilius.
Priſcianus.
Procopius.
Propertius.
Prudentius.

Q.

Quintilianus.
Quintus Curtius.

R.

Radulphus Fornerius.
Regum liber.
Rebuffus.

Rein-

Reinckłng.
Renatus Choppinus.
Roberrus Abbas Montenſis.
Robertus Gagvinus.
Rodericus Toletanus.

S.

Sabellicus.
Saluſtius.
Scipio Gentilis.
Sebaſtianus Erizzo.
Sebaſtianus Monticulus.
Seneca.
Servius.
Sigebertus.
Silius Italicus.
Sirach.
Socrates.
Solinus.
Statius.
Stephanus Paſchaſius.
Strabo.
Suetonius.
Suidas.
Symmachus.

T.

Terentius.
Tertullianus.
Theodoretus.
Theodoricus à Niem.
Theognis.
Theophraſtus.
Thucydidis Schollaſtes.
Tibullus.
Trebellius Pollio.
Tirinus.

V.

Valerius Maximus.
Varro.
Ulpianus.

W.

Walthramus Naumburgenſis.
Wilhelmus Malmesburienſis.

X.

Xenophon.
Xiphilinus.

Z.

Zenobius.
Zonaras.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
memorabilium, quæ in libro de Annulis continentur.

A.

Abbates, & Epiſcopi gradu dejiciendi etiam Annulum deponebant pag. 137
Achates in annulo ſingularem vim habet 157
Adamanti qui primus inſignia Philippi Regis Hiſpaniæ inſculpſerit 10
Adriani IV. Pontificis in ſchedis ſigillatis ad arbitrium legatorum ſcribendis levitas 85
Ægyptii uſi fuere annulis 6
Agrippa literas Auguſti obſignabat 26
Ἀίδῳ κοινὴν *quid?* 147
Ἀκαρὴς *quid?* 18
Alexander ori Hepheſtionis annulum admovit 56
Alexander moriturus Perdiccæ annulum tradidit 165
Alexandri M. effigiem geſtabat familia Macrianorum 62
Alexandri imagine ſignabat Auguſtus 67
Alexii Comneni in obſignandis literis levitas 85
Amatores annulum amicæ detrahebant per laſciviam 125
Amatores annulum amicæ inſpiciebant ibid.
Amicorum effigies in annulis 63
Ancora nautica in annulo Seleuci 72

Anni-

Annibal veneno, quod annulo incluſerat, periit 161
Annulario non licebat ſigillum annuli venditi retinere ex lege Solonis 82
Annularis digitus 15
Annulata claves 12
Annuli æſtivi & hyberni 109
Annuli amori conciliando 157
Annuli ἀπ{ζ}οι, ἄλιθοι, ἄψηφοι qui? 9
Annuli aurei dati libertis 104
Annuli aurei deponebantur in luctu 161
Annuli datio aucupium amoris 124
Annuli datione an fides conjugii firmetur 118
Annuli etymon 1
Annuli è ſuccino 12
Annuli ex ebore & integris gemmis ibid.
Annuli ferrei apud Romanos antiquiſſimi 90
Annuli ferrei magnetis contactu attriti vim habent attrahendi 96
Annuli geniis malis pellendis 151
Annuli geſtati omnibus digitis 107
Annuli imperatorii cura penes Magnum Logothetam 37.43
Annuli in ſingulis articulis geſtati 107
Annuli Magici quam vim habeant 146. & ſeqq.
Annuli morbis averruncandis 154
Annuli morientibus detracti 163
Annuli omnibus digitis geſtati excepto medio 18
Annuli patriarchalis cuſtos Carthophylax 43
Annuli Phyſici 146
Annuli plures geſtati uno digito 108
Annuli poſiti in ceſſione bonorum 99
Annuli pro Arrha dati 113
Annuli pro compedibus 3
Annuli pro ſymbolo 114
Annuli qua manu geſtati 13
Annuli Regis Francorum cuſtodia penes Referendarium 45

Annu-

Annuli ſemeſtres 109
Annuli traditio an hæredis inſtituendi teſſera 164
Annulari velares 2
Annuli uſus apud Ægyptios 6
Annuli uſus apud Hebræos antiquiſſimus ibid.
Annuli uſus apud Hetruſcos ibid.
Annuli uſus apud Sabinos ibid.
Annuli uſus in inauguratione Impp. 144
Annuli uſus in Epiſcoporum inveſtitura 133
Annuli uſus ſæpe noxius 177
Annuli uſus Trojanis temporibus ignoratus Græcis 4
Annulis aureis donati plebeij 100
Annulis ferreis uſi ſervi 95
Annulis fictis ſæpè fraus commiſſa 79
in Annulus patrimonia effuſa 109
Annulis venena incluſa 166
Annulo ferreo uſi triumphantes 90
ex Annulo omen captatum 169
In uno annulo principes bonos poſſe ſcribi 179
ex Annulo ſæpè aliqui cogniti 174
Annulo ſignatorio non diligenter aſſervato ſæpè fraus commiſſa 75
Annulo Sponſalitio malè aſſervato faſcinatus aliquis novus maritus 122
Annulorum aureorum jus impetrabatur à principe 100. *ſeqq.*
Annulorum aureorum modio cædes ſuas metiebatur Annibal 92
Annulorum aureorum uſus increbeſcit 103
Annulorum cura probatæ fidei viris commiſſa 25
Annulorum luxus inoleſcit 107
Annulorum prima mentio apud Romanos 90
Annulorum ſculptura 58
Annulorum varia genera 8

Annulos à Promotheo originem trahere fabuloſum 4
Annulos aureos primi geſtarunt Legati, mox Senatores, tandem & equites 90
Annulos deponebant, qui judicio ſe provocabant 115
Annulos plures geſtare mollitiei indicium 108
Annulos plures geſtare priſcis temporibus vitio datum 106
per Annulum Anglorum, Rex inveſtitus à Pontifice Adriano 145
per Annulum candentem probatio 176
per Annulum & baculum cur Epiſcopi inveſtiantur 135
Annulum ferreum fortiſſimus quiſque Germanorum cur geſtarit 4
per Annulum inveſtitus pontifex 142
Annulus anguſtus quomodo digito poſſit detrahi 179
Annulus aureus an inter manumiſſionis inſignia 105
Annulus aureus Equitum ornamentum peculiare 92
Annulus bigemmeus 10
Annulus è ſiniſtra in longiſſimum dextræ digitum translatus ſedat ſingultum 18
Annulus Edovardi Regis Angliæ 156
Annulus Gygis 136
Annulus in Imperatoris inauguratione 144
Annulus in ventre piſcis repertus 170
Annulus inveſtituræ ſacerdotalis ſymbolum 135
Annulus majorum imaginem inſculptam habens filiis denegeribus detractus 63
Annulus miraculosè de cingulo in terram prolapſus 175
Annulus natalitius 109
Annulus non temerè quibuslibet tabulis imprimendus 84
Annulus pronubus 118
Annulus pro crinibus intortis 3
Annulus pro in auribus 3
Annulus Edovardi Regis An-

Angliæ comitiali morbo laborantibus ſalutaris 154
Annulus ſignatorius ſigillaritius 19
Annulus ſignatorius diligenter aſſervandus 75
Annulus ſignatorius domini ſignum 165
Annulus ſolidus & caſſus 9
Annulus ſponſalitius ferreus an aureus? 116
Annul. apud Ægyptios per ſerpentem indicatur 2
Ant. Muſa libertus ab Auguſto aureo annulo donatus 102
Aquila draconem unguibus ferente ſignabat Areus Lacedæmoniorum Rex 68
Archiepiſcopi Electores cancellarii dicti 51
Argenteis annulis utebantur plebeij 95
Nuntius ex annulo agnitus 179
Auguſti imagine ſignarunt Impp. 64
Auguſtus moriturus annulum tradidit Agrippæ 164

B.

Bella ob annulos geſta 111
Bella ſuper inveſtitura Epiſcoporum per annulum geſta inter Impp. & Pontifices 137
Brachmanes Indorum Gymnoſophiſtæ quando cœperint geſtare annulum 105
Bulla argentea 38
Bulla aurea 34
Bulla aurea dicebatur reſcriptum Imp. etſi ſigillum erat cereum 41
Bulla cerea duplex Rubra & Praſina 40
Bullæ aureæ appenſæ Privilegiis Reip. Lubec. à Frid. II. & Ludovico IV. Imp. datis, earumque brevis deſcriptio 34
Bullæ aureæ Caroli IV. Imp. deſcriptio 35
Bullæ quadruplices & earum uſus 34
Bullæ tribus crucibus in fronte notatæ 43
Bulla plumbea 39
Bulla plumbea Venetiis in uſu 40

Bulla plumbea utuntur Pontifices Romani ibid.
Bulla quid 34
Bullare ibid.
Bullarum appenſione litteræ principales obſignabantur 32
Bullis aureis divina manu Imperator ſubſcribebat 41
Bullis ſubſcriptum encauſto quodam ibid.

C.

Cæleſtis Deæ effigiem geſtabat Aſclepiades 61
Cancellarii 48
Cancellarius idem quod Logotheta vel Quæſtor ſacri Palatii 51
Cancellarius præfecti Prætorio 49
Cancellarius præfecti urbi ibid.
Cancellarius pro ſcriba 50
Cancellarius Quæſtoris ibid.
Cancellarius unde, ejus officium apud veteres & dignitas 45
Cane ſignabat Galba Imperator 68
Caroli M. Imper. inſanus amor, erga mulierculam etiam mortuam 158
Caryatides ſaltantes in annulo Clearchi 70
Catti geſtabant annuli ferreum 4
Cera obſignabantur litteræ 27
Cartophylax cuſtos annuli patriarchalis 43
χρυσόβουλλα dicta Reſcripta Principum etſi cereum habeant ſigillum 41
Chriſtianorum annulis quæ imagines inſculpi debeant 74
Κιγκλίς 45
Cinnabaris uſus in ſubſcriptionibus 42
Κοείανον *quid?* 17
Claxendix 55
Clericis niſi in dignitate conſtituti ſint, non licet geſtare annulum 105
Colorum differentia in ſubſcriptionibus 43
Columba in Annulis Chriſtianorum 74
Concha ſigillis appoſita 55

Condalus, condalium quid? 2
Conradus II. Imp. falſis litteris ad deſponſandam filiam inducitur 68
Conradinus Suevia Dux annulo agnitus 180
Conſtantini Magni imagine ſignabant Cherſonita 64
Creta uſus in literis obſignandis 82
Cruces tres in fronte bullarum cinnabare ſcripta 43
Crucis ſignum in annulo 74

D.

Δακτυλιογλύφος 49
Δακτυλίς *varia ſignificationes* 3
Dea cœleſtis imaginem geſtabat Aſclepiades 60
Demoſthenes veneno, quod annulis erat incluſum, periit 161
Deorum imagines in annulo geſtare olim nefas 60
geſtata tamen ibid. ſeqq.
Dextra manu geſtati annuli 13
Digitis omnibus geſtati annuli ſed medio excepto 15
à Digito annulari an vena ad cor hominis perveniat 17
Digito annulari cur potiſſimum geſtati annuli 16
Digito medio cur Romani non geſtarint annulum ibid.
Digito minimo geſtatus annulus dicebatur ἀνακὴς 18
Digitus annularis 15
Digitus medicus medicinatus ibid.
Δικήελον 40
Doctores annulis ornantur 145
Domus obſignata 52
Dormituri ponebant annulos 162

E.

Eburnei annuli 13
Edovardi Regis Anglorum annulus morbo comitiali ſalutaris 156

Effigies in annulis: majorum 62; amicorum 64; regum ibid.; principum ibid.; animaliũ 67
Eleaſari Iudaei annulus 150
Encauti genere bullis ſubſcriptum 42
Epicuri imagine ſignatum 64
Epiſcopi cur per annulum & baculum inveſtiti 136
Epiſcopi & Abbates gradu dejecti annulum deponebant ibid.
Epiſcopi inveſtiti per annulum 134
Epiſtolæ annulis obſignatæ 24
Epiſtolam ſolvere 30
Equites annulo aureo à plebe diſtinguebantur 88
Equites cenſu imminuto annulum deponebant 99
Equitibus equeſtrem cenſum habentibus jus erat aureorum annulorum 97
Equitibus etiam militiæ fuit jus aureorum annulorum contra Lipſium 95
Equo hinniente ſignabat Darius 68
Execeſti Phocenſium tyranni annulus magicus 149

F.

Fabulæ annulis inſculptæ 68
Ferrei annuli uſus antiquiſſimus 89
Ferreo annulo utebantur triumphantes 90
Feuda per annulum ab Impp. collata 144
Fibula ferrea 177
Fidei ſignum in annulo ſponſalitio 57
Flamini Diali non fas erat geſtare annulum ſolidum 9
Flaturarius ſigillarius 59
Fores Gynaeceorum annulis obſignatæ 52
Funda annuli quid 11

G.

Gemma Ectypa 11
Gemmæ in annulis 10
Gemma uda quid? 27
Gemmæ vitreæ in annulis vulgi 11

Geſta-

Geſtatione alicujus ſimulachri juvari ſe putabant priſci 61
γῆ σημαντρὶς 28
Gladiis ſigillum impreſſum à Pompejo 58
Gygis annulus 147

H.

Hannibal literis annulo Marcelli obſignatis Salapiam tentat 75
Hebræi primi uſi ſunt annulis 5
Helena Adiabenorum regina filio Monobazo annulum patris ſignatorium dedit, cum cura Reipub. 166
Heliogabalus Imp. annulos non bis induit 111
Heliogabalus mortis cauſa annulos habuit 161
Herennius Gallus hiſtrio à Balbo Quæſtore aureo annulo donatus 100
Herodi mortuo annulus detractus 163
Heſperus in publico ſigillo Locorum 69
Hieroglyphicæ litera in annulo 71
Hiſtoriæ annulis inſculptæ 69

I.

Iarchæ Indorum principis annuli 152
Iaſpis viridis in annulo ſingularem vim habet 157
Icellus Galbæ libertus aureo annulo donatus 103
Imagines amicorum in annulis 64
Imagines gemmis inciſæ, vel cavæ erant, vel prominentes 11
Imagines Imperatorum in ferro 65
Imagines majorum in annulis 63
Imagines principum in annulo ferre quibus licuerit 66
Imperator per annulum inauguratus 144
Indice digito geſtatus annulus dicebatur χειρίανον 17
Inveſtiendi per annulum jus penes quem fuerit 137
Inveſtitura Epiſcoporum per annulum 136

Joannes Comnenus patri mortuo annulum detraxit 167
Joſephus à Pharone donatus annulo 6
Jeſabel litteris mariti annulo ſignatis mandat cædem Nabothi 75
Iſmenias Thebanorum legatus annulo regi Perſarum facit fucum 182
Ituri cubitum ponebant annulos 162
Judæi Eleazari annulus 150
Judas ex annulo cognitus 5
Judas Thamari nurui ſuæ pignoris loco dedit annulum ibid.
Jugurtha traditione ſignavit Sylla 70
Juſtinian. Antoniæ dedit annulum 118

L.

Laberius Eq. Rom. à Cæſare aureo annulo donatus 101
Legati ferebant aureos annulos 90
Leone μαχαιροφόρῳ ſignabat Pompejus 68
Lex Solonis de ſigillo annuli 82
Liberti donati aureis annulis 102
Lignis à vermibus exeſis Lacones olim ſignabant 5
Lini uſus in ſignando 27
Lino ſoluto aperiebantur tabulæ 29
Lino ter per foramina trajecto obſignabantur tabulæ ibid.
Linum incidere 30
Literæ obſignabantur 24
Literarum regio ſigillo ſignatarum apud Perſas magna authoritas 25
Literarum ſcriptor cognoſcitur ex ſigillo, manu, ſtylo 32
Literis principum bullæ appenſæ 32. 33
Loturi ponebant annulos 162
Lugentes ponebant annulos 161
Lyra Muſica in annulo Polycratis 74
Lyſander dolo Pharnabaci ſeipſum accuſavit 86

Magi-

M.

Magiſtri annulis donantur 146
Majorum imagines in annulis geſtati 63
Manu qua geſtati annuli 13
Manumiſſi quando conſecuti jus aureorum annulorum 104
Maximilianus Maria Burgundiæ miſit annulum 121
Medici nacti jus aureorum annulorum ab Aug. Cæſ. 102
Meletii Epiſcopi ſui imagine ſignarunt Antiochenſes 65
Menas libertus annulo aureo ab Auguſto donatus 102
Miles clypeatus in annulo 72
Militibus gregariis jus aureorum annulorum datum à Severo Imp. 95
Mæcenas Auguſti literas obſignabat 26
Morientes ſolebant ipſi annulum alicui ex amicis tradere 161
Morientibus detrahebantur annuli 163
Muleaſſes Rex Tunetanus unguentorum odore agnitus 182
Mutianus annulo Veſpaſiani ſignabat 26

N.

Natalitius annulus 109
Nero veſtem nunquam bis induit 111
Nonii ſenatoris annulus magni pretii 110
Nuptiales tabulæ obſignabantur 20

O.

Obſignatores quid? 22
Omen captatum ex annulis 169
Orbiculis quid 11
Orci galea quid? 147
Os lacus, in quem Daniel demiſſus annulo obſignatum 53
Othol. Imp. Adelhaidi mittit annulum 120
Ova aceto macerata per annulum trahi poſſunt ib.

n 5 *Pacta*

P.

Paſtorum & conventorum tabulæ obſignari ſolitæ 19
Pala annuli quid? 11
Pallade ſignabat Viglius Zuichemus 63
Pallas Claudii Imp. libertus aureis annulis ex decreto Senatus uſus 103
Papa per annulum inveſtitus 142
Pecunia obſignata 57
Pharnabazi dolus in obſignando libro, quo ſe laudari putabat Lyſander 86
Philippus Macedo Alexandro ſigilli curam committit 165
πυελὸς vel πυελὶς 11
Pileo naturali ineſt vis conciliandi 124
Plancus literis Antonii annulo ſignatis cædem Sext. Pompeii mandavit 76
Plebeij annulis argenteis uſi 95
Pollice geſtati annuli 16
Polycratis annulus 170
Pontifex à Friderico Barbaroſſa inveſtitus per annulum 142
Principis imaginem in annulo geſtare non ſemper licitum, nec tutum 66
Probatio per annulum candentem 176
Promethei fabula de annuli origine 4
Proſerpina raptus in annulo Neronis 68
Proverbia:
- *Gygis annulus* 147
- *Ne Symbolum quidem habet* 113
- *Orci galea* 147
- *Trahi per annulum* 177

ψῆφος quid? 12
Pythagoræ ſymbolum de Dei imagine non geſtanda in annulo 60
de annulo non geſtando 177

Q.

Quadriga in annulo Plinii 8

R.

Rana ſignabat Mecænas 608

Reges

Reges Arachan & Pego bella geſſere pro gemma 111
Res ponebant annulos 161
Rhodogunes imago in ſigillo Regum Perſarum 69
Richardus Angliæ Rex annulo agnitus.
Romani à Sabinis vel Hetruſcis annuli uſum accepere 6
Roſcius Comœdus à Sylla aureo annulo donatus 101

S.

Samothracii annuli qui? 8
Scarabeo ſignabant Ægyptii 68
Sculptura annulorum in ipſo metallo 58
Sculptura annulorum in gemmis ibid.
Secreta vela vel cancellos primo aditu habebant 45
Secretum vel Secretarium ibid.
Senatores ferebant aureos annulos 90
Sepulchrum Chriſti obſignatum 53
Servi utebantur ferreis annulis 95
Servorum in annulis fraus & ſuperbia occulta ibid.
Sigilla occultabantur concha 55
Sigilla plerumque nomen ſignantis denotant 76
Sigilla quis primus appenderit 34
Sigillarius ſtaturarius 59
Signa adulterina 82
Signa cognoſcebantur ante aperturam 30
Signa mutabantur pro libitu 67
Signare quid? 19
Signatores qui 27
Signatorius ſigillaritius annulus 19
Signum annuli malefactum antequam imprimeretur 28
Siniſtra manu cur potiſſimum geſtati annuli 14
Siſeni Perſæ exitium 80
Sol exoriens quadrigis vectus in annulo Amphitruonis 68
Solvere epiſtolam 30
Σμύεις 60
Σφενδόνη 12

Sphyn-

Sphynge ſignabat Auguſtus 67
Σφραγιδονυχαργοκομῆται 108
Sponſionis nomine dati annuli 116
Sponſiones obſignabantur 21
Statuæ annulis ornatæ 7
Succinei annuli 13
Succino gaviſæ mulieres ibid.
Supellex obſignata 53
Supplices ponebant annulos 161
Symbolum pro annulo 114

T.

Tabulæ nuptiales obſignatæ 21
Tabulæ pacta & conventa continentes obſignabantur 19
Templum obſignatum 52
Termino ſignabat Eraſmus Roterodamus 63
Teſtamenta obſignabantur 21
Teſtamentorum obſignandorum ritus 22. & ſeqq.
Teſtes claſcici qui? 22
Theodoſii in literarum ſubſcriptione facilitas 84
θριπήδεστα & θριπόβρωτα *ſignacula quæ* 5
Triumphantes ferreum annulum in digito geſtabant 96
Trogi Pater curam annuli Cæſaris habuit 25
Tropæum in annulo Pompeij 72
Item militis, quem Timoleon eduxit ibid.

V.

Valentinianus Imp. annulo Petronii Maximi uxorem ad ſe pellexit & ſtupravit 76
Velarii 48
Vela ſecretis obtenta in cauſis gravioribus 45
Vela ſecretorum in cauſis levioribus removebantur 46
Velo levato cognoſcere ibid.
ad Velum ſiſti 47
Venena incluſa annulis 96
Veneris armatæ effigiem geſtabat Jul. Cæſar. 61
Veneti arrogant ſibi maris Adria-

Adriatici imperium 131
Veneti die Aſcenſionis mare Adriaticum ſibi deſpondent annulo aureo mari injecto 126 & 127
Victoria effigies cum tropæo in annulo 72
Vngulus quid? 2
Vota obſignabantur 57

W.

Wenceslai Imp. facilitas in ſignandis literis 85

Z.

Zipanginorum brachialia magica 152

FINIS.

ACAD. SCIENT. LITT. ET ART. LUGD.